فارسي خوانو د حيرت گوتي په غانښ کړې
چي حنـــــان سخن سازي که په پښتو کي

د ميرزا حنان بارکزي
دېوان

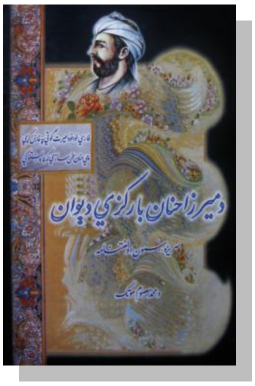

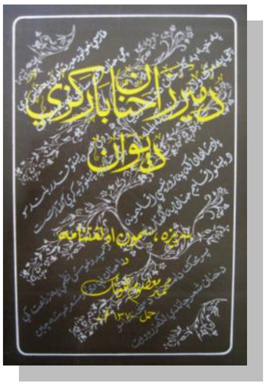

سريزه، سمون او لغتنامه
د محمد معصوم هوتک

Ketabton.com

www.hotakonline.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم	::	د میرزا حنان بارکزي دېوان
شاعر	::	میرزا حنان بارکزی
سریزه، سمون او لغتنامه	::	د محمد معصوم "هوتک"
خپرونکی/ډیزاین او د ټایټل طرحه	⇦	صحاف نشراتي مؤسسه - hamdullahsahaf@yahoo.com فون:- ۲۶۶۴۲۳۶ -۰۸۱
اهتمام او صفحه آرايي	::	خلیل احمد "ودودي"
د حنان بارکزي انځور	::	د عبدالهادي تپاند
کمپوزر	::	خالقداد "غنوي"
خلورم چاپ	::	۱۳۸۸ل
د چاپ شمېر	::	(۱۰۰۰) زر ټوکه
د چاپ ځای	::	لاهور

د چاپ حقوق یې د صحاف نشراتي مؤسسې سره دي !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر خبري

د میرزاحنان بارکزي دېوان تردغه حاضرچاپ وړاندي دري واره نور هم چاپ سوی دی. واردواره د کابل پښتوټولني چاپ کړ(۱۳۳۲ش). دوهم وار له کراچي څخه د محمدمعصوم هوتک په (سریزه، سمون او لغتنامه) سره د حمدالله صحاف په زیار خپورسو (۱۳۷۰ش). وروستي د بلوچستان پښتو اکېډمۍ نشرکړ(۱۹۹۲ع) او دا دی د څلورم وار لپاره د کراچي چاپ له نورو زیاتونو سره د صحاف نشراتي مؤسسې په زیارخپرېږي.

د دې دېوان هر چاپ تر خپل مخکیني چاپ هم دکلام د ډېروالي له مخي او هم د صحت و دقت له رویه بشپړ دئ.دا حاضر چاپ یې تر نورو درو سرو چاپونو مکمل دئ او د میرزاحنان بارکزي د کلام ټوله برخه احتوا کوي.

د دې چاپ د ترتیب او کمپوز چاري د صحاف نشراتي مؤسسې سرته رسولي دي خو په هره برخه کي مو له ښاغلي هوتک څخه مشورې او لارښووني اخیستي دي. د میرزا حنان د کلام هغه برخه چي په نورو درو سرو چاپونو کي نسته، ښاغلي هوتک د صحاف کتابخانې د خطي کلکسیون له یوې نوې موندل سوې نسخې څخه را ایستلې ده او مونږ د دوی له لارښووني سره سم هره غزل پخپل ځای کي ایښې ده. هڅه موکړې ده چي د حنان کلام پخپله اصلي بڼه د لوستونکو لپاره برابر سي.

صحاف نشراتي مؤسسې په یکړسر باندي د پښتو ادب د خپرېدو دروندکار پرغاړه اخیستی دئ. نه دکومي بهرنۍ مؤسسې او نه د کوم دولتي اورګان مالي ملاتړ لري. یوازي د پښتو میني او په دغه اوسني وخت کي خپل فرهنګي مسئولیت مجبوره کړې ده چي تر خپل وس بالا بار پورته کړي. مونږ به هله د زیاتي خوښۍ احساس وکړو چي د محترمو لوستونکو له خوا د دغه حاضر چاپ د نیمګړتیاوو په ښوولو سره ونازول سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ هڅه کوو او کړې مو ده چي د پښتو ادب پخوانۍ او اوسنی ملغلري د مینه والو ترلاسو پوري صحیح سلامتي ورسوو. له پاک خدایه څخه په دې لارکي توفیق غواړو.

په پای کي هوتک صاحب ته د ښه صحت او اوږده ژوند دُعا کوو چي هغه خېرنیز کارونه او لیکني چي د دوی په پروګرام کي دي ترسره کړي او په ژوند کي یې د خپل زړه هغه ارمانونه پوره سي چي دی یې هیله من دی او د دې انتقادي او تحقیقي متن د بیا چاپ مبارکي ور ته وایو. (په درنښت)

صحاف نشراتي مؤسسه

۲۰ / کب /۱۳۸۷ل کوټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه:

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(نوی چاپ)

د میرزا حنان بارکزي دېوان ادبي نړۍ ته وار د واره د کابل پښتو ټولني وړاندي کړ. خطي نسخې يې هم سته چي زما د معلوماتو له مخي ټولي د ده پخپل لاس خطاطي سوي دي. د ۱۳۲۹ش کال په دوبي کي د ده په لاس کښل سوې خطي نسخه د ښاغلي حمدالله صحاف پر لاس ما ته را ورسېده او سمدلاسه مي چاپ ته د تیارولو کار پر شروع کړ شېږ، اووه میاشتي مي د کراچي ښار په سخته ګرمي کي له سهاره تر ماښامه کار پر وکړ د کابل چاپ له دېوان سره مي مقابله کړ، سریزه او لغتنامه مي ور ته وليکله او په پای کي مي په خپل لاس خطاطي سوی متن ښاغلي صحاف ته تسلیم کړ او د ده په همت د ۱۳۷۰ش کال په حمل کي د پنځوسوو ټوکو په تېراژ له چاپه را و وت.(۱) د همدې کال په پای کي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان یوه بله ښکلي خطي نسخه له کوټي څخه کراچي ته راوړه او ما ته يې د کتلو له پاره را وسپارله. دا نسخه هم د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وه چي بشپړه معرفي به يې تاسي د همدې ليکني په یوه برخه کي ولولئ. د دې نسخې په کتلو سره ډېر ارمان را ته ودرېدئ چي کشکي خو دا نسخه څو میاشتي وړاندي لاس ته راغلې وای او د هغې په مرسته به یو ډېر بشپړ دېوان تهیه سوی وای. اوبه تروړخ اوښتي وې او ارمان هم څه ګټه نه کوله. زما په لاس چاپ سوی دېوان مي ورسره وکوت او هغه غزلي، قطعې او قصاید مي په جلا کتابچه کي ځني را نقل کړل چي زما له خوا په چاپ سوي دېوان کي نه وه. د نسخې د ځانګړتیاوو یاداښتونه مي هم واخیستل.(۲) دغه وخت ما کاناډا ته د تګ په نیت غوټي تړلي وې او د ۱۹۹۲ع کال د جولای پر دوهمه دغه هیواد ته کډه سوم. په غوټو کي مي تر کالیو کتابونه ډېر را اخیستي وه او په هغو کي همدغه کتابچه هم پرته وه. د میرزا حنان د دېوان تر دغه چاپ شپږ کاله وروسته ښاغلي صحاف کاناډا ته

(۱) زما په لاس د خطاطي سوي دېوان اصل د ښاغلي حمدالله صحاف په کتابتون کي خوندي دئ. (۲) د دې کتابچې د اشعارو په پای کي مي داسي کښلي وه: د یکشنبې په ورځ د ۱۳۷۱ ش کال د حمل په دوهمه چي د ۱۴۱۲ق کال د روژې د مبارکي میاشتي اتلسمه او د ۱۹۹۲ع کال د مارچ دوه ویشتمه کېږي، د مازیګر پر پنځو بجو يې له نقل څخه فارغ سوم. محمد معصوم هوتک، ګلشن اقبال، کراچي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال را واستاوه چي د بلوچستان کوټي پښتو اکېډمۍ هم د میرزا حنان بارکزي دېوان چاپ کړ. څه موده وروسته دغه چاپ تر ما پوري هم راورسېد. دا دېوان د ښاغلو سید خیرمحمدعارف او سعید ګوهر په زیار خپور سوی دئ. حواشي او تعلیقات یې سید خیرمحمدعارف لیکلي دي او ښاغلي سعید ګوهر یې پر متن باندي (نظر ثاني) کړی او هم یې زما له چاپ سره د مقابلې دقیق کار سر ته رسولی دئ. دا چاپ له هغې خطي نسخې څخه تهیه سوی دئ چي وایي میرزا حنان پخپل لاس باندي د ملا سیف الدین کاکړ لپاره په ربیع الاول ۱۲۹۰ هجري کي استنساخ کړې وه او د نوموړي ملا سیف الدین کاکړ د لمسي سعدالدین دلربش لخوا د دغه چاپ مرتبینو ته ورکړه سوې وه چي زه (هوتک) د سعدالدین دلربش دغه فرهنګي سخاوت د زړه له کومي ستایم. که به د ژوند پر مېنه وي، پاک خدای ﷻ دي په عزت لري.[1] په دې چاپ کي زما په لاس تر چاپ سوي دېوان پنځه پنځوس غزلي او یوه قطعه زیاته سته چي یو غټ اضافت دئ. د میرزا حنان پر کلام باندي په سریزه کي مبسوط بحث سوی دئ خورا زیاتي تفصیلي حاشیې ور ته لیکلي سوي دي او د قاموس برخه یې هم له لمنلیکونو (حاشیو) سره ګډه کړې ده. د کوټې چاپ دېوان پخپل وخت کي د میرزاحنان د کلام تر ټولو بشپړه مجموعه ده. د دغه چاپ په سریزه کي یې کښلي دي چي: (دلربش د قندهار د ښکارپور بازار په قوچخانه کښې استوګنه درلوده — ۱۰ مخ). قوچخانه چي اولسي نوم یې ګوشخانه دئ، په ښکار پور بازار کي واقع نه ده، بلکي په همدې نامه دوه کلي تر ښکارپر دروازې دباندي پراته دي. یوه ته یې د کاکړو ګوشخانه او بل ته یې د الکوزو ګوشخانه وایي. ښاغلي سعید ګوهر د دېوان په پای کي زما د چاپ اختلافي برخي هم پر زیاتي کړې دي او د خپلې لیکنې په ۲۲ مخ کي یې ویلي دي چي: (د کابل د پښتو ټولني او د معصوم مطبوعه دیوان تر ډېره حده سره یو دی). نه پوهېږم چي ګوهر صاحب ولي دا دوه چاپه یو راز ګڼلي دي. زما لخوا په مطبوعه دېوان کي خو دوه اویا ۷۲ غزلي، یوه قصیده وشمه غزله، یو مناجات، څلور قطعات، یو مثنوي (سراپا)، څلور تاریخي څلوریځي او معماوي، یو بل مثنوي (ختم کتاب) او په لسهاوو بیتونه د کابل د پښتو ټولني تر چاپ زیات دي او که د ټول اضافه کلام بیتونه وشمېرل سي، شمېر یې شپېږ، اووه سوه بیتو ته رسېږي. د دغه اضافت په سته والي کي د دې دوو چاپونو د یو شان ګڼلو د توجیه لپاره زما فکر کار نه کوي. د پېل په خبرو کي یې پر ما دا نیوکه (انتقاد) هم کړې دئ چي ګویا ما (... د میرزا حنان بین المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده).[۲] زما د دې قصدي عمل دلایل زما په چاپ دېوان (ع، ف مخونو) کي په تفصیل سره بیان سوي دي او د ښاغلي ګوهر صاحب د دې نیوکي جواب مي د یوې بېلې مقالې په ترڅ کي ورکړی دئ چي تاسي به یې د همدې لیکنې په پای کي ولولئ.

---

(1) د دلربش په نامه د پښتو یو محلي شاعر په کندهار کي سته (۲) د مرزا حنان بارکزي دېوان، ۲۲۴ مخ، د کوټې بلوچستان چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه موده وړاندې ښاغلي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان د بیا چاپ خبره راسره طرحه کړه او ما ور ته و ویل چې په دې چاپ کې باید هغه برخه، چې موږ ته نوې په لاس راغلې وه، هم زیاته سي. ده راسره ښه کړله او د ۲۰۰۸ ع کال په جون کې یې تیار سوی متن کاناډا ته د پوستې له لارې را ولېږئ. په دې متن کې یې د حنان نوی موندل سوی کلام په هماغه ځایو کې ور اچولی ؤ، چې ما ور ته نښاني کړې ول او هم یې زما له یادونو سره سم د لومړي چاپ کمبوتې د نوي خطي نسخې په مرسته ور پوره کړې وې. د لیکدود په برخه کې یې د حنان خپله لهجه او زما سپارښتني په پام کې نیولي وې. یوازې یې د مرستندویو افعالو (س) په (ش) اړولی و او زه فکر کوم چې محترم صحاف صاحب په دې ډول غوښتي دي ځان د هغو کسانو له جنجاله خلاص کړي، چې د معیاري لیکني لپاره یې یوازنی معیار په دغو ځایو کې د (س) پر ځای (ش) لیکل دي. ما پخپل کتاب (پر معیاري ژبه د معیار په ژبه یوه خبره) کې د معیار دغه شان درک ته (عامیانه درک) ویلی دئ او دا کار مې د معیاري لیکني په برخه کې یوه ډېره جزئي او بې اهمیته برخه بللې ده نو له همدې امله مې په دې نوي چاپ کې د ښاغلي صحاف صاحب په بدلونونو کې د اصلاح هڅه و نه کړله. د متن نوره ژبه دحنان مرحوم خپلې ژبې ته ورته ده. په دې متن کې د کوټې تر چاپ شپږډېرش غزلې، قطعې او قصیدې زیاتې دي او په دې ډول ویلای سو چې دا متن د حنان د کلام تر ټولو پوره او بشپړ متن دئ خو هغه د چا خبره (ګل بې اغزي نه وي)، د دې متن یوه نیمګړتیا دا ده چې نه ما او نه هم صحاف صاحب د دې فرصت موندلی دئ چې ټول متن دې له کوټې چاپ سره بیا مقابله سي. دا حاضر متن پر څو لاسه ترتیب سوی دئ او هرو مرو به داسې نوري نیمګړتیاوې ولري چې ما به یې یادونه نه وي کړې. له ښاغلو لوستونکو څخه هیله لرم چې د نیمګړتیاوو د موندلو په صورت کې دې د کتاب ناشر ته خبر ورکړي چې په بل چاپ کې سمې سي.

په دې چاپ کې چې کومو چاپي او خطي نسخو ته اشاره سوې ده، هغه په دې ډول ښوول سوې دي:

اصل = د حمدالله صحاف د کلکسیون هغه خطي نسخه چې ما د ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ع) کال په چاپ کې د اصل په توګه ټاکلې وه.

چاپي دېوان = د کابل پښتو ټولني چاپ، د حنان بارکزي دیوان، ۱۳۳۲ش.
ب = د پښتو اکېډمۍ بلوچستان کوټه چاپ، د میرزا حنان بارکزي دیوان، اپریل ۱۹۹۲ع
بله نسخه = د حمدالله صحاف په خطي کلکسیون کې د میرزا حنان بارکزي د دېوان نوې موندل سوې خطي نسخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نسخې معرفي:

ګچه ۱۳،۵ * ۲۰،۵

دا نسخه چي ما ته د حنا ن د دېوان تر خپرېدو وروسته د ۱۳۷۰ ش کال د حوت په میاشت کي په کراچي "سندھ" کي په لاس راغله د میرزا حنان په خپل لاس کښل سوې ده. دا نسخه کوټي ته د کتابو سوداګرو له کابله راوړې وه چي زما دوست حمدالله صحاف ما ته کراچي ته له څو نورو خطي نسخو سره راوړه. نسخه پر ځړ وشمه نازک "نسبتاً" په توره سیاهي کښل سوې او هر مخ یې دوه زرین چوکاټه لري د بیاض چوکاټ یې د دوو تورو کرښو تر منځ زرین دئ او هغه چوکاټ چي متن پکښې لیکل سوئ دئ. د لاجوردي سرې او دوو تورو کرښو وروسته زرین سوئ دئ. د دې دوو چوکاټو تر منځ فاصله تقریباً دوه سانتي متره ده. د هري غزلي مقطع بیا په علیحده چوکاټ کي نیول سوې ده. د هر بیت د دوو مصرعو تر منځ فاصله هم په زرینو کرښو جلا سوې ده. نسخه په سر کي یو میناتور هم لري. په هر مخ کي یې ۱۲ کرښې دي. مخونه یې پر منظم رکاب سربېره هندسي عدد هم لري. د هندسي اعدادو د لیکلو طرز یې ما ته تر اوسه پوري نه و معلوم. لس د "۱۰" په شکل خو پنځوس... اتیاء نوي، بیا د "۵، ۸، ۹" په ډول سل، یوسلو یو ... یوسلو نهه د "۱:، ۱:۱، ۱:۲، ...، ۱:۹، ۱:۱۰" په شکل کارېږي د دوو مخونو لپاره یو عدد لیکي. په دې معنا چي د نسخې د ټولو مخونو شمېر په هندسي عدد "۱۲۰" دئ چي "۳۲۰" مخه کېږي. د ځرمني کلکه وقایه لري چي وروسته ترمیم سوې هم ده او تور چرمي ښخ ورلو بدلئ دئ. د ترمیم په وخت یې ځای ځای توري لانده سوي او اوبو وهلي دي او له لوستولو یې ایستلي دي. د دې نسخې د متن ټولي غزلي په هغه نسخه کي سته چي ما په چاپي متن کي د اصل په توګه ټاکلې وه. خو د حاشیو غزلي یې په هماغه نسخه کي نسته. د دې معنا دا ده چي د حاشیو دا غزلي د هماغي نسخې تر لکلو یعني د ۱۲۸۰ هـ ق کال وروسته شاعر ویلي دي. په دې حساب دا نسخه تر هماغي نسخې چي ما ته د مخه په لاس راغلې وه او چاپي متن مي ور څخه تهیه کړ وروسته کښل سوې ده. یو ځای یې د دېوان د بشپړېدو تاریخي ماده ویلې ده چي ۱۲۹۲ هـ ق ځیني راوزي. د اروا ښاد پوهاند رشاد په نسخه کي به هم دغه تاریخي ماده وه. چي د حنان ژوند یې تر ۱۲۹۲ هـ ق پوري یقیني بللئ و او ما په چاپي متن کي اشاره ور ته کړې ده. په هر صورت د دې نسخې د استنساخ کال د ۱۲۹۲ هـ ق کال وروسته زمانه ده. د نسخې لیک نسخ دئ په مقطع کي د شاعر نوم "حنان" په سره رنګ لیکل سوئ دئ. لیکدود یې کټ مټ د هماغي بلې نسخې په شان دئ ځکه دواړه د حنان په خپل لاس کښلي نسخې دي مګر دا نسخه ډېره مکمله ده. کاشکي د حنان د دېوان د چاپ پر وخت ما ته دا نسخه په لاس راغلې وای، ډېر ښه متن به تري جوړ سوئ وای. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان د پلار وفات نېټه په دې نسخه کې بل راز ده او کال یې هم د هماغې بلې نسخې له تاریخي مادې سره توپیر لري. هورې د حنان د پلار د وفات کال د ۱۲۴۸ هـ ق او دلته ۱۲۵۹ هـ ق ښودل سوئ دئ چې تحقیق غواړي. د نسخې د سر له خوا څو پاڼې صحافتي ګډوډی لري. په پای کې یې د فالنامې جدول سته خو د فالنامې په نامه شعر نه لري.

په دغه نسخه کې "۳۶" غزلې قطعې او قصیدې تر نورو چاپي و خطي نسخو زیاتې دي.

باید و وایم چې د حنان د دېوان دواړه خطي نسخې (اصل، بله نسخه) د محترم صحاف صاحب په خطي کلکسیون کې خوندي او له سره وقایه سوي دي. د صحاف صاحب له یادوني سره سم د نسخې په هغو مشخصاتو کې، چې ما یې یادونه کړې ده، بدلونونه راغلي دي.

زه له محترم حمدالله صحاف څخه یو وار بیا د زړه له کومي مننه کوم چې خپل شخصي کتابتون او د خطي آثارو ارزښتناک کلکسیون یې په اخلاص او سخاوتمندۍ سره تل زما او نورو څېړونکو په واک کې ایښی دئ. دا یې له خپلې ژبې، ادب او فرهنګ سره د بې آلایشه مینې ډېر ښه ثبوت دئ. له بده مرغه پښتانه د خپلو خواخوږو په پالنه او ستاینه کې د نورو قومو په شان ډېر جدي خلک نه دي کنه لازمه وه چې د ښاغلي صحاف په باب د ستاینو ډېر څه سوي وای. خدای ﷻ دې دی ژوندی ، بریالی او سرلوړی لري.

د پښتو فرهنګ د لا نور غوړېدو او خپرېدو په هیله.

محمد معصوم هوتک

اوکویل – اونټاریو – کاناډا
۱۴مه د اګست ۲۰۰۸ ع

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس به ښاغلو لوستونکو ته د هغي ليکني د
لوستلو تکليف بيا ورکړم چي ښايي ځو کاله
وړاندي يې په "هيله" مجله، دويم کال، لومړی
ګڼه، 41- 49 مخونو کي لوستلې وي. (م، هوتک)

د ميرزا حنان بارکزي په شعر کي تعميې

د پښتو ژبي نازکخيال شاعر ميرزا حنان بارکزی د حميد مومند د ادبي لاري له پياوړو لارويانو څخه دئ او کلام يې په ډېرو ښکلو رنګينيو پسوللی دئ. حنان بارکزي د پښتو او دري کلاسيکو شاعرانو په پيروی د ځينو تاريخي پېښو نېټې د تعميې په ادبي صنعت کي ښوولي دي او يو ونيم معماوي يې هم په کلام کي سته. د معما ادبي صنعت د کلاسيکي شاعرۍ يوه ښېګڼه وه، چي د شاعر په کمالو کي شمېرل کېدله. (۱) تاريخي مادې معمولاً په داسي کلماتو کي لټول کېږي، چي له يوې خوا مطلوبه نېټه په پوره سي او له بل پلوه د معنا په لحاظ له موضوع سره اړيکي هم ولري خوندوري وي او شعريت هم پکښې وي. ځينو شاعرانو کله کله په تاريخي مادو کي يوازي د ابجد په تورو باندي خپل مطلوب کال پوره کړی دئ، نور يې د تاريخي مادې په معنا پسي نه دي ګرځېدلي. د خوشالخان په کلام کي پر دغه راز تاريخي مادو ډېر پېښيږو. نومړی له بنګښو سره د ګښت د جنګ کال نېټه داسي بيانوي:

د هجرت د کال غفو و په حساب کښې
په غره واوره وربدلي نيساني وه (۲)
۱۰۸۲ هـ ق

دا سړ کال چي د غصج دئ چي غصد شي
اميدوار اوسه له بخته له اقباله (۳)
(غصج = ۱۰۹۳، غصد = ۱۰۹۴)

---

(۱) زموږ ځوان شاعران له دې صنعته ځان پېچي او ځيني يې لا کړي هم. دا چي دا کار ښه دئ که بد، زما د ليکني موضوع نه ده او تر تېر بېږم. (۲) د خوشحال خان خټک مرغلري –۹۸۲ مخ –۱۳۱۷ ش- کندهار. په ۹۸۷ مخ کي چي "عفو" ته ۱۰۸۹ کښل سوي دي، د کتابت تېروتنه ده. (۳) هماغه اثر –۲۲۱مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما چي د میرزا حنان بارکزي د دېوان ځیني خطي او چاپي نسخې کتلي دي، د دغو تعمیو پر ښلاښلو ثبتونو پېښن سوی یم. د دغه راز تنوع علت به دا وي، چي د حنان د دېوان زیاتره قلمي نسخې د ده پخپل لاس کښل سوي دي او بدلونونه هم پخپله ده پکښې راوستي دي. ده ته چي په یوه تاریخي ماده کي د التباس پېښېدلو احتمال ښکاره سوی دئ یا یې تر پخوانۍ مادې بله موزونه او مناسبه ماده موندلې ده، هغه یې په نوې نسخه کي ځای کړې او پخوانۍ یې ځني ایستلې ده. هغه تاریخي مادې، چي نوې یې ویلي دي، څرګنده خبره ده چي په زړو نقلونو کي نسته.

د میرزا حنان بارکزي د دېوان درې چاپي نقلونه زموږ په لاس کي سته. د کابل د پښتو ټولني چاپ ۱۳۳۶ش کال، زما (هوتک) ۱۳۷۰ ش کال او د بلوچستان کوټې د پښتو اکیډمۍ چاپ ۱۹۹۲م کال. په کابل چاپ کي یو دوې معماوي سته خو هغه داسي شعرونه دي، چي تاریخي پېښو ته دي د تعمیې په بڼه کي اشاره سوې وي. ما چي د حنان بارکزي دېوان ترتیباوه (۱۳۷۰ش) یوه خطي نسخه (زما د ګران دوست ښاغلي حمدالله صحاف د کتابتون) او بله د پښتو ټولني چاپي نسخه را سره وه. په خطي نسخه کي، چي غالباً به د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وي، پنځه معماوي ثبت وې، چي یوه یې ما د چاپي دېوان په ۷۵ مخ کي او څلور نوري په ۲۴۴ مخ کي ثبت کړې دي. د کوټې چاپ دېوان له هغې خطي نسخې څخه ترتیب سوی دئ، چي د حنان پخپل لاس په ۱۲۹۰ هجري قمري کال لیکل سوې ده. د کابل د پښتو ټولني چاپ او زما له خوا د ترتیب سوي چاپي دیوان نسخه بدلونونه هم لري. په دې چاپ کي شپږ معماوي سته، چي یوه یې د دېوان په ۱۲۰مخ کي او نوري پنځه یې په ۲۲۰-۲۲۱ مخو کي راغلي دي.

ما ته د میرزا حنان بارکزي د دېوان تر خپرولو وروسته د یوې خطي نسخې د کتلو موقع برابره سوه، چي په ۱۲۹۲ ق کال یا تر هغه وروسته د حنان پخپل لاس لیکل سوې ده. دا نسخه ښاغلي صحاف ته وروسته په لاس ورغله او ما ته یې د کتلو لپاره راکړه. نسخه د استنساخ کال نه لري خو په خاتمه کي یې یو بیت ورزیات کړی دئ، چي په نورو نسخو کي نسته. هغه بیت داسي دئ:

په اتمام کي چي مي وکړ استفسار
عقـــل و ویـــل تـــاریخ اختصـــار
اختصار =۱۲۹۲

ما د ترتیب سوي دېوان د سریزي په ((د)) مخ کي د فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د لیکنو په حواله د حنان ژوند تر ۱۲۹۲هـ ق پوري یقیني بللی دئ. فکر کوم، چي پوهاند رشاد صاحب ته به هم دغه بیت رسېدلی ؤ. په دې ډول دا نسخه تر هغې نسخې دوه کاله وروسته لیکل سوې ده، چي د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک وه. دا نسخه تر نورو موجودو نسخو څه د پاسه دېرش غزلي او قطعې زیاتي لري او د معماوو شمېر یې اووه دئ خو ځیني تاریخي مادې یې له نورو نسخو سره توپیر لري. زه به که د خدای ﷻ رضا وه د حنان د شاعرۍ دغه پاته برخه یو وخت د پښتو ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستانو ته وړاندي کوم. سمدلاسه به د دغو معماوو او تاریخي مادو بېلابېل شکلونه او د هغو حل درنو لوستونکو ته وړاندي کړم. د دې خبرې یادول ضروري بولم، چي له دغو معماوو څخه ځیني یې په دري نوټونو او د بدیع په کتابو کي حل سوي دي.

معماوي:

د میرزا حنان بارکزي په دېوان کي د میم ردیف یوه غزله سته، چي پر بې نقط ادبي صنعت ویل سوې ده. په مقطع کي یې شاعر خپل نوم (حنان) په یوه معما کي راوړی دئ، چي زما له خوا په ترتیب سوي دېوان (۷۴مخ) او د کوټې چاپ دېوان په ۱۲۰ مخ کي یې ثبت داسي دئ:

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا و دوو ســـمکو ورکـــړه دا علـــم

د پښتو ټولني (کابل) چاپ دېوان په ۷۵ مخ کي دغه معما په لږ بدلون سره داسي راوړې ده:

معمـــا مـــي د اســـم دوه ســـمکه
حـــا د رو و ســـمکو ســـر کـــړ و اعلـــم

حل: سمک په عربي کب "ماهي" ته وايي. نون یې هم بولي. دلته له "دوو سمکو" څخه مطلب دوه "نون" دي. د "حا" توري (ح او الف) چي د دوو نو نو سر سي یعني د یوه نون له سر سره "ح" او د بل نون له سر سره "الف" ونښلول سي، "حنان" لاس ته راځي:

ح+ن+ا+ن= حنان

په دې ډول نو د کابل چاپ ثبت سم ښکاري په دې شرط چي د "درو سمکو" پر ځای "دوو سمکو" کلمات ورولوېږي.

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا د دوو ســـمکو ســـر کـــړه، واعلـــم

"وَ اَعلَم" په معما کي داخله کلمه نه ده، صرف د شعر قافیه په سمه سوې ده او معنا یې "پوه سه" ده.

دوهمه معما زما د دېوان په ۲۴۴ مخ او د کوټې چاپ دېوان په ۲۲۰ مخ کي راغلې ده. په کابل چاپ کي بیخي سته نه.

یـــو ایلچـــي راغـــی لـــه هنـــده دلاوره ورســـره عجـــب حیـــوان و بـــرادره
دا حیـــوان قـــادر پخپـــل قـــدرت جـــوړ کـــړی لس یې خولې او د برش یې پښې اتیا یې سره

دا معما د (فیل) په نامه ده.

ف=۸۰، ی =۱۰، ل=۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې معما حل ما په دېوان کې راوړی دئ، چې د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک کې هم ؤ. خو نه پوهېږم چې ولې يې په حاشيه کې (معنا ئې را معلومه نه شوه) ورته کښلې دي؟

دريمه معما د (مدينه) په نامه ده، چې زما د دېوان په ۲۴۴مخ او د کوټې چاپ په ۲۲۰ مخ کې راغلې ده.

افلاکو نه يې په نور د جبين ونيو — درست جهان يې نبوت په نګين ونيو
پر نامه د مدينې معجزه ګوره — چې مه خيري سوه په ميان کې يې دين ونيو

په دې معما کې د حضرت محمد ■ په لاس د شق القمر معجزې ته اشاره سوې ده او حل يې ساده دئ "مه" چې خيري سي يعني "ميم" او "ها" يې سره جلا سي، "دين" يې په منځ کې ور ولوېږي، "مدينه" ځني جوړېږي. د کوټې چاپ ثبت يې داسې دئ:

افلاکو نه يې په نور د جبين ونيو — درست جهان يې نبوت په نګين ونيو
پر نامه د مدينې معجزه ګوره — چې ماه خيرى شوه په ميان کښې ئې دين ونيو

دلته د (ماه) ليکدود معما ته زيان رسولی دئ. ځکه که (ماه) خيري سي او (دين) يې ميان ته ور ولوېږي نو به يا (مديناه) ځني جوړېږي يا (مادينه) چې دواړه شکله يې سم نه دي.

تاريخي مادې:

ميرزا حنان د خپل پلار د وفات تاريخي ماده د خپل دېوان په يوه نسخه کې داسې راوړې ده:

زما پلار محمد حسن د دين پنجه — خدای دې ورکړې په جنت کې سراچه
له هوښياره مې د مرګ وکړه پوښتنه — را تې و ويل تاريخ سو مرغ چه

دا تاريخي ماده زما په لاس د ترتيب سوي دېوان په ۲۴۴ مخ کې سته. د "مرغ چه" ابجدي ارزښت ۱۲۴۸هـ ق کېږي او ما دغه کال د حنان د قبله ګاه د مړيني کال بللی دئ، چې سم استخراج نه دئ او وروسته به پر ورغېږم. لکه وړاندې چې مې و ويل د حنان د دېوان د ترتيبولو په وخت کې زما سره يوازې يوه خطي نسخه وه او چاپي نسخې دغه اشعار نه درلودل له يوه ثبت څخه ما دا حقيقت نه سوای معلومولای چې د نوموړي شاعر پلار په رښتيا سره په همدې کال وفات سوی دئ که يه؟ دغه تاريخي ماده له اصل پېښې سره د مفهوم او معنا هيڅ راز اړيکی نه لرې، يوازې يې مطلوبه سنه په پوره کړې ده. دا کار د ميرزا حنان خپل بدعت نه، بلکې د قدماوو پر لار تللی دئ. د خوشالخان خټک په کلام کې مو د دغه راز تاريخي مادو بېلګې د مخه ولوستلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوټي چاپ چي له کومي نسخي څخه برابر سوی دئ، هوري حنان د خپل پلار د مړيني بله تاريخي ماده ويلې ده. (۲۲۰مخ)

قبلـه ګـاه مـی پـه عمـل لکـه بیضـه — د ریـا لـه غشـی ئـې خلاصـه فضـه
هـاتفي ئـې پـه وفـات کښـی دغـه و وې — چـې تـاریخ ئـې دا مقـام سـو روضـه

تر دې مادې لاندي يې په عدد ۱۲۵۸ کښلي دي چي په دې حساب نو تاريخي ماده "مقام سو روضه" ده. ما ته چي د حنان دېوان تر چاپ وروسته د بلې نسخې د لوستلو موقع برابره سوه، هوري بيا شاعر د خپل پلار د وفات نېټه په نورو کلماتو کي موندلې ده او ابجدي ارزښت يې د کوټي چاپ تر تاريخي مادې يو کال زيات دئ. هوري داسي لولو:

قبلــه ګــاه مــي و جــوار تــه د کــريم — شـــو روان الحکـــم لله الحکـــیم
لـه هوښـياره مـې د مـرګ پوښـتنه وکـړه — ول تـــاريخ يـــې دئ لـــه اجـــر عظـــيم

د "له اجر عظیم" ابجدي ارزښت ۱۲۵۹ کېږي.

له دغو درو تاريخي مادو څخه داسي نتيجه را ايستلای سو، چي "مرغ چه" به غالباً "مرغی چه" وي ځکه پخوانيو کاتبانو او په هغو کي پخپله ميرزا حنان زياتره وخت (ی) په زبر (کسره) سره ښيي. د "مرغی چه" کلمې (ی) به يې غالباً په زبر سره ښوولې وي، چي هغه هم له کتابته پاته سوی دئ. په دې توګه نو د تاريخي مادې ارزښت ۱۲۵۸ کېږي. دا کال د کوټي چاپ دېوان له مادې سره برابر دئ. زما استنباط پر دې دليل ولاړ دئ، چي له ميرزا حنان غوندي قادر الکلام شاعر څخه په يوه تاريخي ماده کي، هغه هم د خپل پلار د مړيني په ماده کي د لسو کالو توپير توقع نه سي کېدلای. په وروستۍ تاريخي ماده کي يې د "اجر" کلمې د سر همزه په محاسبه کي نه ده شمېرلې. دا چي معمائيون دې کار ته اجازه ورکوي که يه؟ زه سمدلاسه څه نه سم ويلای خو دومره ويلای سم، چي د حنان د پلار د مړيني کال به ۱۲۵۸ ق ؤ.

ښاغلي سعيد ګوهر صاحب د ميرزا حنان بارکزي د کوټي چاپ دېوان په ۲۲۴مخ کي زما په لاس برابر سوي دېوان باندي يوه نيوکه کړې ده او هغه دا چي ما (د ميرزا حنان بين المللي ادبي ښېنتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده). هو. ما د ميرزا حنان دېوان د ده پخپله لهجه برابر کړی دئ او دا مي عقيده ده چي پخواني متون بايد د ليکونکي يا شاعر په خپله لهجه برابر سي. دا کار تر ما د مخه هم سوی دئ. د حاجي جمعه بارکزي دېوان هم د ده پخپله لهجه د ښاغلي زلمي هيواد مل صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زيار ترتيب سوی دئ. سريزه او لغتنامه يې پوهاند عبدالشکور رشاد کښلې ده. ښاغلي هيوادمل صاحب پخپله سريزه کي د دغه کار علتونه هم بيان کړي دي او ويلي يې دي، چي متون بايد د شاعر پخپله لهجه ثبت سي.[1] ما هم د دوی په استناد د دېوان د سريزي په (ع) مخ کي خپل دلايل راوړي دي. که دا کار يو ادبي او تاريخي ضرورت نه وای نو ولي به د کوټي چاپ ښاغلي مرتبين مجبورېدلای چي د حنان بارکزي د پلار د وفات تاريخي ماده د (بين المللي پښتو) پر خلاف (مقام سو روضه) ثبت کړي او (مقام شو روضه) يې و نه ليکی.[1] د دې کار اړتيا بالکل څرګنده ده. که يې دا کار کړی وای نو د ميرزا حنان مرحوم پلار به تر ننه پوري ژوندی وای او اتيا کاله به يې نور ژوند هم په مخ کي وای ! ځکه د (مقام شو روضه) ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي او دې سنې ته لا نور اتيا کاله انتظار په کار دئ !

بله تاريخي ماده د برهان نامي د وفات نېټه ده. دا سړی په ټولو خطي نسخو کي د (اخوی ام برهان) په القابو ياد سوی دئ. په همدې دليل ما او د کوټي چاپ ښاغلو ترتيبوونکو د ميرزا حنان بارکزي ورور بللی دئ. که څه هم کله کله تېروني يار او اشنا ته هم د (اخوی) خطاب راتلای سي. د وفات قطعه يې ما داسي راوړې ده:

د برهــــان مــــرګ مــــې پــــر زړه اور بــــلاوه	پــــه پوښــــتنه مــــې همــــه ځــــای لټــــاوه
د وفــــات تــــاريخ يــــې دا هــــاتفي و وې	لــــه دا نــــيم برهانــــه مــــخ وګــــرزاوه

د دغي تاريخي مادې د ليکلو په برخه کي ما د دېوان د سريزي په (د) مخ کي خپل نظر او په خطي نسخو کي د فتحې او کسرې پر کارولو خبري کړي دي مګر په محاسبه کي مي بيا هم سمي نه دي تطبيق کړي. ما د علمي احتياط په حکم کښلي دي، چي که دا ځلوريځه (ما سمه حل کړې وي، نو ۱۲۸۳ ق ځني راوزي). خو لکه چي معلومېږي، سمه مي نه ده حل کړې. ځکه زما محاسبه (له دا نيم برهان مخ وګرزاوه) جملې له مخي وه خو په (له) کي مي بايد د (ها) ابجدي ارزښت (۵) نه وای شمېرلی. اوس چي له پورتنۍ سنې څخه پنځه و ايستل سي، يو زرو دوه سوه اته اويا پاتېږي. دا خو له پورتنۍ جملې څخه سمه استخراج سوې سنه ده، مګر د ميرزا حنان مطلوبه سنه نه ده. په دې دليل

---

(1) د حاجي جمعه بارکزي دېوان – سريزه –۱۳۷مخ –۱۳۶۰ ش – کابل.

(1) له بده مرغه د (هيله) مجلې مسئولينو زما د همدې مقالې د خپرولو په وخت کي د معيار د عاميانه درک تر اغېزي لاندي هم د حنان په شعر او هم زما په ليکنه کي لاس وهلی دئ او د (مقام سو روضه) تاريخي ماده يې (مقام شو روضه) ثبت کړی دئ. د دوی په نظر خو يې به (شو) باندي د (سو) په بدلولو سره د حنان شعر او زما ليکنه د چا خبره معياري کړې ده ! خو زما د استدلال ودانۍ او د تاريخي مادو په ويلو کي د حنان ټولي خوارۍ يې ګډې وډې کړي دي. ځکه ميرزا حنان د خپل پلار د مرګ نېټه ۱۲۵۸ ق ښوول غوښتي دي او دا عدد له (مقام سو روضه) څخه لاس ته راتلای سي. که يې د معيار د عاميانه درک په اغېزه (مقام شو روضه) وليکو، څرنګه چي د دې جملې ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي، نو معنا به يې دا وي چي د حنان پلار مرحوم اوس هم ژوندی دئ او حنان يې په نوموړې قطعه کي د مړيني پېشګويي ! کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د کوټې چاپ نوموړي ځلوریځه داسي راوړې ده:

د برهــــان مــرګ مـــی پــه زړه اوربــلاوه   پــه پوښــتنه مــی ئــې هــر ځــای لټــاوه
د وفـــات تـــاریخ ئـــې دا هـــاتفي و وې   لـــه دا نیمـــه برهـــان مـــخ وګرځـــاوه

او تر لاندي یې په عدد ۱۲۷۷ کښلي دي. زما او د کوټې چاپ په ثبت کي شکلي توپیر سته خو له دواړو تاریخي مادو څخه ۱۲۸۳ راوزي چي د شاعر له مطلوبي سني سره شپږ کاله توپیر لري. د کوټې چاپ ښاغلو ترتیبونکو یو ښه کار دا کړی دئ، چي په لمن لیک کي یې د خطي نسخي اصلي ثبت هم راوړی دئ چي زما په خطي نسخه کي یې هم کټ مټ دغه شان املاء وه یعني (لدا نیم برهان مخ وګرزاوه). له دې جملې څخه هم ۱۲۷۷ نه راوزي بلکي ارزښت یې ۱۲۷۸ کېږي. زما یقین دئ میرزا حنان چي دغه تاریخي ماده جوړوله، هلته یې د هاتف له خولې د امر صیغه (مخ وګرزوه) په پام کي وه او د (مخ وګرزاوه) الف یې د قافیوي اړتیا له امله ورکړی دئ. اوس که د برهان نامي د وفات تاریخي ماده (لدانیم برهان مخ وګرزوه) جمله ومنو نو سمدم ۱۲۷۷ ځني راوزي او فهو المراد.

د ښاغلي صحاف په دوهمه خطي نسخه کي د دوران نامي د مړیني تاریخ هم راغلی دئ چي نه زما په دیوان کي او نه د کوټې چاپ دیوان کي سته.

هغه داسي دئ:

د دوران د مــرګ خبــر مــات کــړم پــر مــلا   چــي مشــفق او مهربــان و پــر هــر چــا
لــه هوښــیاره مــي د مــرګ پوښــتنه وکــړه   وې ویـــل تـــاریخ زړدوه ســـوه اویـــا

دا نېټه بېخي ځرګنده ده او کومه لانجه نه پکښي پېښېږي.(1)

وروستی تاریخي ماده د میا جان محمد اخند ﷬ ده چي د محترم صحاف په دوهمه نسخه او د کوټې په دیوان کي یو راز راغلې ده. د صحاف صاحب په نسخه کي یې په عدد ۱۲۷۳ ور ته کښلي دي او د کوټې په چاپ کي یې ۱۲۷۲ تر لاندي لیکلي دي. زما په محاسبه ۱۲۷۳ کال سم دئ. ځلوریځه داسي ده:

چــي ولــي و د خپــل وخــت فــاني فــی الله   نــا امیــده یــې څــوک نــه تلــه لــه درګــاه
یو هوښیار یې په وفات کښني داسي و وې   دا تـــاریخ میاجـــان محمـــد رضـــی الله

د (میا جان محمد رضی الله) ابجدي ارزښت ۱۲۷۳ راوزي.(2) د حنان په دیوان کي بله تاریخي پېښه د

---

(1) زه چي د برهان او دوران قافیوي ورته والی د حنان له نامه سره ګورم، دا دواړه د احتیاط په قید د میرزا حنان بارکزي ورونه ګڼم (د سپتمبر ۲۰۰۴ ع یادابنت).

(c) ketabton.com: The Digital Library

سردار مهردلخان مشرقي (۱۲۱۲ – ۱۲۷۱ هـ ق) مرثیه ده. څرنګه چي په هغې کي داسي تاریخي ماده، چي حل دي وغواړي، نسته، ځکه نو ما بحث پر و نه کړ. د دغي مرثیې د سر او پای بیتونه داسي دي:

و جـوار تـه د مـولا سـردار قـرین ولاړ　　چي مرغوب د کل عـالم و په تحسین ولاړ

اعتمـاد بانـدي د کـړو نـه دئ "حنانـه"　　چي "سـردار مهـردل" لـه دې دنیا یقین ولاړ

⊠ ⊠ ⊠

ټورنټو – کاناډا د مارچ دریمه ۱۹۹۸ع

---

(2) دغه میاجان محمد صاحب د کندهار د ذاکر شریف د میا عبدالحمید صاحب زوی ؤ. (وګورئ: سل بګړۍ یو پوړنی – ۹۳مخ د لیکونکي اثر).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميرزا "حنان" بارکزی

د ديارلسمي هجري پېړۍ په لومړۍ نيمايي کي په احمدشاهي کندهار کي د علم او معرفت، شعر او شاعرۍ بازار ښه تود و. دا وخت که په سياسي لحاظ د سردارانو ترمنځ د اقتدار پر سر د خانه جنګۍ عصردئ خو د علم او پوهي په لحاظ د پوهانو او عالمانو ترمنځ د پوهني د مشعل د روښان ساتلو پر سر د سيالۍ زمانه ده. کتابونه تألفيږي، دېوانونه تر تيبيږي، انجمنونه جوړيږي، مشاعري کيږي، د علم د تدريس په حلقو کي په ډېري ګرمجوشۍ سره ځوان استعدادونه روزل کيږي، نوي ځېرې د ادب ميدان ته راوزي دې علمي هنګامې هغه وخت لازيات رونق و مونډ چي په دې ښار کي د سردار مهردل خان مشرقي "1212 – 1271هـ ق" په لاس د ادبي د بستان "ادبتون" اساس کښېښوول سو. دې مرکز ډېره پخه تاريخي زمينه او سابقه درلوده او پکښې را غونډ سوي کسان د هوتکو د عصر د نارنج مانۍ د ادبي مجلس او د احمد شاهي عصر د ځلاند علمي ماحول برحق وارثان وو.

د دې انجمن د سر سرۍ سردار مهردل خان مشرقي د سردار پاينده خان زوی دئ. د ده سکني ورونه "کهندل خان، پردل خان، رحمدل خان او شېردل خان" د کندهار مستقل حکمرانان وو. دا پنځه ورونه زموږ د هيواد په تاريخ کي "د کندهاري سردارانو" يا "کندهاري ورونو" په نامه شهرت لري.

سردار مهردل خان مشرقي د پښتو او پارسي ژبو ښه شاعر، متصوف او د تأليفاتو څښتن دئ. د شعر پر دېوانو سربېره يې د "جمع الجمع" په نامه يو کتاب په تصوف کي کښلی دئ. د "شرح بيتين" په نامه يو منظوم اثر لري چي د مولانای رومي د دوو بيتو شرحه ده. دا اثر د علامه عبدالحی حبيبي له خوا په کابل کي چاپ سوئ دئ. علامه حبيب الله کاکړ کندهاري "حبواخونزاده" د موضوعه احاديثو پرتخريج يو کتاب د "نقد الثقات في تزئيف الموضوعات" په نامه د همدې علم دوست سردار په غوښتنه کښلئ دئ. (1)

د مشرقي د ادبي انجمن مقر د سردار مهردل خان خپل کور و(2) او د انجمن سر ګرمه غړي ميرزا "حنان" بارکزی، حاجي عبد الله پوپلزی، صديق اخونزاده هوتک، ملا ميران، طرزي او نور وو.

---

(1) وګورئ: پښتانه شعراء، دوهم ټوک، 481 مخ.

(2) د تفصيل له پاره و ګورئ: پاشلي ويناوي، د مولوي صالح محمد هوتک اثر، 3 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د بحث وړ شاعر میرزان "حنان" بارکزی دی چي د کندهار ښار جنوبي لور ته د "مرت کلا" (1) په کلي کي زېږېدلئ دئ. په مرت کلا کي د حنان د زېږېدو په باب متواتر روایت سته خو د ده په دېوان کي مي د دي روایت ملاتړ و نه موند. د میرزا حنان د ژوند او کورنۍ په باب موږ ډېر معلومات نه لرو. تر کومي اندازي چي زه خبر یم په دې باره کي د پښتو ادبیاتو تاریخ "دریم ټوک" پښتو ادب تاریخ، پښتانه شعراء "دوهم ټوک"، افغانستان نومي کتاب د کندهار مشاهیر، اریانا دائرة المعارف، د سره غره ګلونه او د ده د چاپي دېوان په سریزه کي لږ و ډېر مواد موندلای سو چي تقریباً ټول یو شانته خبري لري او لیکوالو د پښتانه شعراء څخه زیاته استفاده کړېده. د ده په خپل، دېوان کي هم زه ډېر لږ پر داسي ځایو پېښ سوئ یم چي د ژوند زیات اړخونه دي یې په روښانه سي. یو ازي مي دا څو مورده په سترګه سوي دي، هغه دا چي:

د پلار نوم یې محمد حسن و چي په "1258 هـ ق" کال مړ دئ. حنان وایي:

زما پــلار محمــد حســن د دیــن پنجــه — خدای دي ور کړي په جنت کي سراچه

لـه هوښـیاره مـي د مـرګ پوښـتنه وکـړه — راتـېـ و ویـل تـاریخ شـو مرغـی چـه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د برهان په نامه یې یو ورور درلود چي د حنان په ژوند و فات سوئ دی وایي:

د برهــان مــرګ مــي پــر زړه اور بــلاوه — پــه پوښــتنه مــي همــه ځــای لټــاوه

د وفــات تــاریخ یــې دا هــاتفي و وې — لــه دا نــیم برهانــه مــخ و ګــرزاوه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د کندهار او سېدنکئ و. د ده خپله وینا دا ده:

پــه خپــه بــه ګلرخــان د قنــدهار وي — چي په مرګ ولاړ شي "حنان" رنګه بلبله

"دېوان – ۱۳۵ مخ"

لــه حنانــه قــرار څــه غــواړې ناصــحه — چي رسوا کړ دا ستا عشق په قندهار کي

"دېوان – ۱۷۱ مخ"

له نامه سره یې "میرزا" هم کېښ. لکه په دا لاندي بیتو کي:

دا لــه غمــه د کــوم مــخ "میــرزا حنانــه" — لــه ژړلــو چــي مــي نــه دربــړي ســترګي

"دېوان – ۱۷۲ مخ"

---

(1) د احمد شاهي کندهار د ښکارپر دروازې څخه د موټړ او بګیو یوه لار مخ پر جنوب وتلې ده چي د کرز او ذاکر له کلیو څخه تېره او پای یې یوه کوچني غره ته دربېږي. د دې غره په شمالي لمن کي یوه هدیره سته چي پوخ دېوال پر تاو سوئ دئ. د حاجي جمال خان بارکزي مقبره په همدې هدیره کي ده چي ګومبته پر ولاړه ده. دا غر د حاجي جمال نیکه په نامه یادېږي. د غره لوېدیځ لور ته د یوه یا دوو کیلومترو په واټن یو کلی ودان دئ چي مرت کلا نومېږي.
د مرت کلا په شا وخوا کلیو کي بارکزي میشته دي. دا کلي د ترنک رود پر شمالي او جنوبي غاړو پراته دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرخــوي ديــن پــه دنيــا "میــرزا حنانــه" | دا نعمــت زائلــوي پــه دا غــم ولــي

"دېوان – ۱۷۹ مخ"

په ځواني يې شعر ويل شروع کړي دي. له دې لاندې بيته همدغه راز مطلب اخستل کېږي:

سـتا لـه غمـه نـه يـم څـه يـم چـي دا هسـي | لا د دېرشو کالو نه يم موى مي سپين شو

"دېوان – ۱۰۳ مخ"

عمر يې تر سپين ږيرتابه پوري رسېدلئ و. دی وايي:

چــي پــه ســپينه ږيــره نــه اوري د ښــکلو | آفــرين دي شــه "حنانــه" پــر همــت

"دېوان – ۴۹ مخ"

چـي پيـرى مـي ږيـره سـپينه کـړه خـم قـد | راتــه ښــايي اوس عصــا د ســـر و قـــد

"دېوان –۵۴ مخ"

د سردار مهردلخان د مرګ په کال"1271 هـ ق" ژوندى و. د هغه ويرنه يې ويلې ده چي د سراو پاى بيتونه يې داسي دي:

وجــوار تــه د مــولى ســردار قــرين ولاړ | چي مرغوب د کل عـالم و پـه تحسـين ولاړ
اعتمــاد بانــدي د کــړو نــه دئ "حنانــه" | چي "سـردار مهـردل" لـه دې دنيا يقـين ولاړ

"دېوان –۲۲ مخ"

دا هغه موضوعات دي چي موږ د ده له خپلي خولې په خبرېږو. اوس به د ده خپله وينا سره وشنو ، د نورو ښاغلو محققينو څېړني به هم پر وګورو او و به وينو چي څه تر وزي.

د ژوند زمانه يې:

د ميرزا حنان د زېږېدو نېټه نه د ده پخپله وينا کي ښودل سوېده ، نه د ښاغلو څېړونکو په څېړنو کي. د سردار مهردلخان مشرقي د مرثيې په استناد په (ادبي تذکرو – تاريخونو او نورو دې ته ورته آثارو کي يې ژوند تر "1271 هـ ق" پوري يقيني بلل سوئ دى). دا سي روايت هم سته چي دېوان يې په همدي کال ترتيب کړئ دئ.(1) د ده د خپلي وينا سره سم دغه وخت سپين ږيرى دئ. که يې موږ د سپين ږيرتوب عمر شپېته کلنى فرض کړو. نو به يې د زېږېدو نېټه د "1210 هـ ق" شاوخوا يا په بله وينا د شاه زمان سدوزي، د پاچهۍ اوايل وي.

(1) وګورئ: حبيبي – عبدالحى - د افغانستان پېښليک 192 مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته چي د ده دېوان کومه خطي نسخه همدا اوس پرته ده، په هغې کي يې د خپل ورور برهان نومي د مړيني نېټه په يوه څلوريځه کي ښودلې ده چي که ماسمه حل کړې وي، نو "1278 هـ ق" ځني را وزي.(1) په دې ډول د حنان د ژوند زمانه د ده د خپل شهادت له مخي دوولس کاله نوره هم اوږدېږي. زما خپله څېړنه تر دې ځايه رسېدلې ده خو د پښتو ژبي زيار کښ محقق ښاغلی زلمی هيوادمل ليکي: (فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د ده"حنان- م. هـ" د آثار و له مخي دا ثابته کړې ده چي دی تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و).(2)

د فاضل استاد پوهاند رشاد صاحب د تحقيق پر اساس د حاجي جمعه "بارکزي" د دېوان د مقدمې ښاغلي ليکونکي د "حنان" له نامه سره "1292هـ ق ژوندی" کښلئ دئ خو د عبدالحميد مومند د دېوان په سريزه کي يې چي د حاجي جمعه بارکزي د دېوان تر چاپ درې کاله وروسته د نوموړي ليکونکي په زيار په کابل کي خپور سوئ دئ، د حنان نامه ته "د ۱۲۷۰ هـ ق" ليکلي دي.(3) دا ډول ارقام او اعداد له لوستونکي څخه لار وليکه ورکوي.

اوس چي زه دا کرښي کاږم نه د حنان نور آثار راسره سته، نه هم د پوهاند رشاد تحقيق، همدومره ويلای سم چي حنان تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و، دغه وخت د امير شېرعليخان د دوهم وار پاچهۍ اووم کال دئ.

د حنان د اولادو او د هغه د ښځېدو د ځای په باب د ويلووړ هيڅ راز معلومات نسته.

تأليفات يې:

زموږ په واک کي خو دم درحاله د ميرزا حنان پښتو دېوان سته د "کندهار مشاهير" نومي کتاب ښاغلی مؤلف ليکي: "ميرزا حنان په پښتو او فارسي زيات شعرونه او مردف دېوانونه لري".(4)

زما په تيار سوي متن کي يوه فارسي غزله سته "۱۰۷ مخ" د هغې له لوستلو څخه هم څوک دا حکم کولای سي چي شاعر به هرومرو نور فارسي شعرونه هم ويلي وي، ښايي دېوان به يې هم درلود. خو داخبره راته لاينحله پاته ده چي د فارسي دېوان د درلودلو په صورت کي په پښتو دېوان کي ديوې فارسي غزلې د راوړلو ضرورت څه و ؟

(1) په دې څلوريځه کي تاريخي ماده "له دا نيم برهانه مخ و گرزاوه" ده. د نسخې د ليکدود له مخي د "برهان" مغيره شکل هم "برهان" کښل کېږي. د کلمې د پای "هـ" په زور "فتحه" ښودل سوېده ځکه نو د استخراج په وخت کي بايد د "ه" ابجدي ارزښت محاسبه نه سي دغه راز د "له" په کلمه کي هم بايد "هـ" محاسبه نه سي. زما په خيال له "نيم برهان" څخه مراد "ځوان برهان " دئ، ولي که د "برهان" نيم قيمت "179" له تاريخي مادې څخه ووزي، "1104 " پاتېږي چي په دغه کال به نه د حنان البوشاکه وه نه يې د ورور.
(2) و گورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان د مقدمې 24 مخ- کابل – 1360 ش.
(3) و گورئ: د عبدالحميد مومند دېوان د مقدمې 26 مخ – کابل – 1363 ش.
(4) و گورئ: ځلمی - محمدولي- د کندهار مشاهير- ۲39 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (حنان د څو مؤلفاتو څښتن دئ د قصو یوه مجموعه یې له ښاغلي محمد نسیم نوري قندهاري سره سته. په فرهنګ زبان و ادبیات پښتو (ج1 – 142) کې د ده د قصو یاد راغلئ، په "پښتو منظومي قصې"[5] نومي اثر کې یې د شهزاده سلیم جواهري د قصې یادوَنه شوې ده).[6]

(5) "پښتو منظومي قصې" د عبدالکریم پتنګ اثر دئ چې په 1357 ش کال په کابل کې چاپ سوئ دئ.
(6) وګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- 1363 ش چاپ – کابل – د مقدمې 26 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي لارېي:

د میرزا حنان بارکزي د دېوان له لوستلو څخه له ورایه ښکاري چي ده د پښتو ژبي د کلاسیکو شاعرانو او متقدمینو دېوانونه او آثار کتلي او مروج علوم یې هم پر څنګ ور سره لوستي وو. خپل نکته سنج فکر یې د پښتو ژبي د نازکخیاله شاعر عبدالحمید مومند "1148 ق ژوندی" له خیاله سره ورته موندلئ او د هغه ادبي لار او سبک یې غوره کړئ او پیروي یې کړې ده. زموږ د ادب تاریخ څېړونکي او ادبپوهان په دې باب په یوه خوله دي چي میرزا حنان د حمید د ادبي سبک ډېر ښه پیرو دئ.(1)

اروا ښاد استاد عبدالرؤف بېنوا لیکي: (د حنان شاعرانه تخیل ډېر لوړ او د نوو مضامینو میندونکئ او بداعت خوښوونکئ دئ. دی هم لکه حمید نوي تلازمات او نوي استعارې او ښکلي تشبیهات څرګندوي... ده هغه ادبي سبک ته ترقي ورکړې ده چي حمید مهمند یې مؤسس دئ... دی تر معنوي خوا ادبي ښېګړو ته اهمیت ورکوي... په دې لاره کي لوړې درجې ته هم رسېدلئ او د پښتو شاعرانو د لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي کښېني او د حمید بابا ګړندی او نامتو شاګرد ګڼل کېږي).(2)

د پښتو شاعرانو د"لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي" د حنان له موقعیت څخه د استاد بېنوا مقصد دا دئ چي حنان په زماني لحاظ د دغو استادانو د ژوند تر وخت را وروسته شاعر دئ.

اروا ښاد استاد ګل پاچا الفت د حنان بارکزي د چاپي دېوان په سریزه کي وایي: (میرزا حنان د پښتو په شاعرانو کي د ډېر ښه ادبي شهرت خاوند دئ... لکه چي دی پخپله ځان د حمید خوشه چین بولي پخپلو اشعارو کي یې د حمید د سبک پیروي کړې ده او په هغه پسي تللئ دئ. دی که څه هم د ډېر عقیدت له مخي وایي "حمید ته هیڅ دئ ستا شعر حنانه" مګر حقیقت دا دئ چي دی د هغه ډېر ښه پیرو دئ).

د حمید د سبک د پیروۍ تصدیق موږ د حنان په خپله وینا کي هم په کراتو مراتو موندلای سو. دی

---

(1) دغه لاندي کسان د حمید د سبک په پیروانو کي شاملېږي:- کامګار خټک، قلندر، ثاني حمید، کاظم خان، خانګل خلیل، بېدل، محمدي صاحبزاده، احمدي صاحبزاده، میرزا حنان، صمد، عبدالله محزون، محمد بیاض ګدون، ملامحمد اکرم، عبدالله او نور. "و ګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- د سریزي 35مخ"

(2) پښتانه شعراء دوهم ټوک – 449 – 450 مخونه. (دکتاب دغه برخه د کابل مجلې د 120 ګڼې له هغه مضمون څخه اقتباس سوې ده چي استاد بېنوا کښلئ دئ).

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي:

پیروي مې د "حیمد" موشګاف وکړه	ما "حنان" د شعرلاس کړ د "رحمان" مات

"دېوان –۴۲ مخ"

د حمید د شعر بحر ته "حنانه"	یو څو څاڅکي دي لوېدلي ستا ابیات

"دېوان –۴۵ مخ"

د حمید د خوش نظمۍ په زراعت کې	دا "حنان" یې ددئ د شعر خوشه چین

"دېوان –۹۷ مخ"

حنان په رشتیا سره د خپل عالي تخیل په واسطه د حمید سبک پر مخ بېولئ دئ، خو کله کله بیا د حمید پر پله مستقیم ګام هم ږدي.

حنان وايي:

چې مې ولیدې د ترکو ستر ګي غوړي	نه خلاصېږم په هیڅ شان له دغي کوړي

"دېوان –۱۲۳ مخ"

حمید وايي:

چې په غتو ستر ګو کوري نابینا وي	چا چي ولیدې د ترکو ستر ګي غوړي

"دېوان –۳۵۷ مخ"(1)

حنان وايي:

له پرتوه ستا د مخ دئ	چې لمر پټ شو په سحاب

"دېوان –۴۳ مخ"

حمید وايي:

ستا د مخ له شرمه و نغښت	نباپېرو مخ په حجاب

"دېوان –۵۰ مخ"

حنان وايي:

د "حنان" سینه نو خطو تور سکاره کړه	که سینه وه د حمید دوکان د مشکو

"دېوان –۱۰۵ مخ"

حمید وايي:

دا شرف د عاشقۍ نه دئ نور څه دئ	چې سینه شوه د حمید دوکان د مشکو

"دېوان –۲۳۴ مخ"

---

(1) د حمید د کلام اقتباسات د 1363 هش کال د کابل چاپ دېوان څخه سوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان وايي:

لـه حمیـد ه سـره آس د شـعر نـه ځـي　　کـه "حنـان" پـه حـرص مځکـه کـړي پـره

"دېوان–۱۲۱ مخ"

حمید وايي:

پـه حـرص کـه مـخ د زمکـي کـړي پـره　　رابـه نـه وړي تـر نصـیب زیاتـه ذره

"دېوان–۲۷۲ مخ"

د حنان پر شعر باندي د نورو متقدمینو اغیزي هم لیدل کېږي د هغو اشعار يې د تضمین په ډول هم اخیستي دي. دی وايي:

زه "حنـان" د يـار پـه غـم لکـه ګـل واشـوم　　کـه "رحمـان" و د اشـنا لـه لاسـه سـتړی

"دېوان– ۱۲۳ مخ"

رحمان بابا وايي:

د اشـــنا لـــه لاســـه زه يـــم پـــه زړه ســـتړی　　پـه فلـوس مـي پـه کـار نـه دئ درست وګـړی

"دېوان–۲۲۰ مخ"

دغه راز حنان د پیر محمد کاکړ د يوي غزلي په اقتفاء يوه بشپړه غزل لري چي مقطع يې دا سي ده:

جـواب دئ دا غـزل "حنانـه" د اخونـد پيرمحمـد　　کـه پـه قيامـت کـي پـه پنـاه د پيغمبـر و درم

"دېوان–۸۳ مخ"

دا راز څېړنه جلا ادبي تحقیق غواړي او دا خو پاني سريزه د دا ډول تحقیق ګنجايش نه لري.

د حنان په کلام کي اخلاقي موضوعات هم سته او د تصوف رنګ هم خال، خال پکښي لیدل کېږي د ستر افغاني محقق پوهاند عبدالشکور رشاد په نظر (د حنان په دېوان کي د تصوف رنګ څه تت "پیکه" غوندي ښکاري).(1)

د دېوان د "واو" په رديف کي په "نوي طرحه" يوه غزله لري چي د ده د ادبي بداعت ډېره ښه بولګه يې بللای سو. لاندي به يې ولولو:

حنان وايي:

نېـــک بـــدا د ازل و قتـــوېش و　　د چـا بـد چـا ښـه و د چـا بـېش و

دا فغـــان الـــه ردم د بلبـــل اف　　روانـه يـخ سـخن کانـد لـريش و

عشـــق ايـــم دام يـــن لـــره ســـتي د　　بلبـــل تـــاب رګ د ګلـــو ريـــش و

نســـترن رګـــس نبـــل الـــه شـــبو د　　اپکـــوم ال و صـــفت رتـــا پـــېش و

---

(1) و ګورئ- د حاجي جمعه بارکزي د دېوان د لغتنامې الف مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګل شرم خ په اڼو کښې ه و نغښت | اب يي ستا ديدن و د اورپېش و
چي مي وارا په ياد شي ارقيب هم | اته رساعت رمرګ بترا پېش و

ځه په نوې طرحه شعر کړې "حنانه"
ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نښ و

"دېوان-۱۰۴ مخ"

پورتنۍ غزله خو په همدې بڼه معنا نه ور کوي، مګر که د هري کلمې د پاى تورى د راتلونکي کلمې د سر تورى و ګڼل سي، بيانو معنا ښندي. په دې ډول:

نېک که بد دا د ازل د وقتو وېش شو | و د چا بد د چاښه، هو د چا ښېش شو
دا فغان ناله هردم د بلبل لافه | تاب يې ستا د ديدن نه و دار و پېش شو
عشق قايم مدام مين لره هستي ده | د بلبل له تابه برګ د ګلو رېش شو
نسترن نرګس سنبل لاله شبو ده | دا په کوم مال و صفت تر تاپېش شو
ګل له شرمه مخ په پاڼو کښې ښه و نغښت | ما ته هر ساعت تر مرګ بتر را پېش شو
چي مي يو وار را په ياد شي يار رقيب هم | فروانه(1) هيڅ سخن نه کاندي دلرېش شو

ځه په نوې طرحه شعر کړې "حنانه"
ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نښ شو

د دې غزلي په باب د استاد بېنوا مرحوم رايه داسي ده چي:(دا بداعت تر اوسه په پښتو کي چا نه دئ کړئ). خو د اريانا دائرةالمعارف په دريم ټوک 569 مخ کي يې کښلي دي:(په پښتو کي دا د لاندي بيتو بداعت تر اوسه تر حنان ښه چا نه دئ کړئ). له دې عبارت څخه ښکاري چي پر حنان برسېره نور پښتانه شاعران هم دغه راز اشعار لري؟ خو له بده مرغه نه د دائرة المعارف د دغي برخي ليکونکي بل مثال راوړئ او نه زما سترګي بل ځاى پر لګېدلي دي.

د حنان دېوان له هرراز ادبي صنايعو څخه ډک دئ، دلته به يې څو مثاله ولولو:

تجنيس:

دا يې چين د جبين نه دئ د زړو چين دئ | په دا چين کوي د چين د مشکو چين

ارسال المثل:

وصل و هجر د يار د واړه خور و ورور دي | په دنيا کي بې زحمته راحت نه وي

تقابل:

---

(1) دا کلمه بايد (پروانه) کښل سوې واى مګر د ړومبۍ کلمې "ف" دغه راز کښلو ته مجبور کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ګلشـن کـي ګـل تـر تـا خوشـاله نشـته ... نـه پـه مینـه کـي بلبـل تـر مـا حـزین شـته

سوال و جواب:

مـاول وروځـي دي کـږې او خـال دي څـه دئ ... ویـل خـال مـي دئ امـام ورځـي محـراب دئ

تحت النقط:

چـي لـه بویـه محـروم کـړئ و دلبـر ... پـه کارمـه لـره دا سـي بیکـاره سـر

(ټوله غزله)

فوق النقط:

د معشـوق د مـخ احـوال در تـه حضـور کـړه ... لـه دا وروسـتو هالـه ځان لکـه منصـور کـړه

(ټوله غزله)

بې نقط:

محمـــد ســـرور ســـردار و د عـــالم ... عـــدل و حکـــم هـــم دوام واړه محکـــم

(ټوله غزله)

د دېوان دغه متن:

د دې متن د برابرولو پر وخت ماته دوې نسخې پرتې وې. یوه خطي بله چاپي.

خطي نسخه- دا نسخه ماته ښاغلي حمدالله صحاف له خپل ځاني کلکسیون څخه په کراچي کي د کتلو له پاره راکړه. نسخه ډېره نفیسه، بشپړه خوانا او ښه ساتل سوې ده. خط یې نستعلیق ته ورته دئ. پر خړکوکاني "خوقندي" کاغذ په توره سیاهي کښل سوې ده د کاتب نوم یې معلوم نه دئ. د پاڼو شمېر یې یو شپېته دئ، مخونه یې منظم رکابونه لري. په هر مخ کي څلور غزلي راغلي دي. دوې په متن کي او دوې پر څنډو "حاشیو". د نسخې د کتابت نېټه لږ څه جنجالي ده ځکه په پای کي یې دغه عبارت کښلئ دئ:

(بتاریخ یوم جمعه 18 شهر رمضان المبارک فی سنه الف مأتین خمسین قلمی گردید سنه 1280).

په پورتني عبارت کي وینو چي په تورو "حروفو" باندي د نسخې د کتابت کال "1250 هـ ق"، خو په عدد بیا "1280 هـ ق" ښودل سوئ دئ. زه "1250 هـ ق" ځکه د نسخې د کتابت نه ګڼم او قلمي سهوه یې بولم چي په متن کي د سردار مهردلخان مشرقي "1212- 1271 هـ ق" وېرنه "مرثیه" راغلي ده او د مشرقي د مړیني نېټه د "1271 هـ ق" کال د جمادی الآخری اووه ویشتمه د جمعې ورځ ده.(1) په "الف

(1) د افغانستان پېښلیک- 192مخ – په پښتانه شعراء دوهم ټوک 446 مخ کي دا نېټه د دریمي خور 27 د جمعې ورځ ښودل سوېده؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مأتين خمسين" کي د "ثمانين" پر ځای سهواً "خمسين" کښل سوئ دئ(2) زه په يقين سره ويلای سم چي د دې نسخې د استنساخ کال "1280 هـ ق" دئ. په دې کال ميرزا حنان ژوندی دئ او نسخه په قمري حساب يو سل و دېرش کلنه ده. زما سره ځيني دلايل سته چي د هغو پر بناء و ويل سي چي دا نسخه يا د شاعر په خپل خط او يا هم د شاعر تر نظر لاندي کښل سوې ده. له دې امله مي د متن د برابرولو په وخت کي خطي نسخه د اصل په توګه و ټاکله.

نسخه هنري ځانګړتیاوي نه لري، کلکه و قايه يې ده چي ښخ او کونجونه يې د سرې څرمني دي، د وقايې رنګ يې زرغون دئ او داسي ښکاري چي وروسته ور لوېدلې ده. تر وقايې او بلاګردان(3) وروسته د لومړۍ پاڼي د سرله خوا پر کيڼ کونج يو کوچنی بيضوی الشکله مُهر لګېدلئ دئ چي نه لوستل کېږي. پر همدې مخ د حنان يوه غزله په ښکلي نسخ خط کښل سوې ده چي د دې متن په ۱۸۲ مخ کي مي راوړې ده. د دې غزلي څنګ ته د حميد مومند هغه شعر کښل سوئ دئ چي مطلع يې ده:

شعر نه دئ دا خوناب د زخمي زړه دئ — يا وتلئ وروستی دم د خولې د مړه دئ

دا غزله په ښخي بابېز خط ده. وروسته يو چا پر زياته کړې ده. تر غزلې لوړ "پاس" يې ورته کښلي دي: (چند بيت افغانی در شان سفت؟ شعر - عبدالحميد پيشاوری فرموده). تر دې پاڼي وروسته په دريم مخ کي دوې فارسي قطعې په نسبتاً ښکلي خط ليکل سوي دي. يوه يې (تعريف اسپ که شاه به کليم ملک الشعراء داده بود) او بله يې (تعريف اسپ که وزير به عصمت بخاری) عبارت پر سرباندي لري. له څلورم مخ څخه د ېوان پيل کېږي. بايد و وايم چي دا نسخه دوه پيله لري او دواړه په بسم الله شروع سوي دي. د لومړي پيل د سربيت تر بسم الله وروسته دا سي دئ:

اِلٰهي د هر چا قاضي الحاجات يې — په عطا په کرم حل المشکلات يې

او د دوهم پيل د سربيت تر بسم الله وروسته په دې ډول دئ:

اِلٰهي د محبت په اور کي توان را — سمندر رنګه د پټي خولې بيان را

ما د لومړي پيل شعرونه ځکه په متفر قاتو کي را وړل چي يو خويې رديف ګډوډ اوه او بل يې له چاپي متن سره سر نه خوړ.

د نسخې په وروستۍ پاڼه کي د ميرزا عبدالله شهاب يو فارسي شعر سته دا شعر يې د هغه کمر بند

---

(2) د دا راز قلمي تېروتنو مثالونه په نورو قلمي نسخو کي هم سته. څېړونکي بايد له درايت او نورو قرينو څخه د نسخې د کتابت کال ځان ته معلوم کړي.

(3) صحافان "کتاب جوړوونکي" بلاګردان هغه کاغذ ته وايي چي دکتاب د لومړۍ پاڼي او د وقايې تر منځ يې د کتاب د پاڼو د حفاظت په مقصد ور اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په باره کي ویلئ و چي د شاه محمود سدوزي له خوا د سوغات په توګه ورکړه سوئ و. دا شعر هم په ښکلي خط کښل سوئ او د پاسه یې دغه لاندي عبارت ور ته کښلئ دئ:

(کمر بند که شاه محمود سدوزایی به میرزا عبدالله شهاب داده بود ، در تعریف کمر بند گفته).

نسخه املایي غلطۍ نه لري، صرف یو دوه ځایه یې "عبث" د "عبس" په شکل کښلئ دئ او هغه هم د "س" د ردیف په خاطر او یو دوه ځایه یې "مداماً" د "مدامن" په بڼه کښلئ چي د چاپي دیوان مرتب هم په عین ډول نقل کړئ دئ !

دا نسخه (428) غزلي، (4) قطعې، (5) قصیده وشمه غزلي (13) څلوریځې، ترجیع بند ، مخمس، سراپا "مثنوي" او د کتاب د ختم مثنوي لري.(۱)

د نسخې لیکدودي ځانګړتیا وي په دې ډول دي:
(څ) او (ځ) یو راز د (څ) په شکل، (ک) او (ګ) یو ډول د (ک) په بڼه کاریږي د پښتو نور مخصوص ږغونه بې له "ڼ" څخه چي د "نړ" په شکل یې کاریږي، نور ټول په اوسنۍ بڼه لیکي. د کلمو د پای واولونه زیاتره مراعاتوي خو ځای ځای یې په حرکاتو "زور-زبر" سره ښیي.

(چي) د (چه) په شکل، (یې) د (یه) په بڼه، (کښې) د (کښ) په توګه کاریږي.

په ټوله نسخه کي یې خپل معین لیکدود په د قیق ډول سره تعقیب کړئ دئ.

د ځینو غزلو د بیتو لپاره یې تش ځایونه پرې ایښي دي.

په نسخه کي یوه فارسي غزله هم سته چي د دغه برابر سوي متن په (۱۰۸ مخ) کي مي راوړې ده.

چاپي دیوان

دا دیوان د پښتو ټولني له خوا په "1336 ش" کال د کابل په دولتي مطبعه کي چاپ سوئ دئ.

اروانباد استاد ګل پاچا الفت چي په هغه وخت کي د پښتو ټولني رئیس و، یو مخ سریزه او ښاغلي

(۱) ښاغلی حمدالله صحاف وایي چي اوس یې دې نسخې ته نوې وقایه ورکړې ده. ښایي چي په ځانګړتیاوو کي به یې تغیر راغلی وي (م. هوتک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد دین ژواک چي په هغه وخت کي د کابل مجلې مدیر و ، دري مخه مقدمه پر کښلې ده. په دې دواړو لیکنو کي هغه نسخه چي د دېوان د ترتیبولو په وخت کي ترې استفاده سوې، نه ده ښودل سوې، مرتب یې هم په وضاحت سره نه ده معرفي سوې. ډېري طباعتي غلطۍ لري او له څلور مخ "سمونه" سره سره بیا هم زیاتي غلطۍ ور څخه پاته دي چي سمي سوي نه دي. حتی په هغه غزله کي چي حنان د کاتبانو له بې پروایي څخه شکایت کوي، هم غلطۍ سته "و ګورئ" د چاپي دېوان "90 مخ" د ردیف ګډوډي هم پکښې سته د "واو" د ردیف یوه غزله د "ی" په ردیف کي راغلې او د "ی" د ردیف یوه غزله د رباعیاتو په پای کي مکرر راوړل سوې ده. په چاپي متن کي داسي نښې نښاني سته چي مرتب باید ځوک د ختیځي لهجې و یونکئ پښتون و ګڼې، د شاعر له لهجې سره پوره بلد نه دئ دې کار په شعر کي لړ څه بې نظمۍ راوستي دي.

ټول دېوان 244 مخ دئ چي (349) غزلې، (25) رباعۍ ترجیع بند ، مخمس او فالنامه پکښې ده. د دېوان تر چاپ پنځلس کاله مخکي د پښتانه شعراء په دوهم ټوک 448 مخ کي چي د میرزا حنان سوانح کښل سوي ده له هغې څخه ښکاري چي په دغه وخت کي د څېړونکو په واک کي د حنان د دېوان دا سي یوه نسخه وه چي "تر جیع بند ، مخمس، مثمن او څو رباعیات او مثنوي او سراپای معشوق په پښتو لري" زه نه پوهېږم چي د چاپي دېوان د ترتیبوونکي په واک کي چي کومه نسخه وه. په هغې کي دا شعرونه نه وو که څرنګه؟ په پښتانه شعراء دوهم ټوک کي د حنان یوه نوې ابتکاري غزله چاپ سوې ده چي د چاپي دیوان مرتب باید هغه په خپل متن کي راوړې وای.

زما په خیال د دېوان د چاپولو په کار کي لازم دقت نه دئ سوئ خو دا چي د ادب مینه والو ته یې د پښتو ژبې د یو ډېر نکته سنج شاعر دېوان وړاندي کړئ دئ، د ستاینې وړ اقدام دئ. لومړي چاپونه هرو مرو نیمګرتیا وي لري.

لکه چي مخکي مي و ویل د دې متن په ترتیبولو کي ما خطي نسخه د اصل په توګه ټاکلې ده. ځکه د متن پوهنې اصول حکم کوي چي د متن د برابرولو په وخت کي باید هغه نسخه د اصل په توګه و ټاکل سي چي د مؤلف یا شاعر پخپل لاس کښل سوې وي. که داسي نسخه موجوده نه وي نو بیا هغې نسخې ته اعتبار ور کړه سي چي د شاعر یا مؤلف له خوا کتل سوې یا تصحیح سوې وي. که داسي نسخه هم نه وي نو بیا هغه نسخه د زیات اعتبار وړ ده چي د استنساخ زمانه یې یا د شاعر د ژوند زمانه او یا یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند ته نژدې کلونه وي. په دا راز نسخو کې د سهوو امکانات ډېر نه وي.(1)

چاپي دېوان مې د "نسخه بدل" په توګه غوره کړئ دئ او نسخه بدلونه مې په حاشیو کې ښودلي دي. ځای ځای چې د چاپي متن ثبت راته غوره ایسېدلئ دئ هلته مې د "اصل" ثبت د نسخه بدل په توګه په حاشیه کې راوړئ دئ. دا راز موارد لږ دي او ما ته د خطي نسخې متن ډېر غوره ښکاري.

متن مې پر دوو برخو وېشلئ دئ، غزلیات او متفرقات.

د غزلیاتو له برخي څخه مې هغه غزلي چې د بېتو شمېر یې له اوو څخه زیات و، هم ایستلي او په متفرقاتو کې مې راوړي دي. که څه هم په پښتو او فارسي ادب کې د غزل د بیتو شمېر حتٰی تر 19 پوري هم رسېدلئ دئ او په یوه ټاکلي عدد سره محدود نه دئ، خو ما دا کار او وېش د میرزا حنان د خپلي ارادې پر بناء کړئ دئ. حنان د کتاب په پای کې وايي:

یو څو بیته در ته وایم معنوي	نه قطعه ده، نه غزل دئ مثنوي
په پښتو ژبه مي و وایه کتاب	هر غزل یې اووه بیته په حساب
دا په دا چې مولانا مولوي جام	د دېوان غزل اووه بیته تمام
چې الحمد د قرآن اووه آیته	زیاته نه ده ابتداء تر نهایته
ده نور خپل دېوان پر دا بحرتیا رکړ	ما هم خوښ په ډېر رغبت د ده رفتار کړ

"دېوان 209 مخ"

د حنان بارکزي د دې "رغبت" له مخي ما د دېوان د غزلیاتو په برخه کې ټولي هغه غزلي راوړې چې د بیتو شمېر یې اووه دئ. لوستونکي به ځای ځای پر داسي غزلو پېښ سي چې د بیتو شمېر یې اته، نهه وي. هغه شمېر د یو مجبوریت له مخي زیات سوئ دئ ځکه د عین غزلي ځیني بیتونه به په اصل کي وو خو په چاپي دېوان کي به نه وه راغلي، یا به چاپي دېوان درلودل خو په اصل کي به نه وو ثبت سوي، یا به یې توپیر دومره زیات و چې د جلاجلا بیتو حکم به پر کېده. نو د دې مجبورئ پر بناء ځای ځای د غزلو د بیتو شمېر تر اوو اوښتئ دئ. زما په خیال په داسي حالاتو کي زما غذر موجه ښکاري.

په دې ډول مي د "ل" د ردیف دوې غزلي،(2) د "ن" ردیف یوه غزله(۳) د غزلیاتو له برخي څخه و

---

(1) جالبه ده چې حنان هم په دې باب رغبېدلئ دئ. لکه چې وا يي:

چې یو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کې — جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایستلې او په متفرقاتو کې مې راوړې.

د متن غزلې مې په هر ردیف کې د ننه د قافیې د لومړي، دوهم، دریم او حتی ځلرم ماقبل توري په اعتبار سره اوډلې دي چې په دې تر تیب د اصل او چاپي دېوان د غزلو ترتیب وړاندې وروسته سوئ دئ. ځیني غزلې مې له یوه ردیفه بل ته هم نقل کړې دي. دا راز موارد مې په حاشیه کې ښودلي دي.

د متونو د برابرولو په وخت کې د شاعر د لهجې په پام کې نیول یو ډېر ضروري کار دئ. د ښاغلي زلمي هیواد مل دا خبره ښېخي پر ځای ده چې وایي: (دا د متن څېړني یو عمده اصل دئ، چې مصحح او د متن څېړونکئ باید دمتن په ژبه کې لاسوهنه و نه کړي... ډېر ځله اروېدلي شوي، چې موږ باید کلاسیک متنونه په معیاري لهجه "؟" خپاره کړو. دغه خبره د متن څېړني له اصولو مخالفه خبره ده، موږ نشو کولای چې د احمد شا بابا دېوان په یوسفزۍ لهجه خپور کړو، یا د پیر محمد کاکړ، شمس الدین کاکړ او حنان بارکزي دېوانونه په شرقي لهجه تهیه او چاپ کړو. د غسي عمل که له یوې خوا د متن څېړني له موازینو سره مغایرت لري، له بلې خوا د شاعرانو د کلام شعري کیفیت ته هم زیان رسوي).(1)

د لهجو تو پیر یوازې په "شو ، شي-سو ، سي" یا د "ښ، ږ" په تلفظ کې نه دئ "لکه ځیني کسان چې داسې فکر کوي"، بلکې د اتو پیر زیاتره د واولونو (vowels) په استعمالولو کې لیدل کېږي. د حنان د لهجې له مخې "چې" باید په لنډه "ي" و کښل سي، که یې د او سني معیاري لیکدود "؟" په شان په اوږده "ې" د "چې" و کاږو د "چې یې" معنا ورکوي دغه راز "کي" که په اوږده "ې" یا په معیاري ډول د "کې" په ښه و کاږو د "که یې" معنا ښندي. شاعرد شعر ویلو په وخت کې له خپلې لهجې سره سم شعري وزن سموي، دا که په بله لهجه یا معیاري لهجه "؟" و کښل سي، وزن ته زیان رسېږي. له دې امله باید متون د داسې چا له خوا تصحیح او تهیه سي چې یا خو له شاعر یا مؤلف سره د لهجې اشتراک ولري او یا هم د شاعر په لهجه کې پوره اندازه معلومات.

ما دا ټولې خبرې په پام کې نیولې او متن مې برابر کړئ دئ.
په پای کې د دې خبرې یادونه ضروري بولم چې د متن د تهیه کولو په برخه کې زما تجربه لږ ده او هرو مرو به ډېرې نیمګرتیاوې ولرم. دغه راز په خطي نسخو کې د "واو" او "دال" تر منځ توپیر کله کله نه تشخیصېږي هغه کسان چې له خطي نسخو سره یې سر و کار دئ، په دې خبره ښه ترا پوهېږي .

---

(2) دا دوې غزلې په 193 – 194 مخو کې ولولئ. (۳) دا غزله په 195 مخ کې و ګورئ.
(1) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان – د 1360 ش کال چاپ – د سریزې 37 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غزليات

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

الٰهي د محبت په اورکي توان را — سمندر رنګه د پټي خولي بیان را
کل سختي مي له زړه و باسې قادره — لکه زلفي د خوبانو زړه پرېشان را
چي د فیض لباس هر څوک را څخه یوسي — د دانش له رخته (1) ډک هسي دوکان را
چي مي شناخت له تا په وشي ذوالجلاله — په خپل لطف سره ډک جام د عرفان را
چي بې تا یې په زړه بله هوا ګرزي — د هغه عالِم له دیده ته امان را
جسم و جان مي کړه فارغ له غیره خیاله — په منقار د هُمای عشق مات استخوان را

۱ (۲) ماسوا مي له خاطره فراموش کړه
د خپل حب ځای په سینه کي زما "حنان" را ۷ (3)

الٰهي ستا د عرفان له میو جام را — چي په مست یم دغه جام علی الدوام را
چي بې تا که کُلي خیال را څخه محوه — اسم ذات پر زړه جاري (۴) دغه انعام را
ستا بې یادو مي له غیرو زبان بند کړه — مشغولا په تلاوت ستا د کلام را
ربه ستا په معرفت مي زړه مسرور کړه — ستا په حب سره همېش د زړه ارام را (۵)
بل له نفس اماره څخه مي خلاص کړه (۶) — له شیطانه هم امان دا ستا په نام را
مشغولا د زړه مي وکړه ستا په اسم — بېزاري له ماسېوا څخه مدام را (۷)
قناعت مي په نصیب کړه کردګاره — پیروي د کاملانو پر اقدام را (۸)

۲ الٰهي د خپل حبیب له برکته (۹)
ته په فضل ما "حنان" ته د زړه کام را ۱۵

---

(۱) چاپي دېوان: له جنسه. (۲) په ټول کتاب کي د هر غزل او شعر په پای کي د شعر شمېره ده. (۳) دا هم په ټول کتاب کي د بیتونو شمېره ده (۴) ب: پر زړه باري. (۵) ب: ستا په یاد سره مدام د زړه آرام را. (۶) ب: له دا نفس اماره څخه مي خلاص کړې. (۷) دا بیت په (ب) کي نسته. (۸) دا بیت له (ب) واخیستل سو. (۹) دا نیم بیتی د رحمان بابا له کلام څخه تضمین سوی دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي خوناب(۱) تئ له چشمانو هر سهار زما   ځکه شو خونخوار اشنا زما غمخوار زما
پسله مرګه به سر پورته کړم له قبره   که يار کښېت د مهرو که پر مزار زما
ځو باريک لکه موی نه شي په ډېر فکر   و به نه ويني په سترګو ملا د يار زما
هيڅ سراغ د تنګي خولې مي پيدا نه کړ   آس د عقل پکښې لنګ شو صد هزار زما
صفايي ځني ځځبېږي لپې لپې   راشه و ګوره رخسار د ګلعذار زما
کې(۲) کميس د ګل له بويه په ځان واغوست(۳)   تن بې(۴) شين تر نيلو فرشي د نګار زما

۳   عقل هيڅ د عشق په باب کې را و نه نبو
اي "حنانه" دا رفيق نه شو په کار زما   ۲۲

ستا له خولې ځخه که ګل زده کړه خندا   بلبل هم د سوز ژړا زده کړه له ما
د خپل آه قاصد به ولېږم آسمان ته   که دوا مي د دردو کړه مسيحا
زړه مي ستا په عشق کې بايلو نه يې غواړم   د کښتئ ضامن هيڅ نه وي ناخدا(۵)
ځو په خيال د خال و خط يم اخته شوی   د خاطر تياره مي نه مومي روښا
سوز د مينې هسې اور راباندې بل کړ   بې شربته د مرګ نه لري دوا
له غيرته په اور وسوم په چمن کې   چي مي وليد ګل په رنګ ستا د قبا(۶)

۴   فلک دف د خورشيد و وهي له شوقه
چي ستا غم شي له "حنانه" خوا په خوا   ۲۹

ځو به ګرزم ستا د مخ په تمنا   ځغلېده په روښا نه شي د برېښنا
ستا د وصل خيال مي نه ځي له خاطره   د مفلس له فکره نه وزي کېميا
ژبې(۷) پرې ښه ده چي نقد د دوو کونو   بولي ځوک دا ستا د نيم وېښته بها
خزان کښېښووي(۸) د ګل له ژړه رنګه   د بلبل د ږغ پر پښو باندې حنا
دا د کوم سرو قد لار ګوري چي هسې   صنوبر چي سر له باغه کړ بالا
سيا بختي لکه سايه را پسې ځغلي   چي دا ستا په تورو زلفو شوم اشنا

۵   تر هلک نو خط غرور لري "حنانه"(۹)
تر غزال د چين آهو ځغلي بالا(۱۰)   ۳۲

---

(۱) چاپي ديوان: دا خوناب ځي. (2) کې = که يې. (3) په چاپي ديوان کي دا نيم بيتی دا سي دئ: "کې کميس د ګل د بوی واغوست بېرېږم. (4) بې= به يې. (5) اصل: "د کښتئ ضامن نه وي ناخدا ". (6) دا بيت په اصل کي نسته. له چاپي ديوانه مي واخيست. (7) ژبې = ژبه يې. (8) چاپي ديوان: کښېښودې. (۹) چاپي ديوان: "تر سپين مخو د نو خطو غرور ډېر وي. (10) چاپي ديوان: د چين آهو لري هوا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي زړه دا ستا په مينه کړ اشنا — خپلي ويني مي د ځان کړې خونبها
ستا د ستركو د شهيد قبر مي وليد — چي کبلي ور ته پراته وو شا و خوا
پيروي د عقل هسي ده زاهد ته — لکه يو روند شي د بل ړانده عصا
تر مجنون نه وه په عشق زليخا کمه — چي يې واخيست(۱) مردانه ګام د وفا
پروت د مرګ پر بستر يم طبيبه راشه — ستا په ديد سره مي شي د زړه دوا(۲)
ستا د عشق له فيضه هيڅوک محروم نه دي — که پادشاه د زماني دئ که ګدا(۳)
د يعقوب په شان شوم روند راشه يوسفه — د پښو خاوري زما د ستركو کړه توتيا(۴)

۶ — که به کله مهرباني(5)کړې وخت دي وخت دئ
رحم بويه پر "حنان" بې دست وپا — ۴۴

زړه مي و ووت ستا د ديد و جنګ ته بيا — خدای زده څه به شي ور پېښه له دې(6) خوا
را معلومه ده چي بيا به تېښته(۷)راوړي — ستا له ستركو سوبه(۸) نه ده وړي چا
اختراع دي زما د مرګ نوي پيدا کړه — نوم مي ډېر ډېر ياد وي چي هېر کړې ما
په ببزی ليندی د وروځو خدنګ ولي — هسي رنګ چي خبر نه يم سم اذا(۹)
د بانو غشي يې بې توبريو منبلي — هيڅ ګزار يې له زړه نه درومي خطا(۱۰)
د عشق عيش په لاس نه ورځي زاهد ته(۱۱) — هر ورغوی لايق نه دئ د حنا

۷ — د خندا په موج يې لب راغله "حنانه"
په چمن کي کړ غوټچي کميس قبا — ۵۱

زما ياره زړه دي بايلو په رشتيا — خبر نه يم يو وړ کومي(12) دلربا
د دي شهر خوبرويان دي صدقه شه — بندي کړئ يې کاکل د زلفو چا(13)
د چاغم دي خلل کړئ دئ په زړه کي — دا چي ناست يې لاس ترزني ښنوا
ځړولئ سر مدام په فکر ناست(14) يې — دا د کوم يوه دلبر په تمنا
ته له کومه په کوځه کي د بل ناسته(15) — واړه عشق دئ چي درو ښود وفا

(۱) چاپي دېوان: چي يې کښېښود. (2) چاپي ديوان: "په يوه بوسه مي شي د زړه دوا ". (3) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (4) دا بيت په اصل کي نسته له چاپي دېوانه واخيستل سو. (5) "مهرباني "بايد درې څپې ولوستل سي. (6) اصل: له دا خوا.
(7) چاپي دېوان: توبه. (8) چاپي دېوان: توبه. (9) اصل: ادا - او هم بايد و ويل سي چي په چاپي دېوان کي دا نيم بيتی له پنځم بيت سره راغلئ دئ. (10) دغه راز په چاپي دېوان کي دا نيم بيتی د څلرم بيت وروستی نيم بيتی دئ.
(11) چاپي دېوان: "زما په لاس د عشق لمن کله کښېوځي ". (12) اصل: کومو. (13) چاپي دېوان: ګېسو رخسار د چا.
(14) چاپي دېوان: په فکر ډوب يې. (15) چاپي دېوان: "ته له کومه د وفا خويونه غواړې ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

خفه مه شه په دا ځای که ته شیدا یې — ته د یو د پاره(1) سل د پاره ستا

8 — و "حنان" ته راز عیان که چي ته درومې
جریده به در پسې وي ترغه ځا(2) — 58

نه ماتیږي د مخ مینه یې په ګل زما — خیال د زلفو یې هېر نه شو په سنبل زما
چي له ځالي مي اخیستئ لاچیچي و — اوس څوک اروي اوازونه د بلبل زما
چي نهال مي اوباوه د زړه په وینو — اوس په لاس کښېږي د چا وینم هغه ګل زما
بدبختي وه چي مي باز له لاسه والووت — خدای زده بیا به کله کښېږي په منګل زما
څوک به زیری پر ما وکه چي یار راغئ — چي تر جار کړم سرو مال و هستي(3) کل زما
چي له ماتئ ما لیده(۴)هسې مړ نه شوم — حیراني ده پر دا هسې تغافل زما

9 — راتې و ویل "حنانه" صبر وکړه
عاقبت به درشي لاس لره کاکل زما — ۲۵

د هجران په درد کي نه کېږي سکون زما — یو پر بل شو شواخون(5)پر شواخون زما
دا لا دیو د عاشقۍ نه یم وهلئ — چي صحت نه شي په دم و په افسون زما
تورو سترګو د یار هسې دیوانه کړم — چي آهو که مدام سیل د جنون زما(۶)
رنګ یې نه دئ د حنا پر لاسو باندي(۷) — مضمحل یې په منګولو کئ لړمن زما
بې له یاره په چا نه شي د زړه سوده — په پردیه ساهه کله شي ژوندون زما(۸)
د اول مینې(۹) ژړا لویه خامي ده — د کباب په دود له سوخته درومي خون زما

10 — هیڅ پروا بې پروا یار زما ونه کړه
چي "حنان" له ډېره غمه دئ زبون زما — ۷۲

څو به کرمه ستا(۱۰) د وصل تمنا — عقل و هوښ(۱۱)را څخه ولاړ په دا هوا
ستا د ناز خرید ته زړونه جودانه دي(۱۲) — که په سر روح الامین کوي سودا
سر و مال، دین و دنیا به واړه درکړم — ولې نه ده ستا د نیم وینسته بها
د خپل رنځ علاج به چا و ته (13) بیان کړم — مرض سخت شو(۱۴) طبیبان دي بې پروا

---

(۱) اصل: "د یوه د یاره سل د پاره ستا "(2) چاپي دیوان: "جریده دي در پسې تر هغه ځا ".(3) ب:... مال او هستي....
(4) ب: چي له ماتلو ما لیدو.(5) چاپي دیوان: یو پر بله شواخون.(6) چاپي دیوان: "چي کبلی کا همېشه میل د جنون زما ".
(7) چا پي دیوان: د نکریځو رنګ یې نه دئ په لاس باندي ".(8) چا پي دیوان: دغه ژوندون زما. (9) چاپي دیوان: مین.
(10) چاپي دیوان: څو به کرمزه ستا.(11) چاپي دیوان: هوش.(12) چاپي دیوان: جودانه ده.(۱۳) چاپي دیوان" و چاته زه بیان.
(۱۴)چاپي دیوان: سخت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر د کاه له ضعیفۍ اخیستئ نه شم[1] کــه څــه یــو ، یــو پــه رنــګ زه د کهربــا
په نیم دید کــه مي زړه[۲] و باخنبــه و تاتــه خدای حاضر دئ خجل یم لـه دېِ وینا

۱۱ دا واړه د عشــق اکســير اثــر پــر وکــړ ۷۹
چــي يــې رنــګ د "حنــان" کــړ لکــه طــلا

دا تور خط دي لکه مشک او مخ دئ ګل ستا دواړه سترګي دي نرګس[3] زلفي سنبل ستا
د اســيرو زړو تــړل دي بــل څــه نــه دي چــي و غــوړو تــه خم شــوئ دئ کاکــل ســتا
هرګــز نــه اروي زګېــروی د مهجورانــو[4] آفــرين دي وي پــر هســي تغافــل ســتا
کــه بــه آه چيــري[5] قبلېــږي د عشــاقو نــه دي وي هرګــز د حســن تنــزل ســتا
د يــوه لښــکر ســپاه دي ســره وژنــي[6] وا عجــب دئ د عشــاقو تسلســل ســتا
ســجدې د شــکراني کــړم بســمل طــوره چي د زړه غوښي مي توی شي[7] په منګول ستا

۱۲ کــه ژړا افســوس فريــاد کــه[8] عيــب نــه دئ ۸۲
د رخســار پــر ګــل "حنــان" دئ يــو بلبــل ســتا

دا يې سترګي که جادو دئ که نرګس دئ غه شهلا[9] دا يــې زلفــي خــال وخــط دئ کــه هجــوم دئ د بــلا
دا يې خوله ده که غونچه ده که يې لب دئ که مرجان دي[10] دا يــې غــاښ پــه خولــه کــي نمــايي(11)او کــه دئ دُر يکتــا
دا يې زلفي پرمخ نه دي پر ګلاب باندي سنبل دئ دايې خط دئ که عنبر دئ او که مشک دي د خُطا
سنتره نـارنج تـرنج دئ کـه غبغـب دئ حيرانېـږم نـه توبـه توبـه غلـط شـوم خجـل يـم لـه دېِ وينـا
دا خنجر دئ که مژګان دئ(12) چي مي څرخ د زړه په ميان دئ(13) کــه نــاوک دئ نــه پــوهېږم قتلــوي مــي بــې پــروا
دا يې وروځي که کمان دئ چي مي زړه ورته نښان دئ بــې صــرفې کــه ګُزارونــه غشــي نــه دي رومــي خطــا

۱۳ دا يې زنه ده که سبب ده د "حنان" د زړه آسيب ده ۹۳
چي پـه تـش آرزو يې[14] کېږي د رنځورو زړو دوا

له فتنې[15] پـه سايه خلاص يم د مژګان ستا خــاطر جمــع وي لــه واړو پرېشــان ســتا
څـه الفـت[۱۶] زمـا غريـب او سـتا د غشـو دغــه واړه دلجــويي کــوي پيکــان ســتا
سـر يـې تـل پـر زانـو ايښـئ وي د فکـر هغه څوک چي يې په زړه کي وي ارمان ستا
لــه حيرتــه ســترګي پټــي کــړي خولــه وازه لــه کتــو ســترګو تړلــي دي[17] حيــران ســتا

(۱) چاپي دېوان: "برګ کاه اخيستی نه شم چي ضعيف يم". (۲) چاپي دېوان: روح و باخنبه. (۳) په اصل کي "دي" نسته له چاپي دېوانه مي واخيست. (۴) چاپي دېوان: شکوه د مهجورانو. (۵) چاپي دېوان: چيرته. (۶) چاپي دېوان: "د يوه لښکر سپاهيان دي خپله وژني". (۷) چاپي دېوان: که د زړه غوښي مي ولاړې. (۸) چاپي دېوان: کوي. (۹) چاپي دېوان: د شهلا.
(۱۰) په چاپي دېوان کي: "دي" نسته. (۱۱) چاپي دېوان: دا يې غاښ برېښي په خوله کي. (۱۲) چاپي دېوان: دی.
(۱۳) چاپي دېوان: چي مي څرخ د زړه په ميان. (۱۴) چاپي دېوان: تش ديدن. (۱۵) چاپي دېوان: د فتنې. (۱۶) چاپي دېوان: چي الفت. (۱۷) چاپي دېوان: له کتو سترګې ګڼلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صحرا آهو په سیل راته راشي[1] چي تعریف کړم د چشمانو هر زمان ستا
قدر نه لري ګلاب ستا و رخسار ته[2] منفعل کړه ګلان واړه ارغوان ستا

۱۴ زرغونه بې[۳] شي لاله ګلان له قبره ۱۰۰
دا چي ګور له ارمان یوړ "حنان" ستا

په هزار رنګه افسون و په اوراد ما مسخر نه کړ شوخ چشم پریزاد ما
سرو مال، دین و دنیا، دانش و صبر په سودا کي د ګلرخو کړه برباد ما
هیڅ اثر یې[۴] پر سنګین خاطرو نه شو یو په سله خواری و کښني تر فرهاد ما
بې له عشقه بل څه نه را ویل کېږي ګفت مي وړئ دئ په صدق[۵] د استاد ما
که خبر وای چي شانه بي[۶] ستا په کار شي پرورش به مي وکړئ د شمشاد ما
پر زیارت به مي څراغ له خپلو بل وي له رقیبه سره کړئ دئ جهاد ما
چا ته څه وایم اوس هرڅه را رسېږي ګیله نه کړم په ځان کړئ دئ فساد ما[۷]

۱۵ ما ویل غور د "حنان" د بېداد وکړه ۱۰۸
ویل شړلئ مي له دره دئ په داد ما

زه طلب د زړه کوم او زړه طلب ستا آواره شوم له عالمه په سبب ستا
نه مي غواړي، نه مي بولي، نه مي وژني[۸] حیرانېږم و دا فکر ته عجب ستا
ګوندي خلاص مي د رقیب له ناکردو کړي[۹] ما مظلوم په داد نیولئ دئ جلب ستا
خپلو سترګو فتوا درکړه چي مي وژني حیرانېږم[۱۰] پر دا لوستو د مکتب ستا
وکوثر ته حاجت نه لري د چښلو چي جام نوش که څوک د میو لبالب ستا
په دیدن که یې سېراب کړې ښه به وکړې عاشقان د دیدار تږي تشنه لب ستا

۱۶ توقف په دا کي مه کوه دلبره[۱۱] ۱۱۵
که پوره شي[۱۲] د "حنان" په مرګ مطلب ستا

نه یو زخم لکه ګل دئ نمایان زما غونچه طوره هزار چاکه دئ پنهان زما[۱۳]
ګیله[۱۴] کفر ده له بخته و اسمان ته سیا بختي مي شوه[۱۵] د بزم څراغان زما

---

(۱) چاپي دېوان: "د صحرا آهو به سیل له را ته راشي ".(2) چاپي دېوان: ګلاب څه قدر لري ستا ورخسار ته ".
(۳) بې = به یې (۴) چاپي دېوان: هیڅ اثرمي. (۵) چاپي دېوان: په مهر. (۶) بې: به یې. (۷) دا بیت په اصل کي نسته. که څه هم د غزلي د بیتو شمېر یې یو زیات کړ. بیا هم له چاپي دېوانه واخیستل سو. (۸) چاپي دېوان: "نه مي نمانځي نه مي وژني نه مي بولي " (۹) چاپي دېوان: "که مي خلاص ته د رقیب له ناکردو کړې " (۱۰) چاپي دېوان: حیراني ده.
(۱۱) چاپي دېوان: صنمه. (۱۲) چاپي دېوان: که پر وشي. (۱۳) چاپي دېوان: هزار چاکه غونچه طوره دئ پنهان زما "
(۱۴) چاپي دېوان: شکوه. (۱۵) چاپي دېوان: "... مي ده "

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاقبت به مي تاراج که مخ(1) د ترکو　　چي کینه لري(2) په زړه کي هر زمان زما
چي له ترکو لیري ګرزي سلامت وي　　ولي څه کړم چي زړه نه دئ په فرمان زما
په ژړا مي نرم نه شو زړه د ښکلیو(3)　　نه نرمېږي د غه کاڼی په باران زما
له نګاه سرمه آلودو ستا دلبره　　لکه بوی د ګل بې ږغه شو فغان زما

۱۷　　په دا عصر کي همدرد نسته "حنانه"　　۱۲۲
چي به و ګنډي په رحم چاک ګرېوان زما(4)

چي مي ولیده رفتار ستا　　توري زلفي تار په تار ستا
قد دي سروه د ارم ده　　غاښ درون دئ آبدار(5) ستا
پر ګلاب باندي شبنم دئ　　که عرق دئ په(6) رخسار ستا
سره لبان دي سره یاقوت دي　　خوږ تر شهدو دئ ګفتار ستا
په کوثر کله اوبېږي　　چي وي تږی د دیدار ستا
که آفتاب دئ که مهتاب دئ　　خوشه چین دئ د انوار ستا

۱۸　　خال دانه زلفي دي دام کړي　　۱۲۹
"حنان" وینم ګرفتار ستا

یو و ښېښته د راستی نه لري ابروی ستا　　رحم نه لري مژګان فتنه جوی ستا(7)
شمعه نه شي پتنګ له خپله ځانه　　اور حیران دئ و تندی و ته د خوی ستا
په کعبه په بتخانه کي ستا مذکور دئ　　هر طرف په غوږو اروم های و هوی ستا
چي دلته باد له زلفو څخه و موښت　　له خُطا کړه مشک بېرون د زلفو بوی ستا
که مي زر کتب خاني و پلټلي　　و مي نه لیده په سترګو خط د روی ستا
غواړي څه سرو سامان له ما دلبره　　و ایستم له نام و ننګه جستجوی ستا

۱۹　　سر و مال د "حنان" څه دئ ستا په عشق کي　　۱۳۲
دواړه کونه قیمت نه لري یو موی ستا

مه غولېږه په راتله د بې وفا　　هرګز مه د رومه پرېله د بې وفا(8)
که هرڅو ټینګه وعده در سره وکړي　　باور مه کوه په خوله د بې وفا

---

(۱) چاپي دېوان: خوله. (2) چاپي دېوان: چي لري کینه. (3) چاپي دېوان: زړه د ترکو. (4) دا مقطع په اصل کي نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه. (5) چاپي دېوان: ښه آبدار- د اصل له ثبت سره سم "آبدار" باید د (باء) په پېښن درې څپې و لوستل سي. (6) چاپي دېوان: پر رخسار. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه راتله پـه نـه راتله يې پروا مه کړه　　د لګیرمـه اوسـه پـه تلـه د بـې وفـا
چي نه ننګ لري نه شرم مه يې غواړه　　توبـه و کـاږه لـه پلـه د بـې وفـا
ځړولـئ يـې و سـر مـدام لـه شـرمه　　هغـه چـاچي پـت پالـه د بـې وفـا

۲۰　　پـه قسم چي يې "حنان" اعتبار نه کړ
خـوی معلـوم ور تـه هالـه د بـې وفـا　　۱۴۲

چـي دي عشـق پـه سـترګو ړونـد کـړم مـات پـرملا　　پـه بغـل کښـې راکـړه سـتا د قدعصـا
نـه سـتا جـور تمـامېږي نـه زمـا صـبر　　زمـا پـر صـبر آفـرين سـتا پـر جفـا(1)
د اسـمان ملکـي ولوېـدي لـه ذکـره　　چـي ارام نـه شـوې يـو دم زمـا لـه غوغـا
کـه مي سـتا وصـل نصيب شـو لـه خدا غـواړم　　پـه دعـا کښـې شـپه د قـوس ورځ د جـوزا
بـې تـا شـپه هـومره اوږده لکـه سـتا زلفـي　　نمـر لـه تـا سـره شـي تېـر لکـه برېښـنا
پـه مضـمون يـې نـه پـوهېږم څـه يـې لـولم؟(2)　　پېچـا پېچ زلفـي دي خـط دئ د ترسـا(3)

۲۱　　سـتا د وصـل پـه اميـد يـې عمـر تېـر شـو
د "حنـان" پـه تشـه تمنـا(4)　　۱۴۹

بهـار راغـئ څـه موسـم دئ د صـحرا　　سـاقي راوړه جـام د ميـو مهيـا
پـر سـمن د بنفشـه کاکـل دئ هسـي　　پيوسـته پېچلـئ خـط دئ د ترسـا
د شـبنم څـاڅکي پـه ګـل پـوري ځړېـږي　　لکـه دُر چـي وي پـه غـوږ د دلربـا
معجـز طـوره تماشـې دي پـه بوسـتان کښـې　　ښـاخ د ګلـو پـه مثـال يدبيضـا(5)
څـه لالـه ده، څـه سـبزه، لعـل زمـرد دئ　　ډک دئ لاس هـم د چمـن هـم د صـحرا
عجائـب مجلـس تيـار دئ پـه چمـن کښـې　　د سـبزې طفـلان حاضـر پـه تماشـا
پـه آئينـه کښـې د اوبـو د غنچـې عکـس　　لکـه سـتوري د اسـمان کـوي رونـا(6)

۲۲　　زړه مـي غـواړي چـي توبـه کـړم بيرتـه ماتـه
اې "حنانـه" وقـت د ګلـو راغـئ بيـا　　۱۵۷

---

(۱) دا او ورپسې درې بيتونه په (ب) کي نسته. (2) ب: چي يې لولم. (3) ب: ... زلفي دي دي خط ترسا. (4) دا مقطع په (ب) کي نسته. په (ب) کي د دې غزلي صرف مطلع او يو بيت نسته، نور بيتونه يې بالکل جلا دي د کوټي چاپ "ب" دغه بيتونه لري چي له مقطع پرته نور مکرر دي او د "الف" رديف په نورو غزلو کي سته.

پر د کاه له ضعيفئ اخستی نه شم	که څه يو يو په رنګ زه او کهربا	←دا بيت په ۳۹ مخ کي راغلی دئ
ستا د وصل خيال مي نه ځي له خاطره	د مفلس له فکره نه وزي کېميا	←دا بيت په ۳۲ مخ کي راغلی دئ
ستا د سترګو د شهيد قبر مي وليد	غزالان ورته پراته وو شا و خوا	←دا بيت په ۳۷ مخ کي راغلی دئ
ستا د ناز و خريد ته زړونه جودانه ده	که په سر روح الامين کوي سودا	←دا بيت په ۳۸ مخ کي راغلی دئ

دا واړه د عشق اکسير اثر پر وکړ
چي يې رنګ د "حنان" کړ لکه طلا

(5) ب: پر بيضا. (6) دا بيت په (ب) کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ب)

د ګل بوی سهار را یاد کاندي احباب — جنون پاڅوي سایه د دي سحاب
چي مي بوی د داغ سبا ګلشن ته یو وړ — ګل رنګ توی کړ لکه وینه د کباب
زما په مرګ د مستو سترګو څه پروا ده — له کشتنه څخه بیم نه کړي قصاب
شور په زړه کي اچوي د عشق خبري — پرورش مومي ذره(1) په آفتاب
تبسم يي له ښکنځلو(2) سره زيب که — قدر زيات لري ترخه چي شي شراب
دل و دين مي په يوه نظر تر جار کړ — لا يي عشق لري له ما سره حساب
۲۳ ستا د مخ په دروېزه کي له "حنانه" ۱۲۴
ورک شو صبر و ارام و خورد و خواب

مخ يي دئ لکه آفتاب — له آفتابه يي زيات تاب
له پرتوه ستا د مخ دئ — چي لمر پټ شو په سحاب
له خجلته د رخسار دي — غرق په وينو شو ګلاب
په سرخي ستا د لبانو — له عقيقه(3) يو وړ آب
نرګس ستا سترګو حيران کړ — چي عصا په لاس خراب
له نفسه مي سر سم ځي — په مثال لکه حُباب
۲۴ په تعريف د يار "حنانه" ۱۷۱
څوک به وکه ستا(4) جواب

پېچوتاب که کړم د زلفو پېچ و تاب — معطر مي کړ د ماغ د مخ ګلاب
دا د چا د وروځو خيال يي په زړه ګرزي — و قبلي(5) ته چي شا کړي ده محراب
دا د کوم مهروی د تيغ له وهمه هسي — د هالي سپر پر سرونيوه مهتاب
کيف د چا د لب د ميو دئ، حيران يم — دا چي ګرزم ګاهي مست ګاهي خراب
لکه وورکي چي نمرئ په شوخي غواړي — په بوسه کي عاشق نه لري آداب
چي يي حُسن ورځ په ورځ زياتېږي څه کړم — ورځ(6) په ورځ مي زياتوي د زړه خوناب
۲۵ که هر څو شعر بلند وايي "حنانه" ۱۷۸
د حميد موشګاف نه شي جواب

چي دي لعل آلوده شي په شراب — شي د زړه مرغه پر اور باندي کباب
په محراب کښېي د ابرويو دي خال نه دئ — دا هندو دئ چي سلام کړي د آفتاب

---

(۱) چاپي دېوان: ذره هم. (2) چاپي دېوان: له د شنامه. (3) چاپي دېوان: له عقيقو. (4) چاپي دېوان: وکي.
(5) اصل: و قبله ته. (6) اصل: ورو په ورځ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه هـر ځـای چي قـدم کښېږدي سرو قـده
مردګان شي تـول پـه زمکـه کښي سېراب(1)

ډېـر اميـد مـي دئ و هغـه سـر و قـد تـه
قـُمري طـوره طوق د غـاړي کـړم رکـاب

هيڅ ګيله له مستو سترګو څخه مه کړه
رحـم کلـه شـته پـه زړه کښـي د قصـاب

کله کله بې په خواب کښي(2) خيال حاضر شو
ولـي څـه کـړم چي هرګـز نـه راځـي خـواب

۲۶ لـه هوسـه بـه قـدم پـر اسـمان کښـېږدي
کـه "حنـان" شـي سـتا لـه وصـله کاميـاب ۱۸۵

چي يې زړه وړئ وي خيال ستا د غبغب
د هغــو رنګونــه ژړ وي تشــنه لــب(3)

مشـق د خيـال د هغـه طفـل همېشـه کـړم
چي پـه ديـد سـره يې اوراخلي مکتـب

دا د زلفو تـار يې کـوږ پـه رخسـار نـه دئ
و سـپوږمۍ تـه راوتلـئ دئ عقـرب

کـه هـر څـو درتـه زاري او عـاجزي کـړم
پـر جبين بانـدي چين راوړې د غضب

له عاشقه حيا څه غواړئ پـه عشق کي
لــه مجنونــه مونــده کلــه شــي ادب

څـه سـيالي بـه کـه لـه تـا خوبـان د عصر
خوش نسب يې، خوش لقب يې خوش حسب

۲۷ لـه حميـده سـره آس د شـعر نـه ځـي
اي "حنانـه" بـس کـه و نيسـه جلـب ۱۹۲

سـپين رخسـار او زنخـدان د شـکرلب
زړه مـي يـووړ ايـن و آن د شـکرلب

پـر درګـاه يې دروېزه کانـدي د حسن
د فقيـر پـه دود سـلطان د شـکرلب

وړي وړي مـي د زړه مـانې هالـه دي
چي يې خيال شو را روان د شکرلب

لکـه ځغلـي لېـونی سـپی لـه اوتاقـه
هسـي ورک شـوه رقيبـان د شـکرلب

که مي سر که مال که عقل دئ که صبر
تـر ديـدن بې(4) کـړم قربـان د شـکرلب

دی لـري زکـوة د حُسـن زه حقـداره
وظيفـه مـي شـوای لبـان د شـکرلب

۲۸ همېشـه بـه د "حنـان" کـاني پـه کېـږي
چـي بـاور کـه پـه پيمـان د شـکرلب ۱۹۹

خـدا قبولـه کـړي دوعـا زمـا غريـب
رقيـب کـړه د يـار لـه دره بې نصيـب

سـر درد د عاشـق نـه ور کېـږي دلتـه
صندل رنګه وينه صرف شوه د طبيب

د دې شوخ دلبر د ميني په مکتب کښي
لکــه ګــل مــروري غوړونــه د اديــب

چي جرس و ځای ته رسي فغان نه که
فغان هم نه که عاشق چي شي قريب

---

(۱) ب: مرده ګان لکه فاختې شي په حساب. (2) ب: په خوب کښې.(3) دا غزله او د "ب" د رديف دا نوري راتلونکي غزلي په چاپي ديوان کي نسته. (4) بې= به يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دلي، دی په کوڅه کي د یار ګرزي | دا خپل زړه مي شو و ماوته رقیب
ژر د یار قدمبوسي کاندي ترلاسه | چي ځان خاوري که په درکي طبیب(1)

۲۹ لـه نـا اهلـه چي وفا غـواړي "حنانـه" ۲۰۲
لـه املوکـه مـزه غـواړي د زبیـب

راشـه و ګوره ګفتار د عندلیب | چي پاره کړ ګل آزار د عندلیب
چي ګل نه ویني خاموش له غمه کښېني | دا وفا ګوره هر وار د عندلیب
ځان و ګل ته رسوي په هره توکه | که څه خیږي تر زړه خار د عندلیب
چي د اور په شاني(2) سري لمبې تر سر ځي | په آه سوئ دئ ګلزار د عندلیب
و صلت مومي عاقبت هغه له یاره | چي قبول که پر ځان کار د عندلیب
ګل چي هسي ځوانیمرګ ځي په پوهېږم | فریاد اروي هر سهار د عندلیب

۳۰ چي اثر پر ګلو نه کاندي "حنانه" ۲۱۳
بې فایدې دئ هر چغار د عندلیب

﴿ت﴾

دا شبنم پر مخ د ګل دئ قطرات | که عرق دئ پر رخسار لکه(3) نقات(4)
دا یې تار د زلفو کوږ و خوله ته پربووت | که افعي حلقه وهلي پر حیات
چي د سترګو تېغ هر دم په رنجو باټ که(5) | دم په دم راته ښیي د مرګ حالات
مخ یې شو زما قاتل سترګي شاهدي | بې قاضي یې زما قتل کړ اثبات
قرباني دي یم د سترګي روغ به نه شم(6) | پر دغو بیمارو شوئ یم(7) خیرات
په اول بازي د میني په شطرنج کي | تا په رخ کړ زما د زړه پادشاه رامات

۳۱ د حمید د شعر بحر ته "حنانه" ۲۲۰
یو څو څاڅکي دي لوېدلي ستا ابیات

زرغونه خط دي رونق کړ د ریحان مات | ستا د مخ ګلشن کړ رنګ د ګلستان مات(8)
ستا د خولي غونچي لمن کړه د ګل خیري | په سرو لبو دي قیمت کړ د مرجان مات
وهي لار د اسلام ستا جادو د سترګو | تورو زلفو دي ګردن کړ د ایمان مات

---

(١) د دي نیم بیتي په وزن کي یوه څپه لږده. (2) شاني = شان یې. (3) چاپي دېوان: باندي. (4) کذا فی الاصل
(5) چاپي دېوان: باټ کړي (6) چاپي دېوان: "قرباني یم ستا د سترګو ژر مي وژنه". (7) چاپي دېوان: ښه یمه
(8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاول[1] کارېږم به دي زه له پرېشانیه — هغه عهد دي لکه زلفي کړ آسان مات
د بادام سینه دي سترګو سل سوري کړه — چي يو ځلي شوه په زړه کي ستا مژګان مات
وي ګنډلي په بانو د بادام سترګي — شیرین لب دي د پستې کړ نمکدان مات

٣٢ — پیروي مي د حمید موشګاف وکړه — ٢٣٧
ما "حنان" د شعر لاس کړ د رحمان مات

ستا په خط سره زینت شو د مخ زیات[2] — په آبرو صفايي کېږي د مرآت
د سیا چشمو د بوسې وعده ببخا ده[3] — د آهو په ښاخ موقوف دئ دا برات
چي په مصر کي کلام[4] د شکرلب شي — شي خجل له ښاره[5] و باسي نبات
زړه و عقل مي دا ستا و خیال ته ورکړ — پادشاهانو له وړي رعیت سورسات
زما د زړه سکندر به کله ځني ګرزي[6] — چي يې[7] خط شو راته خضر خوله حیات
نه پوهېږم کل جهان دئ په دا غم کي[8] — که ستا غم کړ راته تریخ زما اوقات

٣٣ — ته غني نصاب د حُسن دي پوره دئ — ٢٣٤
زه "حنان" یم مستحق را کړه زکوة

را شه پرېږده د ګلرخو محبت — سور انګار دئ همېشه د دئ[9] قربت
المدام يې[10] د هجران په اور کنبي سوځي — هر سړی چي د ګلرخو کړي صحبت
خوبرویان واړه له خرمي ظالمان دي — زړه سوی نه لري پر اهل د غربت
په آرزو کنبي د رخسار که يې څوک مړشو — سره لاله يې زرغونېږي پر تربت
قتلول په تېغ د هجر د مظلوم که[11] — تي امید کوي د شونډو د شربت
له رقیبه سره هردم خوشخويي که[12] — له عاشقه بل څه نه که[13] بې نکبت

٣۴ — بل څه نه دئ يو مزری دئ د یار هجر — ٢۴١
چي يې پروت پر ما "حنان" هومره هیبت

نرم نه شو زما په آه زړه د دلدار سخت — نه نرمېږي په باد کاڼی د کوهسار سخت
غافل مه شه هیڅ زمان له مراوو سترګو — په ناجوړه تن که[14] مکر دا بیمار سخت
چي ښاخونه يې د وروځو[15] هسي خم دي — دا يې سترګو د بادامو[16] را ووړ بار سخت
نن شپه مه غواړه قرار له ما ناصحه — مضطرب کړم خیال د زلفو د نګار سخت

---

(١) تاول= تاویل. (2) چاپي دېوان: "ستا په خط د مخ زینت شو ځکه زیات". (3) چاپي دېوان: ببځای ده.
(4) چاپي دېوان: سودا د شکرلب شي. (5) اصل: له ښهره. (6) چاپي دېوان: "سکندر د زړه مي کله ځني ګرزي".
(7) چاپي دېوان: چي دي. (8) چاپي دېوان: په غم اخته دئ. (9) د دئ= د دوی(د کندهار لهجه) ، ب: د دوی.
(10) ب: مداماً يې. (11) ب: د مظلوم کړي. (12) ب: خوشخويې کړي. (13) ب: بل څه نه کړي. (14) چاپي دېوان: کړي.
(15) چاپي دېوان: د ابرو يې. (16) اصل: بادام.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي هر څوک دي یادوي خاموشي خوی کړه　　پته خوله غونچه بلبل که(۱) په ګفتار سخت
صــاف دلان لــه ګفتګویــه خفــه کېــږي　　شـي نفـس د آینـي پـر مـخ غبـار سـخت

۳۵ بس که(2) ډېر جورو جفا پر "حنان" مه کړه
چي یې کښلئ ستا د وصل انتظار سخت ۲۴۸

په حسرت دي تور خط تېر کړ د رخسار وخت　　لکــه تېــر شــي پــه خــزان د لالــه زار وخـت
زلفي ویني د زړو خوري د خط په وخت کي　　د مــــارانو ضـــابطه وي د بهـــار وخـــت
لکـه سـیل د غـره لـه سـره ژر ژر لـو بېږي(3)　　هسـي درومـي د سـنګدلو د عُـذار وخت
چي یې خط لا پر مخ نه وي بوسه غواړه(4)　　د دوعـــا د قبلیـــدو وي د ســـهار وخــت
پـه غـرور د خپلـو زلفـو غافـل مـه شـه　　تــوره شــپه ده د عشـــاقو د آزار وخــت(۵)
د هجـران شـپه ده د قـوس نـه تمـامېږي(۶)　　لکـه اوږد شـي(۷) د عاشـق د انتظـار وخت

۳۶ چــي د اوښــو لــه بارانــه، نــه خلاصــېږي
پــر "حــنـان" دئ تمـام عمـر د ملهـار وخـت ۲۵۵

کـه مـي نـه کړلـه بلبـل سـره داسـتان درست　　آه مي پري نه ښود په باغ کي یو ګرېوان درست
د اســلام ښیښـــه مـــدام لـــه ســـنګه ولـــي　　ترکان نه پرېږدي په سر کي یو ایمان درست
د معشـــوق نـــام و نښـــان عاشـــق بلنـــد کـــه(۸)　　مېوه ښـه کـوي نهـال چي وي بـاغوان(۹) درست
پـه دا لـږ عمـر پـر سـر بانـدي ځـای ورکـه　　ارمـان دا دئ کـه د ګـل لا وای پیمـان درسـت
زړه مـي ولاړ شـو اوښـي هـم ورپسـي ولاړي(۱۰)　　لکـه چیرتـه لښـکر درومـي د سـلطان درسـت
پـه دادن کـي د بوسـي پښـېماني مـه کـړه　　پـه وعـده پـه قـول ډېـر وي کریمـان درسـت

۳۷ هـیڅ لـه خیالـه ورتـه نـه ګـوري سـیا چشـم
کـه "حنـان" پـه اوښـو لونـد کانـدي دامـان درست ۲۷۲

کـه هرڅـو پـه یارانـه کـي مـي دئ یـار سُسـت　　ولي عشق مي سُستي نه که زما خوار سُست(۱۱)
را پـوهېږي چـي مـي پنـد پـر اثـر نـه کـه　　ځکـه هسـي راتـه وعـظ کـه هوښـیار سُسـت
خـط یـي هسـي پـه وارواړو مـخ تـه راغـئ　　لکـه ګـډ(۱۲) شـي د اسلام پـه ښار کفـار سُسـت
کـه نـوخط د خـط پـه وخـت داد کـه ښـایېږي　　شـي وریـا متـاع چي چیرتـه شـي بـازار سُسـت
مـا یـي هېـره کـړه بوسـه لـه ډېـره غمـه　　ولـي نـه مـي پرېـږدي مـا دا انتظـار سُسـت

---

(۱) چاپي دېوان: کړه. (2) چاپي دېوان: کړه. (3) چاپي دېوان: ژر ژر درومي. (4) چاپي دېوان: چي یې خط نه وي پر مخ د بوسې خواست کړه،.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: "شپه د هجر شپه د قوس نه تمامېږي".
(7) چاپي دېوان: اوږدوي. (8) چاپي دېوان: څرګند کړ. (9) اصل: باغبان. (10) چاپي دېوان: یو وار پسي ولاړي.
(11) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:
زه هم سُست یم قاصد سست او دریم یار سست　　زما عشق ځکه په دا شو وار په وار سُست

(۱۲) چاپي دېوان: لکه کړ؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د مخ بهار یې نه وینم خاموش یم … بلبلان کاندي په ژمي کې ګفتار سُست[1]

۳۸ … ۲۷۹

د دې عصر[2] د پښتو قدر بلند شو
چې "حنان" په پښتو ژبه کړي ګفتار سُست

په ځنځیر دي د ګیسو کړم ګردن بست[3] … چې یوه خوا ته مې نه رسېږي د دست
په دریاب کې دي[4] د مینې هسې ډوب یم … چې په خیال نه را رسېږي د چا شَست
د کاکل له ظلمه ستر ګي آګاه نه دي … نه خبرېږي هېڅ د شپې په غلو مست[5]
چې نخجیر خپل سر پر ځای د قدم کښېښود … کوم صیاد ونیو د کین غشي په شَست
له بدنه مې هغه دم روح جدا شي … چې دي وینم له رقیب سره پیوست
نن د حُسن په دولت کې رحم و کړه[6] … مدام نه وي[7] دغه ستا د حُسن هست

۳۹ … ۲۷۲

حق به غواړي د قیامت[8] په ورځ دلبره
چې رقیب دي کړ بلند او "حنان" پست

ستا د عشق په غم کې نه یم ملامت … راتې[9] وبود تر قیامت پخوا قیامت
له خاطره مې ستا خیال په ظلم نه ځي … تنده نه درومي له تږي په زحمت
موزون قد چې دي موذن و لید په سترګو[10] … په مسجد کې یې ویل قامت قامت
د دریاب او به صدف لره دي زهر … شربت نه چښي د چا، تږی د رحمت
تن بې خیاله، زړه بې عشقه په کار نه دئ … بې نګینه ګوتي نه لري قیمت
عشق بې کله وای ورکړئ و مجنون ته[11] … که دا بار افلاطون وړای سوای په حکمت

۴۰ … ۲۸۳

نوی خیال د یار له خولې وایه "حنانه"
شنیده خبري نه لري حرمت

چې بار وړي د یار د هجر په زحمت … تل وایه شي پر هغو باندي رحمت[12]
عاشقان په دنیا نه وزي له غمه … له ازله دغه شوئ دئ قسمت
که قیامت چا په دنیا نه دئ لیدلئ … د ښه یار جدایي و بولئ قیامت
له حیرته سروه و دري ثابته … پر هر ځای چې جلوه وکړي ستا قامت

---

(۱) چاپي دېوان: "بلبلان په زمستان کښي کړي ګفتار سُست ".(2) چاپي دېوان: د خپل عصر.(3) چاپي دېوان: په زنځیر د ګېسو شومه ګردن بست.(4) چاپي دېوان: کي یې. (5) چاپي دېوان: "چي د شپې په غلونو نه خبرېږي مست ".(6) چاپي دېوان: مهر بویه (7) چاپي دېوان: تل به نه وي.(8) چاپي دېوان: محشر. (9) راتې=راته یې. په چاپي متن کي (رابې) دئ.(10) چاپي دېوان: په سترګو ولید.(11) دا نیم بیتی په چاپي متن کي داسي دئ: "عشق بې کله دوا ورکړي و مجنون ته" په اصل کي بیا په دې ډول دئ: "عشق بې وو ورکړئ و مجنون ته". ماله دواړو څخه په استفادې سره دغه ثبت سوئ شکل غوره وباله.(12) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. له اصل څخه را نقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو خطان که ناز کوي بې ځایه نه دئ — خرقه پوش وي خاوندان د ډېر عظمت
چي یې واورم تریخ ښکنځل له شکر لبو — په مانه کېږي شکران د دې نعمت

۴۱ — چي په سپینه ږیره نه اوړې د ښکلو — ۲۹۰
آفرین دي شه "حنانه" پر همت

ستا تر شونډو لعل نه لري قیمت — ګل دی نه لري و ګل ته نزاکت(1)
پریروی چي عاشق نه لري دئ هسي — لکه پیغمبر چي نه لري امت
بې کشش زړه ورکړه و یار ته مه کړه — چي بې ستړه مېلمه نه لري عزت
په تور خال یې کل عالم دئ قتل کړئ — خوشي وا یې چي هندو وي بې همت
په لویي یې ابرو خم ده و قدت — په حرف کم دئ له قیامته یې قامت
نه در ګرزم لکه غم ستا په خاطر کښېنې — فراموش دي کړم دلبره عاقبت

۴۲ — که پښې کښېږدې د "حنان" پر سترګو باندي — ۲۹۷
څه به نه لري د دې نعمت منت

د عشق غشی مي کاري تر ځګر و ووت — چي له زړه څخه مي خیال د دلبر و ووت
لا مي نه و مراد د وصل پیدا کړئ — د هجران د لمبو(2) دود مي تر سر و ووت
د خپل وصل ملهم(3) زما پر زخم کښېږده(4) — تر ځګر مي ستا د ظلم خنجر و ووت
مجنون بېد له حیرانۍ و پښو ته ګوري — په هوا دا ستا ، تر باغ صنوبر و ووت
د غمزو د غشو(5) جنګ له ره یې هر دم — له زخمو مي ډک(6) ځګر لکه سپر و ووت
نور مي څه وژنې په تېغ د خپلو(7) سترګو — د غمزې تیر مي رسا تر ځګر و ووت(8)

۴۳ — پر محک د امتحان د سخندانو — ۳۰۴
د "حنان" شعر چاندي لکه زر و ووت

دا ګیسو(9) دئ د نګار په لاس را کښېووت — نه پوهېږم که ښامار په لاس را کښېووت
که اره لکه شمشاد شم(10) پري بې نه ږدم — که د تورو زلفو تار په لاس را کښېووت
خوله غوټچه، سترګي نرګس، زلفي سنبل دي — خط ریحان دئ څه ګلزار(11) په لاس را کښېووت
توري زلفي مراوي سترګي د ترکانو — د راز عمر د بیمار(12) په لاس را کښېووت
تماشه چي د خپل زړه د داغ کومه(13) — هم ګلشن هم لاله زار په لاس را کښېووت
د رقیب و سرته ورې تری ناست یم — پري بې نه ږدم که یو وار په لاس را کښېووت

۴۴ — زه "حنان" په عشق کي نوي طالع غواړم — ۳۱۱
که وصال د هغه یار په لاس را کښېووت

---

(۱) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: لمبې. (3) چاپي دېوان: مرهم. (4) چاپي دېوان: کېږده. (5) چاپي دېوان: غشی. (6) چاپي دېوان: پُر ځګر. (7) چاپي دېوان: د تورو سترګو. (8) چاپي دېوان: "د غمزې تیر مي د شا تر کمر و ووت". (9) چاپي دېوان: تور ګېسو. (10) چاپي دېوان: شانه. (11) اصل: دا ګلزار. (12) چاپي دېوان: دي بېمار. (13) چاپي دېوان: "تماشا چي د خپل زړه د داغو تل کړم".

زړه مي په زلفو کښېني نن بیا د دلارام کښېبووت
چي لـه قفسـه دا مرغـه ووت پـه دام کښـېووت

هغه بندي بـه وي امیـد چي د خلاصیت وي ورتـه
زړه چي په زلفو شي بندي علی الدوام کښـېووت

دا یي پر مخ باندي خال نه دئ چي ښکارېږي تاتـه
دا تور هندو دئ چي په میان کښېي د اسلام کښېووت

انتظـار نـه کـه[1] د کـوثر د اوبـو تـږی د دیـد
چي یې په لاس کښېي له ازله د عشق جام کښېبووت

خاندي غُنچه رنګه خوله خلاصه په هوس هغه څوک
چي په بغل کښېي یې وصلت د ګل اندام کښېبووت

زړه مـي طـواف د یـار د درکـاوه پـه دغـه امیـد
چي به مي وصل شي نصیب، په عقل خام کښېبووت

۴۵
زړه کړه خوشحاله خلاص به نه شي تر قیامته[2] پوري
"حنان" دا ستا د عشق په لومه کښېي مدام کښېبووت
۳۱۸

(ټ)

چي اشـنا کـړ پـه مـرګ مـخ را څخـه پـټ
ښـایي اوس چي مـدام ژاړم پـه ورټ ورټ[3]

چي لـه نـازه بـه یـې سر پر بـالین نـه ښـوو
ګورسـتان لـره روان شـو پـروچ کـټ

که هر څو مي[4] افسوس کړ فایده یې نه کړه
د لحـد پـر خـوا یـې مـخ و مـاتې[5] څـټ

مـاتول او سـازول د فلـک کـار دئ
زنـده سـر واړه منګـي دي د ارهـټ

نـه لـه ښـه زړه الوتـه، نـه پـه بـد مـرګ شـته
د اشـنا د مـرګ خبـر نـه کـړم خولـه پـټ

چـي مـي یـار قبـر تـه ولاړ او زه لا ګـرزم
پـه سـل ځلـه تـر مـا بِـه دئ د هنـد جـټ

۴۶
په فراق یې[6] زه "حنان" ستړی ستومان شوم
ببلتانـه هـر ځـای را وښـود د غـم کـټ[7]
۳۲۵

(ث)

یـار مـي یـار شـو لـه رقیبـه الغیـاث
آه لـه دا تـوره نصـیبه الغیـاث

چي لـه رنځـه مـي خبـر دوا مـي نـه کـه[8]
لـه دي بـې پـروا طبیبـه الغیـاث

پـه هیـڅ نفعـه سـود یـې نـه یـم پوهېـدلئ
زړه مـي بـایلود بـې موجبـه[9] الغیـاث

هـر سـهار د ګـل ګرېـوان پـاره پـاره کـه
د آزار لـه عندلیبـه الغیـاث

چي دي سِر پاشي سبا پـه عـامو خلکـو
لـه هغـه یـار قریبـه[10] الغیـاث

چا په زده کړه خونرېزي دا ستا په سترګو[11]
لـه دا هسـي رنـګ ادیبـه الغیـاث

۴۷
د "حنـان" پـه حـال خبـر غمخـوري نـه کـه
لـه دې هسـي رنـګ حبیبـه الغیـاث[12]
۳۳۲

---

(۱) ب: نه کړی. (2) بله نسخه: ته قیامته "متن: ب". (3) چاپي دېوان: "عجب نه ده که اوس ژاړم په ورټ ورټ".
(4) چاپي دېوان: که مي هرڅو. (5) وماتې: و ماته یې. په چاپي متن کي د (ماته یې) په شکل دئ. (6) په اصل کي (یې) نسته.(7) چاپي دېوان: "ببلتانه پر ځای راوښوده غم، پټ".(8) چاپي دېوان: نه کړي. (9) اصل: بې مجیبه؟.
(10) چاپي دېوان: یار و رقیبه؟. (11) چاپي دېوان: جائز ده کړه خونرېزی د شاه په سترګو ".(12) په اصل کي "له دې بې پرواطبیبه الفیاث" دئ ما د چاپي متن ثبت غوره و باله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿چ﴾

فلک وا چاوه په بخت کښې زما خوار پېچ — په تدبیر سره خلاص نه شو د دې کار پېچ
راته رام شي ترهېدلی آهو کله — بخت را اچوي(1) له ورایه په تلوار پېچ
چې وفا را سره کاندي هم وېرېږم — تمام نه لري هرګز د جفا کار پېچ
په ژړا مې لکه ګل لا هوسېږي — نه خلاصېږي له جبینه یې تابدار پېچ
دا افعي د ګل پر برګ حلقه وهلې — که کاکل دی پر عُذار باندي(2) د یار پېچ
دا پر خوله باندي یې تار د زلفو کوږ دئ — او که پروت پر خزانه د طلسم مار پېچ

۴۸ — شاعران شعر مغلق وایي پوهېږم
"حنان" نه لري د ژبې د ګفتار پېچ — ۳۳۹

﴿ج﴾

پاد شاهان به هسي خوښ نه وي په تاج — لکه زه خوښ یم د ترکو په تاراج
همېشه په زور د حسن بتان اخلي(3) — د ارم له شاپېرو ښخه خراج
شیریني مې د وصلت کړه هجر هېره — آموخته مې شو په دې زهرو مزاج
مبتلا په هسي درد یم نه پوهېږم — چې طبیب مې درمانده شو(4) په علاج
چې نا جوړه مسیحا شي په اسمان کي — ستا خندا غواړي د پاره د علاج
که دي زلفي په شانه کړې زه ضامن یم(5) — ښو وا نه خلې د ښُتن له مشکو باج

۴۹ — د بل عیب پوښېده لره "حنانه"
که خبر یې له احواله د حلاج — ۳۴۶

دا پخپله شو نن بیا را سره یار کج — که په بدو پوهولئ دئ(6) اغیار کج
که په ناز سترګي کړې اړوي څه شو؟ — مست له خیاله مدام ځي پر سمه لار کج
پر عُذار زلفي تر نیمو کړې ښې دي — په خپل ځای کي ترسیم ښه ایسي بسیار کج(7)
پر اوږو کې زلفي تاب شوې عجب نه دئ — مخ په کښته چي ځي هر کله وي مار کج(8)
چې یار یار شو له رقیبه، صبر بویه — ولي کېږي په تلوار سره سم کار کج
کې شکوه کوم له جوره راته ښایي — ګیله هلته کړي نوکر چي شي بادار کج
چې بخت کج شو، فلک کج شو یار مي کج شو — خدای دي نه کاندي د چا واړه روزګار کج(9)

۵۰ — چې مزری یې(10) د هجران راغئ ناګاهه
له هیبته ورته شو د "حنان" وار کج — ۳۵۴

---

(۱) ب: را واچوي. (2) ب: په عُذار باندي. (3) چاپي دېوان: بتان غواړي. (4) چاپي دېوان:چي طبیب مي نه پوهېږي.
(5) چاپي دېوان: "که دي زلفي په شانه کړې رضا مند یم".(6) چاپي دېوان: پوهېدلئ دئ. (7) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته. (8) دا بیت په چاپي متن کي په دې ډول دئ:

پر اوږو یې زلفي ځکه پېچ و تاب شوې — مخ په پورته چي ځي هر کله وي یار کج

(9) دا بیت په اصل کي نسته. (10)(یې) په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ح)

راشـه پرېـږده د دنيـا روز ګـار قبـيح — پـه لاس واخلـه د نبـي(ص) د ديـن تسـبيح
لـه غيبتـه لـه بُهتانـه ځـان نګـاه کـړه — کلمـه وايـه پـه ښـه زبـان فصـيح
ځان د خدای بې ياده مه کړه څو ژوندی يې — هلتـه نـه شـي چـي اجـل دي کـه(1) ذبـيح
کـه ځـای غـواړې د اسمان پر بام د پاسه — لـه دنيـا کـه مينـه پـرې لکـه مسـيح
د غفلت لـه خوبـه وينـش شـه صبحګاه تـه — د فيـاض بـاران اورېـږي پـه ترشـيح
مشغول نه شوې يو زمان د خدای په ذکر — ځـان دي کـړ پـه بېهـوده ويـل جـريح

٥١ — دا ګوهر به دې په کار شي کې(2) په غوږ کړې / درتـه وکـړه "حنـان" څـه ويـل ملـيح — ٣٦١

(خ)

چي دا سم لـه خيالـه نـه ګـوري جانان شـوخ — دا پـه دا چـي بـل يـو نـه وينـي ترڅـان شـوخ
د مژګـانو لـه سـايې يـې الـف لـوېږي — د الماسـو پـر تختـه د مـيم دهـان شـوخ
لـه حلقـو يـې زلفـي سـر ترپايـه سـترګي — چـي لاس ورنـه شـي د چـا تـر زنخدان شـوخ
د کمـان پـر مـوتي زاغ د تصوير کښـلئ — او که خال يې دئ د دوو وروڅو ترميان شوخ(3)
خيال يې زما په زړه کښي ناست دئ مضطرب يم — لکـه پـېښ شـي د مفلـس کـره مهمـان شـوخ
دا زمـا سـر افـرازي ده پـه جهـان کښـي — په ښکنځل چي را ته خلاص کاندي لبان شوخ

٥٢ — پـه خـم قـد ، پـه سـپينه ږيـره حُـب د تُرکـو / بـل يـو نـه وينـم "حنانـه" سـتا پـه شـان شـوخ — ٣٦٨

نظـر ژغـوره لـه کاکلـه د نګـار شـوخ — لېونتوب زېږي له زهرو د دي مار شوخ(4)
لـه خجلتـه ګـلان مـخ پـه وينـو وينځـي — چـي و بـاغ تـه ځـي پـه سـيل ګلعذار شـوخ
ترمـي ترمـي زړه مـي جمـع د يـار مـخ کـه — د کبـاب کتـرې پخېـږي پـه انګـار شـوخ
پـه تـش ديـد وري زړه د زُهـد لـه رسـتمه — چي کاته په شوخو سترګو کړي دلدار شوخ
و قـدم تـي د کوهسـار زرکـه حيرانـه — چـي لـه نـازه خرامـان کـوي رفتـار شـوخ
فـواره پـه زړه کښـي سـازه کـړم لـه وينـو — هيڅ د سير هوا نه ګوري خونخوار شوخ

٥٣ — اې "حنانـه" بلبـل کـوچ و کـړ لـه ګلـه / چي يې واروېده په باغ کښي ستا ګفتار شوخ — ٣٧٥

خوږ ژوندون را پوري هسي کړ هجران تريخ — لکـه حـال وي پـر بنـديانو د زنـدان تـريخ
نـو خطـان کـه(5) د عاشـق لـه ژړا بـد وړي — پـر سبزه باندي بې وختـه وي بـاران تـريخ

---

(١) چاپي ديوان: کا. (2) کې: که يې. (3) دا بيت په "ب" کې، د پای لخوا دوهم بيت دئ. (4) دا غزل په "ب" او چاپي ديوانو کې نسته.
(5) چاپي ديوان: چې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په وصلت کي له رقيبه نه خلاصېږم   پر موسم د ګل اوقات شي د باغوان تريخ
مى حرام دي په مجلس کي چي يار نه وي   بې له ګله و بلبل ته شي بوستان تريخ
چي مي نوم ستا د هجران په ژبه واخيست   لا تر اوسه مي په هغه دئ زبان[1] تريخ
دا ستا غم مي زړه بتر سره خفه کړ   شي له سپي مېرمني عيش د مهمان تريخ[2]

۵۴   که فرهاد ته و[3] شېرين غم د شېريني   ۳۸۲
دا ستا غم کړ شېرين عمر پر "حنان" تريخ

(ښ)

ستا د لبو و شربت ته شهد و ناب هيښ   په ښايست دي و رخسار ته دئ آفتاب هيښ[4]
چي دي تاب د ديدن نه لرم حيران يم   ستا ديدن د پاره هومره اضطراب هيښ
چي په مى دي د مخمورو سترګو مست يم   نسته کيف د انګورو د شراب هيښ
خط آيات، مخ دي کاغذ، شونډي دي وقف   ستا تر مخ پوري دئ شغل د کتاب هيښ
چي دي و ويشتم په غشو د مژګانو   اوس که کړي راته د زلفو پېچ و تاب هيښ
د ارم[5] نرګس خجل کړه دا ستا سترګو   و صفا ته د جبين دي دئ مهتاب هيښ

۵۵   پر مرګ پروت دئ ستا له غمه که يې ګورې   ۳۸۹
د "حنان" په رنګ به نه وي بل خراب هيښ

(د)

څو به ګرزم ستا په هجر کښي نا ښاد   په وصلت مي کړه دا تللئ زړګى ښاد
بې مدده يې د زلفو سترګو بند کړم   ښکار بې دامه نيوه کار دئ د صياد[6]
چي ليده نه شي سمند له چابکيه[7]   بندي شوئ يم د هغه پريزاد
ستا له برندو سترګو کله ګيله کېږي   رحم نه لوېږي[8] په زړه کښي د جلاد
د نور چا له لاسه دا د پر پادشاه کېږي   ته پادشاه يې له تا وکړم په چا داد
د آخري تېښي کار يې پر ځاى وکه[9]   په اول سعيه بېځا وه[10] د فرهاد

۵۶   په مکتب کښي يې "حنانه" له اوله   ۳۹۲
د وفا حرف يې ور و نه ښود[11] استاد

---

(۱) چاپي دېوان: دهان. (2) دا بيت په چاپي متن کي نسته. (3) چاپي دېوان: که فرهاد و ته. (4) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (5) په چاپي متن کي دغه برخه (دار نرګس) ثبت سوې ده چي معنا نه ورکوي په غلطنامه کي هم تصحيح نه لري، ما (د ارم نرګس) و کيښ او معنا هم ور کوي. (6) ب: "ښکار په دام کښي نيوه کار دى د استاد".
(7) ب: له چابکۍ نه. (8) رحم نه ګرځي. (9) ب: پر ځاى وکړ. (10) ب: بې ځاى وه. (11) ب: د وفا حروف ور و نښوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پیری مي رېږه سپینه کړه خم قد
را ته ښایي اوس عصا د سرو قد[1]

د عشق درس چي په مکتب کي وایه نه شي
نا خوانده د الف بې وایي ابجد

ناصح وایي په پیری کي مینه پرېږده
په پیری حرص زیاتېږي، وایي بد

مزری نه وي خلاص له تبي په هیڅ وخت کي
تندرستي پر عاشق نه لري آمد

هیڅ عاشق د عشق له رنځه نه جوړېږي
مګر خلاص شي په مدد د یا صمد

د ریا زهد زاهد کړي په پوهېږم
چي په غاړه یې دئ حَبل مِن مسد[2]

۵۷ چي د ښکلو بې تعریفه بل څه وایي
په مذهب زما "حنان" یې بولم رد **۴۰۳**

چي هوا کړې د ګلرخو[3] د ساعد
له زړه و باسه د غه خیال[4] فاسد

دا کوتره د حرم ده نبښه نه ده
چي و وینو ته یې تږی دئ زاهد

تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم
ما و یار ته خوشي ولېږه قاصد

د ګدای رزق په غپا د سپیو نه ځي[5]
زما له بابه څه خبري کړي حاسد

قتلوه مي خون مي نه دئ در په غاړه[6]
په هغه جهان کوم ګواه دئ کوم شاهد

مستحق د رحم موږ ګناهکاران یو[7]
که جنت په عبادت غواړي[8] عابد

۵۸ همېشه که پرخو بروېو په دا فخر[9]
چي "حنان" رنګه عاشق لرم حامد **۴۱۰**

اې چي یې د عاشقانو د لپسند
نور بایده دي د عاشق سره پیوند[10]

چي مي نوم دا ستا د لبو په خوله واخیست[11]
لا تر اوسه مي شېرین دئ د خولې خوند

که په خیال کي ستا د لبو مړ شم[12] ښایي
که مي خاوره د ګور خوند وکه د قند

دا تور خال پر ګلګون مخ د دلبر نه دئ
چشم زخم تې[13] پر اور اېښئ دئ سپند

چي هوا شوه ستا د زني را ولاړه
یاد مي نه کړ څکه سبب د سمر قند

چي پر غوږ یې بد لګېږي زما پندونه
نه پوهېږم بیا یې واخیست د چا پند

۵۹ د وصال ښادي یې[14] نورو ته رسېږي
زه "حنان" یې یم په غم سره خور سند **۴۱۷**

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) سورة اللهب- 5 آیت ته اشاره ده. (3) چاپي دېوان: "که هوا کړې د خوبانو د ساعد ". (4) چاپي دېوان: کلي خیال. (5) چاپي دېوان: "د ګدای رزق څه د سپي په غپا نه ځي ". (6) چاپي دېوان: قتلوه مي خون مي نه غواړي له تا څوک. (7) چاپي دېوان: "مستحق د رحم موږ چي ګناهکار یو ". (8) چاپي دېوان: په عبادت ګټي. (9) چاپي دېوان: "همېشه کړي په دا فخر فرخ رویه ". (۱۰) اصل: "د عشاقو دي بایده دي له پیوند ".
(۱۱) چاپي دېوان: "چي مي نوم ستا د شیرینو لبو واخیست ". (۱۲) چاپي دېوان: مړشوم. (۱۳) چاپي دېوان: تې=ته یې. (۱۴) چاپي دېوان: کې= که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوخطو په یاری کې نشته سود ستړګي ولي د ځان باسي په دا دود
دا چي نن له مغروریه سم نه ګوري پښېماني له ره بې(۱) خط را ولي زود
بیا به نه راځي رقیب د یار و در ته و جنت و ته لار نشته د مردود
چي عاشق و ته له منعي د عشق وایي ګویا مست هوښیاروي په ساز سرود
چي تفریق د دوو یارانو سره کاندي همېشه به په لعنت وي مخ کبود
چي بندي شي په کمند د تورو زلفو نه خلاصېږي په اوراد و په درود

۲۰ چي د یار هجر(2) توک توک نه کړي "حنانه" ۴۲۴
حیرانېږم له څه روغ دئ ستا وجود

عالم کړي ښادی په عید له ما شو هوس بعید(3)
خط یې راکړ د خپل حُسن زما د زړه د وړو رسید
بې جنونه په مجاز کي بل څه نه بولم مفید
دئ د میني په حکمت کي افلاطون زما مرید
یم په سر و مال راغلی ستا د نیم وښته په خرید
غزالان پراته پر قبر ستا د ستړګو د شهید

۲۱ ستا په جور له "حنانه" ۴۳۱
ورک شو ګفت و که شنید

﴿ ډ ﴾

رنګ د وینو کړ ستا لبو په شراب ګډ او عرق شو ستا له شرمه په آفتاب ګډ
د مخ ورځ دي شوه د زلفو تر شپه لاندي که آفتاب د نوبهار شو په سهاب ګډ
ستا د وروځو په میان خال دئ نه پوهېږم که هلک دی حبشي شو په محراب ګډ
دا د زلفو تار دي کج پر جبین نه دئ دا عقرب دئ چي نن شپه شو په مهتاب ګډ
چي حجاب له مخه لیري کړي ګلرخه(4) شي عرق په مخ د اور په اضطراب ګډ
که هوښیار که لېوني که مست دي واړه(5) عالمونه کړه ستا خط په پېچ و تاب ګډ

۲۲ کل ښایست یې و ښایست ته دئ "حنانه" ۴۳۸
لکه څاڅکي د باران شي په دریاب ګډ

شو په زړه مي د کا کل خیال د دلدار ګډ همخانه شو همېشه را سره مار ګډ(6)
دا یې مشک د خُطا توی پر نامه ګل کړه که د خط د سبزي رنګ شو په رخسار ګډ
خپلي ستړګي یې و خط ته هسي ګوري لکه چرته شي آهو په منځ د تار ګډ

---

(۱) بې = به یې. (2) چاپي دېوان: د یار هجر چي. (3) په چاپي دېوان کي دا غزله نسته. (4) ب: لیری کړې دلبره.
(5) ب:... که لېونی دی که مست واړه. (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط یې هسې په مخ راغئ په پوهېږم   شو تر حشره پورې دا لیل و نهار ګډ
غاښ یې هسې په سرو لبو کښې نمائېږي   له مرجانو سره شوه دُر آبدار ګډ
دا راځې مګر له قبره د شهید خپل   چې په وینو سره تېغ دئ جوهردار ګډ

٢٣   صبر نه شې د بوسې پروخت "حنانه"   ٤٤٥
لکه طفل په خوږو شې په تلوار ګډ

﴿ ذ ﴾

چې قاصد راته راوړئ دئ کاغذ   زړه یې زما له ځایه وړئ دئ کاغذ
چې مې شرحه د هجران پکښې لیکله   دا په دا را څخه (1) سترئ دئ کاغذ
هیڅ جواب یې بیا رانه غئ و ما خوار ته   چې هرڅو مې چا وروړئ دئ کاغذ
هسې نه چې په احوال مې خبر نه دئ   ور ته حال ویلئ سپړئ دئ کاغذ
د یار وصل مې نصیب په دنیا نه شو   هجر هسې پر ما کړئ دئ کاغذ
په نامه کې چې مې نوم وینې له درده   هغه دم یې پاره کړئ دئ کاغذ

٢٤   که روح ورکه (2) په دا زېرې "حنان" بناېي   ٤٥٢
چې قاصد ورته راوړئ دئ کاغذ

﴿ ر ﴾

دا کاکل پر رخسار (3) نه دئ د دلدار   دئ د مخ و ګنج ته پروت د طلسم مار
کې (4) خبرې کړې دوې سترګې خود بخوده   عجب نه ده پرته تل وایې بیمار (5)
دا د وروځو تېغ کې زخم که په زړه کې (6)   شوخ کاته یې بیا ملهم ږدي پر پرهار
که یار ګوري له حیا و خپلو پښو ته   بانوګان یې په هر زړه دي خبردار
و طالع ته یې د زلفو کبابېږم   چې هردم یې تماشې که د رخسار
سر و پښو ته سجده زلفې په دا که   د هندوانو وي له اوره سرو کار

٢٥   پېچوتاب یې (7) شو کاکل په دا "حنانه"   ٤٥٩
چې یې تاب د کمر ولیده د یار

دا د خط سبزه ښکاره شوه پر عُذار   که سرلوحَ د قرآن ده په زنګار
په (8) ورو الوزه نسیمه پر دا لوري   د یار مخ د ګل په بوی نه کړې ازار
دا چې سترګې د ځنځیر را ته کړې شوې   زړه مې دئ د چا د زلفو طلبګار (9)

---

(١) چاپي دېوان: "دا په دا چې را څه سترئ دئ کاغذ". (2) چاپي دېوان: ورکړي (3) اصل: په رخسار. (4) کې: که یې.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (6) چاپي دېوان: زخم پر زړه کېږدي. (7) په اصل کې "یې" نسته. (8) چاپي دېوان: پرورو. (9) چاپي دېوان: "زړه مي دئ د کومي وړي طلبګار".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي تشبیه مي ستا د خولې له غونچې[1] وکړه — په دغه وینا مدام یم شرمسار
که پښي کښېږدي د بلبل پر سترګو باندي — پښي یې زخم شي د خیال د ګل په خار
د ملا خیال دي لکه موی هسي باریک کړم[2] — چي جواب دئ د مېړي راته د شوار

۶۶ — تورې زلفې پر رخسار وینم "حنانه" — ۴۶۶
که ماران پر ګل پراته دي لوی سهار

لا تر څو اخلې د خوږو زړو آزار — بیم کوه له انتقامه د روزګار[3]
ستا د قد په تماشه یې کړ سر پورته — تر باغ و ووت صنوبر، سروه، چنار
هسي بند شوم ستا د زلفو په ځنځیر کي — لکه و ګرزي ناڅاپه پر چا مار
له بانو د تورو سترګو بې څه وایم — په تش دید یې د حرم آهو دئ ښکار
موهومي د سرخۍ تکۍ معلومېږي — نه پوهېږم او که خوله ده د نګار
ستا د زني په آرزو مي عمر صرف شو — دا سبب نه شو نفقه د دې بیمار

۶۷ — که یې خوله له خندا نه ټولېږي څه شو — ۴۷۳
"حنان" زړه په وینو ډک لکه انار

تر څو پروت یې پورته شه وقت دئ د کار — ولوله مستغفرین بالاسحار
چي پایان یې د رحمت د دریاب نشته — ګل ګناه ور ته دانه ده د جوار
د لا تقنطو په زېري هوسېږم — که هر څو مي ګناهو نه دي بېشمار
پس له دې به ګناه ډېر کوم کریمه — د سخي کېږي له لږ بخښنه عار[4]
چي رحمت مي تږی ولید و عصیان ته — خوښ مي کړ په دا سبب د ګناه بار
که ګناه مي له عدمه ظاهر نه وي — ستا رحمت به هرګز نه و معلومدار[5]

۶۸ — د احمد په روی مي و بخښې احده — ۴۸۰
زه "حنان" یې مدام سپی یم[6] د دربار

څو لا نه یې له مرده و سره شمار — غفلت مه کوه په لیل و په نهار
اوږد امید دئ اغزي توی کړه په لمن کښې — ته د زړه په شغله[7] وسوځه دا خار
عوض کړه نعمت دلې د زړه په وینو — چي هورې به یې سرخرویه هم آبدار
زخم مه کوه پر بل د خپلې ژبې — نه جوړېږي په ملهم دغه پرهار
چي افعي رنګه بې جرمه وهې خلګ — سر به باسي له لحده لکه مار
په صحرا کښې د محشر به پښه پر ګل ږدي — چي دلې له لاري واخلي د چا خار

۶۹ — وایه ربّنا ظلمنا ډېر "حنانه" — ۴۸۷
چي توبه دي که قبوله کردګار

---

(۱) چاپي دېوان: "ستا د خولې او د غونچې کړه". (2) چاپي دېوان: هسي ضعیف کړم (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(4) دا بیت په "ب" کي شپږم بیت دئ (5) ب: "نور رحمت به یې پر څه وو معلومدار". (6) ب: پمن سپی یم (7) ب: په شعله

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادان نه شي کړای سخن لکه هوښیار — د بیده(1) نفس جدا وي تر بیدار
عیش مي تریخ دئ د جهان په باغ کي هسي — لکه ډک وي جام له زهرو د کوکنار
مردود نه درومي د عشق له دره هیڅوک — دغه اور نه که له دي خاشاکه عار
غافل هیڅ فیض د یار له مخه نه وړي — مفلس تېر شي په خالي لاس تر بازار
پټه خوله غونچه بلبل په نارو سرکه — مستمع صاحب سخن که په ګفتار
په کثرت د اسباب نه شي مطلبونه — په د وو ژبو دوي خبري نه کړي مار(2)

70 کـه لـه ورځـي د جزا بـیـم کـړي "حنانـه" — تـوېږده د اوښـو خـوی کـړه پـه سـهار 494

نن په مهر راغئ یار — کا شاني ته زما خوار
که خورشید طلوع وکړه — په خانه کښي د بېمار
توري زلفي پر مخ پروتي — د ګلاب په شان(3) رخسار
د بوسي خواست مي تري وکړ — وي ویل قرار قرار(4)
په نرمي پر لبو واخله(5) — هسي نه چي شم ازار
سپینه خوله له خندا ډکه — او کاکل لکه تور مار(6)

71 تـر دا هـسـي مهربـانـي — همېشـه شـه "حنـان" جـار 501

چي د ځان په سود دي هیڅ نه یې خبر — ملامت نه یې په ځان نه یې خبر(7)
و من یعمل مثقال ذرة(8) دئ — له غروره په قرآن نه یې خبر
د دنیا په عیش دي هغه عیش پرېښود — چي په حور، قصور، غلمان نه یې خبر
څه قصرونه څه عالم یې کړ ویجاړ — له ګردشه د آسمان نه یې خبر
بې بها عمر دي خوشي د ځان تېر کړ — هیڅ په ګران او په ارزان نه یې خبر
د منکر نکیر جواب به څه شان وکړي — چي په دین او په ایمان نه یې خبر

72 لا تـر کـومـه بـې پـروا ګـرځي "حنانـه" — تـه لـه قهـره د یـزدان نـه یـې خبـر 508

---

(١) په اصل او چاپي متن دواړو کي "د ویده" ثبت دئ. ما "بیده" ځکه و کیښ چي یو خو به د شاعر له لهجې (د کندهار له لهجې) سره سم وي او بله به د فارسي ژبي له (دویده) سره نه مغالطه کېږي. (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نشته.
(3) ب: په دود. (4) ب: راتې و وئیل قرار "دا بیت په ،ب" کي پنځم بیت دئ. (5) ب: "په نرمي یې پر لب واخله"
دا بیت په "ب" کي شپږم بیت دئ. (6) دا بیت په "ب" کي څلرم بیت دئ. (7) دا غزله له چاپي نسخې نقل سوه په اصل کي نشته. باید و ویل سي چي د دغي مطلع لومړی نیم بیتی سم نه دئ ثبت سوئ ځکه د نورو بیتو "روي" نه دئ پکښې راغلئ. د دې غلطۍ توقع له میرزا حنان بارکزي څخه، چي په ادبي فنونو ښه خبر دئ، نه کېږي. دا هرو مرو
د چاپي متن د برابروونکي سهوه ده "ب" دا غزله نه لري. (8) [سورة الزلزال- 8 آیت].

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي له بویه محروم کړئ و دلبر   په کار مه لره دا سي بېکاره سر[1]
هر چي و وایم له جوره د مهرویو   کله سم ګوري په دا وکړه باور
یار به داد د بوسي کله پر ما وکه   چي له جوره جبري[2] ګڼه یم پر هر در
های و هوی کړم د دلبر له بي رحمیه   دا په دا چي های و هوی کړي مرور
چي له یاره سوال جواب کوم امید مي   کړي پیدا په بېهوده ویل سرسر
چي پرېږي جبر د بې مِهر مَهروی وا یي   بیا پر کوم لوري به دروم مي برابر

٧٣   چي بې اسمه مي دا و وایه په دا دئ
چي له اسمه سره عیب و یکسر   515

هو مره بخت ښایي له کومه زما د سر   چي یې کنښېږدم پر چارچوب دا ستا د در
له دې خپله زړه ګیله کړم ډېره ډېره   چي د یار کو ځې ته تېئ[3] نې کړم خبر
که عاشق له خلکو لیري ګرزي ښایي   زخمي نه شي تلای له سپله برابر
نېک بختي په سعي نه ده تمام عمر   که پر سر باندي تېرېږ د هُمای پر
هر شپه دا د فلک بخیلي ګوره   په بغل کي ډوډۍ و ساتي د نمر[4]
زړه مې[5] وور هډونې[6] و سپځل له مخه[7]   اور نه ګوري په ځنګله کي خشک و تر

٧۴   چي د حُسن بحر یې موج واهه "حنانه"
توېې کړه پر کناره د خط عنبر   522

ښایسته کړه د نېکۍ په افسر سر   نه شي خوب د بېغمۍ پر بستر تر
پیروي هره ګړۍ د هغو بویه   چي یې خاوري د بېدیا وي په ګذر زر
چي دلې د عوایق له پاره خلاص شي   د هغو وته آسانه دئ د محشر شر
پر کبلیو باندي رحم د سپو نه شي[8]   د رقیب لا سونه مه شه په دلبر بر
چي تشبیه یې[9] کړله قده د ګلرخو   ځکه نه لري په باغ کي صنوبر بر
محبت مي زړه له زلفو سره یوور[10]   د مارانو ځای وي تل د پاړوګر ګر

٧۵   حذر ځو وکړي "حنان" د عشق له اوره
همېشه وي[11] دا وَر خلاص پر سمندر در   529

ځو به کړې پر آس د عشق جولان د شعر   نه طی کېږي په رفتن میدان د شعر
چي یې و وهي برېښنا د یار د هجر   تل اورېږي پر هغو باران د شعر
د یار جور چي حواس متفرق که[12]   د هغو شي برابر مېزان د شعر

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) جبرې= جبر یې. (3) تېئ= تلئ (میرفت)، نې= نه یې. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) مې = مي یې. (6) هډونې= هډونه یې. (7) چاپي دېوان: "زړه مي اور لړونی دی له مخ د سپځلو ".
(8) چاپي دېوان: د سپي نشته. (9) "یې" په اصل کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چي یې زلفي کړي الفت له ما په دا دئ ".
(11) چاپي دېوان: چي مدام وي. (12) چاپي دېوان: "چي حواس متفرق که د یار جور ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو زړه چاک لکه قلم نه که په عشق کي   په لاس نه ورځي هرګز ګرېوان د شعر

د زخمي زړونو خوناب دئ بل څه نه دئ   څوک چي کاندي په تکلیف سامان د شعر

د انسان سینه(1) ګاه بحر ګاهي برشي   مدام نه وي آراسته دوکان د شعر

۷۶ بکر(2) خیال د یار له خولې وایه "حنانه"   چي شېرین دي وي مدام دېوان د شعر ۵۳۶

پر رخسار باندي خال نه دئ د جانان تور   خانه زاد غلام د دغه خاندان تور

پر ګردن یې ول ول نه دي پروتي(3) زلفي   پر چندڼ دي ګرزېدلي ښاماران تور

د کاکل یې څه کماله استادي ده(4)   چي یې بخت زما په شان کړ د خپل ځان تور

که سخت زړه مي فلک نرم کړ تر مومو(5)   ما هم کړ د زړه په دود سره اسمان تور

د لاله په دود مي داغ(6) دئ په زړه ایښئ   و غمزو ته(7) ستا په دا چي وي نښان تور

دا تور مار پر سپین چندڼ دئ ګرزېدلئ(8)   که یې ایښئ دئ په غاړه کي غېتان تور

۷۷ آهو چشمو څه په وکړه نه پوهېږم   لکه سترګي د دوی، بخت شو د "حنان" تور ۵۴۳

چي له زړه مي صبر ولاړ له سترګو نور   کوم شوخ چشم کړ بساط(9) را ځخه چور

دا په غم د کوم ګلرخ هسي ابتر یم   چي ګاه ژړ شم، ګاهي شین شم، ګاهي سور

دا د چا د لب د میو په آرزو کي   چي تناکي مي د زړه لکه انګور

که هر خو زړه د روي، دراوه نه شي   د ژړا سېلاب اخیستئ وي مهجور

همېشه د آتشین رخسار له شوقه   ډکه ورم سینه په اور لکه تنور

احتیاج که د رقیب کوم ښایېږي   ناروا پر ځای روا شي د ضرور(10)

۷۸ چي په عشق کي سر و مال ساتي له ترکو   نه پوهېږم زه "حنان" په دا دستور ۵۵۰

که څوک ما پوښتي چي څه دئ د عشق اور   بل څه نه دئ کړېده دي په سره اور

په لحظه له نام و ننګه مړی باسي   پروا نه کوي په شرم په پېغور

احتیاج د زماني هسي بلا ده   و دلاک ته پادشاه کښېنوي سر تور

اخته مه شه هیڅ سړی د عشق په خوږو   چي دوا یې نه په پلار شي نه په مور

کله هسي اور پر بل شي توان یې نه وي   کله هسي افسرده شي لکه سکور

کله دم و هلای نه شي خاموش کښېني   کله وي چي شي د خیال(11) پر براق سپور

۷۹ نن لوېدلئ دئ "حنان" د عشق په سیند کي(12)   خدای دي(13) و ساتي(14) له دي ګردابه نور ۵۵۷

---

(۱) چاپي دېوان: مینه.(2) چاپي دېوان: فکر.(3) چاپي دېوان: پرتې.(4) چاپي دېوان: "چي کمال استادي ده".
(5) چاپي دېوان: "که سخت زړه مي کړ فلک تر مومو نرم".(6) چاپي دېوان: تور داغ.(7) چاپي دېوان: و غمزې ته.
(8) چاپي دېوان: "دا تور مار پر سپین صندل دئ جار وتلئ".(9) چاپي دېوان: ثبات.(10) چاپي دېوان: "ناروا بولي روا چي شي ضرور".(11) اصل: د عشق.(12) چاپي دېوان: په بند کي.(13) دې: دي یې.(14) چاپي دېوان: وژغوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال د زلفو یې له ما شو په ارمان تېر   لکه تېر پر چا له وهمه شي ماران تېر(1)
د صورت ښادي مې یووړه ډېرو اوښو   لکه شي پر آبادۍ باندي طوفان تېر
دا ستا حسن مي له لمره سره تول کړ   په مېزان کي ځکه لمر شو تر آسمان تېر
جذبه د عاشقۍ نه ده نو څه ده   و سره اور ته چي پتنګ شو(2) تر خپل ځان تېر
پر رخسار دي تور خط هسې چاري وکړې   لکه چیرته شي موسم د ارغوان تېر
دا غبار یې د خط نه دئ چي ښکارېږي   ګرز شو پا ته چي د حسن شو کاروان تېر

۸۰   د آشنای د قدم خاوري یې(3) رانجه دي(4)
که له نازه شي پر سترګو د "حنان" تېر   ۵۷۴

چي یې خوله وروړه نزدې غوږ لره تیر   ور ته وا یې حال احوال د کوم نخجیر(5)
خم د زلفو یې زه هسې پر ملا خم کړم   چي مدام لکه حلقه یم د ځنځیر
موی قلم یې له بانو د پېري بویه   مصور چي کاږي ستا د خولي تصویر
تورو سترګو څه را وکړه نه پوهېږم   چي کولای نه شم زه د ځان تقدیر
په ګلشن کي ستا بې خولي په تمام عمر   بې خندا لکه غونچه یم د تصویر
عزرائیل مي د نفس د وړو سټ غواړي   چي خالي شي ستا له خیاله زما ضمیر

۸۱   ستا د خط اندوه په هسې شان ضعیف کړ
چي تنا ده پر "حنان" بانګ د صریر   ۵۷۱

څه ویلي دي رقیب قلیل کثیر   چي دي(6) رنګ له ډېره قهره دئ تغیر
کوم انصاف، کوم مروت دئ نه پوهېږم   چي په خوله مي(7) د رقیب لري زهیر
که د زړه له درده چا و ته فریاد کړم   ډېر معذور یم را ته تېر شه تر تقصیر
د عاشق له ساړه آهه پرهېز بویه   زر زر کېږي د دغي دوعا تأثیر
چي دي خیال د زلفو کړم هومره پوهېږم   چي و غاړي ته مي(8) ژر لوېږي ځنځیر(9)
ما هر دم د عقل غل له لاري بیایي   که مي نه شي دا د عشق پیر دستګیر

۸۲   ظلم جور قبلوه د یار "حنانه"
د اشنای(10) له لاسه مه اوسه دلګیر   ۵۷۸

دا پر مخ د صنم خط دئ که تحریر   که مصحف دئ چي پر(11) کښلئ دئ تفسیر
د زړه مراد مي حاصل نه شو په ډېر صبر   چي کهنه شي دوا نه لري تأثیر

---

(۱) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي داسي ده. "
خیال د وروځو یې له ما شو په ارمان تېر   لکه غشی د لېندۍ شي تر ښنبان تېر

(2) چاپي دېوان: چي پتنګ شي. (3) "یې" په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: خاوري یې توتیا ده. (5) دا غزله په چاپي دېوان: کي نسته.
(6) چاپي دېوان: چي یې. (7) چاپي دېوان: چي په ګفت مي. (8) په اصل کي "مي" نسته.
(9) چاپي دېوان: "چي و پښو ته به مي ولوېږي زنځیر". (10) چاپي دېوان: د خپل یار له لاسه (11) په اصل کي "پر" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د چا د زلفو خيال مي په زړه ګرزي
چې کړېږي شوي راته ستړګي د ځنځير

چې بې فهمه يې شانه له زلفو مبتلي
زړه مي سل[1] شګافه شي په دغه وير

ستا بانو په زور د وروځو ادا نه کړم
کاري نه مبتلي د سُستي ليندۍ تير

هلته شي بتان نامبنده[2] چې خط راشي
په بغل کي مابنام لاس نيسي فقير[3]

۸۳
هيڅ تعريف يې د خولې نه کېږي[4] "حنانه"
په څه شان يې تر خوله و باسم تقرير
۵۸۵

(ر)

ښه ګلان له دې دنيا سره وو، که سپين ولاړ
که رعنا وو که زيبا که يا سمين ولاړ

د استوګي ځاى دنيا نه ده خبر شه
پيغمبر زموږ خاتم المرسلين ولاړ

له دغه جامه هر چا دي اوبه چښلي
نازولي خلفاء الراشدين ولاړ

نور به څوک شي پر دا مېنه باندي پاته
چې لوى پير د بغداد شاه محى الدين ولاړ

ګلرخسار خو بان چې قد يې لکه سروي[5]
هم يې زلفې وې له نازه چين پر چين ولاړ

چې يې ملا په عبادت لکه دال خم وي
د سکوت مهر يې پر خوله مزري د دين ولاړ

۸۴
د قيامت خوارۍ هورې دي[6] خداى رحيم دئ
له دې ځا "حنان" له ياره په زړه شين ولاړ
۵۹۲

و جوار ته د مولى سردار قرين ولاړ
چې مرغوب د کل عالم و په تحسين ولاړ

د هنر د علم کان د حيا بحر
په خلعت د نيکنامۍ څه ښه رنګين ولاړ

په جيفه يې د دنيا ځان آلود نه کړ
د عمل په صابون پاکه جامه سپين ولاړ

و سخا ته يې حيران حاتم طى و
تکيه ګاه د هر فقير و د مسکين ولاړ

فيض رسانه لکه لمر و کل جهان ته
مستقيم پر شريعت حامي د دين ولاړ

هر مشکل به حل کېده د سائلانو
سردار نه و د حضرت سليمان نګين ولاړ

په حکمت يې افلاطون شاګرد د عصر
چې تقرير يې و شيرين تر انګبين ولاړ[7]

۸۵
اعتماد باندي د کړو نه دئ "حنانه"
چې "سردار مهردل" له دې دنيا يقين ولاړ[8]
۶۰۰

بد خوى يار پر تندي چين و واهه ولاړ
په هر چين کې[9] ملک د چين و واهه ولاړ

داد به څوک کړم د بې رحم يار له جوره
پر سينه مې[10] تېغ د کين و واهه ولاړ

څه پوښتني له خدنګه د غمزو[11] کړي
چې پر زړه يې زما[12] حزين و واهه ولاړ

---

(۱) چاپي ديوان: شل شګافه. (۲) چاپي ديوان: هاله شي بتان ناميد. (3) چاپي ديوان: "لاس په تخرګ کي نمابنام و نيسي فقير". (4) چاپي ديوان: د خولې نه شم کړاى. (5) چاپي ديوان: لکه سرو. (6) چاپي ديوان: هورې ده.
(7) دا بيت په اصل کي نسته. (8) چاپي ديوان: "چې سردار له دې دنيا نه په يقين ولاړ. (9) کې= کي يې. (10) مې= مي يې. (11) چاپي ديوان: د غمزې کړي. (12) په چاپي نسخه کي "زما" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه شوخ له تاراجه به څه وایم   چې یې کور زما د دین و واهه ولاړ
چې سیالي کړه بنفشه د یار له خطه   ژر خزان پر تور و سپین و واهه ولاړ
له چا مه شه دښمني د شوخ چشمانو   چې یې زړه زما مسکین و واهه ولاړ

۸۲   په قیامت چې خدای قاضي وي حق به غواړي   ۲۰۷
تا په تېغ "حنان" د کین(1) و واهه ولاړ

شوخو سترګو دي تمام عالم خراب کړ   په سپین مخ دي خجالت زده آفتاب کړ(2)
چې دي نوش کړه مې په شپه له رقیبانو   مستو سترګو مې دي زړه په اور کباب کړ
خط دي ناز پر بنفشه کوي دلبره   تورو زلفو دي سنبل په پېچوتاب کړ
نرګس کوز ګوري له شرمه ستا د سترګو   په رخسار دي منفعل ګل د ګلاب کړ
ستا له غمه څخه ورک پر بیابان به یم   چې پر کور مي روغ عالم کل په عذاب کړ
زېر و بم مې شو هر رګ دا ستا له غمه   په افسوس مي لړمون قی لکه رباب کړ

۸۷   په کوم جرم په کوم ګناه دي ګلرخساره   ۲۱۴
چې "حنان" دي غرق د وینو په سېلاب کړ

نه تنها یې غشی زما په زړه کاري ولاړ   د جفا په تېغ یې غوځ د دین مزري ولاړ(3)
چې تاله یې له یوسف سره ستا حسن   ترازو پسې اسمان ته مشتري ولاړ
ستا له غمه مګر لمر نه دئ نا جوړه   چې مسیح یې و دوا ته مفري ولاړ
دا لیدلي یې غمزه ده ستا د سترګو   چې آهو له ښاره کوچ وکړ بري ولاړ
چې جمال یې مثل ستا د جمال نه و(4)   په ظاهره ګرزېده د شاپېري ولاړ
رقیبان به دي لوګي کړم دم له دمه   که مې آه لړ څه(5) اسمان ته اثري ولاړ

۸۸   د "حنان" قتل په تېغ د جفا مه کړه   ۲۲۱
له بدن یې سر په تشه دلبري ولاړ

چې قلم مې ستا د مخ په تعریف سر کړ   بلبلانو اوس ګلشن زما د فتر کړ(6)
چې مې ستا د زلفو خیال په خاطر را ووړ   دانسته مې ځان د مار په خوله کې ورکړ
ستا د قد د راتلو لار ګوري دلبره   چې د باغ تر دېوال سروي سر بدر کړ
نه بادام دئ نه نرګس دي بلکې سِحر   دا ستا سترګې چې عالم یې مسخر کړ
چې پسته ده که غونچه ده دا خوله نه ده   موهومي نقطه ده، هر چې مې نظر کړ
ستا د لبو د یاقوت هسې سرخي ده   چې په کان کې د یاقوت وینې ځګر کړ

۸۹   له مانه شي حال د زړه چې درته وایم   ۲۲۸
په خندا دي لب پخوا "حنان" ابتر کړ

---

(۱) چاپي دېوان: سنګین.(2) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (3) چاپي دېوان: "د جفا په تېغ دی غوځ د دي مرزي ولاړ".
(4) چاپي دېوان: "چي مخی بي جمال ستا د جمان نه و".(5) چاپي دېوان: که مي آه څه خو.(6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پخوا مي يې(1) په وصل کي سرور کړ   هغه عيش مي(2) هجران را پوري سور کړ
له ازله يې خوار کړئ يم پوهېږم   چي يې زما په بخره(3) تا رنګه مغرور کړ(4)
پر هر ځای چي کښېنم پاڅم آرام نه يم   محبت د ځګکي مخ را ته تنور کړ
په شبنم که تازه کېږي د ګل پاڼي   زما د زړه زخم تازه ژړا ناسور کړ
زلفي وروځي، خال وخط سره لښکر شو   چي بساط يې(5) زما د زړه را څخه چور کړ
که ظاهر له خلکو خاندم په دا څه شو(6)   د انار په دود مي زړه له وينو پور(7) کړ

۹۰   "حنان" کله غړاوه سر له فرمانه
چي اشنای هسي له ځانه څخه دور کړ   ۲۳۵

د عشق کار چي مي د عقل په تدبير کړ   همګي واړه ببځا(8) و چي ما ځير کړ
د ناصح د پند دارو اثر پرېږ نه که(9)   د بدن(10) احوال مي عشق هسي تغير کړ
غير خيال مي کلي محوه کړ له دله   پر صفحه د زړه مي ستا نقش تصوير کړ
څه شان نه شم وچ هډونه د نښان ستا(11)   چي دي بيا راته تيار د غمزې تير کړ
دا بيا کوم صياد وښکار ته روا نېږي   چي نخچير قالب تهي لکه زهګير کړ
هم هغه ساعت مي روح له تنه کوچ که(12)   که خالي مي ستا له خياله خپل ضمير کړ

۹۱   چي د زلفو خيال دي څوک که لېوني شي
ما "حنان" د دغه خوب دغه تعبير کړ   ۲۴۲

يو څه د بخت ساعت و ماچي نوش د ميني مُل کړ   مجاز راته په مهر هسي زين د عشق دلدل کړ
خاموش له زمزمې شي په خزان کي وفا ګوره   څو بيا بهار راځي دي بلبل هومره تحمل کړ
زه هم د يار پر مخ لکه پتنګ هسي خاموش يم   اشنای راته په ژبه دا رموز د لاتقل کړ
عاشق ظاهر وي(13) د معشوق ناز غمزه و حُسن   د چا په ياد چي څه و عندليب، مشهوره ګل کړ
په نطق کي آفت دئ خاموشي خوی کړه سالکه   جرس په دېرو ناړو و رهزن ته ځان چغل کړ
مرجان لړمون له وينو ډک د لبو له اثره(14)   خجل يې په بوستان کي دا ستا زلفو تور سنبل کړ

۹۲   قلم د "حنان" ګوره(15) مشک افشان په دا سبب شو
چي مشق يې همېشه د آهو چشمو د کاکل کړ   ۲۴۹

سترګو بيا راباندي پو د سحر دم کړ   چي ببرون مي له خاطره ګلي غم کړ(16)
دا افعي د ګل پر پاڼي باندي پروت دئ   که مي يار د زلفو تار پر عُذار خم کړ
نسته زړه چي صيد دا ستا د سترګو نه دئ   ولي زما زړه دي تر واړو مقدم کړ

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: دي. (3) بخره= برخه. (4) چاپي دېوان: "په نصيب چي مي يې تارنګه مغرور کړ". (5) په اصل کي "يې" نسته. (6) چاپي دېوان: "که ظاهر له خلکو خاندم غلط مه شه" (7) پور= پُر (فارسي) ډک.
(8) چاپي دېوان: ببځای. (9) چاپي دېوان: نه کا. (10) چاپي دېوان: د صورت. (11) چاپي دېوان: "څرنګ نه شم وچ هډونه و نښان ته".
(12) چاپي دېوان: کوچ کړي. (13) چاپي دېوان: عاشق اظهار وي. (14) چاپي دېوان: "مرجان ډک لړمون له وينو ستا له شونډو دئ دلبره".
(15) اصل " قلم د حنان ځکه. (16) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپه و ورځ ده د نوروز ستا مخ و زلفي　　دا نوروز دي پر ما ولي محرم کړ
د شبنم په دود رسېږي و ګلرخ ته　　هر عاشق چي سهار توی د سترګو نم کړ
هيڅ ممکن نه دئ نجات له هغه شوخه　　چي په سترګو يې آهو ښکار د حرم کړ

٩٣　　پـه جهان، په ځان، په هيڅ شي خبر نه دئ　　٢۵٢
دا "حنان" دي غم له هري خوا بېغم کړ

په خندا دي د ګوهر قيمت ارزان کړ　　منفعل دي لبو لعل د بدخشان کړ
تورو زلفو دي خراج له چينه واخيست　　تورو سترګو دي آهو مخ پر بيابان کړ
صفا يې دي مخ له لمره څخه(1) يو وره　　پټ په ابر ستا جبين ماه تابان کړ
چي يې نه مونده وصلت ستا د لبانو　　دا په دا لړمون له وينو ډک د پان کړ
ستا رخسار بيا څه په وکړه(2) نه پوهېږم　　په آئينه کي يې تصوير هسي حيران کړ(3)
ستا له خطه د پسرلي سبزه شرمېږي　　په رخسار دي(4) ګل خجل د ګلستان کړ

٩۴　　د ګلرخو عشق کيميا نه ده نو څه ده؟　　٢٢٣
چي يې رنګ زما "حنان" لکه زعفران کړ

د يار غم را باندي هسي رنګ شبخون کړ　　چي له درده مي پاره پاره لړمون کړ
د جنون ځنځير به واچوي په پښو کي　　کي په غوږ تعريف د حُسن افلاطون کړ
په يوه وطن کي دوه سلطانه نه وي　　دا ستا عشق مي له بدنه روح بېرون کړ
چي په فکر يې د خط د سبزې ولاړم　　لکه مغز د پستي هډ مي زرغون کړ
په ډېر وخت سره ورځي لبان د زخم　　لګېده(5) د دوو مصرع مي ځګرخون کړ
د جنت د ګلو بوی تري ځي حيران يم　　چي مي خلاص په لاس ګرېوان د کوم ګلګون کړ

٩۵　　چي د مرګ وعده دي کړې وه "حنانه"　　٢٧٠
پر اقرار رقيب پښېمانه د پرون کړ(6)

زما اميد و چي دلبر مي کړي فردا مړ　　هجران وکړه پېشدستي کړم يې پخوا مړ
و ديدن ته يې(7) دئ تش رمق را پاته　　انتظار د راتلو کړمه(8) بې رضا مړ
طاقت نه لرم و يار ته نژدې ليري　　وصل و هجر يې کړمه(9) زه جدا جدا مړ
سره لبان يې روح بخښي په دا حيران يم(10)　　چي يې زه کړم د سرو لبو په دوا مړ
هيڅ پروا بې پروا يار زما و نه کړه　　لکه شاه چي خوار سرى که بې پروا مړ
هسي نه چي زه تنها مقتول د ده يم　　ډېر عالم(11) يې دئ د مخ په تمنا مړ

٩۶　　وفا کړي له رقيبانو تر حد زياته　　٢٧٧
په خندا يې کړ "حنان" بې دست و پا مړ

---

(١) چاپي ديوان: له نمره په زور يووړه. (2) چاپي ديوان: بيا څه دي کړي. (3) چاپي ديوان: "چي تصوير يې په هنداره کښې حيران کړ" (4) چاپي ديوان: په عذار دي. (5) چاپي ديوان: لګېدو. (6) چاپي ديوان: "پر اقرار رقيب پښېمان د يار ليدون کړ". (7) چاپي ديوان: و ديدن ته مي. (8) چاپي ديوان: انتظار يې د راتلو کړم. (9) چاپي ديوان: زه کړم. (10) چاپي ديوان: په دا عجب يم. (11) چاپي ديوان: درست عالم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس باید چي قلم کړم له ویښته جوړ — چي په کاږم حال د خپل صورت نا جوړ
په دولت کي یې د حُسن نا امید یم — چي د وږي په حال څه خبر وي[1] موړ
چي پرواز مي د هوس پر مځکه وکړ — له حاصلو خالي ولاړم لکه پروړ
ژر په ژر لښکر د خط وربانديي وخوت — ساده رویو[2] چي میدان په خپل مخ خوړ
د بوسې په وخت عاشق له حاله وزي[3] — بې ادبه شي پر وخت د خوراک ووړ
خدای غوخ کړئ دئ د خپل ګُمان په توره[4] — چي رقیب لري له ما سره اروړ

۹۷
نن "حنان" د خط له خضره سره ناست دئ
نا خبر عالم یې ولي بولي زوړ
۲۸۴

په پوهېږم[5] زړه مي بیا دلربا یووړ — په اسانه یې رضا بې رضا یووړ
جبین غوټه، وروځي غوټه، زلفي غوټه — هري غوټي زړه له ځایه جدا یووړ
نه یې وېره، نه یې ترس او نه یې بیم و — له سینې مي خراب زړه بې پروا یووړ
آفرین دي وي پر هسي نظر باندي — د دیدن تر ملا قات یې پخوا یووړ
ما لا عشق هوس باله[6] په خبر نه وم — ګلرخانو له ما زړه په رښتیا یووړ
چي ساته مي تل د صبر په بوخچه کښي[7] — هغه زړه مي خپل اشنا په خندا یووړ

۹۸
پر عُذار یې بنفشه د خط ښکارېږي[8]
او که زړه د "حنان" خط د ترسا یووړ
۲۹۱

ستا کاکل د چین له مشکو میدان یووړ — سرو لبانو دي هم آب د مرجان یووړ
حیرانېږم دي د سترګو و تاراج ته — له زاهده یې جلب د ایمان یووړ
د چا قتل یې په زړه کي مدعا ده — چي و غوړ تې[9] د ابرویو کمان یووړ
کوم صیاد و ښکار ته ځي په خبر نه یم — چي ارام یې د آهو د دامان یووړ
زلفي وروځي، خال و خط، سترګو مژګانو — زړه مي کوم یوه حیران یم تر میان یووړ
نزاکت ته یې د مخ په تعجب یم — چي له ګله یې دوام په څه شان یووړ

۹۹
دا طوفان دئ که سېلاب دئ نه پوهېږم
که "حنان" د خپلو اوښو باران یووړ
۲۹۸

---

(۱) چاپي دېوان: په حال نه خبرېږي. (2) چاپي دېوان: ساده رویه. (3) چاپي دېوان: "د بوسې پر حال له حاله عاشق ووځي". (4) چاپي دېوان: "خدایه غوخ یې کړې د خپل کمان په توره". (5) ب: نه پوهېږم. (6) ب: هوس ګانه.
(7) ب: په بوخچو کښي. (8) ب: د خط نمائېږي. (9) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ز)

چې داستان مې ستا د مينې کړ آغاز — زه هاله شوم(1) په عالم کې سر فراز
مصور که دې صورت کښئ حيرانېږم — چې په څه دستور به وکاږي ستا ناز
زما د زړه د خونريزيه(2) په طلب کې — پټې سترګې مدام ناست يې لکه باز(3)
د رقيب د پند پومبه دې دي(4) په غوږ کې — ځکه نه اورې زما د درد آواز
سر له سره به شي ځوان که يې څوک مومي — په پيرۍ کې نعمتونه د مجاز
د ناصح نصيحت هسې و عاشق ته — لکه مست هوښيار وي په ږغ د ساز(5)

۱۰۰ دردمندان به د "حنان" په حال پوهېږي
بې دردان کله خبر دي په دا راز(6) ۷۰۵

څوک چې سيل دا ستا د مخ کوي بې نياز — له حيرته سترګې پټې کړي خوله واز
له ښايسته ناز معلوم شي او که نه وي — بد خويي به څه رنګ ښيله کړي له ناز
خوبايي د يار د سترګو بل ځای نشته — د نرګس خوبايي نه راځي له پياز
نسب نه دئ شرط په مينه کې که وای(7) — د محمود مينه به نه وه له اياز(8)
د زړه حال و يار ته مه وايه بې درېغه(9) — دغه يار به يار خبر کړي ستا له راز
د نادان په رنګ و روی(10) مه غلطېږه — د تصوير د مرغه څه دي له آواز(11)

۱۰۱ د جنون جامه پر تا کله جوړېږي
د "حنان" پر قد يې سکښتي ده غماز ۷۱۲

که محرم دې د ديدار نه يم هرګز — پښېمان ستا د عشق په کار نه يم هرګز(12)
چې ناصح توبه راکاږي ستا له مينې — مستمع د دې ګفتار نه يم هرګز
که سل ځله يم د زلفو مار خوړلی(13) — له دغه ماره بېزار نه يم هرګز
چې مي ستا وصل روزي شي په هغه شپه(14) — منتظر د سهار(15) نه يم هرګز
تماشا چې ستا د مخ د ګلشن وکړم(16) — خوښ په ګلو په ګلزار نه يم هرګز
زور و ظلم و جفا يې تر حد تېرشو(17) — چې يو دم ځنې وزګار نه يم هرګز

۱۰۲ که مې قد د سرو قد راشي په خوا کې
زه "حنان" خوښ په جويبار نه يم هرګز(18) ۷۱۹

---

(۱) چاپي دېوان: زه په دا شوم. (2) چاپي دېوان: د خونرېزيو. (3) چاپي دېوان: "همېشه په فکر ناست يې لکه باز".
(4) چاپي دېوان: پنبه دي ده. (5) په چاپي دېوان کې دا بيت نشته. (6) اصل: دا حال؟. (7) چاپي دېوان: "نسب نه دئ شرط هرګز د عشق په کور کې". (8) چاپي دېوان: "د محمود د مينې څه و له اياز". (9) چاپي دېوان: "د زړه حال يار ته مه وايه څو دې توان شي".
(10) چاپي دېوان: په رنګ سکه. (11) چاپي دېوان: نه پرواز. (12) چاپي دېوان: "ستا له عشقه توبه ګار نه يم هرګز". دا مطلع په اصل او چاپي نسخه دواړو کې عيب جنه ده د "روي" مراعات نه دئ پکښې سوئ. ما د "وصال" پر ځای "ديدار" وکيښ او په دوهمه مصرع کې مې "پښېمان" د مصرع سر ته يوووړ. (13) چاپي دېوان: مارچيچلئ. (14) چاپي دېوان: "په هغه شپه چې مې ستا وصل روزي شي". (15) چاپي دېوان: "زه غريب خوښ په سهار نه يم هرګز". (16) چاپي دېوان: زه کړم. (17) چاپي دېوان: "زور و ظلم و جفا جور تر حده تېر شو". (18) په چاپي دېوان: کې مقطع نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یار عشق راکښي[1] پیدا کړ هسي سوز   سمندر را ته حیران دئ شب و روز
خوشالي ببغمي[2] نشته په هیڅ فصل   لکه پېښن په محرم کي شي نوروز
ما سر خط د بندګۍ و یار ته ورکړ   نا خبر مي بېګانه بولي هنوز
څوک به و ګنډي زما د زړګي زخم   نا پیدا دئ په دا شهر کي دلدوز
که ژړا نوي عاشق کوي ګرم نه دئ   کار خراب شي له شاګرد نو آموز
د یار در مي له رقیبه خالي نه شو   په جنت کي را ته شین شو دغه څوز

103 چي په هر مجلس کي ستا د مخ صفت که[3] 826
د "حنان" ګفتار په دا شو بزم افروز

څو به زه له شېرین لبو کړم پرهېز   چي په واک نه دئ زما د عشق شبدېز
بېستون یې په ستون کړ کوهکن خو شي   د شېریني لب نصیب شوه[4] د پروېز
هسي قتل کړم بې درېغه تورو سترګو   چي به ګونګ یم لا په ورځ د رستا خېز
بې د یار له ګرزېدلو بانو ګانو   ګرزېدلئ دم، خنجر کله وي تېز
ستا اوږدو زلفو امیند زما پیدا کړ   د پادشاه پر در ځنځیر دئ[5] د ستاوېز
د صادق عاشق مدام اوښي بهېږي   کمبوت نه کوي د ښې مځکي کارېز

104 په تعریف د شکرلبو نه دئ څه دئ 833
چي "حنان" شو په دا دور شکر رېز

(ړ)

چي پر سر باندي له خیاله ږدي دستار کوږ   بیا له لاري شا و خوا ځي لکه مار کوږ
و کوهي ته ډېر لوېدلي دي نادانه[6]   چي له کبره سم نه ګوري ځي پر لار کوږ
چي هرزه هرزه ویل وایي[7] بد مومي   غوږ یې و مروړي ویل چي کوي تار کوږ
په ځواني عبادت کړه په پیرۍ نه شي   چي اول خښتې[8] کږه شي[9] وې دېوار کوږ
د آزار اسباب معلوم دئ په هرڅه کي   د ښکاري مرغانو وي نوک و منقار کوږ[10]
و منزل ته[11] نه رسېږي که پوهېږې   هغو خلکو چي تړلئ یې وي بار کوږ

105 پرېوتلي تر غرو سم شي اې "حنانه" 840
نه سمبږي هغه څوک چي کړي آزار کوږ

---

(۱) چاپي دېوان: را ته پیدا کړ. (2) چاپي دېوان: بې غمه (3) چاپي دېوان: کړي(4) چاپي دېوان: شو. (5) چاپي دېوان: وي.
(6) چاپي دېوان: "وکوهي ته ډېر لوېدلي دي خبر شه". (7) چاپي دېوان: ویل کوي. (8) خښتې: خښته یې.
(9) چاپي دېوان: کږې شي. (10) چاپي دېوان: نوک د منقار کوږ. (11) چاپي دېوان: و مزله ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿س﴾

په حلقو د زلفو مه وهه د یار لاس
دانسته ځوک نه منډي په خوله د مار لاس

د ګلرخو اشنا یې په اختیار نه شي
په رضا څوک ننباسي په انګار لاس

حذر بویه د زخمي زړونو له آهه
مه شه پورته و هیچا ته د آزار لاس[1]

رنګارنګ ګلان به زما له قبره زېږي[2]
که پر خاک باندي مي کښېښوو[3] ګلعذار لاس

ستا د مخ تماشې[4] نه ښایي رقیب ته
په ګلشن کي ایله مه شه د اغیار لاس

له رګو[5] مي اواز خېژي چي ځان ګورم
لکه چیري[6] چي مطرب وهي په تار لاس

106 ځکه پښې له خوشحالۍ پر زمکه نه ږدي
چي دي ورکړه[7] و "حنان" ته د اقرار لاس 847

که هر څو زاهد را اچوي وسواس
وا به نخلم ستا له میني څخه لاس

ستا تعریف په کوم زبان[8] کوم دلبره
چي ښایست دي بالاتر دئ تر قیاس

ستا تر نازو تر غمزه بې[9] صدقه کړم
که مي سر دئ، که مي مال که مي اساس[10]

چي ساقي شي یار په بزم کي[11] مې نوش کړه
له قاضي او له مفتي مه کړه حراس

تمام عمر یې له وصله بې نصیب یم
لکه زخم د ناسور حاصل مي یأس

اخلاص نه لري هرګز تُرکان له خلکو
عالمونه یې غرق کړي[12] په لباس

107 ورځ و شپه، [13] میاشت و هفته په هر ساعت کي
له اسمانه دي بلا د "حنان" راس[14] 854

هر څوک رزق خوري ستا له خوانه څخه بس
که انسان دئ که مېږی دئ که مګس

په چا سر د زمکي غواړي پښې تنها کي
څوک پر ښو آسو سپاره کړي په هوس

چا ته نه رسي کرباس و شړی لڅ دي
څوک بازي[15] که په کېمخواب و په اطلس[16]

چا ته ور کړي رنګارنګ نعمت بې سعیَ
څوک خواري که شپه و ورځ په وږي نس

څوک بلبل رنګه مشغوله کړي په ګلو
چا ته خپل اواز کړي اور لکه ققنس[17]

شاه ګدای، ګدای پادشاه کړې ته قادر یې
نشته څوک چي در ته و وهي[18] نفس

---

(۱) ب: په ازار لاس. (2) ب: له قبره شنه شي. (3) ب: کښېږدي. (4) په دغه برخه کي "تماشې نه ښایي" له "ب" څخه واخیستل سو په اصل کي مغشوش دئ- (5): "له رګو" کلمات مي له "ب" څخه واخیستل. (6) ب: چرته.
(7) ب: ورکړو. (8) چاپي دېوان: وکړم. (9) بې: به یې (10) چاپي دېوان: "که مي مال که مي دنیا ده که اساس".
(11) چاپي دېوان: د یار بزم کښي. (12) اصل: طوفان کړي. (13) چاپي دېوان: شپه و ورځ. (14) چاپي دېوان: "دا اسمان وړه کوی د حنان راس". (15) ب: څوک بازی که. (16) دا بیت په "ب: کي څلرم بیت دئ. (17) ب: چا ته خپل اواز کړی لکه قُقنس. (18) ب: دلته و وهی. (19) ته په غور. (20) ب: بې تا نلري حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

108 تـې پـه غـــور[19] ورســـېره ذُالجلالــه
بـې تــا نشـــته د "حنــان"[20] فریــاد رس 861

ستا د مخ تر ګل ګلان دي د بوستان پس — زما تر شورو تر فغان دي بلبلان پس
دا یې خط پر رخسار نه دئ چې ښکاربږي — پورته شوئ ګرز د حُسن د کاروان پس
ژړا نه کوي اثر د خط په وخت کې — لکه بې وخته چې و اوري باران پس
پر تېر شوي کار یې نه رسي لاسونه — نوخطان وارړه ببخا[1] کوي ارمان پس
نوخطان په عاشق هسې زهیر بږي — لکه پېښ شي د مفلس کره مهمان پس
نتیجه د سخي څه ده بې نیستیه — له پاشلو شي خالي لاس د دهقان پس

109 دا پر لبو یې[2] سیاهي د برېتو نه ده
پر آئینه د مخ یې آه دئ د "حنان" پس 868

اې په کبر کې محبوس — د بل عیب لره جاسوس
هر څوک کښت که[3] حاصل اخلي — ته ببکاره نشته بوس[4]
تر نصیب به زیات رانه وړې — که څه ولاړ شې تر قندوس[5]
دنیا ځای د آرام نه دئ — څه شوه پاته له کاووس
د عرفان څراغ نه وینې — څه ګیله کړې له فانوس
چې نقصان د دنیا درشي — هغه دم له خدای بړوس

110 په لاتقنطوا "حنانه"
امید وار شه له قدوس 875

چې د نفس په مقتضا تلم په هوس — له مطلبه خالي ولاړم لکه خس[6]
د ښادۍ رخ مې و نه لید پردا غولي — چې څغلم بیهوده لکه فرس
په لویي د زماني خوشي غلط شوم — لکه دود پر سر د اور درومي عبس[7]
قافله د عمر درومي خبر نه یم — بېهوده وهم ناري لکه جرس
خبر نه یم هیڅ له ځانه هسې ولاړم — لکه بوی د ګل چې ځي په نیم نفس
چې په هجر کې فریاد و فغان ډېر کړم — خپل مقام شو راته اور لکه ققنس

---

(١) چاپي دېوان: نوخطان که کړي ببخا کوي. (2) چاپي دېوان: دا پر شونډو یې. (3) چاپي دېوان: کښت کړي.
(4) چاپي دېوان: "تربېکاره نشته بوس". (5) قندوس = قندز "د افغانستان یو شمالي ښار". (6) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (7) کذا. عبس= عبث.

(c) ketabton.com: The Digital Library

111 چې اثر پر زړونو نه کوي "حنانه" 882
خه ښېځا يه قيل و قال کوې، نور بس

(ش)

چې يې سر د تور کاکل شو دام فروش — په سودا يې شو هر صيد آرام فروش(1)
چې يې ستا و مستو سترګو ته نظر کړ — شو نرګس له ډېره شوقه جام فروش
کې په روح رانيسم هم راله ښايي — چې قاصد شي ستا د لب پيغام فروش
نتيجه يې په دنيا کې مخ توري ده — د نګين په شان چې څوک شي نام فروش
چې د عشق محکم زنار شو ور تر غاړې — شيخ صنعان شو هغه دم اسلام فروش
چې يې و ليده خمار د يار د سترګو — ګلشن شو په دا سبب بادام فروش

112 دغه خيال د آهو چشم دئ "حنانه" 889
په پيرۍ کې چې يې کړې مقام فروش

په کاته کاته دي هسې شوم مدهوش — چې ناصح راته له وعظه شو خاموش
د سرو شونډو په مطلب دي زه پوهېږم — په حال پوه وي ميخواره(2) د مې فروش
په رخسار دي خط و خال هسې نمايېږي — لکه شاه چې شي له قهر سياه پوش
له عرقه د جبين دي معلومېږي — دم په دم د عاشقانو د زړه جوش
هم هغه به تر قيامته پوري مست وي — چې يو ځله دي(3) د خولې پياله کړه نوش(4)
لکه لمر چې را وخيژي ستوري نه وي — ستا له مخه شاپېرۍ واړه روی پوش(5)

113 په درست عمر دي و نه ويل له قهره 896
چې "حنان" مې دئ قديم حلقه بګوش

ستا د زلفو خيال چې زه افګار ساتم همېش — هسې په سينه کې ګويا مار ساتم همېش
زلفې دي سنبل، مخ دي ګلاب، سترګې نرګس دي — زه باندې باغوان يم دا ګلزار ساتم همېش
دا له تلوسې چې په رقيب مې پېرزو نه شي — ځکه په ځګر کې ستا انګار(6) ساتم همېش
خلک زهيرېږي چې مجلس لره ور دروم — پس له دې به زه نور ځان کنار ساتم همېش
عکس د رخسار چې دي زما په زړه کې ګرزي — زه پټ په ځګر کې(7) دغه نار ساتم همېش
زړه مې ستا له غمه همېشه آه و فغان کړه(8) — ګوره(9) په وجود کې دا بيمار ساتم همېش

114 سترګې مې ځلور شي ستا پر خوا چې وعده وکړې 903
زه "حنان" له غيرو دا ستا لار ساتم همېش

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: ميخواران. (3) دې = دي يې. (4) چاپي دېوان: "چې يو ځل دا ستا د خولې پياله کړې نوش.
(5) چاپي دېوان: "ستاله مخه شاپېرۍ شو ټول روپوش". (6) چاپي دېوان: آزار.
(7) چاپي دېوان: زه په خپل ځګر کښې. (8) چاپي دېوان: آه و فغان کړې. (9) چاپي دېوان: زه په خپل وجود کې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ښ﴾

ستا ستم زما پر زړه دئ نهایت خوښ　　له پادشاه وي پر رعیتو رعایت خوښ
خط دي دئ آیات د حُسن شوندي وقف　　په سرخي سره وي وقف د آیت خوښ
خیال دي ولي رېز مرېز زما صورت کړ　　پادشاه نه وي په تاراج د ولایت خوښ
کبلي[1] نه اوسي د سپیو په جوار کي　　ته پرځه شوې[2] د رقیب په حمایت خوښ
د یار ډېر هجر کړم مور له خوارہ عمره[3]　　شوم په دا د صبر تېغ په کفایت خوښ
چي تاوینم په دوزخ پروا دار نه یم　　بې تا نه یم د جنت په حکایت خوښ[4]

115　ځه ګیله به کړم[5] له نورو بېګانه وو
چي خپل یار شو د "حنان" په شکایت خوښ　910

خیال د زلفو د نګار شو را ته پېښ　　که هیبت د افعي مار شو راته پېښ
په نګاه سرې[6] زخمي کړم مړاویو سترګو　　له بېماره دا آزار شو راته پېښ
توري زلفي سپین رخسار دئ نه پوهېږم　　د نوروز لیل و نهار شو راته پېښ
چي غوڅ کړئ یم په څوکو د ابرویو　　دو زبانه ذوالفقار شو راته پېښ
سنبل زلفي، خط ریحان، سترګي نرګس دي　　جوړ په مخ کښي یې ګلزار شو راته پېښ
همېشه یې رقیب وینم په کوڅه کښي　　دا عجب د سترګو خار شو راته پېښ

116　بې اغیاره، یار تنها رالره راغئ
اې "حنانه" وحشي ښکار شو را ته پېښ　917

په ښه حال د عاشق کله دئ ګردون خوښ　　تر هوس تر خوشحالۍ یې په زبون خوښ[7]
په حلقه کښي یې د زلفو خال ښکارېږي　　که کاتب د قضا ټکی کړ د نون خوښ
دا عجبه ده، هغه چي مسلمان وي　　چي تر میان وي د دوو یارو په بېلتون خوښ
چي مي خط ولیده زړه مي قرار ونیو　　د ارام ځای د آهو دئ مېرتون خوښ
چي نه کبر، نه غرور، نه خود بیني که　　د زاهد تر کار مي، کار دئ د مجنون خوښ
عادتي زهر لذت زیات لري تر شهدو　　چي په مرګ اشنا شي، نه لري ژوندون خوښ

117　نور عالم واړه هوا، هوس، خندا که
"حنان" ستا په غم اخته سرو زنګون خوښ　924

---

(۱) چاپي دېوان: غزال (2) چاپي دېوان: ته په ځه شوې (3) اصل: "دا ستا ډېر عمر کړم مور له خوږه عمره ". (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (5) چاپي دېوان: څه شکوه به کړي (6) ب: په نګاه سره. (7) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ص)

اشنايي سره رسېږي په اخلاص
د درياب کښتی چلېږي په اخلاص

په لباس مريد له پيره برخه نه وړي
د ايمان څراغ بلېږي په اخلاص

چي له سره غواص تېر شي دُر وکاري(1)
له درياب، دُر حاصلېږي په اخلاص(2)

چي خپل سر په صدق لاندي کړه(3) تر خاورو
دا نه ګوره زرغونېږي په اخلاص

د بلبل سوي ژړا په لباس نه ده
په خندا چي ګل غوړېږي په اخلاص

مګر ته د ده له امره مخالف يې
که نه هر حاجت قبلېږي په اخلاص(4)

د استاد شفقت کم له پلاره نه دئ
چي شاګرد و ته قهرېږي په اخلاص(5)

د سکوت مهر پر خوله کښېږده(6) "حنانه"
مراد د پټي خولي حاصلېږي په اخلاص

118 932

(ض)

که هر څو کړم له خواريه پر خپل يار عرض
هغه شاه د حُسن نه اروي د خوار عرض

آه فغان د يار له جوره بې فايدي دئ
نه قبلېږي د ګلرخو په دربار عرض

بېهوده څه نصيحت کوې ناصحه
عاشق نه مني په مينه کي د پلار عرض

زما مرګ د خپلو سترګو په مرضی کړه(7)
هر سړی په مِهَر اخلي د بيمار عرض

سياه بختي مي تاته څوک ويلای نه شي
مګر کړي يې(8) سَتا پر غوږ د زلفو تار عرض

ستا د عمر د دولت په مراد دلبره
همېشه کړم د پيرانو په دربار(9) عرض

نه پرنيسي غوږ له ډېري مغروريه
که هر څو کوي "حنان" په انتظار عرض

119 939

(ط)

هسي راغئ په شتاب پر مخ د يار خط
چي مي نه ليده(10) راتله د دې غبار خط

هيڅ کافر هسي شبخون پر اسلام نه که
لکه وکړ د ګلرخو په رخسار خط

مورچه ګانو ځای پر پاڼي د ګل ونيو
که پر مخ د صنم ونيوه قرار خط

د ميګونو شونډو قدر يې ډېر کم کړ
څه بېحده ظلم وکړ د نګار خط

د ګل پاڼي په سبزه کي شوه پايماله
که عذار د دلبر ونيو وار په وار خط

د خاشاک شعله(11) تر يو ساعته نه وي
اعتماد مه کړه پر دا ناپايدار خط

چي يې قدر د شيرينو لبو کم کړ
زه "حنان" يې کړم په دا سبب په دار خط

120 946

---

(١) چاپي دېوان: دُر را کاږي. (2) چاپي دېوان: " پر ګوهر دي لاس لګېږي په اخلاص ". (3) چاپي دېوان: لاندي کړي. (4) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا بيت بيا په اصل "خطي نسخه" کي نسته. (6) چاپي دېوان: کېږده.
(7) چاپي دېوان: په مرضی دئ. (8) چاپي دېوان: مګر وکړي. (9) چاپي دېوان: پر مزار. (10) چاپي دېوان: چي مي نه وليد. (11) چاپي دېوان: د وښو شعله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تر زلفو را ښکاره شو د دلبر خط — که پر پاڼي د ګل پروت دئ[1] په عنبر خط
پر ساده رخسار یې هسې عرق زیب کي[2] — لکه کاږي پر کاغذ کاتب په زر خط
له حیرته یې قلم له لاسه لوېږي — چې د استا د رخسار کاږي مصور خط
دا محال دئ چې به ستا ابروی که نقش — که نقاش کاږي د توري په جوهر خط
چې افعي[3] یې ستا د زلفو په نظر شي — پر ځان و کاږي له بېرې[4] پاړوګر خط
ستا په خیال پسې مې زړه هسې بېرون شو — لکه ولېږي په زوی پسې پدر خط

121 سرخرويي د "حنان" هله شي و یار ته — که له وینو یې د زړه شي پر ځګر خط 953

﴿ظ﴾

وا مې نه خیست له جهانه څخه حظ — نه له یاره نه له ځانه څخه حظ
نوخطان[5] مې په ژړا ډېر خوشالېږي — سبزه اخلي[6] له بارانه څخه حظ
خنک زړه مې په سینه کې لاخفه شي[7] — بندي نه وړي له زندانه څخه حظ
مخ یې هیڅکله له زلفو بهره نه وړي — نه وړه کېږي له پرېشانه څخه حظ
د خنک زړه صحبت پرېږده که دانا یې — څوک به وړي له ګورستانه څخه حظ
د یار خیال چې راشي اوښي په عذاب که[8] — سپي‌ مېږمن وړي له مهمانه څخه حظ

122 لکه طعم د رنځور د خولې خراب وي — هسې ورک شو له "حنانه" څخه حظ 960

﴿ع﴾

چې مې ولیده دا ستا د سپین رخسار شمع — را ته هیڅ شوه نور د ګلو د ګلزار شمع
مخ دې مه پنهانوه له ما ضعیفه — تر سبا پوري لګېږي د بیمار شمع
ژر مې جوړ کړه ما بې صبره خپل داغونه — ولې وژني په اوله شپه کې خوار شمع
غم لیدلئ زړه الفت له عشقه ډېر که[9] — چې یې دود لاوي بیا ژر لګي دوبار شمع
له افلاسه مې په تن کې اور پیدا شو — لکه بل کي[10] د ځګر په اور چنار شمع
د پتنګ[11] پر طالع ډېره کینه راشي — بې حجابه ورته بله وي د یار شمع

123 چې شهید په تېغ د سترګو شي "حنانه" — پس له مرګه بې[12] لګېږي پر مزار شمع 967

(۱) چاپي دیوان: د ګل کښلئ. (2) کي = کړي، چاپي دیوان: کا. (3) چاپي دیوان: که افعي یې. (4) اصل او چاپي دیوان: له وېرې.(5) چاپي دیوان: نوی خط. (6) چاپي دیوان: واښه اخلي. (7) چاپي دیوان: په سینه کې خفه کېږي.
(8) چاپي دیوان: په عذاب کا.(9) چاپي دیوان: ډېر کړي. (10) کي = کړي. (11) چاپي دیوان: د پتنګ. (12) بې = به یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مجلس کې ستا تر مخ شر مېږي شمع — د سپوږمۍ په شپه بېځا لګېږي شمع
کامل حُسن دي و هر چا ته فیض ورکړ — د تمام مجلس یوه بس کېږي شمع
مهرویان دي بحث ستا له مخه نه که[1] — چې لمر و خیږي نور نه ځلېږي شمع
چې د عوه د حُسن کاندي ستا له حُسنه — ولي هسې پراور وکړېږي شمع
صفایي د مخ[2] دي زما په اوښو کېږي — څو یې تبل وي[3] تر هغو بلېږي شمع
د صادق عاشق په سوخت معشوق نرمېږي — په سوختن د پروانه څڅېږي شمع

124 — که مخ پټ کړې له "حنانه" څه به وشي / د فانوس په پرده نه پټېږي شمع — 974

(غ)

دا چې اېښې پرسینه زما صنم داغ — رب دي[۴] نه ایږدي پر بل بني آدم داغ[۵]
په کوڅه کې چې یې کله رقیب وینم — تازه کېږي مې له غمه په هردم داغ
چې مي نم له سترګو وچ شو سبب دا دئ — چې چشمانو یې پر زړه راکړ محکم داغ
چې و باغ ته خرامان ځي کله کله — ږدي پر پاڼي د ګلانو هر قدم داغ
سر یې پورته شي له فخره و آسمان ته — پر هر زړه باندي چې کښېږدي د ستم داغ
خو برویان په هنر زړه له خلکو یوسي — د ملهم په بانه[۶] کښېږدي د الم داغ

125 — لا تر کومه یې د هجر په داغ سوځې / له "حنانه" څخه واخله دا د غم داغ — 981

ستا په غم کې هرګز نه لرم فراغ — زړه مي شین، خاطر مي مات، سوئ دماغ
پرېشان زړه مي له کوګله څخه ورک و[۷] — ستا په زلفو کې یې چا راکړ سُراغ
پس له مرګه که مي ګل زېږي له قبره[۸] — د لاله په شان[۹] بې وي پرسینه داغ
بې له تا پرېشانه زړه نمناکو سترګو[۱۰] — یم تېر کړئ تر هوا د باغ و راغ[۱۱]
د نفس تار مي بسته ستا په دیدن دئ — بې له تا و ما ته داغ دئ ګل د باغ[۱۲]
ستا د مخ د سیل څه دي له رقیبه — و ګلشن ته باغوان کله پرېږدي زاغ

126 — له "حنانه" حجاب مه کوه دلبره / پروانه دئ ستا د حسن پر څراغ — 988

---

(۱) چاپي دېوان: نه کا. (2) چاپي دېوان: صفایي یې د مخ. (3) چاپي دېوان: چې یې تبل وي. (4) دې = دي یې.
(5) دا غزله په اصل کي نسته. (6) بانه = بهانه، پلمه. (7) چاپي دېوان: "حیران زړه مي له بغله څخه ورک و ".
(8) چاپي دېوان: "پس له مرګه بې ګل وزېږي له قبره ". (9) چاپي دېوان: د لاله په دود. (10) چاپي دېوان: "بې له تا سترګو غمناکو زړه پرېشانه ". (11) چاپي دېوان: تر هوس د ګل د باغ. (12) چاپي دېوان: "بې له تا را ته زندان دئ باغ و راغ ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ف)

چي په عشق کي همېشه صادق وي صاف — کله شي د هغه يار وعده خلاف
د سرو شونډو په لذت عاشق پوهېږي — په قيمت د لعلو څه پوه دئ نداف
امتياز د ښو د بدو سره نه شي(1) — ځکه کاندي هر نامرد د مردۍ لاف
د دانا خبري دُر گرانبها دي — که يې وزن په کنډه(2) کړي د انصاف
چي و بل ته ياوه وايي ياوه اروي — دا قلب زر به بيرته ورکاندي صراف
شاعران شو ډېر(3) د شعر قدر نشته — په کشمير کي قدر نه لري شال باف

١٢٧ چي رقيب و تا ته ځان په لباس تېر کړ
د "حنان" به دلته نه وشي کفاف 995

چي مي زړه کړ ستا و غشو ته هدف — ځکه شوم په عاشقۍ کي مشرف(4)
ستا بي قده په چمن کي په هر فصل — رعشه اچوي و سروي ته رفرف
خوار و زار چي مي دا ستا په غم کي ويني — فلک و وهي له شوقه د لمر دف
چي يو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کي — جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف
چي قانع په يوه څاڅکي شي له بحره — کان د دُورو شي مدام لکه صدف
چي مدام مي ماتوي لښکر د زهد — بل څه نه دئ دغه ستا د باڼو صف

١٢٨ پسته طوره مي ماغزه په هډ کي شنه شوه
ما "حنان" چي غوښت دا ستا د خولي طرف 1002

په جهان کي دي د حسن نسته کُف — له عاشقه سره بويه تلطف
خدای اخته په هسي حُسن کړم عالمه — چي يې قبر ته ارمان يووړ يوسف
که مي وژني که مي بولي(5) رضا ستا ده — و به نه کړم ستا له قوله تخلف
چي توبه يي په ماکښه دا ستا له ميني — په يوه ديدن دي ولي شو(6) چف چف
اندېښنه چي زما(7) د قتل شي درپېښنه — هيڅ په کار نه دئ په دا کي(8) توقف
د قيامت د ورځي شور دئ نه پوهېږم(9) — که پر مخ باندي دي پروت دئ(10) د خط خُف

١٢٩ چي د يار و اغيار فرق در باندي نشته
زه "حنان" په دا سبب خورم تأسف 1009

---

(١) چاپي دېوان: ځبله نه شي. (2) چاپي دېوان: په کان وکړي. (3) چاپي دېوان: شاعران ډېر شو. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: که مي پرولي. (6) چاپي دېوان: واړه شو. (7) چاپي دېوان: اند ښنه چي مي د قتل.
(8) چاپي دېوان: هيڅ په دا کښي په کار نه دئ توقف. (9) چاپي دېوان: "د قيامت د ورځي شور دئ چي ښکارېږي.
(10) چاپي دېوان: باندي پروت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ق﴾

هسي تللئ يم په فكر د خپل يار غرق
لكه سنګ د نيينبي كه ګره د نار غرق

كوم ګلرخ(1) بيا نن په سيل د ګلشن ځي
چي ګلاب شو په سرو وينو كي سهار غرق

دا د چا د زلفو باد پر(2) برابر شو
چي يې مشك كړه په نافه كي د تاتار غرق

له خجلته ستا د غاښو يې ځان پټ كړ
په عميق درياب چي شو دُر شهوار غرق

د ناصح له نصيحته مي سر خوږ شي
د ناقص طبيب له لاسه وي بيمار غرق

د دنيا عيشونه وكړه جاهلانو(3)
د حيرت په دريابو كي شو هوښيار غرق

١٣٠ مړيې كړ "حنان" له ډېره انتظاره
خدايه ته يې په خپل قهر كړې رويبار غرق 1016

د قلم په دود څو زړه نه كاندې شق
د نوخطو د خيال مشق نه شي مطلق

كوم شوخ چشم و صحرا ته ځي چي اخلي
له تمكينه يې آهو د رم سبق

د هغه طبيب له لاسه سخت بيمار يم
چي په خيال د لب د ميو كړم عرق

سيا بختي مي د دې خپل اواز رانجه شوه
په شكوه مي يار ته نه رسي نطق(4)

دا د كوم مهروی د غم خناق نيولئ
لمر چي وينه هره ورځ چښي د شفق

هيڅ له ځانه له جهانه خبر نه يم
هسي يم د يار په خيال كي مستغرق

١٣١ ستا د لبو د بوسې داد پر "حنان" كړه(5)
چي د حُسن د زكٰوة دی مستحق 1023

هو مره توان را څخه نشته نه توفيق
چي رقيب دي كړم په وينو كي غريق

نرګس كوز ګوري له وهمه ستا د سترګو
هم تر لبو دي خجل لعل و عقيق

له وصلته دي رقيب بوجهل مايوس دئ
د وصلت اسلام نصيب شو زما صديق(6)

د كم عمر رسن كله ور رسېږي
د زنخ څاه دي هر ګوره دئ عميق

ستا د سترګو له رنجو چا ته فرياد كړم
چي آواز مي له خولې نه ځي په تحقيق

تر قيامته به په مست يم(7) له خماره
كه دا ستا له لاسه راكړې يو رحيق

١٣٢ شعر تل په اندازه وايه "حنانه"
طبيعت د يار هرګوره دئ رقيق(8) 1030

---

(١) چاپي دېوان: كوم ګلرخه. (2) چاپي دېوان: پرې برابر سو. (3) چاپي دېوان: بېعقلانو. (4) چاپي دېوان: "په شكوه مي تر خوله نه خېژي نطق". (5) چاپي دېوان: "د سرو شونډو د بوسې داد پر حنان كړه". (6) چاپي دېوان:

ستا له مخه ابوجهل رقيب مايوس دئ
ستا د مخ اسلام نصيب زما صديق

(7) چاپي دېوان: د محشر په ورځ به مست يم. (8) اصل: "طبيعت د يار ګوره دئ رقيق".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

که زړه ستا په عشق کي چاک شو نشته باک　　کوم دئ زړه چي ستا له غمه نه دئ چاک
خوبرویان د زړه پـه ورو کي استادان دي　　بـاري تـا رنګـه[1] یـو نـه وینم چـالاک
رحم بویـه[2] چي لـه دي غمـه بـېغم شم　　سـاقي راکـړه ماتـه ثـه اوبـه د تـاک[3]
چي یو ښکلی چیري[4] و ویني بندي شي　　خدای خوار کړئ زړه لرم نه دئ په واک[5]
کـه دي مـخ هرګـوره پـاک دئ خدای رازلـئ　　زما په رنګ به نه وي هم په عشق کي پاک[6]
د معنـا زېبـایي بویـه پـه رنـګ ثـه شـي؟　　د کـافورو قـدر نـه لـري اهـاک
زړه پر خدای سپارلئ هر ثه ور پېښېږي　　په خوبانو یې موقوف شو مرګون واک[7]

۱۳۳　　کـه مجنـون د لـیلا غـم و زهیـر کـړئ
بـاري نـه و د "حنـان" پـه شـان[8] هـلاک　　1038

مـخ دي کـړ لـه مـا د صبر کـل اسباب ورک　　نـوی خـط دي کړلـه مـا خـط د کتـاب ورک
زمـا پـه زړه پسـي دي سترګي هسـي ګـرزي　　لکه چیرته[5] چي لـه مستـه شـي کبـاب ورک
سـتـا د لعلــو لبــو هسـي غلبـه شـوه　　شـو لـه تنـه لـه عقیقـه ثخـه آب ورک
سـتـا د حُسـن تجلـی کـړم هسـي محـوه　　لکه تـرې چي پـر د ښـت شـي د سراب ورک
رقیـب نـه شـي سـتـا د مـخ سـیل کـولای　　شـب پـرک شـي لـه پـر تـوه د آفتـاب ورک
کـه امیـد د بوسـي کانـدي[9] عیـب نـه دئ　　په وصلت کښېـي لـه عاشقه شي آداب ورک

۱۳۴　　ګاهي ګاهي به راتلې په خوب کښېي[10] ثه کړم
دا ستـا خیـال کـړ لـه "حنانـه" ثخـه خـواب ورک　　1045

چـي دي سـوي دي د حُسـن پـه اور خلـک　　ستا لـه لاسه ثخه ګډ شو په شور خلک[11]
د غم سنګ[12] چي پر خوله و خوري زړه خبر شي　　پـه وهـل د در خبرېـږي د کـور خلـک
زړه کباب نمـک د اوښـو یـار تـه کښېږده[13]　　بي نمکه کباب نه خوري خوشخور خلک
ظلـم جـور پـر مـا ولـي کـړې ضـعیف یـم　　پـر کمـزوري بانـدي نـه کـوي زور خلـک
لکـه زه چـي سـتـا د عشـق پـه اور یـم سـوی　　خدای دي نه سیځي په هسي اور نور خلک
زه بـه ثـه کـړم لـه رقیبـه د ښـو طمـع　　نادیـده وو ثخـه نـه کـوي پـور خلـک

۱۳۵　　لـه هغـه مخـه "حنـان" ثـه رنـګ پـر هېـز کـه
چي یې ګډ دي په تعریف لور[14] پر لور خلک　　1052

---

(١) چاپي دېوان: یاره تا رنګه. (2) چاپي دېوان: رحم وکړه. (3) اصل: "ساقي راکړه و ما ثه اوبه د تاک".
(4) چاپي دېوان: چیرته (5) چاپي دېوان: "خدای خوار کړئ زړه له زمه نه دئ پاک".(6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته
(7) دا بیت بیا په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: په رنګه. (9) ب: که امید د بوسي وکړم. (10) ب: په خواب کښېي.
(11) دا غزله په اصل او چاپي دېوان دواړو کي د "ق" د ردیف غزله ده. ما د اوسني لیکدود په خاطر د "ک" ردیف ته را نقل کړه. (12) چاپي دېوان: د غم شک. (13) چاپي دېوان: کښېږدي. (14) چاپي دېوان: لور په لور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاشقان ولي له کاني دا فلک ... هر آهن کله منسود شي پر محک
زېبايي د خوبرويانو ستا په مخ ده ... طعام نه که خوند چي نه لري نمک
ستا له غمه سرگردانه هسي رېږدم(۱) ... شپه و ورځ د سر په تار لکه جلک
دا د مخ په آئينه کي يې خال نه دئ ... په رخسار يې عکس زما د مردمک
ستا له زلفو(2) و رخسار ته مدد نشته ... د کافر اسلام ته نه رسي کومک
رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي ... و آفتاب ته کتای نه شي شب پرک

۱۳۶ ... زه "حنان" دي غم په هسي شان ناتوان کړم ... 1059
چي د باد له مخه ځغلم لکه کک

د وفا طمع به نه کوي له تا څوک ... چي خبر وي ستا په ناز و په ادا څوک
يو شبه باغ دئ د دنيا، فلک بې مراده(۳) ... فرصت نه کاندي چي وکه تماشا څوک
غونچه نشته چي خزان يې فنا نه که ... د زړه غوټه به که خلاصه پر صحرا څوک
ډېر نازک د گلو ښاخ دئ پر ببرېږم(۴) ... چي لاس اوږد ور باندي نه کاندي بېځا څوک
بې ملگري سر انجام د کارو نه شي ... بې بلده(۵) کله غلا کاندي تنها څوک
له کرمه يې پر حال(۶) پوښتنه بويه ... چي دا ستا کوڅه له ضعفه کړي ماءوا څوک

۱۳۷ ... دا محاله ده(۷) چي خوار سړی پادشاه شي ... 1066
زه "حنان" څوک، ستا د لبو تمنا څوک(۸)

ستا د عشق په لار کي سر څه کوي څوک ... دا توبه په دا سفر څه کوي څوک
دوکان څه په کار راځي چي مايه نه وي ... بې له وينو ليمه تر څه کوي څوک
د عشق راز چي پټ ساتي،(۹) اوښي عيان که(۱۰) ... ملگري د پرده در څه کوي څوک
وخت د گل قيمت د ميو جهان نه دئ ... سرمايه د شور و شر څه کوي څوک
زما و مرگ ته دي(۱۱) د زلفو ماران جوړ کړه ... د مېږي په مرگ حشر څه کوي څوک
چي دي خيال راشي(۱۲) زړه باسم له بدنه ... په مجلس کي نوحه گر څه کوي څوک

۱۳۸ ... که د يار زلفي تر لاسه شي "حنانه"(۱۳) ... 1073
گلاب عطر مشک عنبر څه کوي څوک

---

(۱) چاپي دېوان: مدام رېږدم. (2) چاپي دېوان: ستا د زلفو. (3) چاپي دېوان: نامراده. (4) اصل، چاپي دېوان: وبربرم.
(5) اصل، چاپي دېوان: بې ولده. (6) چاپي دېوان: هر حال. (7) چاپي دېوان: دا محال دی. (8) اصل: "زه حنان او ستا د لبو تمنا څوک". (9) چاپي دېوان: د عشق راز که څوک ساتي. (10) اوښي = اوښې يې. (11) چاپي دېوان: زما و مرگ ته يې. (12) چاپي دېوان: خيال راځي. (13) چاپي دېوان: "که د يار زلفي ته لاس شي د حنان".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ګ﴾

هر ساعت خورم د اشنای د جفا سنګ　　لا لاس نه اخلم، نه عار لرم، نه ننګ(1)
په کوهسار کي يې د عشق يم هسي محوه　　چي آئينه شوه راته ټکي د پلنګ
تر ګلګون رخسار د خط په سبزه خوښ يم　　کړم له دې ميو فارغ نشې د بنګ(2)
کړه توره هسي رنګ غوڅول نه که　　لکه زه غوڅ کړم کړو کتو په څنګ
عشق عطاء الٰهي ده بل څه نه دي　　نه په زور ميسر کېږي نه په جنګ
دا يې لب په پانو سره نه دي خبر شئ　　وايې خيست زما د زړه له وينو رنګ

١٣٩ شيرين شعر دي صيقل د زړو که نه وای د "حنان"
شعر به نه ووړ د زړو زنګ 1080

﴿ل﴾

ستا د وروځو خيال کړم خم لکه هلال　　لا د ناز تصوير دي نه راځي په خيال
چي جدا له ګلرخانو يو ساعت شم　　اوږد پر ما هغه ساعت شي لکه کال
چي دي خيال(٣) د سم قد نه راځي په خوا کي　　الف قد مي هسي خم شو لکه دال
دا هجوم د سياه بختۍ نه دئ نور څه دئ(٤)　　تمام عمر مي و نه ليده ستا خال(٥)
شاپيرۍ د ارم واړه لېونۍ شي(٦)　　کې په خوب کي وليده دا ستا جمال(٧)
چي دي قتل په غمزه کړم جفا بس کړه　　ډېر په ماتي پسي تله نه دئ کمال

١٤٠ چي د خط تعريف يې تل وايي "حنانه"
دا په دا شو(٨) ستا زبان د طوطي بال 1087

چي مغروره دئ په حُسن د رخسار خپل　　څه پروا لري په قتل د بيمار خپل(٩)
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه　　که قيمت کاندي د تورو زلفو تار خپل
ګلرخان له رقيبانو پر هېز نه که　　ګل بد نه وړي په قربت سره د خار خپل
د زاهد مسجد، زما د يار کوڅه ده　　هر سړی به پوهېدلئ دئ په کار خپل

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. چاپي دېوان د "ګ" رديف بېخي نه لري. بله نسخه:
نن مي بيا شو په زړه باغ د جهان تنګ　　نه پوهېږم پر کوم لور وکړم آهنګ
ج
(2) د دې بيت پر ځای په بله نسخه کي د غه لاندي بيت راغلی دئ:
دا د چا د مخ د شمع خيال را پېښ شو　　چي اسمان ګرزي پر ما لکه پتنګ

(3) چاپي دېوان: چي يې خيال. (4) چاپي دېوان: نوڅه دئ. (5) چاپي دېوان: "چي تمام عمر مي نه وليد ستا خال".
(6) چاپي دېوان: "شاپېرۍ به د ارم ټولي لېونۍ شي". (7) چاپي دېوان: "کې په خواب کښي چيرته وليد ستا جمال". (8) چاپي دېوان: هم په دا شو. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل کي هم د غزلي د بيتو شمېر شپږ دئ،
د شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پري اېښئ دئ. ما له بلي نسخې را نقل کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستحفظ د یار د خال په دا خم قد، یم　　ټکی نه پرېږدي بېرون ځکه پر کار خپل
خیال یې نه راځي زما و خراب زړه ته　　له خرابه خراج کله وړي سرکار خپل

۱۴۱　　د خپل زړه پر دا غوصبر کړه "حنانه"　　1094
چي مشغول یې تل په سیل د ګلزار خپل

که دي ولیدای په سترګو حُسن خپل　　ملامت به دي نور خلق نه بلبل [1]
ستا و حُسن ته حاجت د سینګار نشته　　آئینه د آفتاب نه غواړي صیقل
څه تعریف کړم د ارم د شاپیریو　　ستا و حُسن ته نور حُسن دئ بدل
د خط ګرد [2] دي کړه د سترګو مستي زیاته　　په بهار کښي زېب کوي د بادام ګل
چي و باغ ته خرامان شوې ګلرخساره　　ستا د مخ اور پر ګلانو کړ اور بل
عشق له حُسن سره شته [3] په هر ایام کښي　　د قُمري طوق شو د سروي چغاول

۱۴۲　　تش رمق را پاته شوئ دئ دلبره　　1101
د "حنان" روح دئ په دید سره معطل

په ځګر کي مي بلېږي د عشق اور تل　　وړم پر ځان له ناچاریه دغه زور تل [4]
دا واړه له عشقه نه دي، نور له څه دي؟　　چي راپوري دئ د تورو سترګو تور تل
بېګانه یې کړم له خپلو له پردیو　　معلومېږي راته خپل کور لکه ګور تل
د دنیا له سودو زیانه خبر نه یم　　چي پر سر مي دئ لکه عشقه هسي شور تل
خود به هسي کښېو تم د عشق په لومه　　تکبیرونه راکول چي پلار و مور تل
عاشقۍ مي هسي صافه آئینه کړه　　چي خندا پر صفا یي که د بلور تل

۱۴۳　　تورو سترګو مي لا بخت نه دئ تور کړئ　　1108
سینه سوئ چي "حنان" دئ لکه سکور تل

چي دي باد راشي د زلفو د کاکل　　زما د ماغ پُر شي له بویه د سنبل
چي دي خیال په غېږ کښي و نیسم په شپه کښي　　له بستره مي سحر بوی ځي د ګل
ستا د مخ په مثل ګل نه پیدا کېږي　　که څوک و غواړي ایران، کشمیر، کابل
خط و خال وروځي سترګي توري زلفي　　سیاه پوشي ده ستا د حُسن تسلسل
نه مي غواړې، [5] نه راځې او نه پوښتنه　　د یارۍ په کور کښي هومره تغافل
که مي زړه ویار "ته" ور نه کړ عیب نه دئ　　و پاد شاه ته نه سپاري پژمرده ګل [6]

۱۴۴　　صبر مه غواړه ناصح له ما "حنانه"　　1115
زه غرق کړئ یم ډېر صبر و تحمل

---

(۱) ب: ملامت نه دی نور خلق نه بلبل. (2) ب: د خط ګرځ. (3) ب: عشق له حُسنه سرشته.... (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) ب: نه مي بولي. (6) ب: نه سپاري څوک مرده ګل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګلشن کي که ښکاره کړي تور کاکل … آشفته به کاندي زلفي د سنبل [1]
تن يې هسي په ګلنار لباس کي زېب کا … لکه واچوي باد يو پر بله ګل
څه تاراج يې کړې د سترګو په وهلو … قافلې د دل و دين د تحمل
دا زما ژړا آسمان په ګردش کښېووست … زوروو سېل مدام وړي له ځايه پُل
د ګلرخو خط عاشق ته مستي ورکړه … تل مستي کوي په رنګ د ګل، بلبل
توري زلفي په رخسار باندي پرتې دي … که پر پاڼې د ګلاب پروت دئ سنبل

١۴۵ چي يې خيال کړې د ګُلګون رخسار "حنانه" 1122
څکه شوه دا ستا سينه روضه د ګل

يو بلبل نه دئ تنها ګريان د ګل [2] … په فراق يې [3] دئ سوخته جهان د ګل
په عرق زېب که رخسار د ګلرخانو … دا په دا وي [4] مشاطه باران د ګل
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي … ګوره څيري کړ بلبل ګرېوان د ګل
چي په خيال کي مي د زړهويني څڅېږي … زما له ځا د يار تر ځا خيابان د ګل
نا اميدي له خلکو کړه که راحت غواړې … په خزان وي [5] آسوده باغوان د ګل
پرښه مخ د بوالهوس نظر خطر دئ … د ګلچين وي تش کاته طوفان د ګل

١۴۶ بيا د چا و خونرېزۍ ته ځي "حنانه" 1129
چي يې واغوستې جامې په شان د ګل

﴿ م ﴾

څو نوش نه که بلبل طوره د عشق جام … هغه نه مومي وصلت د ګل اندام
توري سترګي مي د زړه ويني يو ځای خوري … که څه نه خوري دوه هندوان يو ځای طعام
له کرام الکاتبينه سياهي توی شوه … که تور خال دئ په رخسار د دلارام
ستا له سترګو زما يوه غمزه کافي ده … په خلوت کي زاهد اوسي په بادام
چي مي خال په مخ کي وليده حيران شوم … په جنت کي دي کافر اېښئ دئ ګام [6]
خيال دي وړئ دئ له ما آرام و صبر [7] … بې له تا مي د زړه کله شي آرام

١۴۷ بې د دوسته "حنان" هغه چا پيدا کړ 1136
چي يې خپل ځان کړ په دا لار کي ګُمنام [8]

---

(١) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي هم همدا راز شپږبيته ده. خو شپږم بيت ما له بلي نسخې را نقل کړ.
(2) چاپي دېوان: ګويان د ګل. (3) په اصل کي "يې" نسته. (4) چاپي دېوان: دا په دا چي. (5) چاپي دېوان: په خزان شي.
(6) چاپي دېوان:
چي يې خال په مخ کي وينم حيرانېږم … په جنت کي ولي ږدي دا سي يو ګام

(7) چاپي دېوان: قار و صبر. (8) چاپي دېوان: "چي خپل ځان يې کړ په دا لار کښي ګُمنام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم ایږده د شریعت پر لار قدم
قدم مه ږده کوږ چي شي هلته سم(1)

نم د زړه تر سترګو توی په لوی سهار که
د عصیان نامه پاکېږي په دا نم

صبحدم توبه زاري کړه و قادر ته
حرام کړه پر سترګو خوب د صبحدم

رم کوه له معصیته څو دي توان شي
نفع وړي ده عالم په دغه رم(2)

دم د بد ویلو مه وهه مظلوم ته
د مظلوم د آه تیر ګرزي دم په دم(3)

کرم کړه پر زبر دستانو په ډېر لطف
که له خدایه امید واري د کرم

زیم د اوښکو د مظلوم نه اجتناب کړه
چي د عمر د بوال زود وهي دا زیم(4)

غم کوه د لوی سفر د توښې دلته
کل غمونه به دي هېر که دغه غم(5)

۱۴۸ ستا قلم شعر په نوي طرح کاږي(6) 1145
د موسٰی عصا "حنانه" ستا قلم

د عاشق بې یاره کله شي توان یو دم
پتنګ کله له ډېوې ساتي ځان یو دم(7)

که مي یار د خوارۍ پُرس کوي عیب نه دئ
له مېږیه فارغ نه و سلیمان یو دم

د یار خیال مي له سینې څخه ژر وزي
په خفه ځای کي آزار شي مهمان یو دم

نتیجه د سخاوت آخر نېستي ده
لاس خالي شي په پاشل د دهقان یو دم

ډېرو اوښو مي صورت له واکه ویوست
نړوي عمارتونه باران یو دم

یو ساعت مي آرام نه شي بې ګلرخو
باغ کي نه وي بې ګلانو باغوان یو دم

۱۴۹ د صورت زندګاني واړه بې روح ده 1152
د خپل یار بې خیاله مړ دئ "حنان" یو دم

چي په آرزو د ښکلي مخ د خپل دلبر ودرم
د باغ د ګلو له ګلشنه لاس پر سر ودرم(8)

چي د جزا په ورځ حساب کتاب کاوه شي زه به
ستا د جفا نامه په لاس کي پر محشر ودرم

ور به یي نه کړم دا نعمت پر پاد شاهي د دارا
د عشق په تور که و دوهی ته قلندر ودرم

ستا د رخسار د ګل په خیال کي همېشه دلبره
لکه غونچه د زړه له وینو سور ځګر ودرم

پروا به نه وکړم هرګز په چپ وراست د دهر
که زه یو ځله ستا و مخ ته برابر ودرم

دا ستا د زني د کوهي تنده مي نه ماتېږي
که پر چشمه باندي سربېره د کوثر ودرم

۱۵۰ جواب دئ دا غزل "حنانه" د اخوند پیرمحمد 1159
که په قیامت کي په پناه د پیغمبر ودرم

---

(۱) "هلته" باید درې څپې ولوستل سي. چاپي دېوان: "مه ږده کوږ قدم چي ته شې هلته سم". (2) چاپي دېوان: "نفع وړه ته د عالم په دغه رم". (3) چاپي دېوان: په دم دم. (4-5) په اصل کي دا دواړه بیتونه نسته. (6) له "نوي طرح" څخه یې مقصد دا دئ، چي د هربیت د سر کلمه د بیت په پای کي را وړل سوې ده. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړند له مطلبه په پرواز د هوس ولاړم　　تش لاس له خرمنه د هستۍ لکه خس ولاړم (1)
صبح غوندي چاک ګرېوان د صدق له پرتوه　　سپک د ګل د بوی په شان په کام د نفس ولاړم
بخت مي د دولت رخ مقابل د نظر نه کړ　　کوز په دې عرصه کي په رفتار د فرس ولاړم
هیڅ(2) رفعت حاصل تتبع نه کړه په دنیا کي　　سپور پر اور د دود په شان هوا ته عبث ولاړم
نه شو راموجود په شپه مجلس د اهل دِلو　　ځکه لکه شمع په تش باد د نفس ولاړم
طمع د داني چي مي د نس په رضا وکړه　　ځکه د مرغه په دود بندي د قفس ولاړم

۱۵۱　　زاد و راحله د لوی سفر وا خیسته خلکو　　1166
زه "حنان" چي پر زېرمه د نس ولاړم(3)

چي خدای ستا جور و ستم لره پیدا کړم　　نور به څه لره ګیله ما نه له تا کړم
جفا جور، ظلم خوی دئ د بتانو　　زه به ولي له تا طمع د وفا کړم(4)
ستا له غمه راته هسي معلومېږي　　چي به پس له دې و کل هوس ته شا کړم
په ظاهره که زرغون ښکارېږم څه شو　　غم، لړمون له وینو ډک لکه حنا کړم
مخ دي یووړه خوشالي له ماغریبه　　نور به څه لکه ګل خوله په خندا وا کړم
ځکه مبتلي رقیبان زما په غوښو　　بېلتانه دي مزه دار لکه حلوا کړم

۱۵۲　　ماله یاره ښخه پرې کړه د ښو طمع　　1173
اي "حنانه" زړه اخته په تمنا کړم

د ګلرخو د دیدن هوا خراب کړم　　چي دا هسي آرام نه یم اضطراب کړم
لکه ونیسي و ښېښته د اورو تاب ته　　پېچو تابي زلفو هسي پېچ و تاب کړم
همېشه دي(5) د ګُلګون رخسار له شوقه　　تماشي د نسترن او د ګلاب کړم(6)
په ځنځیر د تورو زلفو یې بندي کړم　　حواله یې بیا د سترګو په قصاب کړم
له خجلته سره(7) شراب لکه اوبه شي　　سره لبان چي مقابل د می و ناب کړم
د زړه مراد مي له تا نه مونده حیران یم　　چي پر څه دا ستا و لور ته ډېر شتاب کړم(8)

۱۵۳　　د هجران په اور دي(9) سوی زه "حنان" یم　　1180
له سوختنه تل ژړا لکه کباب کړم

ستا هجران په ناتوانۍ هومره خبر کړم　　چي مېږی پر لاري ځي ځني حذر کړم(10)
ستا له شونډو له غاښو به زړه پرې نه کړم　　کله شي چي ترک د شیرو د شکر کړم
هومره بار د لطافت وري حیرانېږم　　چي نظر دي و وښېښته ته دکمر کړم

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) په چاپي متن کي "هیڅ مي" دئ. ما د وزن د سمېدو په غرض "مي" ور څخه ویوست. (3) دا نیم بیتی هم د وزن په لحاظ کمبوت لري که په متن کي ډېر تصرف روا وای نو ما به دا سي سم کړی وای: "پاته زه حنان یم چي پر زېرمه د نس ولاړم". (4) اصل: "زه په څه له تا طمع ستا د وفا کړم". (5) چاپي دېوان: همېشه یې. (6) چاپي دېوان: "تماشې په هر نفس د ګل ګلاب کړم". (7) چاپي دېوان: له خجلت. (8) چاپي دېوان: "چي هر څه دا ستا و لور و ته شتاب کړم". (9) چاپي دېوان: په اور یې. (10) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخندا تـه دي دلبـو يـم بـې هوښـه   کـه يـاقوت يې مقابـل کـه يې ګوهر کـړم
ستا لـه وصلـه مې دلبره يأس حاصل دئ   و دا زړه تـه کـه هرڅـو تسـلّی ورکـړم
لمر ځان پټ که لـه خجلته معلوم نه شي   هر ساعت چي لـه مهرويو ګيلـه سـر کـړم

۱۵۴ زما "حنان" پـر خـاطر مشـک و عنبـر اوري
د نوخطـو پـه تعريـف چي قلـم سـر کـړم 1187

ستا د عشق غمونو زه هسې سر تور کړم   بل د هجر اور دي سوی لکه سکور کړم(1)
که زړه يو دئ خو ستا مهر ځای نيولئ   مګر غـم لـره دي بـل زړه لـه چا پـور کـړم
طاقـت نـه لـرم بـې تـا نـه سـتا د وصـل   عاشقي پـر بـد قدمـه فـرس سـپور کـړم
دا سـتا جـور، زمـا صـبرو دلبـره   عاقبت چي دي د کم د لـوی پېغـور کـړم
چي د ستا جفـا تـل وينم لاس نـه اخلم   دغـه واړه ناچـاري ده پـه زړه زور کـړم
زمـا نـاري بـه آرام يوسـي لـه عالمـه   که دا ستا د هجر ږغ پر جهان خپور کړم

۱۵۵ جفـا خـوی وي د خوبـانو، نـه دا هسـي
زه "حنان" دي پـه ژونـدوني سر پـه ګور کـړم 1194

چي دا سـتا پـري د زلفـو خيـال هـر دم کـړم   د مـاغ تـر، زه لـه سـنبلو د ارم کـړم(2)
پـېچ و خـم شـم لکـه مـار پـر مـلا وهلـئ   را پـه يـاد چي سـتا د زلفـو پـېچ و خـم کـړم
کـرږې تـوري مـي پـر زړه بانـدي ځرخـېږي   چي رايـاد کلـه دا سـتا د وروځـو خـم کـړم
درک دي نـه کيـږي د تـن پـه نزاکـت کـي   د تعريـف شرحه دي کښـل پـه کـم قلم(3) کـړم
فرق يې نه کېږي يو موی په زيات و کم کي   زمـا صـبر سـتا جفـا چـي سـره ضـم کـړم
د خـط مشــق دي د ازل کاتــب وهلــئ   نـور بـې زه(4) صـفت پـه کـم قلـم رقـم کـړم(5)
لـه شـوخ چشـمو مـي جفـا ډېـري ليـدلي   چـي دا هسـي د نـرګس لـه ګلـه رم کـړم(6)

۱۵۶ زه "حنـان" زلفـو وکفـر تـه څکـو لـم
ستا د وروځو محراب بيا پر قبله سم کړم 1202

ستا د وروځو خيال بيا خم لکه کمان کړم   لـب دي زړه لـه وينـو ډک لکـه مرجـان کـړم
په بازار کي د عشق څه د سود سودا ده(7)   نقـد د زړه بـې تـر نسـيه ديـدن قربـان کـړم
پادشــاهان آبــادوي خــراب ملکونــه   خيـال دي ولـي زه ويـران پسـي ويـران کـړم
پروېښـته تکيـه کـوم لـه ډېـره فکـره   چـي و مـلا تـه دي نظـر پـه هـر زمـان کـړم
که مي زړه لـه وينـو ډک دئ زه پـه خوښ يم   دا پـه دا چي دي خونخور خيال مهمان کړم
لـه پـردو د سـترګو ځـای ورلـره بويـه   هغه دم چي(8) يې مهمان د خيال سلطان کړم

۱۵۷ چي يـار هسـي ظلـم و جـور کـړي پـه پـوهېږم
زه "حنـان" بـه پـه ژړا جهـان طوفـان کـړم 1209

(۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) په کم قلم = په کوم قلم.
(4) بې = به يې. (5) دا غزله مقطع نه لري، خو خالي ځای يې ورته پرې ايښئ دئ. ما له بلي نسخې واخيسته.
(6) دا بيت هم له بلي نسخې رانقل سو. (7) چاپي دېوان: "په بازار کي د عشق دا د سود و سودا ده. (8) په اصل کي "چي" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه نسبت دا زما د اوښو ستا د تن کړم[1]   ته شېرين خاندې زه آه کوهکن کړم
له محنته د غربت که مړشم ښايي   چي دا ستا له بدخويي ترک د وطن کړم
ته که خال پر مخ لرې زما پر زړه داغ دئ   ما توې ته زلفې، زه د زړه شکن کړم
بوی د ميو مي له زخمه د سيني ځي   د مخمورو سترګو خيال چي زه غمجن کړم
لکه زخم د ناسور يأس مي حاصل شو   تسلی مي د زړه نه کېږي شېون کړم
بې رحمي چي را په ياد کړم د ګلرخو   مي بايد چي ترک د ګلو د ګلشن کړم[2]
پر سبزه که ګل پيدا شي عجب نه ده   دا عجب، د سبزې ديد پر نسترن کړم[3]

۱۵۸ له حسرته ستا د زلفو معلومېږي
1217 زه "حنان" به خپل ځان[4] خاوري د خُتن کړم

عاشقي دي خوار و زار لکه مجنون کړم   بل دي هجر رېز مرېز په زړه زبون کړم
جدا ګرزم له عالمه ستا له ميني   چي په روغ عالم به پوري دغه پون کړم[5]
په قيامت مي دي مخ تور او شرمنده شم[6]   چي بې تا به په بل چا د زړه ترون کړم
دا ستا خيال چي راولم د زړه ترکوره   خوشحالي هوا هوس واړه بېرون کړم
ستا د لبو عناب راکړه سخت بېمار يم   امتحان په دا نسخه د افلاطون کړم
چي له خولې مي شپه و ورځ د سوز نالې ځي   دا ستا هجر لکه نی خالي لرمون کړم

۱۵۹ مرګ مي سل ځله قبول دئ که کېږي
1224 چي "حنان" به ستا له لوري مخ را ستون کړم

بيا نګار دي په زړه زور کاندي پوهېږم   چي را تله زما پر لور کاندي پوهېږم
که د باغ پر لوري ورشي زه ضامن يم   ګل به حُسن ځني پور کاندي پوهېږم
که هر څو يې د حيا په حجاب[7] نغاړم   عاشقي به مي سر تور کاندي پوهېږم
زما و صبر ستا و حُسن ته چي ګورم   ما به هم د مجنون ورور کاندي پوهېږم
چي رقيب دا ستا و زلفو ته ډېر ګوري[8]   دا کاته به يې شبکور کاندي پوهېږم
چي مدام و يار ته ګډ وي په د روغو[9]   دا ويل به يې مختور کاندي پوهېږم

۱۶۰ که يې دا د خولې پياله، د شونډو مې وي
1231 خوار "حنان"[10] به پر نسکور کاندي پوهېږم

---

(۱) چاپي دېوان: "چي نسبت دا ستا د حسن زما د تن کړم". (2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بيت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: پر خپل ځان. (5) پون کلمه له "ب" څخه واخستله سوه هورې يې پون د پم "خارښت" معادل کلمه بللې ده. په اصل کي "فون" ده.
(6) ب: شرمنده يم. (7) چاپي دېوان: په ستر. (8) چاپي دېوان: وګوري.
(9) چاپي دېوان: "چي مدام و يار ته سروي به درواغو". (10) چاپي دېوان: دا حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه راســتۍ لکــه الــف وم پــه قــد سـم   پـر ملاخم کـړم دغـه سـتا د وروځـو خم(1)
یـو راسـته وېښـته دي نشـته پـه ابرو کـي   کـج مژګـان دي نـه لـري د راسـتۍ چـم
چي مي خیال ستا د سم قد کاوه په زړه کي   کـږو وروځـو دي راوښـود ځـای د غـم
په رخسـار باندي دي زلفي کږې ښې دي   چي پـه خپل مقام کي بِـه وي تر سم، خم
کـږې نشـته چـي لـه تـا نـه را رسـېږي   د ابـرو کجـۍ دي لانـدي کـړم تـر دم
دا چـي وایـي کـوږ بـار نـه رسـي تـر ځایـه   بانوګـان دي د زړو بـار وړي پــه هـر دم

۱۲۱
زه "حنـان" دي پـه کـږو کتـو بنـدي کـړم
چـي هـر ځـو کـږې کـوې زه بـې(2) زغمـم
1238

په جنت نه یم خوښ هرګز په در د یار مي قسم   خوښ په لذت یم د خوارۍ په اعتبار مي قسم
زړه مـي لـه تـا وعـده د وصـل هرګـز نـه ولیـده   په نا امیدۍ د توري شپې د انتظار مي قسم
پروا په ګل و په خار نه کړم د جنون له فیضه   پـه سـینه صـافه آئینـه د نوبهـار مـي قسـم
که مي سر ولاړ شي ستا په مینه کي خوشاله یم زه(۳)   په تېره تیغ دا ستا د جور جوهردار مي قسم
ستا له جفا مي د غـونچې پـه دود زړه ډک لـه وینو   په ها نسیم چي ګل خلاصېږي د سهار مي قسم(۴)
تور بخت مي نه ولیده هیڅ ستا د کاکل شب قدر   پـه تـورو مشـکو سـتا د زلفـو پـه هر تـار مـي قسـم

۱۲۲
ستا د ګُلګون رخسار لـه شوقه زه "حنان" د اوښو
ګـلان کرمـه هـر ګـړۍ پـه لالـه زار مـي قسـم
۱۲۴۵

پـه هـردم چـي دي رخسـار و زلفـي کسـم   مـخ دي عـین خزانـه ده زلفـي طلسـم
التفـات د قبلېـدو نـه کـړې هیڅکلـه   که هرڅو در ته پېشکش سر و مال نسم(۵)
بـایلودلئ مـي دئ زړه سـتا پـر چشـمانو   بـې ارواحـه تـش ولاړ یـم خـاکي جسـم
پر جبین باندي یې(۲) چین له قهره راشي   هغـه دم چـي پـه غـوږو واروي زمـا اسـم
شـکوه مـه کـوه د یـار لـه ډېـره جـوره   چـي جفـا و جـور دئ د ښـکلیو رسـم
که هرڅو جستجوی و کړم ستا و لور ته(۷)   نزد ېکت مـي در تـه نـه شي پـه هـیڅ قسـم

۱۲۳
کـه خلعـت د دشـنام واغونـدې و ماتـه
زه "حنـان" بـه پـه عـالم کـي ښـه پـه یسـم(۸)
۱۲۵۲

چي په شپه ستا د کاکل په بوی اشنا شم   پـه سـحر لـه ښـامارانو پـه غوغـا شـم
چــي ښېتــا بــاغ لــره ورشــم ســروقده   قـُمري طـوره پـه کوکـو ژبـه ګویـا شـم
چي په شپه دا ستا "د" زلفو بوی را واخلي(۹)   منتظـــره و نســـیم تـــه د صـــبا شـــم
چي د لبو خیال دي راشي په خاطر کښې   مســـتغني نـــور لـــه دوا د مســـیحا شـــم

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بي = به يې. (3) چاپي دېوان: ستا په مینه لا خوشاله یم زه. (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) نسم = نیسم چاپي دېوان: نسیم؟. (۲) په اصل کي "یې" نسته. (۷) چاپي دېوان: ستا و خواته.
(۸) چاپي دېوان: ابسم، یسم = ابسم. (۹) ب: را اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروانه رنګه مي څوک په ځای خبر دئ   چي چراغ د حُسن بل شي زه پیدا شم
چي دي ګرزم (1) په کوڅه کښي ګلرخسار   د جهان له نعمتونو بې پروا شم

۱۲۴
د قیامت علامې و وینم په سترګو
زه "حنان" چي یو ساعت له تا جدا شم
۱۲۵۹

ستا له میني به زه کله دست بردار شم   د منصور په دود که سل ځله په دار شم(۲)
که د زلفو بوی دي راغئ تر مشامه(۳)   و رقیب ته به په سهم لکه مار شم(۴)
له پرتوه ستا د مخ نه دئ نور څه دئ(۵)   هر طرف چي ځم په سیل د ګلزار شم
چي طاقت یې ستا د مخ د اور راوړئ(۲)   هک حیران دي د زلفینو په هر تار شم
یو بې واکه زړه لرم نه په پوهېږم(۷)   چي یو ښکلی چیري وینې(۸) ګرفتار شم
چي ناصح توبه راکاږي ستا له میني   هغه دم د ده له لاري(۹) توبه ګار شم

۱۲۵
زه "حنان" خوښ یم د عشق په لېونتوب کي(۱۰)
نه په دا چي بې دیدنه دي(۱۱) هوښیار شم
۱۲۶۶

د کړو وروځو په خیال چي یې خم شم   په لیده یې بیا د قد د سرو سم شم(۱۲)
جزء لا یتجزا یې تنګه خوله ده   چي په خیال یې له حیرته زه عدم شم
په حسرت یې د تور خط هسي راکېږي   سینه چاک وینې خوراک لکه قلم شم
چي بې خیال شم د دو زلفو، وروځو، سترګو   هغه دم ځای د محنت د درد و غم شم

۱۲۶
ما "حنان" پخوا لیده دا چي بندي یې
په جادو د تورو سترګو د آدم شم
۱۲۷۱

قد دي دئ تر سروي سم   مخ دي ګل، عرق شبنم(۱۳)
وازه خوله غونچه په باغ کي   کوي ستا د خولې ماتم
د چمن ګلان وي واړه   ستا د مخ په خیال خُرم
هر طرف آفتاب ځلېږي   ستا د زلفو تر هرخم
مر جان خپل صورت سوری کړ   ستا د سرو شونډو په غم
باج را نیسه له خوبانو   نازنین یې د عالم

۱۲۷
په کاغذ دي "حنان" یاد کړ
اوکه شوې سهو القلم
1278

---

(1) چي دي ګډ شم. (۲) چاپي دېوان: سنګسار شم. (۳) چاپي دېوان: "که دي بوی د زلفو راشي تر دماغه".
(۴) چاپي دېوان: "و رقیب و ته به سم لکه مار شم". (۵) چاپي دېوان: "ستا د مخ نه ده نور څه ده". (۲) چاپي دېوان: "چي راوړئ یې طاقت ستا د مخ اور ته". (۷) چاپي دېوان: "یو بې واکه زړه لرم خدای را خبر دئ". (۸) چاپي دېوان: چیر ته وینم. (۹) چاپي دېوان: هغه دم دي له دې لاري. (۱۰) چاپي دېوان: "حنان خوښ دئ ستا د عشق په لېونتوب کښي". (۱۱) چاپي دېوان: بې د عشق دي. (۱۲) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. په چاپي دېوان کي پنځه بیته ده.
(۱۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي نه مونده په عشق کي د زړه کام کم — نه مي درومي له خاطره په پېغام غم
پوخ مین آه و فغان نه که په عشق کي — مدام وي له اضطرابه څخه خام خم
د هغه شوخ چشم خیال په زړه کباب کړم — چي له سترګو سرېږ(1) نه وهي بادام دم
همېشه مي پر حال مځکه اسمان ژاړي — له هغو څخه(2) چي کاندي دلارام رم
که مي هرڅو جستجوی ور پسي وکړ — و مي نه لیده په سترګو د ګلفام فم
دم وهل د یار بې ذکره په کار نه دي — که څوک دم وهي هر دم د ګل اندام دم

۱۲۸ دا طالع سکندري بوله "حنانه" 1285
څوک چي واخلي د خپل یار له لاسه جام جم

محمد سرور سردار و د عالم — عدل حکم هم دوام واړه محکم
دا کلام الله(3) امداد له کردګاره — هم الهام ورله و اسم اکرم
هم لولاک ورله عطا الله وده کړ(4) — هم صلاح او صلح کار هم واړه سم
و مطلع د سر د هر صدر صدور و — هم مطهر آل و اولاد یې مکرم
واړه کل د ده که آل و او که اهل — له واړو هردم مدد اوسه همدم
درود حمد کلهم لره هردم کړم — هم سلام له ما دوام اوسه هردم

۱۲۹ معما مي ده د اسم(5) دوه سمکه 1292
حا و دوو سمکو ورکړه دا علم(6)

چي ترلئ وي کمر لکه قلم — وي حاکم د بحر و بر لکه قلم
د معنا دُر یې(7) غواص د عقل کاږي — ګرزېده چي که پر سر لکه قلم
له مشرقه تر مغربه یې حال درومي — چي سر پرې که(8) په خنجر لکه قلم
په مجلس د اهل د لوبه سند وي — چي سم درومي برابر لکه قلم
د شیطان په ویل نه ګرزي له لاري — چي و پښو تې(9) وي نظر لکه قلم
له طیرانه د هوا مرغان پرېبا سي — چي یې غشی وي بې پر لکه قلم(10)

۱۷۰ که عزت غواړې په خلکو کي "حنانه" 1299
شه له ځانه بې خبر لکه قلم

چي اخته په جدا یي د خپل دلبر شوم — دا په دا په سترګو ړوند په غوږو کر شوم
چي مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر — ښه چي اوس یې په هجران زېر و زبر شوم
د ښه یار بېلتون دوزخ باله نور خلقو — تر دوزخ دئ ډېر بتر چي په خبر شوم
که ژړا کړم که فریاد کړم فایده نه که — چي د یار ملګری نه، په دا سفر شوم

---

(۱) سرېږ = سره یې. (2) چاپي دېوان: له هغه څخه. (3) چاپي دېوان: د کلام الله. (4) چاپي دېوان: "هم لاولاک ور عطالله ور کړ" په اصل او "ب" کي دغه ځای "هم لولاک یې... " دئ خو څرنګه چي دا غزل د بې نقط صنعت پر اصولو ویل سوې ده، ځکه نو ما د "ئې" پر ځای "ورله" ور واچاوه. (5) چاپي دېوان: معما مي د اسم. (6) چاپي دېوان: "حا د درو سمکو سر کړو اعلم". (7) په چاپي دېوان کي: "یې" نه لري. (8) چاپي دېوان: کا. (9) تې = ته یې. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدا څوک مه سوځې په داغ د جدائیه[1] ... لکه زه چي په اور و سوم خاکستر شوم
د خط خیال مي له خاطره څخه نه ځي ... په دغه اندوه یې زه لکه مسطر شوم

۱۷۱ چي مي درد د بېلتانه د اشنا ولید[2]
زه "حنان" له اشنائیه لاس پر سر شوم 1306

یار مي پاته په وطن کي زه روان شوم ... خندنی د هر هندو د مسلمان شوم[3]
نه مي توان د ګرزېدو نه په مخ تلای شم ... زه غریب د پاڼ و پړانګ ترمیان حیران شوم
د پرکار په دود پر سر باندي څرخېږم ... د اشنای له هجره هسي سرګردان شوم
چي د یار تجلی غواړم په بل مخ کي ... سودایي یم، لېوني یم که نادان شوم
سرې سرې اوښي چي له هجره تویومه ... کان د لعلو د یاقوتو د مرجان شوم
هغه یار ته به په کومو سترګو ګورم ... چي مي کړئ و اقرار باندي پښېمان شوم

۱۷۲ په یاري کي یې ما دروه درلود "حنانه"
چي اخته په هسي درد بې درمان شوم 1313

زړه مي یوړ تورو زلفو سپین رخسار هم ... قتلوي مي شوخي سترګي ښه ګفتار هم
د فاختې په شان په خیال د سهي سروو[4] ... نه مفتون تنها پر قد یم، په رفتار هم
ګلشن څه سیالي کوي د یار له مخه ... که نا زېږي په ګلانو، لري خار هم
د دنیا غم و ښادي[5] سره پیوند دي ... که امید د وصل شته دئ، انتظار هم
مقصود یو دئ په کعبه په بتخانه کي ... که سپین مخ د یار اسلام زلفي کفار هم
په کړو د کاږه بخت یم پوهېدلئ ... کړې وروځې مي د یار وژني، دستار هم[6]

۱۷۳ مانې مه کوه "حنانه" صبر بویه
جوړ کارونه تعجیل[7] وران کاندي، تلوار هم 1320

ستا د جور په همت هسي خراب یم ... چي په تش نفس برباد لکه حُباب یم
دا په خیال د کومي ملا[8] د کومو زلفو ... نه پوهېږم چي دا هسي پېچ و تاب یم
بېرحمي مي له شوخ چشمو ده لیدلې ... د نرګس له ګله ځکه[9] په عذاب یم
بادام طوره پرورش کړم په تابوت کي ... چي شهید په تېغ د سترګو د قصاب یم
دا د کوم مطرب په خیال کي مضطرب یم ... چي قی کړئ مي لړمون لکه رباب یم
چي هوا مي د ګلرخو ده په زړه کي ... بېهوده مي خلک شیخ بولي، شاب یم[10]
دا د چا بېلتانه هسي کړم حیران یم ... چي په ژوند سره د مړو په حساب یم[11]

۱۷۴ زه "حنان" یې[12] د ګُلګون رخسار له شوقه
همېشه لکه لاله په زړه کباب یم 1328

---

(۱) اصل: هیڅوک مه سوځه په داغ د جدائیه (متن له "ب" واخیستل سو). (2) ب: د اشناې ولید. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "د پاختې په دود په خیال د سهي سرو. (5) چاپي دېوان: ښادي و غم.
(6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: خشم. (8) اصل: د کومو ملا؟. (9) چاپي دېوان: اوس لا په عذاب یم. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) دا بیا په اصل کي نسته. (12) په اصل کي "یې" نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه دیـدن دي د رخسـار لکـه ګـلاب یـم   بـې دیدنـه دي د مـخ لکـه تـراب یـم[1]
د سـپین مخـو دلبرانـو پـه آرزو کـې   همېشـه پـه اضـطراب لکـه سـیماب یـم
چې هـوس سـتا د بوسـې لـرم پـه زړه کـې   ببهـوده مـي خلـک شـیخ بـولي، شـاب یـم
پـه پنجـه کـې دي د هجـر زمـا دلبـره   زبـون صـید پـه پنجـه کـې د عقـاب یـم
چې قالـب یـې کـړ خـالي سـتا و قـدم تـه   کبـاب شـوئ لـه غیرتـه د رکـاب یـم
دغـه سـتا د زلفـو تـاب دئ بـل څـه نـه دئ   چې مـدام لکـه مـار هسـي پېچـو تـاب یـم

۱۷۵   چې یو ښکلی چیر ته وینې باندې چورو وي
زه "حنـان" د زړه لـه لاسـه پـه عـذاب یـم   1335

پـرورده نـن پـه شـراب د محبـت یـم   چې مـدام د یـار لـه خیالـه هم صحبت یـم
پـه وصـلت کـې یـې لـه هجـره آرام نـه یـم   همېشـه لـه دغـه غمـه پـه هیبـت یـم
دا چې تل زه رخسار ستا یمه له شوقه[2]   و ګلرخـو و تـه تېـر پـه دا بابـت یـم
هر ساعت مي د خپل زړه کباب غذا ده[3]   آرزو منـد یـې د سـرو لبـو د شـربت یـم
د جبـین لـه نوشـتې مـي حـال معلـوم دئ   لکـه لـوحَ شـنه پـر سـر د هـر تربـت یـم
ستا جفا شوه تر حد تېره[4] زه ناتوان یم   ظلـم مـه رابانـدي کـړه اهـل غربـت یـم

۱۷۶   زه "حنـان" بـه څـه پـر هېـز ور څخـه وکـړم
چې ژونـدی د شـکر لبـو پـه قربـت یـم   1342

هسـي رنـګ حیـران پـر حُسـن[5] د نګـار یـم   نـه لـه ځانـه لـه جهانـه خبـر دار یـم
لـه دوزخـه لـه جنتـه خبـر نـه یـم   هسـي محـوه پـر جمـال د مـخ د یـار یـم
د چمـن د ګلـو سـیل پـه مـا نـه شـي   وازه خولـه حیـران پـه سـیل د رخسـار یـم
چې تشبیه مـي سـتا د قـد وکـړه لـه سـروي   پـر دا قـول تـر قیامتـه شرمسـار یـم
پـه غمـزه د شـوخو سـترګو یـې زخمـي کـړم   هـره شـپه یـې[6] لکـه زلفـي بـې قـرار یـم
کـې وژلـی دئ عـالم پـه تېـغ د وروځـو[7]   زې د سـترګو پـه نګـاه سـره ببمـار یـم

۱۷۷   زر یـو سـفه یـې د حُسـن مشـتري دي
پـه دا جمـع کښـې "حنـان" کلـه شـمار یـم   1349

هسـي مسـت د اسـتا د سـترګو پـه خمـار یـم   چې خبـر نـه پـه مـا ښـام نـه پـه سـهار یـم
کـه هـر څـو سـعیَ کـوم کـار پـر مـخ[8] نـه ځـي   سـرګردان پـه اول کـار لکـه[9] پرکـار یـم
کـه سـل تېغـه د جفـا یـې پـر ځګـر خـورم   عـذر نـه لـرم هنـوز یـې شـر مسـار یـم
لـه خنـدا کـه مـي لـب نـه ټـولېږي څـه شـو   بـاطن زړه لـه وینـو ډک لکـه پرهـار یـم

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. د بیتو شمېر یې شپږ او د دریم بیت لپاره یې ځای خالي پرې ایښئ دئ. ما وروسته له بلي نسخې را نقل کړ. (2) چاپي دېوان: "همېشه چي یې صفت د ښه رخسار کړم ". (3) چاپي دېوان: خوراک دئ.
(4) چاپي دېوان: ترحد شوه تېره. (5) ب: په حسن. (۶) ب: هره شپه دی. (7) ب: په تېغ د سترګو. (8) اصل: په مخ.
(9) چاپي دېوان: سرګردانه په اول لکه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خم قد مي په ښکاره د دام حلقه(1) ده — چي د ترکو لا په دا وخت کي په کار یم
چي مدام له پرېشانیه نه خلاصېږم — دا په دا چي ستا د زلفو طلبګار یم(2)
دا ښکاره مهرباني ده پرما ډېره — همېشه چي د رقیب د سترګو خار یم(3)

۱۷۸ که هرڅو مي ګناه ډېره فضل یې ډېر دئ
زه "حنان" د ډېري عفو امیدوار یم(4) 1357

څو بندي په مخ و زلفو د دلبر یم — نور خبر نه په ماښام نه په سحر یم(5)
چي د زلفو بوی دي راغئ تر د ماغه — لکه عود مدام په میان کي د مجمر یم
که بې تا حور و قصور و جنت غواړم — په مذهب د عاشقانو به کافر یم
سمندر رنګه په دا اور کي شوم پاته — همېشه هغه مرغه بې بال و پر یم
چي محروم یې له ګلشنه د وصال شوم — سرګردانه لکه باد پر بحر و بر یم
زه بې پاڼو ونه یم باغوان بې مهره — عاقبت به د ګلخنو خاکستر یم

۱۷۹ چي په وصل کي یې هومره اضطراب کړم
زه "حنان" یې له هجرانه باخبر یم 1364

پیدا کړئ خدای په اصل بد اختر یم — په راستئ منلئ نه یوه دلبر یم(6)
چي له مخه یې شم بېرته توان مي نه شي — په دا خپله ناتوانئ هومره خبر یم
همېشه دي د ګُلګون رخسار له شوقه — په سره اور کي ځای نیولئ سمندر یم
چي تر ځان لا باندي ګراني ګڼې سترګي — د هلک په لاس هغه مرغئ بې پر یم
پس له دې به نور کنار له خلکو اوسم — د تبجن په دود و خلکو ته ضرر یم
محنت غم، ماتم و درد، جفا و جور — همېشه سپاه سالار د دې لښکر یم

۱۸۰ جفا ظلم هومره کړه وماته ګوره
زه "حنان" له سنګه روغ نه یم بشر یم ۱۳۷۱

په فراق د دار پر سر لکه منصور یم — هغه دم چي له وصاله څخه دور یم
په پرېکړي سر تازه شم لکه شمع — چي په بزم کي یې هر ساعت حضور یم
د خط خیال مي دئ په زړه کي(7) ځای نیولئ — سر تر پایه فېروزه د نیشاپور یم
چي دي یاد د تنګي خولې کوم دلبره — د غونچې په دود و خلقو ته منظور یم(8)
دا اثر دي(۹) د بېمارو سترګو نه دئ؟ — چي یوه ګړئ آرام نه یم رنځور یم

---

(۱) چاپي دېوان: د دار حلقه. (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بیت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زه حنان یې ډېر د عفو امید وار یم. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) چاپي دېوان: د خط خیال چي مي په زړه کي. (8) چاپي دېوان:
چي د یار د تنګي خولې کوم خبره — د غونچې په دود په دا تل مشهور یم

اصل: د غونچې په دود زړه ویني، مشهور یم. متن له "ب" څخه واخیستل سو. (۹) چاپي دېوان: دا اثر یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تسلي مي د زړه نه شي[1] په هیڅ طور   نا امیده لکه زخم د ناسور یم

۱۸۱ زه "حنان" دي[2] د دنیا له کاره خلاص کړم ۱۳۷۸
چي په فکر همېشه ستا د غرور یم[3]

دا و سترګو ته دي چا ورکړ تعلیم   چي تاراج یې کړ زما د زړه اقلیم
تر الف دي قامت سم دئ مشکین خطه   دواړه زلفي دي کږې دي لکه جیم
لام کوږ پرېووت ستا د زلفو له پرتوه   د بوسي خواست دي له خولي ثخه که میم
غتېه سترګه صاد نیولي ستا و لور ته   شین له غمه سکاره قي کړه د جحیم[4]
په اندوه د خط دي سر د قلم چاک شو   پر صفحه دي د رخسار و کېښې حامیم[5]
پس له مرګه ګذر قبر ته را وکړه   جمع کېږي مي په تا عظم رمیم
چي خیال چیر ته ستا د مخ د ګلشن راشي   په کار نه راځي هرګز باغ د نعیم[6]

۱۸۲ "حنان" ستا له درد و دوکه په مرګ خوښ دئ ۱۳۸۲
له احواله یې خبر دئ خدای علیم[7]

د اشنای له غمه[8] تل مخ پر بیابان یم   لکه سېل ځنځیر په پښو په سر روان یم
ځای مي نه را معلومېږي د استوګي   لکه کاڼي د مچلوغي سرګردان یم
د جلک په دود د سر په تار ځړېږم   په خدمت مي ملا تړلې ده چالان یم
لکه شمع د اور پلنده[9] پر تندي وړم   د هجران له تابه تل سوئ زبان یم
چي یې ژاړم د سرو لبو په آرزو کي   سر تر پایه لکه لعل د بدخشان یم
که ظاهر[10] لکه ګل خاندم په دا څه شو   د لاله په شان زړه داغ پر هر دامان یم[11]

۱۸۳ ستا د جور و جفا تاب ترکومه راوړم ۱۳۹۳
زه "حنان" له کاڼي[12] روغ نه یم انسان یم

د خپل یار له غمه څه وایم حیران یم   تر علاج مي شو رنځ تېر اخته په ځان یم
د اسیا په دود په خونه کي سفر کړم   همېشه د بل د پاره سرګردان یم(۱۳)
چي تعریف یې کړم د زلفو ویني قی کړم   د قلم په دود پر سر باندي روان یم
چي پر ځای د ګیاه غشی د خدنګ خورم   زه هغه صید د میني د بیابان یم
لکه ګوی چي آرام نه وي په میدان کي   ستا په عشق کي(14) هسي بې سر و سامان یم

---

(۱) چاپي دېوان: زما د زړه تسلي نه شي. (۲) چاپي دېوان: زه حنان یې. (۳) چاپي دېوان: "چي په فکر د وصال دغه مغرور یم". (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان: "تن دي زیاته صفایي لري تر میم". (۶) دا بیت په اصل کي نسته. (۷) په اصل کي د دې غزلي مقطع داسي ده:

چي په خیال کي ستا د مخ د ګلشن ګرزي   "حنان" نه لري په کار جنت نعیم

(۸) چاپي دېوان: د خپل یار له غمه. (۹) چاپي دېوان: د اور پاڼه. (۱۰) چاپي دېوان: په ظاهر. (۱۱) چاپي دېوان: "د لاله په دود زړه داغ په هرزمان یم". (۱۲) چاپي دېوان: له سنګه. (۱۳) چاپي دېوان:

لکه ړوند هسي په خونه کي سفر کړم   د آسیا په شان له غمه سرګردان یم

(۱۴) چاپي دېوان: ستا له عشقه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اشنا د جفا درده هسې درونــد یــې   چې بیان یې په ما وشي لا بیان یم(۱)

۱۷۴ چې خبر مې کړ اغیار په یار "حنانه" ۱۴۰۰
لکه وړکی پر بخنبل باندې(۲) پښېمان یم

چې دا ستا د مخ پر شمع پروانه یم   دا په دا د هري جمعي افسانه یم(۳)
ببره(۴) نه کړم له قاضي له محتسبه   ستا د سرو لبو په میو مستانه یم
تن دي سیم، غاښونه دُر دي لبان لعل   چوکیدار دا ستا د مخ پر خزانه یم
له ما مه دربغوه تش نظر د سترګو   چې دي پروت مدام د ر په استانه یم
چې ورغلي په رضا د دام حلقي ته   زه هغه د میني صید دېوانه یم
دا په کوم مذهب روا په کوم ملت ده   چې رقیب شو دا ستا خپل زه بېګانه یم(۵)

۱۸۵ لاس به وا نه خلم که سل ځایه اره شم ۱۴۰۷
ستا له زلفو زه "حنان" هغه شانه یم

د خپل یار له غمه(۶) هسي دېوانه یم   چې خبر نه په کعبه نه بتخانه یم
چې بې آهه، بې ناري، (۷) بې رڼه سوځم   پر څراغ د مخ دي هغه پروانه یم
که پر سل ځایه اره شم خبر نه یم   د کاکل په شوق یې زه هغه شانه یم
د خال خیال یې ما ضعیف لره کافي دئ   د مېږي په دود قانع په لړ دانه یم
په وصلت کې یې لا څه را وشي ګوره   په تش خیال یې له عالمه بېګانه یم
چې یې خیال ساتم د سرو لبو په زړه کې   دا په دا مدام د لعلو خزانه یم

۱۸۶ دین مذهب به له ما څه پوښتې "حنانه"(۸) ۱۴۱۴
چې یې مست مدام د خولې په پیمانه یم

په امید دي د وصلت مدام زنده یم   که امید د وصل نه وي نور مرده یم(۹)
لکه څوک چې پر پیل سپور له سپي ببرېږي   په وصال کې(۱۰) له رقیبه ترسنده یم
چې تشبیه مې ستا د قد له سروي وکړه(۱۱)   په دغه وینا ترا وسه شرمنده یم
دا د چا د تورو زلفو په خیال هسې   نه پوهېږم چې مدام پراګنده یم
لاس مي وکښه ستا په دید سره له سترګو(۱۲)   په خدمت د دوو بیمارو درمانده یم
له جملې کاره وتلئ یم دلبره   څو اخته دا ستا د سترګو په دنده یم

۱۸۷ که له نازه راته سم نه ګوري څه شو ۱۴۲۱
زه "حنان" دي(۱۳) په کړو کتو بنده یم

---

(۱) چاپي دېوان:
د آشنای د هجر درد یې هسي نه دئ   چې بیان یې په ما نه شي لا بیان یم

(۲) چاپي دېوان: په زنجبیل باندي؟ (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: وبره. (۵) اصل: دېوانه یم.
(۶) چاپي دېوان: د خپل یار له میني. (۷) چاپي دېوان: بې نالې. (۸) چاپي دېوان: "دین مذهب نور څه پوښتې له ما حنانه". (۹) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:
که طمع د وصل نه وي زه مرده یم   په امید دي د وصلت مدام زنده یم

(۱۰) چاپي دېوان: په وصلت کي. (۱۱) چاپي دېوان: "چې تشبیه مي ستا د قد کاوه له سروي". (۱۲) چاپي دېوان: "ستا پر سترګو مي له زړه څخه لاس وکښه". (۱۳) په اصل کي "دي" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ ن ﴾

په دا عصر کې پیدا شوه کاتبان | چې فرق نه کا د بتان او د بیان(1)
مرید وکاړي مرتد پرې خبر نه وي | نه صنم له ضم و بش کړلای شي عیان
خاص محرم کاړي مجرم له خپله فکره | جم او خم کاړي قلم سره یکسان
توبه وکاړي ثوبه، ثوبه توبه کا | پر عم خال د غم ایږدي هسې کوران
قبل، قتل په رقم کې نوشته کا | خشم، چشم، ستم سیم کاړي آسان
د سنبل د سیل هیڅ امتیاز نه کا | هم د بت د تب په میان کې وي حیران

صداقت مې صد آفت نه کړي قادره
په نصیب زما "حنان" کړي ستا جنان

۱۸۸ — ۱۴۲۸

نه طی کېږي د عشق لاره په دویدن | لا زیاتېږي لکه تاک په برېدن
تکلم چې یې له لعلو جلوه گر شي | مخ تې(2) ځي زما له غوږو شنیدن
زړه تړل په دنیا کار د پخو نه دئ | جدا کړي مېوه له ښاخه رسیدن
د یار دید په اندازه درلره بویه | دغه گل پژمرده کېږي په لیدن
ماتوي تونده سرکه همېشه کانې | نرم کړي ترخه ویل زړه د دښمن(3)
د زړه وړو د پاره کوم دلبر را دروموي | چې مې زړه که په سینه کې طپیدن
دا راوړي سبا پیغام د کومي مهرو یي | لېمه کاندي لکه ستوري پریدن(4)

رم ذاتي خوی د سیاه چشمو(5) دئ "حنانه"
څه ښیي و دا آهو ته رمیدن

۱۸۹ — ۱۴۳۶

بې له تا مې احوال هسې دئ خراب نن | چې مجلس مې شو له لاسه په عذاب نن(6)
د زړه سوخت مې کړ په اوښو عشق روښانه | لا تازه کړ ژړا اورد دې کباب نن
انتقام دا ستا له مخه خط زر وکېښ | پرې یې نښود دغه تندري دا آفتاب نن
زړه خط یوور، عقل سترگو، صبر زلفو | لا یې عشق لري له ما سره حساب نن
دا د چا د خط په خیال کې مستغرق یم | چې یې یوور له ما شغل د کتاب نن
په کلشن کې دي د مخ مچمچې گرزي | چې اوربېږي د باران پر ځای گلاب نن

پر لبانو یې خط ښه ابسي "حنانه"
دا د بنگو نشه بِه ده تر شراب نن

۱۹۰ — ۱۴۴۳

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کې نسته (2) تې = ته یې. (3) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته (4) دا بیت په اصل کې نسته.
(5) چاپي دېوان: شوخ چشمو. (6) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم شوخ چشم بیا وتلئ دئ په ښکار نن　　دا چي ورک له آهوانو دئ قرار نن[1]
په رکاب مي ګمان شو د پري[2] سترګي　　چي لید نه شو له تېزئ د آس رفتار نن
غوځ په تېغ د کوم قاتل یم خبر نه یم[3]　　چي سجدې کوم په وینو کي[4] زه خوار نن
په امید چي یوه ورځ به ګلرخ راشي　　په ګلشن کي لمر کړه خپل ګلان نثار نن
په ګرېوان مي سر په خیال د چا د خط کړ　　چي ځي بوی ځني د مشکو د تاتار نن
په کوځه کي ګرده شپه وم چي نا امیده　　لکه بې اثره دعا راغلم سهار نن[5]
که یې سترګي عالم وژني عجب نه ده　　عجب دا چي قتلول کوي بېمار نن[6]

۱۹۱　　د "حنان" صحت په دم په افسون نه شي　　۱۴۵۱
پر زړه و خوړ د اشنای د زلفو مار نن

راشه وګوره زما پرېشان احوال نن　　خراب کړئ یم دا ستا د زلفو خیال نن
دا تور زاغ پر لانده ګل باندي ښکارېږي　　که پر مخ باندي جلوه کوي تورخال نن
د حیرت ګوتې[7] په غاښ کړې چي یې ولید　　شاپېرۍ د کوه قاف دا ستا جمال نن
خط دي وران کړ قلمرو دا ستا د حُسن[8]　　که سور ګل دئ مورچه ګانو کړ پایمال نن
په سینه کي مي هډونه رېز مرېز شول　　ځوک به راوړي مومیایي دا ستا د قال نن[9]
په آزار دي زلفي نه دي پسې څه دي؟　　د لړم په دود مهتاب ته کړي جنجال نن

۱۹۲　　نوی خیال د یار د خولې وایه "حنانه"　　۱۴۵۸
شنیده خبري مه نیسه پر فال نن

د عالم الفت بلا ده پر مجنون　　له ازله دا نداء ده پر مجنون
د چمن د ګلو هیڅ پروادار نه وي　　چي ګلشن تر باغ[10] صحرا ده پر مجنون
تنګدستي تحقیق مایه د لېونتوب ده　　عریانۍ سکښتې قباه ده پر مجنون
د جنون داغ که نګین د سلیمان نه وي[11]　　له وحشیو څه غوغا ده پر مجنون
همېشه خلاص دئ د دهر له جنجاله[12]　　د صحرا بوټي کلا ده پر مجنون
آبادي که د اسلام ده که د کفر[13]　　خرابي یې بې پروا ده پر مجنون

۱۹۳　　دا جامه پر هوښیار زېب نه که "حنانه"　　۱۴۲۵
ستا ویل جوړه انشاء ده پر مجنون

---

(۱) چاپي دېوان:
کوم شوخ بیا وتلئ دئ هسي په ښکار نن　　دا چي ورک دئ په آهونو دئ قرار نن
ج

(2) چاپي دېوان: د پېري سترګي. (3) چاپي دېوان: یم بسمل طوره. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بیت په اصل او "ب" کي نسته. (7) ګوتې = ګوتي یې. (8) چاپي دېوان "خط دي وران کړ
دا اقلیم د حسن هسي". (9) چاپي دېوان: "مومیا به راوړي ځوک دا ستا د قال نن". (10) چاپي دېوان: د باغ.
(11) چاپي دېوان: "د جنون داغ سلیمان نګین نیولئ". (12) چاپي دېوان: "خلاص د دهر له جنجاله هم په دا دئ".
(13) چاپي دېوان: "آبادي که څه د کفر څه د دین ده".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي وليده د يار چين د جبين په هر چين کي د جبين يې(1) هزار چين
دا يې چين(2) د جبين نه دئ د زړو چين دئ په دا چين کوي د چين د مشکو چين
په هر چين کي د جبين يې چين معلوم دئ له غيرته يې د چين پر جبين چين
د جبين په چين يې زړونه واړه چين کړه وايې خيست په دغه چين له چينه چين
چي چين خلاص که د جبين د زړه چين وا شي چي چين چين کاندي جبين زړونه که چين(3)
د غضب چين چي ماهروی پر جبين راوړي لمر په چين د اورو پټ که خپل جبين(4)

۱۹۴ د جبين په چين يې چين د خلکو وکړ(5)
زه "حنان" يې کړم په چين د جبين چين ۱۴۷۲

عاقبت مي په ژړا شو تور چشمان سپين دا اوره شوه نن له جوشه د باران سپين
په اميد د مېلمانه مي زړه کباب کړ انتظار مي کړه لېمه تر نمکدان سپين
هيڅ خبر مي بيا د ورک يوسف را نه غئ که يعقوب رنګه مي شو واړه مژګان سپين
پاسباني دي د مخ چا و زلفو ورکړه(6) د هندو په لاس مي وليده قرآن سپين
مرتبه به د اوو شهيدو مومي که چا ځان مړکړ د يار پر زنخدان سپين
دا ګوهر دئ په حقه کي د عقيقو که په لبو کي يې(7) زېب کوي دندان سپين

۱۹۵ رقيبان چي پر خوله ورشي هغه وايې
ځو به کړي(8) "حنان" له دې تهمته ځان سپين ۱۴۷۹

رسا قد او رسا زلفي رسا حُسن په بشر کښي موجود نه شو دا ستا حُسن(9)
توري سترګي، تور مژګان او نرۍ وروځي چي پوره يې وي دا ټول دئ د چا حُسن
چي د خدای عطا پر وشي ښايست ورکه ګڼه نه شي رانيوه په بها حُسن
ستا ښايست لره حاجت د زېور نشته نه زيا تېږي د هيڅا په حنا حُسن
ځو دولت د حُسن شته دلبري بويه زېب کوي چي وي سره له وفا حُسن
د بوسې مهرباني که کوې وقت دئ دا چي نن دئ، بيا به نه وي فردا حُسن

۱۹۶ خوار "حنان" نامبنده مه شړه له دره
چي خدای درکړ نن و تا ته يکتا حُسن ۱۴۸۶

که اَمين وکه پر دا روح الامين د رقيب ځای شه اسفل السافلين
سترګو راکړ نن برات پر غزالانو خيال د زلفو يې کړم تېر تر چين ماچين
که فلک مي سنګين زړه تر موم کړ نرم دی مي هم د زړه په دود سره کړ شين
د کشتن شوق د هغه شاهسوار په تېغ کړم چي جلوه يې د قيامت د لمر که زين
په خِرام رفتار يې زه تر موی باريک کړم چي ملا وتړي د ناز پر کمر چين
خامَوش ناست د زړو ښکار ته دئ پوهېږم(۱۰) پټه‌ي سترګي مشق د وينو کړي شاهين

۱۹۷ د حميد د خوش نظمۍ په زراعت کي
دا "حنان" يې دئ د شعر خوشه چين ۱۴۹۳

---

(۱) يې: په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: دغه چين. (3) چاپي دېوان: "چي چين کاندي جبين زړونه که چين".
(4) چاپي دېوان: لمر په چين د اوراد پټ که خپل جبين. (5) چاپي دېوان: د خلکو واخيست. (6) چاپي دېوان: "پاسباني د مخ يې چا زلفو ته ورکړه". (7) چاپي دېوان: که د يار په خوله کي. (8) چاپي دېوان: ځو به کا. (9) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چي خاموش ناست يې زما د زړه و ښکار ته".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ و ﴾

شَست يې صاف دئ ډېر د غشو په ويشتو … چې خدنګ تې[1] اميد نشته د ختو
شوخ کاته يې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته … نازک تن يې زخم کېږي په کتو
څه ګيله[2] له خال و خطه کړم له زلفو … کښې ايستلئ يم[3] په ډېرو آفتو
کله ظلم، کله جور، ګاهي جفا کړي … ازمو يې مي په هزار ازمويښتو
کله خواست د بوسې کله د کنار کړم … د مخ آب را څخه توی شو په خواستو
د ناصح په ويل نه ګرزم له عشقه[4] … چې مي غوښتئ و له خدا په خيراتو

۱۹۸ غل د شعر څه قدرت لري "حنانه" ۱۵۰۰
چې به غلا له تا الفاظ که د پښتو[5]

يو دي کړم مين د سترګو په جادو … په ځنځير دي بيا بندي کړم د ګېسو
ما درزاد وحشت له قيده څخه خلاص وي … نه نيو کېږي په ځنځير رم د آهو[6]
د زړه زخم مي ناسور شو[7] نه رغېږي … دئ تېر شوئ له تدبيره د رفو
د هغه شوخ چشم ديده په کوم فرصت کړم … نګهبان يې دئ د مخ تېغ د ابرو[8]
چې نهان دا ستا قامت شي سرو قده … د قُمري په شان[9] مي زړه وايي کوکو
دا تور خال يې پر سپين مخ باندي ښکارېږي[10] … که و لمر ته د قيامت ناست دئ هندو
بانوګان دي حاجت زما د مرګي غواړي … چې سجده که و محراب ته د ابرو[11]

۱۹۹ دا د خپل وصال شربت په "حنان" نوش کړه ۱۵۰۸
د هجران په اور يې سوئ دئ پهلو

سِحرګرو سترګو ستا په ډېر جادو … رم کاته دربېده زده کړه په آهو[12]
پَه محراب کې د کعبې يې قبر بويه … چې وژلئ وي په تېغ ستا د ابرو
دا د کوم ګلرخ له غمه په ګلشن کې … دي ګلان په وينو سره لکه سالو
د يار زلفې له رقيبه نه خلاصېږي … ولې مشک اسانه نه ښندي هندو
له غيرته مي پر سر ډبري اوري … چې رقيب دي کله وينم پر پهلو[13]
بېهوده ضايع کوې دوا طبيبه … زه مريض يم د عشق[14] نه مي شي دارو

۲۰۰ که يې ځای پر استانه غواړې "حنانه" ۱۵۱۵
په بانو يې کړه د در خاوري جارو

---

(۱) تې = ته يې. (2) چاپي دېوان: څه شکوه. (3) اصل: کښې ايستم. (4) چاپي دېوان: له ميني. (5) چاپي دېوان: "چې يې غلا له تا الفاظ که له پښتو". (6) دا بيت په چاپي دېوان کې نسته. (7) چاپي دېوان: ناسور دئ.
(8) چاپي دېوان: "چې تعلم يې دئ له رمه د آهو". (9) چاپي دېوان: په دود. (10) چاپي دېوان: په سپين مخ کې معلومېږي. (11) دا بيت په اصل کې نسته. (12) چاپي دېوان: "رم کاته دي ديده زده کړه په آهو". (13) چاپي دېوان:
"هر ساعت چې رقيب وينم پر پهلو". (14) چاپي دېوان: يم نا جوړ د عشق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کار نه دئ سیم و زر د دنیا دارو — حساب غواړي په محشر د دنیا دارو
د حرَص کیکه یې ګرزي په شلوار کښې — ارام نشته پر بستر د دنیا دارو
نقش نه قبلوي هر کاغذ چي غوړ شي — نصیحت نه که(1) اثر پر دنیا دارو
لکه سېل چي په تلوار له غره را لوېږي — په دولت نشته باور د دنیا دارو
لکه مار چي پر ګنج پروت وي برخي نه وي — دغه کار دئ سراسر د دنیا دارو
ویده پښن(2) د ډول په ږغ نه بیداریږي — غفلت زیات په شور و شر د دنیا دارو

۲۰۱ زه "حنان" په دا له خدایه ډېر راضي یم — ۱۵۲۲
چي په حال نه شوم(3) خبر د دنیا دارو

زړه تپیږي یاره ستا له سورېدو — چي ځي بیا په قصد د چا په خوارېدو(4)
په تاراج د کومو زړو ځي نه پوهېږم(5) — چي فرصت نه کړې هرګز د درېدو
پر هر چا باندي چي ورشي هغه سوځي — مګر خوښ یې د دې اور په لګېدو
په ګلشن کي چي قامت ستا جلوه ګرشي — صنوبر خوښ شي د پښو په پرېکېدو
که حواس جمع غواړې مخ ته یې ګوره(6) — شیرازه د دې اوراق شي په لیدو
چي په آه یې اسمانونه عرش لړزېږي — اجتناب کوه(7) د زړه له نړېدو

۲۰۲ "حنان" ترک د وطن خوښ کړ ستا له جوره — ۱۵۲۹
زړه خوشاله کړه د ده په ورکېدو

طمع پرېکړه د جهان له ښو ثمرو — که ځای غواړې په درګاه کي د دلبرو
ستا د مخ خریداري نه که نور څه که — چي ګلاب کړه لمن ډکه له سرو زرو
که په خط دي مخ صفا شو عجب نه ده(8) — صفا یې مومي آئینه(9) له خاکسترو
چي تشبیه یې ستا له قده کړه دلبره — صنوبر سروه په دا شوه بې ثمرو
چي له تارنګه سنګدله آشنایي که — د هغو پر سر باران و د ډبرو
پر غوږو دي زلفي هسې معلومېږي — لکه پروت مفلس هندو(10) پر سپینو زرو

۲۰۳ "حنان" خوشي امید ستا د ورانه کاندي — ۱۵۳۲
له غریبه بالښت څه غواړې د پَرو

دا یې واخیست له عُذاره نقاب ورو ورو — که د لمر له مخه تښتي سحاب ورو ورو
اومه زړونه کامل زړه تر ځایه بوزي(11) — په انګار سره پخېږي کباب ورو ورو
زړه بې عشقه په کار کله دئ ناصحه — بې صاحبه سرای آخر شي خراب ورو ورو

---

(۱) ب: نصیحت نه کړي.(2) ویده پښنه. پښنه له بیت سره نه لګېږي. پښن ور سره لګېږي پښن د "آهنګر" په معنا.
(3) ب: نه یم. (4) چاپي دېوان: "چي ځي بیا د چا په قصد د خوارېدو ". (5) چاپي دېوان: خبر نه یم. (6) چاپي دېوان:
"که حواس دي جمع غواړې مخ یې ګوره ". (7) چاپي دېوان: اجتناب بویه. (8) چاپي دېوان: عجب نه دی.
(9) چاپي دېوان: ښیښه. (10) چاپي دېوان: لکه و لوېږي هندو. (11) چاپي دېوان: په نڅا بوزي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نازک خیال آخر رسېږي و معنا ته
هلال و ګوره څه شان شي مهتاب ورو ورو

د سپین مخو په وعده مه غلطېږه[1]
تږی و بولي و ځان ته سراب ورو ورو

د مشرق مغرب لار طی په یوه ورځ کړي
چي ګام اخلي څوک په شان د آفتاب ورو ورو

۲۰۴ په تعجیل نه مونده کېږي مراد "حنانه" ۱۵۴۳
طالب لولي په دېر عمر کتاب ورو ورو

بیا په غم هسي اخته کړم هجران ورو ورو
لکه بوخت چي پمن وي په ځان ورو ورو

جوړ په زړه مي اوخته شوي د یار زلفي
لکه و نښلي په غوښو ماران ورو ورو[2]

نمدي ستر ګي[3]، ګونه ژړه، وچ هډونه
ستا په عشق کي[4] را پېښېږي نقصان ورو ورو

حال د خپل پایماله و پوښته چي څه دئ[5]
لکه تبر پر مېږتون شي سلطان ورو ورو

یوه شپه مي په خواب و لیدې ستا زلفي
لا تراوسه مي خاطر دئ[6] پرېشان ورو ورو

زړه مي ورک و، ګرزېدم: تا خندا وکړه
ستا پر خوله باندي مي کېږي ګمان ورو ورو

بیا مجلس کړي له رقیبه در پوهېږم
چي شړې له دره بیا عاشقان ورو ورو[7]

۲۰۵ یا نصیب چي به له دې غمه آزاد شي[8] ۱۵۵۱
"حنان" بند شو ستا د غم په زندان ورو ورو

در ته وایم د مجاز د عشق له کړو[9]
چي کوي هغه حساب دي په سرو

د پیغام په بوسه نه شي د زړه سوده
مات چیني نه پیوندېږي په اوړو

قلاده[10] ده د قصاب زړونه په زانګي
دا مېخونه چي ښکارېږي د ښو

خلق خوشي آهو بولي دا ستا سترګي
آهو رم لري[11]، دا ښکار کوي د زړو

هر کاته دي[12] د خنجر کار که په زړه کښي
نه رغېږي زخمي شوئ[13] د چړو

بېهوده زاهد دعوه د عاشقی کړه
ښځه کله جنګ ته وزي د مړو

۲۰۶ رنګ تغیره، ګونه زېړه، وچ هډونه ۱۵۵۸
د "حنان" شاهدان دېر دي په جوړو

مخ یې لا صفا د میو په اثر شو
دا ګلاب له دې شبنمه تازه تر شو

زما په قتل یې لاس هسي مضطرب شي[14]
لکه پر د طوطي توی د تېغ جوهر شو

مرم په دا چي و رویبار ته مي حال و وي خیال
نا محرم په دا اسرار ولي خبر شو

یې و ووت له سیني زړه ورسره ووت
کورنی له دې مهمانه همسفر شو

---

(۱) چاپي دېوان: "په وعده د ساده لوحو غلط مه شه".(2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: نم د سترګو. (4) چاپي دېوان: ستا له میني. (5) چاپي دېوان: و پوښته چي دئ. (6) چاپي دېوان: لا تر اوس مي صورت کېږي.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: شم. (9) ب: د عشق د کړو. (10) اصل، ب: قناده. دا لغت ما په قاموسو کي پیدا نه کړ ښایي "قِلاده" وي د "طوق ـ کړی ـ چنګک" په معنا. حافظ وایي:

شنیده ام که سګان را قلاده می بندد
چرا بګردن حافظ نمی نهی رسنی

(11) ب: آهو دم کوي. (12) ب: هر باڼو دی. (13) ب: زخمي کړی. (14) چاپي دېوان: مضطرب وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي تعریف د شکرلبو تل په کارېږم — له خامې خخه مي توی شهد و شکر شو
په راتله د طبیب دمه د بیمار شي — ستا په دید سره مي روغ زخم[1] بتر شو

۲۰۷ نصیبه ازلي ده را رسېږي[2] ۱۵۷۵
چي ”حنان“ او د یار غم مخ و استر شو

د بلبل د ماغ چي ستا له بویه پور شو — هره شپه د ګل خندا ورته نا سور شو
د سیني له زخمه بوی راځي د میو — چي مي زړه په خیال اخته د کوم مخمور شو
ستا بې سترګو په ګلشن کي نرګس ګوره — زرغونه امسا په لاس ولاړ رنځور شو[3]
چي شبنم که ځان فنا و لمر ته رسي[4] — تر هغو چي دی هستي وه منزل دور شو
د شکرو نی د فیض له نارو خلاص دئ — دنیا دار محروم له حورو له قصور شو[5]
په لږ عمر سره بار د ګناه سپک وي — اسرحت[6] په کوتاه ورځ کي د مزدور شو

۲۰۸ چي په درست عمر کامیاب د وصل نه شو[7] ۱۵۷۲
سُست طالع زما ”حنان“ فرش د رنځور شو

ستا د مخ په ننداره مي بوستان هېر شو — په آرزو ستا د رخسار ارغوان هېر شو[8]
توري زلفي دي ناز کاندي پر سنبلو — په سبزه د استا د خط مي ریحان هېر شو
ستا د قد په تماشا شوم هسي محوه — چي په باغ کښېني مي د سروي نښان هېر شو
په صورت تر ګل لطیف یې په زړه کاڼی — ستا تر زړه پوري مي یاره سندان هېر شو
غم دي هسي رېز مرېز کړم زړه کوتلئ — چي له ما خخه د میني بیان هېر شو
خوله غونچه، غوږ شګوفه سترګي نرګس دي — د دي مخ په ننداره ګلستان هېر شو

۲۰۹ عاشقان یې و نمانځل په د شنامونو ۱۵۷۹
بدبختي ګوره عالمه، ”حنان“ هېر شو

تر غوږو چي مي یو ځله د عشق ساز شو — د یار غم په هغه دم زما همراز شو
دا د چا د راتلو ږغ شو په ګلشن کي — چي ګل سر تر پایه غوږ په دا اواز شو
له غیرته په اور وسوم چي مي ولید — په چمن کي چي ګل ستا د مخ په راز شو
دا یې ستا د خولې، د زلفو شرح کښله — د قلم چي دست کوتاه زبان دراز شو
چي د زړه طلبه مي تل ورته نیوله — دا په دا یې راماتل د سترګو باز شو
په دولت د حُسن ولي بې نیازي کړې — سرو مال مي صدقه دا ستا د ناز شو

۲۱۰ د ښایست محموده رحم[9] باندي وکړه ۱۵۸۲
دا ”حنان“ دي خاص غلام لکه ایاز شو

---

(۱) چاپي دېوان: ستا په دید مي لا د زړه زخم. (2) چاپي دېوان: ور رسېږي. (3) چاپي دېوان: "زرغونه عصا په لاس په زړه رنځور شو ". (4) چاپي دېوان: و غره ته رسي؟. (5) چاپي دېوان: له عیشه له سرور شو. (6) اسرحت = استراحت. افغاني لیکوال دا کلمه کله کله د " اسرهت " په بڼه کاږي. (7) چاپي دېوان: په وصل نه شوم. (8) ب او نور چاپي دېوانونه دا غزل نه لري. (9) چاپي دېوان: مهر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهار راغئ شیر د غره په ګلو رنګ شو   له سائې د اورو، ملک لکه پلنګ شو
معتدل شوه هوا د جنت مثل   برف و باد د ژمي يخ واړه پر ځنګ شو
د لاله په لاس کښې جام دئ د شرابو   زرغون موج د دامان هسې لکه بنګ شو (1)
څه سبزه ده لکه خط د ګلعذارو   له غيرتې د آئينې په زړه کښې زنګ شو
درم رېزه شګوفه ده په هر باغ کښې   د کېميا معدن د هري شپلې سنګ شو
سايه بان د اورو ګرزي پر سر باندي   تنابونې(2) د باران ځاځکي خوشرنګ شو

٢١١   د لاله په شان يې داغ دئ پر زړه باندي
و "حنان" ته بې له ياره جهان تنګ شو   ١٥٩٣

په لېمه مي عکس ستا د رخسار ګل شو   چي مژګان مي اشيانه د هر بلبل شو
دا د زلفو تار دي کوږ په رخسار پربووت   که پر پاڼې د ګلاب حلقه سنبل شو
دغه زما اسير ترل دي بل څه نه دي   چي کوږ شوئ دي وغوړوته کاکل شو
سترګي وروځي ـ خط مژګان او توري زلفي   په رخسار دي د حبشو تسلسل شو
بېهوده وايي په صبر مراد حصلېږي   زما د کار خرا بېده په تحمل شو
د مهجور له آهِ سړه و وبربره   تر حد تېر چي دا ستا جور وتغافل شو

٢١٢   که توبه کوې "حنانه" وقت(دغه) دئ(3)
له توبې توبه کوه موسم د ګل شو   ١٢٠٠

بيا دي جوړ پر سپين رخسار د زلفو دام شو   چي د زړه مرغه مي هسې نا آرام شو
زهر د سترګو دي(4) په ما کي اثر وکړ   چي پر تن مي پوست زرغون لکه بادام شو
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که   په سبزه کي دا آهو له رمه رام شو(5)
اضطراب د يار د خط د زلزلي دئ(6)   چي دا هسي مي د زړه آرام حرام شو
چي مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر   نبه چي هجر مي نصيب على الدوام شو
ډک د ترکو په تعريف نه دئ نور څه دئ   چي دېوان زما مرغوب د خاص و عام شو

٢١٣   لېونتوب چي په کوڅه د عشق داخل کړ
له "حنانه" ښځه پاته ننګ و نام شو   ١٢٠٧

بنفشه چي دي پيدا پر نسترين شو   له غوسې دي غم مېلمه زما حزين شو
و تصوير ته د رخسار دي حيران کښېناست(7)   چي ناظر ورته نقاش د چين ما چين شو
له ما مه پټوه حال زه در خبر يم   د زړګي مرات مي هسي رنګ دوربين شو
له دې غمه ولي نه ژاړم سرې سترګي   چي اشنا مي له رقيبه همنشين شو

---

(١) په بله نسخه کي دا ځای نه لوستل کېدئ له کوئټه چاپه اصلاح سو. (2) تنابونې = تنابونه يې. (3) ب: وقت دی وقت دی. (4) چاپي دېوان: د سترګو يې. (5) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: د خط د ازلي دئ.
(7) چاپي دېوان: "حيران کښېناست و تصوير ته د رخسار ستا ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاله غمه نه يم خه يم چي دا هسي　　لا د دېرشو کاله نه يم موی مي سپين شو
پښه پر لاري د عشق مه ږده بوالهوسه　　پر دا لار باندي مانده روح الامين شو

۲۱۴ پر ګلشن د مخ دي عيش رقيبان که (1) ۱۲۱۴
دا "حنان" دي د غمونو اباسين شو

چي کمان دي د ابرو خم لکه نون شو　　د باڼو خدنګ يې زما په زړه درون شو(2)
په آرزو چي يې د غاښ د دُرو ژاړم　　يوه سترګه مي د جله بله جيحون شو
دا په دا مي زرغونه شوه تور د سترګو　　چي پر مخ دي د تور خط نښان زرغون شو
چي يې ستا دا تنګه خوله ملاحظه کړه　　د غونچې له درده هسي ځګر، خون شو
سور و زړ چي مي دا ستا په غم کي ويني　　رعنا ګل له دغه غمه ګونا ګون شو
ستا د ملا په خيال کي هسي رنګ ضعيف يم　　چي مېږی مي اوس د لاري رهنمون شو

۲۱۵ د فلک به ډکه خوا اوس په سړه شي ۱۲۲۱
چي "حنان" دا ستا په غم سر و زنګون شو

چي اشنای د يار د در په استا نه شو　　رقيب ځکه پر عشاقو مردانه شو
و خاطر ته مي عيش نه راځي ډېر عمر　　غم چي راغئ يو ساعت صاحبخانه شو
چي سيالي يې ستاله خاله سره کړله(3)　　ريحان هسي په تور مخ دانه دانه شو
آوازه دا ستا د زلفو ما کړه پورته　　کله ږغ که(4)، چي ځنځير بې دېوانه شو
د مهرويو ديدن غواړي ځان خراب که(5)　　د لمر مخ مدام ځرګند په ويرانه شو
سر کشان که سره لمبه وي ملايم شي　　صبحدم ځراغ ملهم د پروانه شو

۲۱۶ ستا د ميني غم له هري خوا پر اوري ۱۲۲۸
"حنان" ستا د غمو هسي کاشانه شو

ما وې بخت به په فرمان شي، ولي نه شو　　له جفا به يار پښېمان شي، ولي نه شو
چي مي تل ورته ژړل دا مي اميد و　　چي بې(6) لب شکر افشان شي، ولي نه شو
زړه کباب او ښي نمک زما په دا وې　　چي بې(7) خيال زما مهمان شي، ولي نه شو
تمام عمر يې د سترګو دعا ګوی وم　　چي را(8) بِه به دا ناتوان شي(9)، ولي نه شو
منتظر چي يې مدام و خط ته ناست وم　　ماوې مفت(10) بې زنخدان شي، ولي نه شو
د هجران درانه بارونه مي په دا وړه　　چي وصال بې جاودان شي، ولي نه شو

۲۱۷ تا ويل رقيب پښېمانه دئ "حنانه" ۱۲۳۵
زوړ هندو به مسلمان شي، ولي نه شو

---

(۱) چاپي دېوان: کا. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: "چي هوا يې د تور خال کوله ځکه".
(4) چاپي دېوان: کا. (5) چاپي دېوان: "ځان خراب کړه که ديد غواړې له مهرويه". (6)، (7) بې = به يې. (8) چاپي دېوان: ماوې.
(9) اصل: دا بېمار شي. (10) چاپي دېوان: صفت؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت چې مې د یار د زړه پترى شو — دا په دا مې په رقیب باندې برى شو
چي مي مينه د شوخ چشمو کړه په زړه کي[1] — د بادام په دود مې تن سورى سورى شو
چې یې لافې ستا له خولې سره وهلې — د غونچې له خجالته زړه نرى شو
تونـد توسن مې له تېزیه سهي نه کړ — نه پوهېږم برق و، باد و که پېرى شو
ما به څوک له یاره واړوي ناصحه — تر قیامته زما سر د یار نغرى شو
بې نیازۍ د یار هسې رنګ ضعیف کړم — چې مې سپې باله هغه راته زمرى شو

٢١٨ د "حنان" یار په ښایست تر نورو بِه دئ — ١٢٤٢
چې د وخت پر شاعرانو یې تېرى شو

نیک بدا د ازل و قتویش و — ځنو ته لږو چاته زیات رویش و[2]
دا فغان اله ردم د بلبل اف — روانه یخ سخن کاند لریش و
عشق ایم دام ین لره ستی د — بلبل تاب رک د ګلو ریش و
نسترن نرګس نبل اله شبو د — اپکوم ال وصف رتا پیش و
کل شرم خ په انو کنبي ه و نغښت — اب ستا د بدن درلوریش و
چي مي دا را پیاد شي ارقیب هم — اته رساعت رمرک بتر اپیش و

٢١٩ څه په نوې طرحه شعر کړې "حنانه" — ١٢٤٩
ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نښ و

د تقوا مالونه چور کړه بیا نوخطو — هوا عیش را پوري سور کړه بیا نو خطو
پېچا پېچ زلفې یې ګوره کړې وروځې — مار لړم راته حضور کړه بیا نوخطو
شاپېرۍ د ارم واړه خود بخوده — ګډ په شرو په فتور کړه بیا نوخطو
نوي عشق مې د زړو توبو صف مات کړ — جوړ داغونه مې ناسور کړه بیا نوخطو
نه خلاصېږم په هیڅ رنګ د دوى[3] له جوره — اخترونه مې عاشور کړه بیا نوخطو
خالي شوي مې جامونه وه له میو — له دا بنګو څخه[4] پور کړه بیا نوخطو

٢٢٠ د "حنان" له قصده داد د بوسې کاندي — ١٢٥٢
رقیبان یې په معمور کړه بیا نوخطو

بیا اخته شوم په بلا د تورو زلفو — بلا څه، په اژدها د تورو زلفو
تر بغل لاندي[5] یې ګنج د مخ ساتلئ — را معلومه شوه دا غلا د تورو زلفو
په خُتن کي یې د مشکو قدر کم کړ — څه به وایم له سودا د تورو زلفو
په پرېشان صورت کوي د مخ ساتنه — راشه وګوره وفا د تورو زلفو

---

(١) چاپي دېوان: "چي مي عشق د شوخ چشمانو کړ په زړه کي". (2) دا غزله کټ مټ و لیکل سوه، حل یې د سریزي په (25 او ٢٢ مخونو) کي وګورئ. (3) چاپي دېوان: په هیڅ وخت د دې (4) چاپي دېوان: د غمزې په میو پور
(5) چاپي دېوان: تر سنبل لاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړېږي ناستي دي په خیال پهلو و لمر ته — څه به وایم له هوا د تورو زلفو
تر هر خم یې شاوخوا آفتاب ځلېږي — په شپه و ګوره روڼا د تورو زلفو

۲۲۱ د جنون مار ورته غابښ چیچي له درده ۱۲۶۳
چي "حنان" کوي[1] انشاء د تورو زلفو

هسي ډوب یم همېشه په خیال د ترکو — چي خبر نه یم هرګز په حال د ترکو
صحیفه مي د زړه و ګورئ عالمه — پکښې نقش دئ ګُلي احوال د ترکو
چي د بخت قرعه مي شوه اوله خلاصه غنیمت — بل څه نه راغله چي راغئ فال د ترکو
کړه خپل سر څه غواړې زاهده — پر پرهار دوړوي مالګي قال د ترکو
لکه موم و لمرته ویلي شي له تابه — هسي زړونه او بوي جمال د ترکو
زاغ پر پاڼي د ګل ناست دئ خبر نه یم[2] — که پر سپین مخ باندي ایښئ[3] خال د ترکو

۲۲۲ په ویشتو د خپلو سترګو نبه پوهېږي[4] ۱۲۷۰
ما "حنان" ولیده دا کمال د ترکو

د خوبانو خط و خال دئ کان د مشکو — ځکه کاندي هر سړی ارمان د مشکو
چي د زلفو بوی دي باد یووړ دلبره — له خُتن یې کړ بېرون کاروان د مشکو
چي یې وکړه شبګیره دا ستا د زلفو — ځکه توره شوه شانه په شان د مشکو[5]
دا یې[6] زلفي په رخسار باندي ځړېږي — کې[7] د حُسن پر دوکان مېزان د مشکو
دا یې زلفي پر مخ نه دي غوړولي — اورېدلئ دئ پر ګل باران د مشکو
چي لیدلې یې[8] جفا ده له نو خطو — زړه مي نه کوي الفت چندان د مشکو

۲۲۳ د "حنان" سینه نو خطو تور سکاره کړه ۱۲۷۷
که سینه وه د حمید دوکان د مشکو

خلاصیت نه مومم له لاسه زه د سترګو[9] — په بلا که زړه اخته[10]، کاته، د سترګو
په ګلشن کي یې فارغ کړم له نرګسه — راته جوړه شوه عجب کړوه[11] د سترګو
په قیامت بې[12] شهید ګونګ وي نه پوهېږم — ورکړه چا دا هسي شان رانجه د سترګو
کې هر څو ځني ساتم[13] نه ساته کېږي — دلبران مدام وړي زړه تر وره د سترګو[14]
په بانو بې پښې مجروحي شي بېرېږم — پر قدم به مي وي ایښې خوله د سترګو[15]
د ښه یار وداع ده ګرانه معلومېږي — راته ګران نه دي هرګز خاته د سترګو[16]

۲۲۴ که د زړه سلامتي غواړې "حنانه" ۱۲۸۴
پر ځان ونیسه واجب ساته د سترګو

---

(۱) چاپي دېوان: کاږي. (2) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (3) چاپي دېوان: باندي پروت دئ. (4) چاپي دېوان: پوهېږم.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: وایي. (7) کې = که یې. په چاپي دېوان کي د "که" په بڼه دئ.
(8) چاپي دېوان: مي. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي سهواً د "ی" د ردیف په 194 مخ کي راغلې ده. (10) چاپي دېوان: په بلا کړم زه اخته
(11) چاپي دېوان: کړده. (12) بې = به یې. (13) چاپي دېوان: ځني ساتې. (14) اصل: "بې دیدنه دي اسان خاته
د سترګو". (15) = (16) دا دواړه بیته په اصل کي نسته، خو ځای یې خالي ورته پرې ایښئ دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه رخسار یې آبداري یووړه له ګلو ... په چمن کې چې شور کړ شو په بلبلو (1)
له نرګس څخه یې خوب په سترګو یووړ ... توري زلفي یې باج اخلي له سنبلو
چې یې لب بار د خندا اخیستئ نه شو ... په نازېږ من اشنا شوه په ښکنځلو
په حرم کې د کعبې یې قبر بویه ... چې شهید یې شو(2) د سترګو په ویشتلو
چې یو زخم مې روغ نه وي بل پرو شي ... د سینې زخم مې تېر شو له ګنډلو
که د زړه ساتنه غواړې په دنیا کې ... عادت و نیسه د سترګو په ساتلو

۲۲۵
چې دې نه رانیسي دُر خوک په کودري
"حنان" خوله په دا نګاه کړه له ویلو
۱۲۹۱

په رضا مې را وستلئ ځان ته غم و ... چې نظر مې دي و مخ ته په هر دم و(3)
و عرق ته د رخسار دي حیرانېږم ... چې و لمر ته طاقت کله د شبنم و
قتلولم چې دې زه په تېغ د سترګو ... دا دي خط راوړئ زما د مرګ رقم و
بېهوده خلک ماران بولي ستا زلفي ... که ماران وای لاندي شوي به تر دم و
نن ورځ نه یم ستا کاکل پېچوتاب کړئ ... له ازله لوی دښمن مار د آدم و
ورنغله پادشاهي هرګز په خیال کې ... د هغو چې ستا په مینه کې کار سم و

۲۲۶
لاله زار چې مخ د مځکې شو دلبره
دا خوړلئ د "حنان" د سترګو نم و
۱۲۹۸

چې قاصد را ووړ احوال ستا د لبانو ... بل یې(4) هیڅ نه و په خوله کې بې مرجانو
د بیمارو سترګو خواست دي هر زمان که ... دا چې لاس پورته نیولئ دئ مژګانو
حریفي یې ستا د سترګو کړلای نه شوه ... بیابان خوښ په دا سبب کړ غزالانو
چې کښېني ور سره شرح د دوزخ که ... هر مجلس تر مرګ بتر د زاهدانو(5)
شکرخند دلبر که قبر له راشي ... مقبره به سیل ګاه شي د طوطیانو
ړغ د وینو مې بلند نه شو دلبره ... چې دي مرکړم سرمه رنګ تېغ د چشمانو
د خجلت په دریاب غرق شو ګوهر ځکه ... چې یې نه شوه کړای سیالي ستا له دندانو(6)

۲۲۷
پاړوګر "حنان" به ستا زلفي پرې نه ږدي
د مارګیرو ګذران وي(7) له مارانو
۱۷۰۲

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (2) په اصل کې "شو" نسته ما د وزن د پوره کېدو په خاطر پر زیات کړ.
(3) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (4) چاپي دېوان: نورې هیڅ. (5) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (6) دا بیت په اصل کې نسته. (7) چاپي دېوان سروکاروي.

چي مي و لیده مستي ستا د چشمانو
توره شپه شوه د حرم پر غزالانو

ستا د سترګو یو نظر ما لره بس دئ
په چِله یو بادام قُوت وي د صوفیانو

دا پر لبو دي سیاهي د برېتو نه ده
زمرد دئ نصب کړئ پر مرجانو

نرګس سترګي رخسار ګل خوله دي غونچه ده
خط ریحان مخ دي باغچه ده د ګلانو

زما د زړه په حال خبر دي سر تر پایه
ګاهي ګاهي احوال نسه[1] له مژګانو

د دیدن طاقت د چا د هغه مخ دئ
چي باج اخلي د ارم له شاپېریانو

٢٢٨ د خال خیال ضعیف "حنان" ګور لره یوو[2]
دا نه غار ته وړي دستور دئ د مېږیانو ١٧١٣

د عشق درد چي مي په زړه کي پټ پنهان و
هغه درد مي د دې خوږ زړګي درمان و[3]

چي په عشق کي یو وار وسوم پس له دغه
په د قیق نظر مي کوت دارالامان و

ژر يې مړ کړم ښه يې وکړه زما ګله
له هغه یاره سنګدله دا ګُمان و

که په تن کي مي نیم روح پاته شو څه شو؟
له سُستۍ د تېغ د ده نامهربان و

زما د زړه او د صورت ښادي په څه ده
چي مي یار را څخه پاته په ارمان و

چي په خیال کي يې د مخ د ګلشن ولاړم
چي لیده مي زر بلبله په فغان و

٢٢٩ چي يې ذبح د هجران په تېره تېغ شو
اضحیه مګر "حنان" د دې قربان و ١٧٢٠

چي موسم دي د ښایست د سلطانۍ و
هغه وخت د رقیب خوی د شیطانۍ و

د دې عصر مغروران نو خطان واړه
چي لیده مي پر حالت د پښېمانۍ و

زړه کباب، د اوښو مالګه، د عشق اور مي[4]
دا اسباب د یار د خیال د مهمانۍ و

په تش خیال[5] د مهمانۍ مي واړه صرف کړه
چي په سترګو کي مي دُر[6] د ګریانۍ و

که هرڅو میخانې غواړم نه يې مومم
هغه مې چي په پیاله کي د ځوانۍ و

په یوه دید آئینې را څخه پور کړه
دا کُلي دولت چي زما د حیرانۍ و

٢٣٠ چي يې زلفي په رخسار باندي خورې کړې[7]
دا سبب "حنانه" زما[8] د پرېشانۍ و ١٧٢٧

چي د خط سبزې يې ځای په رخسار ونیو
زما د زړه آئینې ځکه زنګار ونیو[9]

باز د سترګو په پنجه د باڼوګانو
زما د زړه مرغه څه شان په تلوار ونیو

زه بندي یم د هغه صیاد په دام کي
چي يې یو جهان د زلفو په تار ونیو

دا يې خال نه دي د حُسن په ګلشن کي
تور بورا مکان د ګل پر عُذار ونیو

(١) ب: احوال نیسي. (2) دغه ځای له "ب" څخه واخیستل سو. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زړه کباب او تروې اوښي، آه وربمې". (5) چاپي دېوان: تش په خیال. (6) چاپي دېوان: درد؟. (7) چاپي دېوان: خورې وې.
(8) چاپي دېوان: ستا د پرېشانۍ و. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړاوو سترګو يې زړه يوور حيرانېږم   چي دا هسي وحشي ښکار دي بېمار ونيو
دا يې سترګو زما زړه هسي تاراج کړ   که په ظلم سره ترکو بازار و نيو

۲۳۱ پاد شاهان که په زور نيسي اقليمونه ۱۷۳۴
د پښتو اقليم "حنان" په ګفتار ونيو

بيا مي خيال په زړه کي ځای د دلبر ونيو   دې صياد له زخمي ښکاره خبر ونيو(1)
خميازه مي د زړه زخم په دا کاږي   که مي يو وار د تېغ دم لا په پر ونيو
د عشق اور شي پر زړه بل هډونه سوځي   دغه اور د دې ځنګله خشک و تر ونيو
دا يې خط نه دئ د خولې پرکنار باندي   د کوثر د چينې دور عنبر ونيو
انتظار که، ستا د قد و ښه رفتار ته   چي سر پورته تر ګلشن صنوبر و نيو
خط يې نه دئ پر عذار چي معلومېږي   د آه دود مي دئ چي مخ يې د لمر و نيو

۲۳۲ رستم تاب د عشق د جنګ و ځان ته نه ليد ۱۷۴۱
"حنان" ستا د عشق و تېغ ته ځګر و نيو

دا ډېر عمر زه او غم سره اخته يو   يو د بل په خوی و بوی سره سوخته يو
نه د ده بې ما طاقت نه زما بې ده شته   په هر فصل لکه سروه و فاخته يو
هيڅ په ميان که حائله زموږه نشته(2)   لکه مخ و استر دواړه ښه(3) دوخته يو
په هر کونج کي چي زه ناست يم دی را درومي   په خواري کي يو د بل هسي شناخته يو
دی زما په فکر ډوب او زه د ده يم   ځوړند سر پر زنګانه دواړه تخته يو
يو ساعت جدايي نه کړو يو له بله   يو د بل په رفاقت سره پخته يو

۲۳۳ که زه نه وم دی به ژاړي زما پر قبر ۱۷۴۸
زه "حنان" او غم د ډېر عمر شناخته يو(4)

چه سان دلرا نگهدارم زچشم فتنه جوی او   که ميگيرد به مژگان صيد دلها باز خوی او(5)
اگر طبعش زاستغنا نميسازد به من باری   تسلی ميدهم دلرا به ياد آرزوی او
خيال زلف او گر لحظهٔ گردد فراموشم   رخم را زين گناه بادا سيه ما نند موی او
چو برگيرم قلم از گريه ام تر ميشود نامه   ز دستم برنمی آيد که بفرستم بسوی او
ز خوشحالی و خُرسندی بسر رقصم همان ساعت   اگر يا بم من بيدل نشان راه کوی او
ز رخسارش کشد خط انتقام ما درين عالم   نمی ماند به محشر شکوه ام از تاب روی او

۲۳۴ زبان خامه "حنان" اگر ريزد شکر شايد ۱۷۵۵
که عمر خويش را کرده است صرف گفتگوی او

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: "هيڅ په ميان کي زموږ نشته که باور کړې". (3) په اصل کي "ښه" نسته. (4) چاپي دېوان: "اې حنانه په ځان دواړه آوېخته يو". (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ هـ ﴾

اې همېش د درمانده وو تکيه ګاه(1)   ستا کرم د هر عاصي دئ عذر خواه
که راتېر تر تقصيراتو شي ښايېږي   پر ګدای تل مرحمت کوي پاد شاه
آواره مي له دا(2) نفس اماره کړې   په بد خوی سره مي کړ عمر تباه
د دنيا د هستۍ ګرز را څخه توی کړه   لکه تېر چي له عينکو شي نګاه
له خجلته بې(3) را نه ورم و محشر ته   په قدر د بخښښ نه لرم ګناه
هلته عفوه راته وکړې ذوالجلاله   چي اعضا مي شي پر خپل عمل ګواه

۲۳۵   د حبيب په روی غفاره ما قبول کړې / بې له تا زما "حنان" نشته پناه   ۱۷۶۲

و رخسار ته چي دي ګورم بې حجابه   لکه موم و لمر ته ويلي شم له تابه(4)
کله ګورم ستا و مخ ته کله ګل ته   لکه ګوري مقابل څوک دوه کتابه
اوښي وچي له بانو شي چي تا وينم   د شبنم پاڅېده کېږي له آفتابه
عجب نه ده که دي زلفي پر مخ تاب شوې   پېچه کېږي(5) تل و ښېته د اور له تابه
د هر چا نصيب جدا دئ، دا محال دئ   چي د شرمښ قسمت ورشي تر قصابه
نصيحت څه اثر وکه پر غافلو   په آواز کله ويښېږي پښ له خوابه

۲۳۶   د حنان تر قلم وڅڅېږي شهد / چي صفت کاږي دا ستا د خولې له بابه   ۱۷۶۹

چي رخسار يې په ښايست دئ تر آفتاب بِه   په صفا يې سپين جبين دئ تر مهتاب بِه(6)
پر نرګس باندي يې سترګي خندا کاندي   او عُذار يې تر لاله و تر ګلاب بِه
په دادن کي د بوسې نن و سبا کړي   تر دا هسي انتظار دئ يو جواب بِه
زما د زړه په غوښو سترګي اموخته کړه   چي مستانو لره نشته تر کباب بِه
دا نازکي پښې ايږده زما په لېمو کي   دغه پښو لره زما سترګي تر رکاب بِه
د بوسې په داد کي هيڅ معطلي مه کړه   وي د خير په کار کي سل ځله شتاب بِه

۲۳۷   شوخ چشمان چي وحشت و نه خوري ببرېږم / دي تر سپين و ښېته "حنان" لره خضاب بِه   ۱۷۷۲

که روزي مي شي د يار ديدن رقيبه   ته به شې له دې(7) اندوه غمجن رقيبه
راته رام که تر هېدلئ آهو بيا شي   ته به شې د سپي په دود پمن رقيبه

---

(۱) چاپي دېوان: "اې چي يې د درمانده وو تکيه ګاه". (2) چاپي دېوان: له دې. (3) بې = به يې. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ب" د رديف دوهمه غزله ده. ماد "هـ" په رديف کي غوره و ګڼله چي درج سي. (5) چاپي دېوان: پلچه کېږي؟. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(7) چاپي دېوان: په دا اندوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که راواړوي په مهر توري سترګي — ته به شي په دوو لېمو لچن رقیبه
که ما و ویني له یاره سره وصل — زړه نا سور به شي بیمار په تن رقیبه
که یار داد د بوسې و کاندي و ماته(1) — له دغه غمه دي دئ مړدن رقیبه
که یار، یار شي ته به درومې له وطنه — لکه سپی چې و شړي څښتن رقیبه

۲۳۸ نور به نه وکړي(2) د یار د رخسار سیل
شو "حنان" باغوان د دې ګلشن رقیبه ۱۷۸۳

زما زړه دي له ما یووړ د لفریبه(3) — ګلرخساره بې طلبه بې موجبه(4)
ستا د سترګو و شوخۍ ته حیرانېږم — چې د آب دستارېي و اخیست له غریبه
ته په اصل کښې خدای نېک وې پیدا کړئ — دا بدخوی دي نوی زده کړ له رقیبه
مؤدب چې د چا بد شي پناه غواړه — دا مثل، ادب زده کېږي له ادیبه
د هر درد علاج کاوه شي بې له میني — د عشق درد چې مستغني دئ له طبیبه
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي — شو پاره د ګل ګرېوان له عندلیبه

۲۳۹ ستا د حُسن په دولت کښې خپلي بخري
هر چا وکړي "حنان" راغئ بې نصیبه ۱۷۹۰

دا د چا زلفي تاوېږي په دا نن شپه — چې تمام مشک و عنبر او ربړي نن شپه
آرزو منده د کوم مخ ده(5) نه پوهېږم — دا چې شمع په تلوار ویلېږي نن شپه
د سپوږمۍ په سیل څوک دئ راوتلئ — چې مهتاب لکه آفتاب ځلېږي نن شپه
کوم صنم د مجلس شمع شوه حیران یم — پروانه چې په سره اور کړېږي نن شپه
صراحي د کوم ګلرخ له غمه شنه شوه — چې د زړه ویني(6) تر خوله تویېږي نن شپه
توري زلفي د دلبر په رخسار زانګي — که ماران دي پر چندڼ تاوېږي نن شپه(7)
په تاراج د ګلو کوم ګلرخ را درومي — په ګلشن کې چې بلبل ویېږي نن شپه(8)

۲۴۰ دا د یار د راتلو زېری دئ(9) پوهېږم
دا چې سترګي د "حنان" پرېږي نن شپه ۱۷۹۸

که د زلفو بوی دي باد یوسې خُطاته — د خُتن مشک په بیانه وړي و سودا ته
د دیدن طاقت یې نه لرم حیران یم — زړه مي ولي ډېر شتاب که(10) ستا و خوا ته
ستا لبان مي په خندا وژني دلبره — بخت مي خوی د اجل وښوو مسیحا ته
چې بانو مات شي په سترګو کي دید کم که(11) — د ملا خیال دي څکه جوړ کړم و ژړا ته

---

(۱) چاپي دېوان: د بوسې وکه پر ما باندي. (2) چاپي دېوان: نور به و نه کړي. (3) د "ب" په ردیف کي راغلې ده ما په اوسنۍ املاء وکښله (م. هـ). (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (5) چاپي دېوان: د کوم مخ دئ.
(6) ویني=ویني یې. (7) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (8) دا بیت بیا په اصل کي نسته. (9) چاپي دېوان: زېرى کړي. (10) چاپي دېوان: اضطراب که. (11) چاپي دېوان: "چي موى و لوېږي په سترګو کښې دید کم شي".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپلنی رنګه تر پښو لاندي مي اور دئ ستا د خال په خیال کي و سوم(1) وایم چاته
توکلت علی الله چي شوه را پېښه سر مي واچاوه د میني و آسیا ته

۲۴۱ چي دي خوښ د عشق غمونه کړه "حنانه" ۱۸۰۵
دانسته دي ځان ور وسپاره بلا ته

دا د خط سبزه د مخ و سره ګلاب ته که مېږیان دي سر ګردان دي و مهتاب ته(2)
خط یې زېړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته لکه ګرم سړی چي بیا یې و حساب ته
چي له مخه زلفي واخلي عاشق سوځي طاقت نه شي د اوریځي و آفتاب ته
د بالبنت پر یې بانو د پري بویه چي د ناز سترګي مائلي شي و خواب ته
خیال د لبو یې زما له دله نه ځي د میخورو میل زیات شي(3) و شراب ته
نوی خط دئ، زلفي هسي دي حیراني لکه ګوري په حسرت شیخ و شاب ته(4)

۲۴۲ لاس و پښي وهي بېځا "حنان" په عشق کي ۱۸۱۲
ختای نه شي څوک چي ولوېږي ګرداب ته

د نو خطو میني هسي کړم بې پته چي وهي مي هرمېږی و مچ په لته
نه د خپلو اوس په کار نه د پردو یم میني کړم تر هسي حده بې عزته(5)
ستا و حُسن ته سوړ آه د رقیب زیان دئ پاني ربړدي(6) د ساړه باد له هیبته
چي مي واخیست د ګلرخو داغ پو هېږم(7) چي لاله به مي زرغون شي له تربته
د هجران په درد(8) اخته یم دوا راکړه روغ به نه شم ستا د وصل(9) بې شربته
آدمیت مي ستا د درله سپیو ولید ازمویه(10) نه شي څو نه وي هم صحبته

۲۴۳ چي مي ژوند په دوی موقوف دئ څه پرهېز کړم ۱۸۱۹
زه "حنان" د خوبرویانو له قربته

چا چي ورکړ زړه د زلفو و هر بار ته(11) بې اختیاره یې ځان وسپاره و مار ته
د یار زلفي د هغو دي چي مجنون شي دا ځنځیر نه اچوي(12) څوک و هوښیار ته
مخ و زلفي یې تغیر و تبدیل نه که(13) حیرانېږم زه و دي لیل و نهار ته
لاس مي رنګ شي لکه ګل پخپلو وینو اشارت که چیرته(14) و کړم و رخسار ته

---

(۱) چاپي دېوان: سوځم. (2) چاپي دېوان: و دې مهتاب ته. (3) چاپي دېوان: ډېر شي. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: "عاشقۍ کړمه تر حده بې عزته". (6) چاپي دېوان: ګل رژېږي. (7) چاپي دېوان: "د ګلرخو داغ مي شته په زړه پوهېږم". (8) چاپي دېوان: په رنځ. (9) چاپي دېوان: ستا د لبو. (10) چاپي دېوان: ازمویل. (11) چاپي دېوان: و دلدار ته. (12) چاپي دېوان: نه ورکوي. (13) چاپي دېوان: نه کا. (14) چاپي دېوان: چي چیرته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي نسیم یې پر ګلشن د حُسن ورشي — زړه یې نه شي چي بیا ولاړ شي و دیار ته
تېر شو سل ځله[1] صیاد له ما ضعیفه — التفات یې لږ و نه کړ[2] زما و ښکار ته

۲۴۴ — ما "حنان" جاري له سترګو کړه رو دونه[3]
ګوندي راشي سرو قد و دا جویبار ته — ۱۸۲۲

چي نامه مي وه لېږلي وخپل یار ته — هیڅ جواب یې بیا رانغئ و ما خوار ته
زړه مي رم که[4] له سیني په خبر نه یم — مګر باز د سترګو بیا وزي و ښکار ته[5]
په فراق کي اوښي هم را ځخه ځغلي — که څه خپل وي که پردی ګوري و وار ته
ترما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم — د زړه حال مي خوشي و وایه رویبار ته
خدای مي نه په ګور کوي، ګنه ستا سترګي[6] — هر بانو دي تېره تېغ دئ و ګُزار ته
چي نامه د شوق یې زه و قاصد ورکړم[7] — سودا یې شي هرګز نه ګوري و لار ته

۲۴۵ — د مخ حُسن یې په خط زیات شو "حنانه"
شعله کاندي هر چي خس لوېږي[8] و نار ته — ۱۸۳۳

چي یې وکاته ستا مخ ته له عبرته[9] — د لاله په زړه کي داغ شو له غیرته[10]
چي نرګس دا ستاله سترګو هم چشمي کړه — ولي هسي شو محروم له[11] بصیرته
چي یې ستا د خولي خندا ملاحظه کړه — پستي واژه خوله نیولي له حیرته
بوی چي لافي ستا د زلفو د بوی کړلي — لاس یې ولي و خاته له خپل صورته
دا د کوم ګلرخ و مخ ته بېتابي که[12] — چي ګلاب ګرېوان کړ څیري له حسرته
مشرفه ستا په دید شوه په چمن کي[13] — غونچي واچاوه پوړني له عشرته

۲۴۶ — د وفا طمع له ښکلیو ناروا ده
ما "حنان" دي ازمویلي څو کرته — ۱۸۴۰

خوله دي خاندي پر غونچه او پر پسته — له رخساره دي شرمېږي ګلدسته[14]
چي یې ستا ملال کاته ملاحظه کړه — له خجلته نرګس سترګه و ایسته
چي ریحان سیالي کوله ستا له خطه — دا په دي دستي یې وینم پای بسته
ستا د زلفو له پرتوه سنبل هسي — چي ولاړ دئ همېشه پرېشان خسته

---

(۱) چاپي دېوان: زرځله.(2) چاپي دېوان: التفات یې یو وار نه کړ. (3) چاپي دېوان: "ما حنان کړې زرچشمې جاري له سترګو ". (4) چاپي دېوان: زړه مي دم خوري. (5) چاپي دېوان: "دا د سترګو باز یې بیا راځي و ښکار ته ".
(6) چاپي دېوان: ګڼه دلبره. (7) چاپي دېوان: "چي د عشق نامه یې زه قاصد ته ورکړم ". (8) چاپي دېوان: وابنه لوېږي. (9) اصل: له غیرته.
(10) اصل: له عبرته. (11) چاپي دېوان: معلوم. (12) چاپي دېوان: کا. (13) چاپي دېوان: "مشرف ستا په دیدن شوه په ګلشن کښې ". (14) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قُمري ستا د بندګۍ طوق کړ په غاړه — قد یې سروه کړه په باغ کښې آراسته
و رفتار ته دي خجل کبک زري دئ — له رخساره دي ګلاب که اخیسته

۲۴۷ — دا ستا خیال له ما "حنانه" ارام یووړ — ۱۸۴۷
که روان یم که ولاړ که نشسته

که بیده یم، که ولاړ که نشسته — له زړه نه ځي ستا د زلفو ګلدسته
چې تشبیه مې ستا د قد کاوه له سروي — سزا واریم چې مې دا تر خوله یسته
تنګه خوله دي په رموز لن ترا وایي — مایي مثل غونچه ولي راوسته
چې یې ستا له خولې سیالي کړه ځکه هسي(۱) — له غیرته پر میان و چاوده پسته
لا بې کله د وصال په ښادۍ ښاد کړې — عاشقان دي کړه په هجر خوار خسته(۲)
همېشه چې درکوي تعلیم د جور — دا په دا مې کړه رقیب اینه ورسته(۳)

۲۴۸ — "حنان" کله سرپېچه دا ستا له حکمه — ۱۸۵۴
په ځنځیر چې دي د زلفو کړ بسته

که له زړ سره مې ستا(۴) د سترګو جنګ شته — له دې جنګه زما کله نام و ننګ شته
لکه ګل هر ځوک به ځای په سرکې ورکه — د غونچې په دود چې زړه و خوله یو رنګ شته
بې لاله مې بل یار نشته په دا باغ کې — چې پر زړه باندې یې داغ زما په رنګ شته
بې طبیبه یم بیمار لکه ستا سترګې — چې کاته راباندې یار لکه د سنګ شته(۵)
دا ستا شوق امیدوار کړی یم چې هسي(۶) — بې وعدې مې انتظار، پر هر ځای درنګ شته(۷)
یار ساقي، پیاله پر لاس، مطرب حاضر دئ — هسي شان کامراني کله د اورنګ شته(۸)
له رخساره یم فارغ د ګلعُذارو — چې په خیال مې ستا د خط د سبزې بنګ شته(۹)

۲۴۹ — په دربار کې دي خاکسار یو "حنان" نه دئ — ۱۸۲۲
پر دوحه ستا ګوره هر سړی ملنګ شته(۱۰)

د فلک که سود(11) په ماه و په پروین شته — په رخسار یې زما د یار زلفي چین چین شته
ستا له زلفو، سترګو کله برابر دي — په ګلشن کې که نرګس و یاسمین شته(12)
که غونچه سبزه لري پر بغل څه شو — ستا پر خوله سبزه د خط عنبرین شته

---

(۱)چاپي دیوان: "چې د خولې سیالي ګویې وه دا هسي".(۲) چاپي دیوان: "عاشقان دي په هجران کړه خوار خسته".(۳)چاپي دیوان: دا په دا رقیب کړه زما ینه ورسته".(۴) چاپي دیوان: زما له زړه سره که ستا.(۵) چاپي دیوان: راباندي یار لکه د ننګ شته.(۶) چاپي دیوان: کړئ یم دلبره(۷) چاپي دیوان: "بې وعدې کړم انتظار هر ځای مي درنګ شته".(۸) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته(۹) دا بیت په اصل کي نسته.(۱۰) اصل:
دا اثر دئ د سبزې د خط "حنانه" — چې په سرکي دي تر اوسه خیال د بنګ شته

(۱۱)چاپي دیوان: د فلک سود.(۱۲) په چاپي دیوان کي دا بیت نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه خوند چي ستا د زني دئ دلبره — سمرقند کي کله سېب هسي(1) شېرين شته

په ګلشن کي ګل تر تا خوشاله نشته — نه په مينه کي بلبل تر ما حزين شته

يار بې رحمه، زه بې بخته، طالع شوم دئ — لا هنوز د کج فلک را سره کين شته

۲۵۰ د ملا خيال دي زه "حنان" لکه وبنته کړم — نه غلط شوم کله موی هسي ميين شته ۱۸۶۹

نه پوهېږم يم بېخوده چي يار نشته — څوک يم، څه يم، زه حيران چي نګار نشته(2)

اوښکي دُر، رنګ کهربا، زړه لکه لعل — جنس مي ډېر، ولي رونق د بازار نشته

چي طبيب شو په علاج را پوري ستړی — هسي درد په هيڅ ايام د بيمار نشته

واړه زړونه يې په خيال دي هسي محوه — چي پر سر د مځکي يو زړه هوښيار نشته

جدايي مو تر ميان مه کوه رقيبه — چي طاقت د نه ليدو د دلدار نشته

که مي سروه دعوې کاندي په قد څه شو — رښتيا وايي شاهدان د رفتار نشته

۲۵۱ د زړه ويني خوري "حنان" له دغه غمه — چي په درست عالم کي يار و فادار نشته ۱۸۷۶

دا ښايست لکه چي ستا دئ د لمر نشته — ستا د زلفو په شان مشک و عنبر نشته

توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي — د حبشو، د چين هسي لښکر نشته

شيريني چي ستا د لبو ده دلبره — په چشمه کي د زمزم(3) د کوثر نشته

کام د زړه دلته حاصل که له نو خطو — په جنت کي د ريحان معطر نشته

لار به نه وکړي په زړه کي(4) څو سم نه شي — د حلقي مقام د ننه تر در نشته

په مجلس کي د ګلرخو نه ځايېږي(5) — چي يې شمع غوندي(6) قطع د سر نشته

۲۵۲ چي تور د بو رقيب يې رام نه کړ(7) پوهېږم — چي په آه کي دي "حنانه" اثر نشته ۱۸۸۳

ستا په طفيل کي مي دښمن کړ کل جهان و ځان ته — له تامي نه کړ مراد حاصل هيڅ ماحيران و ځان ته(8)

دا ستا د زلفو له ځنځيره څخه نه خلاصېږم — که وايم ورد و اورادونه هر زمان و ځان ته

څوک چي دا ستا د زلفو خيال په زړه کي نقش کاندي — حواله کړي يې په لاس دي ښاماران و ځان ته

که مي سينه شوه مشبکه، بادام رنګه څه شو — چي مي را پرېښو دغه ستا د خيال مژګان و ځان ته

فارغ له ګلو له ګلزاره له چمن هر دم يم — چي خيال د وصل دي کړم جوړ زه ګلستان و ځان ته

چي ستا و عشق ته وړاندي کېږي په اوله ورځ دي — هغه کسان په اختيار جوړ کړي ګورستان و ځان ته

۲۵۳ که دا د کوي د بوسي و يې کړه نن ورځ دلبره — د ژوند اميد نشته هرګز د دې "حنان" و ځان ته ۱۸۹۰

---

(۱) چاپي ديوان: سمر قند کنبي هسي سېب کله. (2) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (3) چاپي ديوان: د حيات.
(4) چاپي ديوان: لار به نه مومي و زړه ته. (5) چاپي ديوان: "په مجلس د ګلرخانو ځای نه مومي". (6) چاپي ديوان: څو يې شمع رنګه. (7) چاپي ديوان: چي تور د بو رقيب پناه نه شو. (8) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خجالت کاږي مهتاب ستا و جبین ته
منفعل د محشر لمر دئ ستا و زین ته[1]

له هغه رنځه دي جوړ نه شم طبیبه
چي تر سر پوري مي یار ناست وي بالین ته

زما یار له نا دانیه[2] رقیب خپل کړ
د بلبلو خیال یې وکړ و ګلچین ته

له معشوقه غرض مِهر دلبري ده
عشق یې نه ګوري هرګز و تور و سپین ته

کوږ سړی په تربیت کله سمېږي
له عینکو څه فایده ده و کجبین ته

له دیدنه د ګلرخو امان غواړه
په کتو دي خلل اچوي و دین ته[3]

۲۵۴ ورکېده د "حنان" وینم له وطنه
چي اشنا یې[4] ملا ترلې ده وکین ته ۱۸۹۷

چي دي خیال اراده وکړه زما و زړه ته
نور خواهش مي د زړه نه شي و بل څه ته

ستا بې خیاله مي په زړه کي بل څه نشته
لکه تړی منتظر وي و اوبه ته

توري زلفي دي شب قدر نه دي څه دي
چي د لمر شغلي کوي له هره وته

نه دربږي په هیڅ طور زما اوښي
که لاس نیسم که لستوني و لېمه ته

هیڅ د عشق له بابه مه وایه زاهده
نصیحت کله وایه شي و بیده ته[5]

سوړ زړه نه غواړي صحبت د ګلرخانو
سپین و تور به څه ور و ښیې راندہ ته[6]

۲۵۵ چي یې فضل منتظر دئ و عصیان ته
اې "حنانه" بې ګناه مه ځه و ده ته[7] ۱۹۰۴

تمام عمر شوي پسې په دغه ګټه
چي د بل برخه وړه کړي خپله غټه[8]

ازار ورسوي بل ته خبر نه یې
د خبري سوخت بتر وي تر سکروټه

بې بها عمر دي واړه په خوب تېر کړ
لا ترڅو به دغه حظ اخلې له کټه

له سپین ږیرو زده کوه روښاني لاري
په خزان کښې اوبه پاکي شي له متېه

شیرین عمر دي په دغه فکر تلف کړ
چي حلال مي کړای فلانا سړی له څټه

تمام عمر د دنیا په بده و رځ یې
یو ساعت دي د خدای کار و نه کړ لټه

۲۵۶ دا عیبونه چي کل وایې دي په تا کښې
اې "حنانه" خپله خوله و نسه پټه ۱۹۱۱

---

(١) چاپي دېوان: "منفعل د محشر غر دئ ستا و دین ته". (2) چاپي دېوان: له نادانی نه. (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: چي خپل یار یې. (5) چاپي دېوان: "سپین رنګ کله ښووه کېږي و ړانده ته". (6) چاپي دېوان: "نصیحت کله وایه شي و بیده ته".
(7) په چاپي دېوان کي یې مقطع دا سې ده:

و شعله ته د رخسار دي زه "حنان" یم
منتظر لکه پتنګ د ځان و سوه ته

(8) دا غزل په "ب" او نورو چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېرته شوم د یار له وصله سل فرسخه — لا هنوز ده د رقیب را باندي سخه
د معشوق حقیقي وصلت(1) جنت دئ — د هجران اورې(2) تېرى که له دوزخه
که خپل عمر تمام ور کړم باندي ښایي(3) — پر بوسه د خو برویانو(4) له زنخه
روح او زړه زما قبول په یوه دید کړه(5) — د مېړي کمه(6) هستي ده بې ملخه
دا بورا دئ چي پر پاڼي د ګل ناست دئ — که پر مخ د ګلرخسار ده توره زخه
د رقیب آه ستا رخسار لره آفت دئ(7) — چي د لمر چشمه یخېږي له دې یخه

۲۵۷ — د نظر حجاب تور خط شو نه پوهېږم — که بلا راغله "حنانه" ستا له مخه — ۱۹۱۸

کاږم سل محنته د جهان بې ستا له مخه — اوري مي له سترګو تل باران بې ستاله له مخه(8)
نه یم فارغ شوئ ستا له ذکر و فکره یاره — نه راځي پر شونډو هیڅ بیان بې ستا له مخه
نه کړم تماشې د ګل چي ته را سره نه یې — دئ را ته ګلشن لکه زندان بې ستا له مخه
سترګي مي ګنډلي دي دا ستا په رخسار باندي — نه مي شته د سترګو بل مکان بې ستا له مخه
څه جستجوی و کړم ستا له غمه و تای نه شم — یم پر سمه لار ستړی ستومان بې ستا له مخه

۲۵۸ — څه ښادي به کاندي چي له وصله دي محروم شي — نشته ښادي نشته د "حنان" بې ستا له مخه — ۱۹۲۴

غونچه هم له خوندلانو څخه ستا ده — چي په فکر دي د خولې ډوبه تنها ده
د باغ سترګي چي روښانه ستا په دید شوې — په دغه زېري یې سر وه کړه آزاده
شکوه مه کوه د یار له شوخو سترګو — رحم عیب دئ چي و شي(9) له جلاده
لکه دام هر چي پیدا کړم بل یې یوسي — پر هر ځای کم طالعي په بخره زما ده(10)
که مي زړه په اور د هجر سوځي ښایي(11) — چي پر تامین کېدم دا مي سزاده
و منزل ته دي(12) د وصل نه رسېږم — د جرس په دود مي کار دئ له فریاده(13)
په افسون به مي زړه څوله یاره پرې کړې — سپلني ته د اور ډېره تمنا ده(14)

۲۵۹ — که "حنان" له جوره ژاړي عیب نه دئ(15) — د کمزوري د زړه سوده په ژړا ده — ۱۹۳۲

---

(١) چاپي دېوان: وصل. (2) اورې = اور یې. (3) چاپي دېوان: "که تمام عمر قیمت ور کړم ښایېږي". (4) چاپي دېوان: پر بوسه د ساده لوحو. (5) چاپي دېوان: "دواړه کونه په نثار له ما قبول کړه". (6) کمه = کومه. (7) چاپي دېوان: "د رقیب سوړ آه آفت دا ستا د مخ ده". (8) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9) چاپي دېوان: رحم عیب دئ دا چي کېږي. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که مي زړه په اور سیځي عجبه نه ده". (12) چاپي دېوان: و منزل ته یې. (13) چاپي دېوان: "د چرسي په دود مي زیست دئ له فریاده". (14) دا بیت په اصل کي نسته. (15) چاپي دېوان: عیب یې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د سترګو و خمار ته فتنه څه ده — و خنجر ته د غمزې دې سينه څه ده[1]
لب ياقوت دې د زړه قوت، غابښ مرغلري — ستا و مخ ته د سکندر خزينه څه ده
که د غابښو منفعل دُر يتيم کړه — ستا د لبو و حيات ته چينه څه ده
زاهد مه پوښته د عشق له شرو شوره — په لوى جنګ کې دا بې زړه ارتينه څه ده
څه تعريف کوې د ميو و زاهد ته — و رانده ته د بلور آئينه څه ده
زړه چې مات شي په خبرو نه رغېږي — دا په دا چې و ښيښې ته پينه څه ده

۲۲۰ ستا په تش ماڼي کې دئ قتل "حنان"
نور يې مرګ ته ستا په زړه کې کينه څه ده ۱۹۳۹

د ياري يې هسې ګرانه ما شوره ده — چې د عقل په لاس نه راځي کوره ده
د مجاز سمند يې ژر ميدان ته رسي — چې خورلې يې د صبر کروره ده
د خپل يار هجر[2] خوړلئ هسې شان يم — چې ترا وسه مې پر زړه باندې موره ده
ظلم کړه پر ما په خوښ يم، نه پر نورو — ستا جفا زما خواري سره جوړه ده
له هيبته ور ته هيڅ ويلاى نه شم — ګنهٔ کله زما ژبه ګانګوره ده
زما له مخه و رقيب ته قهر کاندي — په دا څه شو، پوهېدلئ يم دوره ده

۲۲۱ دا جواب د عليخان د غزل و شو[3]
د "حنان" زيار حبطه، تشه لوره ده ۱۹۴۲

چې غونچه وي[4] غوړېدلي هومره ښه ده — يار تر خوله خبر يستلي هومره ښه ده
معامله د عشق سرې له پردي باسي — چې په زړه کې وي[5] ساتلي هومره ښه ده
د مخ حُسن دې د خط په راتلو زيات شو — صحيفه چې وي ليکلې هومره ښه ده
توري زلفې سراسر مضمون د کفر — دا نامه چې وي پېچلې هومره ښه ده
سترګې مه بيداروئ د نازله خوبه — دا فتنه چې وي څملې[6] هومره ښه ده
سبب د زنې يې خط لاندې کړ ډېر ښه شو[7] — دا ميوه چې وي پوښلې هومره ښه ده

۲۲۲ په تعريف د خپل اشناى د حُسن هسې[8]
دا انشاء "حنان" ويلې هومره ښه ده ۱۹۵۳

چې اغوستې يې بيا هسې سره جامه ده — په نظر[9] د سوختن کومه قومه ده
د کړو کتو طاقت يې د چا نه و — اوس ابرو، مژګان و زلفې[10] عمامه ده
هيڅ جواب يې بيا قاصد بيرته را نه وړ — چې لېږلې مې و يار و ته نامه ده

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کې نسته. (2) چاپي دېوان: دا شناى هجر. (3) چاپي دېوان: اصل: "دياري زراعت هيڅ حاصل را نه کړ". متن له بلې نسخې او "ب" څخه سم سو. (4) چاپي دېوان: چې غونچه شي (5) چاپي دېوان: کې دي. (6) چاپي دېوان: چې وي نيولې. (7) چاپي دېوان: "سبب د زنې کې د خط پاڼې کړه لاندي". (8) چاپي دېوان:
"په تعريف کې د خپل يار د وصفه هسې". (9) چاپي دېوان: په نظر کښې. (10) زلفې = زلفې يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه ورځې ژوند د هر چا غنیمت دئ(1) — له هجرانه پر ما یوم القیامه ده
پر رقیب دې کړه پېرزو د لبو شهد — او تمام عمر(2) زما ځنې صومه ده
د فردوس د شهدو هیڅ پروا دار نه یم(3) — چې مې طمع(4) ستا د لب بوسه طعمه ده

۲۲۳ چې یې ملا تېنګه تړلې ده "حنانه" ۱۹۷۰
په تعریف د سرو قدو ستا خامه ده(5)

د ریا په زهد غره مه شه زاهده — دئ د غاړې طوق دا زهد مقلده(6)
حرمونې اولاد کله په بنه کېږي — د ریا عبادت هسې دئ عابده
تا په زړه کښې سل خدایان دي کښېنولي — سجده کاندې و کوم خدای و ته ساجده
په ظاهره د تقوٰی خرقه اغوستې — په باطن کښې تمام ډک د مکائده
مدام جوز لا یجوز وایې عمل نه کړې — تمام عمر له رندانو سره ضده
چې و ما ته دا غلمان د جنت ستا یې — درپو هېږم ګرزوې مې له شاهده

۲۲۴ چې درځې په خوله "حنانه" رښتیا وایه ۱۹۲۷
د فردا اندېښنه مه کړه له حاسده

اشنایي د دې دنیا څه په کار نه ده — روښنایي د دې برېښنا څه په کار نه ده(7)
چې نې خوري(8)، نه یې نوم ښه، نه د خدای پار وي — دغه هسې استغنا څه په کار نه ده
مچ په سترګو ننوزي چې مخ ورکړې — له بې عقله مدارا څه په کار نه ده
چې یوه نېکي کوي او سل منته — و خسیس ته التجاه څه په کار نه ده
خپل ذاتي جوهر سړي له ره په کار دئ — نوم مرانه د آبا څه په کار نه ده
چې دي حق د خدمت نه پېژني ګوره — و هغو ته خمه ملا څه په کار نه ده

۲۲۵ د سپي داړه په سپي منعه ده "حنانه" ۱۹۷۴
له جاهله ستا دعوا څه په کار نه ده

ستا له مینې(9) مې سینه کله خالي ده — چې دا هسې را پېرزو دې ګوشمالي ده
دا غفلت نیولئ زړه به رېز مرېز کړم — ماتېده د زنګ وهلې قلف کلي ده
په رخسار که دې لاله دعوه که څه شو — تل نصیب د صحرا شینو(10) جاهلي ده
زما د زړه له وینو ستا شونډو رنګ واخیست — چې مرید د ځان په رنګ که کاملي ده
د درد ږغ مې ستا تر غوږه نه رسېږي — د تور بخت مې ثمره دا کاهلي ده
ستا خدنګ مې پر زړه هسې په ذوق ناست دئ — چې پر تن بېرون حرامه خوشالي ده

۲۲۶ هره چار له خپله وخته سره زېب که ۱۹۸۱
"حنان" لاس له مینې(11) واخیست نوفلي ده

(۱) چاپي دېوان: "دا پنځه ورځې ژوندون چې غنیمت دئ". (2) چاپي دېوان: په تمام عمر. (3) چاپي دېوان: پروا دار نه دئ. (4) چاپي دېوان: د هغه چې ستا. (5) چاپي دېوان: "په تعریف د سرو قد دا ستا خامه ده". (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته. (7) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (8) نې خوري = نه یې خوري. (9) چاپي دېوان: ستا له غمه.
(10) چاپي دېوان: د صحرا نشین. (11) چاپي دېوان: له عشقه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مهرویـــو د مـــخ هســـي صـــفایي ده چـي یـې وړې لـه آفتابـه روښـنايي ده(1)
که په تور د تورو زلفو تور شوم څه شو د تـور بخـت لـه تـورو زلفـو آشـنايي ده
لـه هر ښـکلي نـن خیرات د حُسـن غـواړم چـي اخیسـتې مـي کاسـه د ګـدايي ده
پـه غـرور د حُسـن نـه ګـوري هیچـا تـه نـه یـوازي یـې لـه مـا بـې پروایـي ده
که لـه نـازه چاتـه سـم نـه ګـوري څه شـو ولـي خـوی د دلبرانـو خـود رایـي ده
په ګلشن کي چي دا خل شي ګلان سوځي د ګلرخـــو د مـــخ هســـي زیبـــايي ده

۲۲۷ ده ســـختي د زکنـــدن ور تـــه اســـانه ۱۹۸۸
و "حنـــان" تـــه د اشـــنا تـــر جـــدايي ده

زړه عـیش څـه کـه چـي پـه هجـر شـي میـده و خفــه تــه ګــلان شــي لکــه بیــده
مـرګ بهتـر تـر زنـدګی چـي قـدر نـه وي سـر پرېکــړئ ښــه دئ نــه پــز بریــده
لــه صــحبته د خســیس حــذر بایــده دئ نـیم وېښــته لــه دیـده منــع کــړي دیـده
تعلـق چـي ګُلـي پـرې کـه خـدای تـه رسـي کــالي روغ کــه چــي(2) اول شــي بریــده
ډېـر زخمونـه دي چـي خـاوري یـې ملهم دئ نــه رغېــږي پــه تــارو خولــه دریــده
هــر ســاعت تــر هغــه حُســن قربــانېږه چـي یـې زړه در څخـه واخیســت(3) نادیـده

۲۲۸ د "حنـان" اوښـي کـه درومـي عیـب نـه دئ ۱۹۹۵
زلیخــا د عشــق لــه درده څښــېده

چـي د لمـر پـه شـان دي مـخ و ځلیده د زرې پــه دود مــي زړه و لړزېــده(۴)
د شـفق لبـان سـهیل پـه غاښـو ونیـو مګـر سـتا د زنـي سـبب یـې ولیـده
ستا د سترګو له خجلته نه دئ څه دئ غــزالان چــي و صــحرا تــه رمېــده
صنوبر سـروي دي خیـال د قامت وکـړ پــه رفتــار پســي دي نــه ور ســېده
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه کـه دي چـر تـه تـار د زلفـو خرڅېـده
ګلرخـان مـي پـه ژړا هسـي خنـدا کـه لکــه ګــل چــي پــه بــاران هوســېده

۲۲۹ د ازل پـــه ورځ روحـــانو ګتـــي وکـــړي ۲۰۰۲
پـــر "حنـــان" د ســـتا غمونـــه اورېـــده

کـه خبـر وای دغـه سـتا د عشـق لـه منـډه(۵) مــا بــه کلــه مینــه کــړه پــه هســي منــډه
کلـه کـړه مـا سرکښـي د ســتا لــه حُکمـه چــي میــده دي کــړم د هجــر پــه کرکنــډه
لا تــر کومــه ســتا لــه جــوره لــه ســتمه پــر هــر دربانــدي وېېــړم لکــه کونــډه
پـه دوعـا سـره خپـل مرګ لـه خدایـه غـواړم(۲) چـي مي ساه شـوه سـتا لـه غمـه را تـه لنـډه

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دیوان کي شپږبیته ده. تر مقطع وړاندي بیت له بلي نسخې څخه واخیستل سو.
(2) په چاپي دیوان کي "چي" نسته. (3) چاپي دیوان: در څخه یووړ. (۴) دا غزله په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته
(۵) چاپي دیوان: له ډنده. (۲)چاپي دیوان: "اوس اجل له خدایه غواړم په سل خواسته."

(c) ketabton.com: The Digital Library

تن پرور کله خبر د عشق په درد دئ　　له دېرو وي فارغه ونه شنډه
چي اوږده وعده د زلفو په خاطر کړم　　په دا غم مي شي د عمر رسی لنډه

۲۷۰
په ازل چي یې تقسیم د برخو وکړ
په نصیب زما "حنان" شوه د عشق ونډه
۲۰۰۹

زړه مي بند هسي په زلفو شو یکباره　　چي هرګز نه شي و تای(1) له یوه تاره(۲)
هیڅ د خط په وخت له زلفو غافل مه شه　　د پسرلي پر موسم(۳) بېره کړه له ماره
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه　　طفل نه وزي په تش لاس له ګلزاره
ستا د قد نهال د سترګو بادام وکړه　　ګنه چا لیدلي سروه ده بار داره
د عقیق د آب په رنګ یې تن معلوم دئ　　هره ورخ چي جامه وا غوندي ګلناره
خطا بخره ازلي د آدمي ده　　دا میراث ور رسېدلئ دي له پلاره

۲۷۱
چي دي نه رانیسي دُر څوک په کودري
ژبه و تره "حنانه" له ګفتاره
۲۰۱۲

الف، قده، لاله خده، ګلرخساره　　سنبل مویه، عنبر بویه کج رفتاره(۴)
شکر لبه، سیم غبغبه، خوش ادبه　　سیم اندامه، غونچه فامه، جفا کاره
آهو چشمه، اندام یشمه، ډک له خشمه　　موی کمره، خوش ظفره(۵)، ګلعذاره
مشکین خاله، خوش خصاله، د زړه خیاله　　په قد سمه(۶)، د زړه دمه، وفاداره
ماه جبینه، تن سیمینه، ډک له کینه(۷)　　په زړه سخته، زما بخت د لاله زاره
زنخ سېبه، ډک له فرېبه، د ښار زېبه(۸)　　خوش لقبه پُر غضبه، خوش روز ګاره

۲۷۲
موی میانه، کج مژګانه، میم دهانه
دُر دندانه له "حنانه" شوې بېزاره(۹)
۲۰۲۳

اې مدام د بل په کمه روا داره　　نېکي نه کوې بدی لره تیاره
قدم مه ږده پر عاجزمېږي په ظلم　　نه چي دغه پښه دي و مښلي له ماره
هر چي وړې سبا بې راوړې لړ که ډېر دي　　دا چي نن یې په ستم اخلې له خواره
کبر مه کوه چي کبر پر خدای ښایي　　چي رانده شیطان په دا شو(۱۰) له درباره
تکیه مه کوه پر مال، فرزند بې بخته　　که دي مال که فرزندان دي نا به کاره
د اجل صیاد طلب دا ستا د روح که　　ته طلب د مال اسباب کوې نا کاره(۱۱)

۲۷۳
که دا پند د "حنان" و نیسې په غوږ کي
دئ بهتر تر هغه ګنج(۱۲) بې شماره
۲۰۳۰

---

(۱) وتای: وتلای. (۲) چاپي دېوان: له دې افساره. (۳) چاپي دېوان: د بهار پر موسم. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ر" د ردیف په 24 مخ کي راغلې ده، خو باید د "ه" په ردیف کي راغلې وای. (۵) چاپي دېوان: خوش نظره.
(۶) چاپي دېوان: فقد سم؟. (۷) چاپي دېوان: ډک له کین، تن سپمین. (۸) چاپي دېوان: د باغ زېبه (۹) اصل: له حنانه جفا کاره. (۱۰) چاپي دېوان: په دا شیطان شو. (۱۱) چاپي دېوان: د مال اسباب کړې نا قراره. (۱۲) چاپي دېوان: له هغه ګنجه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صورت نهال ربېي د مرګ اره — لا تر خو یې د دنیا په مال غره[1]
مل دښمن، غل در پسې بار دئ لوېدلئ — پر دا لار تېرېده ګران، ځان کړه جره
ولي زړه په مال فرزند تړې بې بخته — بې له خدایه دي بل ځای نشته اسره
د تن نخل د اجل بخار پرېباسي — دا نفس لکه ارۀ دوسره
د دغو مېوو حساب به سبا غواړي — دا چي نن خوري سېب، انار و سنتره
ستا له پاره خالق لمر را خېژولئ — ته د ده بندګي نه کوې ذره

۲۷۴ — ۲۰۳۷
له حمیده سره آس د شعر نه ځي
که "حنان" په حرص مځکه کړي پره

که مي سترګي شوي[2] د وینو فواره — خونخور خیال یې بیا را نه غئ دوباره
دُر په غوږ کي د مهرویو هسي زېب که — لکه بربښي په سحر کي سِتاره
تل مي دئ د زړه آرام په اضطراب کي — د طفلانو آرامګاه وي ګهواره
دا زما د سوز نالي اثر پر وکړ[3] — چي له سنګه څخه وزي[4] شراره
چي لاس و خیژي له ځانه آرام مومي — دریاب اچوي مُرده پر کناره
د دلبر له ملاقاته لیري نه ځم — که مي روح او دا زړه یوسي یکباره[5]

۲۷۵ — ۲۰۴۴
چي له خیاله خالي نه شوه د بتانو
د "حنان" سینه به خود کېده[6] پاره

مړ شوم زه دا ستا له غمه باور نه کړې نا باوره — آئینه د رخسار راوړه زما و خوله ته برابره
اخله باج له خوبرویانو، د دې عصر له ترکانو — چي په دا زمان کي[7] واړه ستا رعیت دي دلاوره
اې قاصده د خدای روی دئ، د یار ولي هسي خوی دئ[8] — چي په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ احوال مي وره[9]
قتلوه رقیبان واړه، خون یې نه دئ در په غاړه — د خنزیر قتل روا دئ په کتاب سره دلبره
اې زړه خوشي هوس کاندي، د دلبر د تورو زلفو — په دا هسي ښامارانو وېسا مه کړه پاړوګره
زړه یوه قطره د وینو زیاته نه ده حیرانېږم — چي چشمه د وینو ولي زما له سترګو ځي یکسره

۲۷۶ — ۲۰۵۱
پر مرګي دئ ستا له غمه، یو وار ورشه عیسٰی دمه
د "حنان" له حاله لږ څه خبر و اخله نا خبره

چي ګېسو دي په رخسار کړه را خواره — پر خاطر باندي مي پرېوته تیاره
د امید کښت به مي کله را پخېږي — چي دي ورېبه د ظلم په لاره
د فلک د باغوان لاس د پرېکېدو دئ — پر جهان چي[10] د ببلتون تخم کاره

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: شي. (۳) چاپي دېوان: اثر دئ پکښې کړئ. (۴) چاپي دېوان: خېژي. (۵) چاپي دېوان: "ښه چي زړه و روح مي یووړه یکباره". (۶) چاپي دېوان: به څوکېده. (۷) چاپي دېوان: اوس په دا زمان کي. (۸) چاپي دېوان: ولي هغه خوی دئ. (۹) چاپي دېوان: "اوس په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ خبر مي وروړه". (۱۰) چې = چي يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراده چې يې د زړو د ښکار کوله | سترګو(1) زړه زما اوله وڅاره
که يې و ويني دوزخ ور ته حيران شي | ستا دغم په لمبو سوي تور سکاره
دغه ستا له ډيره جوره ګلرخساره | تل مي(۲) ځي له خولې لمبې د تناره

۲۷۷ پر "حنان" باندي به څه رنګه تاخت نه که ۲۰۵۸
رقيبان دي کړه د عيش پر آس سواره

اوري له ګفتاره(۳)................... | هر طرف.......................
په ګلشن کښې يې نرګس ستر...... | هر سحر يې ګل سبق وړي له رخساره
چې کفر ته عالم څکوي پوهېږم | تار د زلفو يې کم نه دئ له زناره
بوی د زلفو چې صباح پر ملکو... | مشک يې وياسته بالفوره له تاره
په لاجوردو د قرآن جدول ښه زيب که | د مخ حُسن يې په خط شي نمکداره
شوخ بېباکه چې پر هر لوري تاراج که | دی د زړو په وړو فارغ......

۲۷۸ زه"حنان" تر کمه ځان ځني نګاه کړم ۲۰۶۵
عقل وړي په مړاويو سترګو له هوښياره

توري زلفې دي پر مخ نمايي دلبره | که نوروز دئ(۴) شپه و ورځ شوه برابره
مړ ژوندی دا ستا د سترګو په کاته شي | د بادام شکوفه زيب لري تر بره
د وفا ترک دي له ډيره نازه وکړ | د سايې ونه خالي وي له ثمره
ستا د مخ حُسن له زلفو مستغني دئ | و مسلم ته کومک نه شي له کافره
پر ځای ناست وم دا ستا عشق زېر و زبر کړم | دا بلا راغله پر ځای له کومه دره
په تش خيال يې روح له تنه څخه وزي | دا کاکل نه دئ ضابط مار دئ دوسره(۵)

۲۷۹ چي پتنګ په شپه(۶) ناحق وژني "حنانه" ۲۰۷۲
شمع هم نه پاته کېږي تر سحره

له کمزوري چي څوک شي اخلي په زوره | ارمان دا دئ چي پيدا نه وای له موره
چي د مار په شان ازار کاندي د خلقو | د افعي په دود به سر باسي له ګوره(۷)
چي يې باد د مغروری ګرزي په سر کښې | د حُباب په شان کاسه يې شي نسکوره
ايمان دُر دئ امانت او شيطان غل دئ | له دي غلو(۸) څخه خپل دُر همېشه ګوره
مدد مه غواړه له چا، که جبرائيل وي | چي خليل رنګه سالم ووزي له اوره
ولي نه اخلي عبرت په سترګو ځير شه | چي تر تا کشران مړه شوه(۹) په زړه توره

۲۸۰ هر سړی غمخور لري په حادثه کښې ۲۰۷۹
"حنان"بې تا بل څوک نه لري غمخوره(۱۰)

(۱)چاپي دېوان: خيال يې. (۲) اصل: چي مي ځي. (۳) خالي ځايونه نه لوستل کېږي، دا غزل هم په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (۴) ب: که نوروز شو. (۵) ب: ماردی دوه سره. (۶) ب: چي په شپه پتنګ (۷) ب: له کوره. (۸) ب: له دې غله
(۹) ب: مړه شو. (۱۰) ب: حنان بې له تا بل څوک لري غمخوره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه به وايم ستا د خط له شرو شوره　　　پر خاطر مې کړه د چين نافه نسکوره
تر قدم لاندې بې(1) زه دواړه لېمه ږدم　　　د يار خيال چې را ولم د زړه تر کوره
د غمزې غشی يې(۲) تېر تر سينه وزي　　　امان غواړه د پېژی لينده له زوره
له ګلرخو مې زړه نه ځي په اسانه　　　سپلني ژاړي چې ليري شي له اوره
په ناخوالو د رقيب ګرزېده نه کړم　　　لېونی کله بېربري له پېغوره
په ديدن د يار تسکين د مهجور وشي(۳)　　　بل علاج يې نشته، نشته، واروه، ګوره(۴)

۲۸۱　　　که يار غواړې ما سوا له ياره پرېږده　　　۲۰۸۲
اي "حنانه" د خپل يار په رضا شوره

ستا په غم کې(۵) ژبه لال شوه له تقريره　　　پس له دې مې ګذران دئ له تحريره
په يوه نګاه خراب کړم مستو سترګو　　　اوس مدد غواړم د عقل له تدبيره
اميدوار يې کړم و وصل ته ستا زلفو　　　چې په شپه کې دعا نه وي بې تأثيره
چې د آه غشی اثر پر سنګدل نه کړه(۶)　　　آه فرياد که خوشې کاندې بې تدبيره(۷)
چې هر دم مزری د هجر ورته ګوري　　　لا به نه وي د عاشق چهره تغيره
نخچيران د زړونو(۸) پرېوا ته له شوقه　　　چې يې شَست د غيرت شناخت وکړله تيره(۹)

۲۸۲　　　په دولت کې د ځوانۍ يې رحم بويه　　　۲۰۹۳
مين شو پرتا "حنان" په سپينه ږيره

چې حاصل کړې د زړو مراد بدر منيره　　　زر په زر به لکه نمر شي جهان ګيره(۱۰)
د هجران تېغ دې په لاس دئ قتلول کړې　　　حذر نه کوې له ځوانه نه له پيره
اغيار سخت، ته نازکخوی، رقيب بې شرمه　　　صبر کړم چې له همه وو شي دلګيره
د بوسې خواست دې د خط په وقت کې بويه　　　چې په شپه کښې دعا نه وي بې تأثيره
په عالم کښې له عالمه جدا ناست يم　　　مشغولا مې ده د زړه دا ستا له ويره
ستا بانو د چا په زړه نه دئ ښخ شوئ　　　نه خلاصېږي هيڅ نخچير له دغه تيره

۲۸۳　　　پس له دې "حنان" مجنون بولئ يارانو　　　۲۱۰۰
نه خلاصېږي يې د زلفو له ځنځيره

بې تا څه کوم صحرا و بوستان(۱۱) دواړه　　　په کار نه لرم بهار و خزان دواړه
چې هرځای کښېنم له غمه آرام نه يم(۱۲)　　　عشق دې يو کړه را ته ښار و بيابان دواړه
ستا د لبو و سرخۍ ته حيرانېږم　　　چې شرمېږي ځني لعل و مرجان دواړه
حذر کړه له کږو وروځو له مژګانو　　　چې لري په لاس کې تير و کمان(۱۳) دواړه

---

(۱) بې = به يې. (۲) چاپي دېوان: د غمزې خدنګ يې. (۳) چاپي دېوان: د عاشق وشي. (۴) چاپي دېوان: "بل علاج يې په جهان کښې نشته وروره". (۵) چاپي دېوان: ستا په درد کې. (۶) چاپي دېوان: نه کا. (۷) چاپي دېوان: "آه فرياد دې وی له آه بې تاثيره". (۸) چاپي دېوان: د زړونه. (۹) چاپي دېوان: د پيره. (۱۰) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته.
(۱۱) اصل: بوستان و صحرا. (۱۲) چاپي دېوان: "پر هر ځای چې کښېنم پاځم آرام نه يم". (۱۳) چاپي دېوان: غشی کمان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې وروځې توري ستر کي سره ګوره — بل څه نه دي بلکي قوس و مېزان دواړه(۱)
دا د چا د مخ له شوقه په ګلشن کي — چي ګل څیري کړه لمن و ګرېوان دواړه

۲۸۴ د مجاز په عشق کي(۲) حق غواړه "حنانه" ۲۱۰۷
در پسې دي مدام نفس و شیطان دواړه

له جادو د تورو ستر ګو(۳) امان غواړه — آبادي د زړه کړي یو ساعت ویجاړه
ستا د قد و خرامان رفتار ته ګوري(۴) — په یوه پښه د باغ سروه ده ولاړه
له خجلته ستا د ستر ګو په چمن کي(۵) — په خواب تللي دي نرګس و شهلا واړه
چي هردم یې زړه ګندم دا پاره کېږي — دا سینه مې(۶) له ګندلو سره ولاړه
د شوخ چشمو آرزو نه که نوره څه که(۷) — د آهو چي کا ته که په لوړه غاړه
عاقبت د زړه مطلب په ژړا موند شي — مرغلري بې دریابه نشته ژاړه

۲۸۵ د هجران مرض "حنان" له واکه ویوست(۸) ۲۱۱۴
ورته راوړئ د اشنای د ژبې لاړه

دا دنیا و مافیها چي وینې واړه — ثبات نه لري هر ګز مه پسې ژاړه
(وَ اِذَا حَکَمتُم بَینَ النَّاسِ) واروه — حق باطل سره جدا کړه مه یې نغاړه
مدامًا(۹) چي لګه باز غوښې د قام خوري — عاقبت به شي بندي په پښو په غاړه
جوړوې نوي قصرونه خبر نه یې — نن سبا دي ابادي وینم ویجاړه
فکر وکړه. وخت کوتاه دئ وبه لوېږي — د دنیا پر لانده پاڼ باندي ولاړه
مور و پلار عزیز په هیچا دي نه نشته — لوند دئ حلق د هر سړي په خپله لاړه

۲۸۶ شپه و ورځ پسې ژړا کوه "حنانه" ۲۱۲۱
د همزولو قافله درڅخه ولاړه

وایه نه شي و بېغم ته غم د زړه — څه ظاهر کړم و عالم ته نم د زړه(۱۰)
ما سوا مې له خاطره کل بېرون کړه — چي مې خیال ته کړ خالي حرم د زړه
په اغزو مي پښې زخمي د عشق په لار کي — چي ایښوو به مې هر ځای قدم د زړه
دلاسا د ما تو زړونو مشکل کار دئ — په تدبیر نه نیوه کېږي رم د زړه
بېدردان د عشق له درده خبر نه دي — و دردمند ته دئ معلوم الم د زړه
تر قیامته به پر پښو باندي سم نه شي — چي(۱۱) و هلئ وي په زوره دم د زړه

۲۸۷ چي جفا له ترکو وینې پسې ځغلي ۲۱۲۸
نه پوهېږم زه "حنان" په چم د زړه

(۱) اصل: "په یوه ځای کي آهو او کمان دواړه ".(۲) چاپي دېوان: د مجاز له میني. (۳) چاپي دېوان: د جادو څخه د تورو سترګو. (۴)چاپي دېوان: رفتار ته هسي. (۵) چاپي دېوان: په ګلشن کښي. (۶) چاپي دېوان: دا سینه هم.
(۷) چاپي دېوان: نو نور څه که. (۸) چاپي دېوان: حنان له برمه پرې یوست. (۹) چاپي دېوان: مدامن. (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(۱۱) چې = چي یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ورځ چي ستا په عشق مي ابتداء کړه   ترکه ما له ځانه خپله مدعا کړه
د قلم په دود مي توري وینې قی کړې   هغه شپه چي مي دا ستا د خط انشاء کړه
تر قاصد دي جاربدم و پېژاند نه شو   چي راتئ و تا تې[1] مخ و ما تې شا کړه
تر پخوا چي مي ښادي کړه ستا د وصل   اوس هغه پخوا کړده فلک را بیا کړه
بې عرضې د هجران هسي رنګ[2] ضعیف کړم   چي ناله مي ستا و لوري ته عصا کړه
ته لري زګوة د حُسن زه حقدار[3]   ستا د حُسن دروېزه کوم څه را کړه

۲۸۸   د رقیب د پند پومبه دي وه په غوږ کي
چي "حنان" در ته ژړل تا به خندا کړه   ۲۱۳۵

نقاب وا خله یو وار مخ لکه آفتاب کړه   باغ ته ورشه په دیدن ګلان سېراب کړه
و طرف ته د باغ وګوره سیاه چشمه   په کتو سره نرګس د باغ خراب کړه
لکه خوار کړم هجر هومره وصل غوارم   د هجران ورځي له ما سره حساب کړه
نېکنامي را څخه تللي ده بدنام یو   اي ناصحه زموږ له لوري اجتناب کړه
ستا له غمه په خپل عمر یم موړ شوئ   د غضب[4] تېغ مي په وینو کي خضاب کړه
په مجلس کي چي زاهده یار ساقي وي   د تقوا اسباب دي رهن د شراب کړه

۲۸۹   په مجلس کي چي د یار مې خوري "حنانه"
که شي پېښ[5] د فرشتې وزر کباب کړه   ۲۱۴۲

وخت د ساز و د صحبت راغئ عشرت کړه   ننګ و شرم واړه جار تر دا نعمت کړه
جوش د ګل نژدې شو وخت د پیالې راغئ   خار په سترګو کي د غم او د حسرت کړه
د ګلزار سیل د مې تر نشه زیات دئ[6]   د زړه جام دي پور په میو د نکهت کړه
ښادي راغله استقبال له یې دروه   عیش مېلمه دئ یو څو ورځي یې عزت کړه
وخت د ګل و د پیالې د صراحي دئ   ته هم و نیسه پیاله ځان فراغت کړه
زمزمه که هر بلبل د ګل له مخه   دا څو ورځي له غمو ځان په راحت کړه[7]

۲۹۰   بلبل موړ د ګل په دید شو اې ګلرخه
"حنان" هم او به د لبو په شربت کړه   ۲۱۴۹

فهم او فکر هوښ په کار د کردګار کړه   ځان سوخته د محبت په تازه نار کړه[8]
تمام عمر به شېرین در باندي تېر شي   د مجې په دود مدام کښت د ګلزار کړه
چي ملک پاک وي دهقان نه دربغوي تخم   ته هم توی د ندامت اوښي سهار کړه
که د حشر په عرصه کي امان غواړې   دلته ځان خلاص د دنیا له خس و خار کړه

---

(۱) و تا تې = و تا ته یې، و ما تې = و ما ته یې. (۲) اصل: هسي ضعیف کړم. (۳) چاپي دیوان: "چي مي پاس پر لاس کچکول د بې ننګۍ دئ". (۴) چاپي دیوان: د غب غب تېغ. (۵) اصل: که در پېښ شي. (۶) چاپي دیوان: "د ګلزار وصال تر مې تر نشه ښه دئ". (۷) اصل: ځان فراغت کړه. (۸) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قیامت د ترازو کاڼي کم نه دئ — ملامتو لره دلته ځان تیار کړه
غنیمت دئ دا څو ورځې چې ژوندی یې — توښه واخله کاروان کوچ وکړ تلوار کړه
۲۹۱ چې شفیع د هر عاصي دئ په محشر کې — اې "حنانه" ځان یې خاورې د دربار کړه ۲۱۵۷

د معشوق د مخ احوال در ته حضور کړه — له دا وروستو هاله ځان لکه منصور کړه(1)
د ققنس مرغه له حاله احوال نیسه — ځاله څرنګه و ځان و ته تنور کړه
نه خواړه د عاشقانو څه قوت شو — د معشوق د مخ ګلشن در ته سرور کړه
دود عادت د عاشقانو سرورکړه شو — زده د عشق له استادانو دا دستور کړه
ناز غمزه د معشوقانو زړه سوخته که — ته هم خوله د عشق له ناره ډک تنور کړه
زنخدان او خوله یې ګوره څه دولت شو — خوار عاشق له دا دولته څه معمور کړه
۲۹۲ هره خوا آه و فغان د رنځورانو — ستا د عشق له رنځه ما "حنان" رنځور کړه ۲۱۶۳

د ګلرخو وصلت غواړې(2) جستجوی کړه — د بلبل په دود طعمه د ګل په بوی کړه
که هوا د موی میانو د آغوش کړې — په غمو بې ځان باریک په شان د موی کړه
که دیدن د مهرویانو دې مطلب وي — د زانو آئینه مخ ته روبروی کړه
د یار خیال چې راولي د زړه تر کوره — په قدم کې یې ګوهر د سترګو توی کړه
که پر ځان یې تولوې د هوس ووړکي — له اوله دغه زړه(3) مجنون د دوی کړه
که مقصود په عشق کې غواړې واړه پرېږده — بې له دې چې د ګلرخو(4) ګفتګوی کړه
۲۹۳ عاقبت به زړه تر لاسه کړې "حنانه" — لکه زلفې د نګار تواضع خوی کړه ۲۱۷۰

که دې زلفې اسیران لري تازه — ته هم څه دلبري کړه په اندازه(5)
ګرزېده د سترګو بویه غافل مه شه — هر ستم لري هر جور اندازه
د هغه زړه وي تر مرګه د فتر جمعه — چې له تاري(6) وي د زلفو شېرازه
فرق لري ګویا خاموش لبان په عشق کې — بلبل نوم لري، پتنګ هم آوازه
که هوښیار له مرګه نه بېرېږي څه شو — زندګي د یوې ساه ده خمیازه
چې مدام له قیده ووزي لېونی دئ — په صحرا کې نه تړي څوک دروازه
۲۹۴ د "حنان" تر قلم بیا شکري اوري — چې بیان یې کړه د عشق انشاء تازه ۲۱۷۷

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کې نشته. (2) چاپي دېوان: غواړه. (3) چاپي دېوان: خراب زړه. (4) چاپي دېوان: بې له دې چې له معشوقه (5) دا غزله په چاپي دېوان کې نشته. (6) له تاري = له تاره یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خوبانو سره مه کړه استهزه　　مه له دوي سره د بحث آس تېزه(1)
لمرچي ګرزي کورپه کورکچکول په لاس کي　　دا کوي د دوی د حُسن دروېزه
و کتو ته يې د سترګو حيرانېږم　　چي مې(٢) کل هڼونه کړه رېزه رېزه
د خط زغره، د ناز آس، د وروځو تُوره　　جنګ تې(٣) واخسته په کين د قد نېزه
په رخسار باندي يې خال، کاتب د صنع　　پر دفتر د جمال کړې جائزه
په ديدن مي زړه پاره شو نه رغېږي　　زخم لا خرابوي الماس رېزه

٢٩٥　　سخندان چي واروي ستا شعر "حنانه"　　بې تکليفه بې(۴) د غوږ کړي آوېزه　　٢١٨۴

له خوبانو سره مه کړه استهزه　　مه له دوی سره د بحث آس تېزه(۵)
خوبرويان که ناز کوي بې ځايه نه دئ　　بې نمکه طعام نه لري مزه
چي وفا غواړې په عشق مجازي کي　　د بادرنګ له بوټي غواړې خربوزه
دا مي نه درلود د يار د وصل قدر　　چي هجران مي کړه هڼونه را رېزه
د هجران تلخي مي نه درومي له حلقه　　که هرڅو خورم د وصال د قند کوزه
دا له خياله د ګلرخو نه دئ څه دئ　　چي لېمه مي شوه په وينو کي بوزه

٢٩٦　　څه کوښښ کوې د قتل په اسباب کي　　د "حنان" د مرګ کافي ده ستا غمزه　　٢١٩١

تنها نه يم زه بې آب د زړه له لاسه　　عالمونه دي خراب د زړه له لاسه
په دفتر کي به ځای نه شي(٦) که يې کاږې　　چي ګيلې کړم درحساب د زړه له لاسه
چيرته و ويني يو مخ پسي مي بيايي　　پر بستر نه کېږي خواب د زړه له لاسه
په اميد د نمکين دلبر مدام يم　　د هجران په اور کباب د زړه له لاسه
په کوڅه د بدنامۍ کي چي يې ګډ کړم　　راته شوئ دا خطاب د زړه له لاسه
زه دلې دی په کوڅه کي د يار ګرزي　　يم هرګوره په عذاب د زړه له لاسه

٢٩٧　　بل څه نه دي زه "حنان" چي مدام سوځم　　د هجران د اور په تاب د زړه له لاسه　　٢١٩٨

پر سپين مخ يې خط پيدا نشته تر اوسه　　دا سبزه پر دا صحرا نشته تر اوسه
په ماتم د خط يې زلفي نه دي سکښتي　　پر سپين مخ يې لا غوغا نشته تر اوسه

---

(١) په چاپي دېوان کي په همدې مطلع يوه غزله سته چي له مطلع پرته نور ټول بيتونه يې له اصل سره توپير لري، ځکه نو ما د دوو بېلو غزلو په شکل درج کړې. دا غزله له اصل څخه رانقل سوه "ب" هم دغه غزله لري. (٢) مې = مي يې.
(٣) تې = ته يې. (۴) بې = به يې. (۵) دا غزله چي مطلع يې له مخکينۍ غزلي سره يو راز ده، له چاپي دېوان را نقل سوه. (٦) چاپي دېوان: په دفتر کي نه ځايېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخ لمر يې لا خط نه دئ تاريک کړئ　　دا تياره پر دا روڼا نشته تراوسه
مشق د قيد يې(1) په مکتب کي د خط کم دئ　　پر کاغذ يې دا انشاء نشته تراوسه
هر رنگ سترگي يې و مخ ته دي حيراني　　پر آئينه يې لا هوا نشته تراوسه(۲)
دا د مخ گلشن يې هسې رنگ تازه دئ　　د ريحان د گل گياه نشته تراوسه(۳)
پر مهتاب يې لا هاله له خطه نشته　　احاطه پر قمر ستا نشته تراوسه(۴)
باد د خط څراغ د خط نه دئ گل کړئ　　له دي شپي يې لا پروا نشته تراوسه(۵)

۲۹۸　　زړه به کله څني پري زما "حنان" شي　　پر سپين مخ يې خط پيدا نشته تراوسه(۶)　　۲۲۰۷

د يار د زلفو نسيمه راشه　　مشک عنبر دي راباندي پاشه(۷)
خاوري د يار د قدم را واخله　　زما په سترگو کي توتيا شه(۸)
د زړه غونچه مي په تا خلاصيږي　　بې تا نه مرمه زما بقا شه
تن فرح مومي ستا له قدمه　　موميايي د ماتو اعضا شه
د هجر درد يم ريزمريز کړئ　　د غه درد مي ته مسيحا شه
رقيبه راشه چي سوله وکړو　　جنت دي ستا وي، کوڅه يې زما شه

۲۹۹　　پر وخت د بوس يې حيا مانع شوه(۹)　　"حنان" يې جار تر نازو ادا شه　　۲۲۱۴

سر و قد د موی ميانه راشه(۱۰)　　د رنځورو زړو درمانه راشه
چي طوطيان دي منتظر دي و گفتار ته　　تر طوطي شيرين زبانه راشه
چي دي زلفي لکه جيم پر ملا کړي دي　　خوش اندامه ميم دهانه راشه
چي مخموره له شرابو برايي شوي(۱۱)　　هيڅ خبر نه يي له ځانه راشه
د عاشق زړه په خدنگ د بانو ولي　　شَست دي صاف ابرو کمانه راشه
په دا عصر کښې دي سيال د حُسن نشته　　له کشميره تر ايرانه راشه راشه

---

(۱) چاپي دېوان: مشق د کيد. (۲) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۳) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۴) - (۵) دا دوه بيته بيا په اصل کي نسته. (۲) د چاپي دېوان مقطع د وزن په لحاظ بابېز وه ځکه مي حاشيې ته را نقل کړه:

لار د رحم لا خط نه ده تر سر ببولې　　له حنانه چي و فا نسته تر اوسه

(۷) چاپي دېوان:

د يار د خواوی نسيمه راشه　　مشک و عنبر دي را باندي پاشه

(۸) چاپي دېوان:

د قدم خاوري دي بولم ياره　　زما په بستر کي ژر توتيا شه

(۹) چاپي دېوان: مانع شه. (۱۰) خطي نسخه: راشَ راشَ. (۱۱) ب: برائې ئې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰۰ بلبلان د ګل پر مخ باندي چغېږي
بې تا ګونګ شوم تر "حنانه" راشه راشه ۲۲۲۱

پهٔ ژوندون یو وار له عقله بېګانه شه — نور ورځه له هغه یاره هم خانه شه(1)
بارګاه یې د دویي له نقشه خلاص دئ — غواړې هلته ورسېږې یګانه شه
د عشق لار رهبري نه غواړي له عقله — که عاشق یې هنر پرېږده دېوانه شه
رند عاشق له هېتر تر عاشق نشته — عشق کوه له خپل ځانه بېګانه شه
هسي نه وایم چي تل په دغه رنګ شه — ګاه بلبل شه د چمن، ګاه پروانه شه
د دنیا طالب انثی عقبا خنثی دئ — ته طلب د دواړو پرېږده مردانه شه

۳۰۱ د دنیا حب سر د کل خطا "حنانه"
ځني واخله لاس، طالب د جانانه شه ۲۲۲۸

خیال دي یو وئ(۲) په تاراج له ما دلرېشه — دا د صبر متاع کمه وه که بېشه
له شوخۍ دي د دوو سترګو څه فریاد کړم — د تقوا خرقه یې وکښه له درویشه
زما په باب د عشق خواري ده اې ناصحه — دا د پند خرخي دي بس که(۳) مه یې وربشه
له رقیبه څخه نېک خلقت محال دئ — له زنبوره څه فایده ده بې له نېشه
مخ دي و یاسته د خط په محصلانو — صد ساله شیخان یوه ګړۍ له کېشه
خبر نه یم چي په عشق کي وړاندي څه دي — نړۍ لار کړه نالیدلي خدای را پېشه

۳۰۲ اې "حنانه" صبر وکړه مراد به مومي
د فلک ژرنده په وار ده پس و پېشه ۲۲۳۵

د مخ ګل له ره دئ تل خزان له خطه — دي کښتۍ ته رسي دا توپان له خطه(۴)
پر تېر شوي کار لاس نه رسېږي څکه — نوخطان دي(۵) همېشه پښېمان له خطه
د ګل پاڼي په خار کله خرابېږي — لکه مخ د هر ګلرخ ویران له خطه
په سل جوره یې د حُسن ملک خراب کړ — نه مي و په زړه کي دا ګُمان له خطه
لکه بد خط چي پر ښه کاغذ رقم که — و ښه مخ ته هسي رسي(۶) زیان له خطه
چي شکرو د بوسي ارزاني وکړه — د مخ ښهر ته راځي کاروان له خطه

۳۰۳ که یې سل خاره د خط په صورت خرخ شي(۷)
ګرزولای نه شي مخ "حنان" له خطه ۲۲۴۲

یو دي نه وړه شم له ځانه دریغه دریغه(۸) — هیڅ تو ښه له دې جهانه دریغه دریغه

---

(1) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: یووړ. (۳) چاپي دېوان: پرېږده. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ط" په ردیف کي راغلې ده. (۵) چاپي دېوان: خوبرویان دي. (۶) چاپي دېوان: هسي رسي. (۷) چاپي دېوان: په صورت ګډ دئ. (۸) بله نسخه دریغ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بازاره د دنيا دي څه يو نه وړه — هير له زيانه له نقصانه دريغه دريغه
وادي نه خيسته دوا له دي بازاره — هسي ولاړې بې درمانه دريغه دريغه
د سفر د توښې زېرمه يو څو ورځې — وکړه وخت دي دئ نادانه دريغه دريغه
چي فردا دي(1) نامه درکاندي په لاس کښې — ستا کاغذ ډک له عصيانه دريغه دريغه
چي پله دي د ګناه هوري درنه شي — فکر نه کړې له ميزانه دريغه دريغه

۳۰۴ — په دنيا کښې دي عمل د ښو و نه کړ — ۲۲۴۹
خالي لاس ولاړې "حنانه" دريغه دريغه

چي غمزه وکرشمه ناز دلربا که — توري سترګي يې په کښنه(۲) د زړو بلا که
توري زلفي په درازي د خضر عمر — او لبان دي(۳) د مسيح د درد دوا که
باريکی ته يې د ملا وښنته حيران دي — تنګه خوله يې پر غونچه باندي خندا که
يو کاږه کاته يې دواړه کونه ارزي — چي نظر د سترګو يو وار تر قفا که
مرجان زړه له وينو ډک دئ(۴) ستا له لبو — خجالت دي له غاښو دُر يکتا که
له خدا ستا د مړاوو سترګو(۵) صحت غواړي — چي نرګس عصا په لاس ولاړ دوعا که

۳۰۵ — نه کړي ضبط د خولې بلبل پر وخت د ګلو — ۲۲۵۲
دغه ستا د مخ ليدو(۶) "حنان" ګويا که

هيڅوک نه که هغه کار چي خدای رضا که(۷) — د قرآن تعظيم د پاره د طلاکه
دا اطلس چي پر مکه دئ غوړولئ(۸) — که په د بر کښې وي هلته اقتدا که
د جبريل له سره وري بګړې د عقل — له غروره و کلام الله ته شاکه
هر عالم چي له اميره سره کښېني — ناروا له خوشامده ور دوا که
ګدای نه پرېږدي د خدای پر لاري باندي — و غني ته تواضع په خمه ملا که
و خپل عيب ته يې فهم نه وي چي زه څه کړم — شي ببغمه چي د بل عيب رسوا که

۳۰۶ — د قرآن سماع واجبه ده "حنانه" — ۲۲۷۳
غوږ پرې نه نيسي، غزلو ته هوا که

بېلتانه دي هسي و يستم له واکه — چي وهي مي هرمبرې و مچ بېباکه
لياقت زما د سر کله شته هومره — چي وصلت غواړي مدام ستا له فتراکه
ستا د حُسن اوازه خط کړه بلنده — شعله پورته شوه د اور له دي خاشاکه
چي يې ستا په جدايي و ازمويلم — د فلک به(۹) اوس چاودلي وي تناکه
سره لاله به مي له قبره څخه زېږي — که مي يو وار يار(۱۰) ګُذر وکړ له خاکه

---

(۱) ب: چي صبا دي. (2) چاپي دېوان: توري سترګي په وکښه. (۳) چاپي دېوان: او لبان يې. (۴) چاپي دېوان: ډک شو. (5) چاپي دېوان: د مړو سترګو. (۶) چاپي دېوان: دغه ستا د رخسار ديد. (۷) کَ. (۸) ب: ... چي پر کعبه دي غوړېدلی. (۹) چاپي دېوان: د اسمان به. (۱۰) چاپي دېوان: که مي يار يو وار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې (۱۱) هرڅو منعه کوم له عشقه نه شي　　　هسې شان مې زړه و تلئ دئ له واکه

۳۰۷　　خپل اشنای دې ملا ترلې ده و کین ته　　۲۲۷۰
اې "حنانه" څه ګیله کړې له افلاکه

سپړېدو و ته چې قصد دا دلفریب که　　　له هوسه ورته خلاص کوګل رکیب که
زما خوښ دا ستا کاته دي ستا تر سترګو(۱)　　　باداما کله د بادام د ګلو زیب که
زه په دا له قصده(۲) مرم خدای را خبر دئ　　　چې د یار د زني خوند څه له(۳) سېب که
د عاشق له ساړه آهه حذر بویه　　　آینې له ړه پیدا نفس آسېب که
له بدرنګه بد کارونه عیب نه دئ　　　له ښه مخه سره ښه خویو نه زیب که
په بهانه د بیمارۍ یې زړونه یووړه　　　دا ستا سترګې(۴) عجب مکر عجب فریب که

۳۰۸　　چې د وخت بتان ښایست په زرو پلوري　　۲۲۷۷
دا "حنان" دې دواړه لاس په خالي جېب که

که فلک لري چشمه د مهتاب ډکه　　　ما نوش کړې ده پیاله د شراب ډکه(۵)
ګیله مه کوه له مستو سترګو ولي　　　تل له قهره وي سینه د قصاب ډکه
چې خاکي جسم فاني که وصلت مومي　　　خرابه خونه وي تل په آفتاب ډکه
خلاصېده له مرګه نشته په هیڅ طور　　　که د ژوند کوته دي کړې په اسباب ډکه
له ازله چې جام تش وي سعیَ څه ده　　　په موج کله شي کاسه د حُباب ډکه
له ...(۶) نشته د بدبختو　　　په دریاب نه شوه کاسه د ...(۷) ډکه

۳۰۹　　هیڅ پوښتنه مغرور یار باندې و نه کړه　　۲۲۸۴
چې سینه شوه د "حنان" په خوناب ډکه

په هر زړه کښې چې د عشق خوبونه(۸) لار که　　　هغه هر کله له ما سوا انکار که
د نیوو قوت د بازوي په پنجه کښې　　　ښه مژګان د سترګو ژر په زړه کښې کار که
دا خام طمع زړه په سترګو پسې درومي(۹)　　　طفل زغلي په آهو پسې تلوار که
زړه مې یوو سترګو د زلفو بې مدده　　　هنرمند صیاد بې دامه نیو د ښکار که
سترګې نه خبږي هرګز له خپله خطه　　　لکه چرته د آهو حصار په تار که
له بستره مې د نمر ګلان را زبږي　　　چې په خوب کښې را ښکاره مخ ګلعُذار که

۳۱۰　　که یې خیال د سرو قد ورشي په خوا کښې　　۲۲۹۱
دا "حنان" بې پای انداز کل قندهار که

چې مې زړه کباب د مخ په اور دلبر که　　　د عشق شور مې نمکدان کاسه د سر که

---

(۱) چاپي دېوان: ستا د سترګو. (۲) چاپي دېوان: له شکه. (۳) چاپي دېوان: څرنګه. (۴) چاپي دېوان: دا سترګې.
(۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۶) - (۷) دا ځایونه اوبو وهلي دي. (۸) ب: د عشق خوبونه. (۹) پسې زغلي. (۱۰) بې = به يې. (۱۱) چاپي دېوان: ضرر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې لـه رمـه د آهـو يـې ګـهـواره ده — هغـه طفـل څـه آرام زمـا پـه بسـتر کـه
ما وې حال بې[10] د بيمارو سترګو کاړم — د بيمـار د رګ طـپش تـار د مسـطر کـه
هنرمنـد تـه لـه هنـره خطـر[11] رسـي — د صـدف کښـتـۍ تـوپان آب د ګـوهر کـه
څه حاجت ستا باڼوګان[1] لري په زړه کې — چـې محـراب تـه د ابرويـو تـل نظر کـه
کـه د مـات لښـکر اميـد د ظفـر نشـته — مات مژګان يې لا د زړونو ښکار بېشتر که[2]

۳۱۱ پـه صـندلو سـر درد وايـي ورکېـږي ۲۲۹۸
صندلي رنګ د "حنان" زيات درد سر کـه

د ګلرخـو لـه قربتـه څـوک پرهېـز کـه — لـه څراغـه پروانـه کلـه ګرېـز کـه
د ديـدن طاقـت يـې هيڅـا څخـه نشـته[3] — چې په ناز د تورو سترګو خنجر تېز که
لا يـې سـترګي د صـياد نـه وې ليـدلي — د هجران قصاب يې غوښې رېز مرېز که
چې په سِر د جهان پوه شو هغه ژر ولاړ — له مکتبه طفل ځي[4] چې سبق تېز که
ضـرر رسـي لـه هـم جنسـه پـه دا عصـر — ښيښه ګوره چې له سنګه ډېر پرهېز که
د ګلرخـو پـه ديـدن عاشـق ګويـا شـي — د ګلانـو پـه موسـم کـې بلبـل رېـز کـه

۳۱۲ کـې[5] د لبـو و بوسـې تـه نـه رسـېږي ۲۳۰۵
اې "حنانـه" تـور کاکـل يـې د ستاوېز کـه

کوم ګلرخ دئ چې بيا سيل د چمن که — چې بلبل په ذوق و شوق هسې ګفتن که
کې[6] د لبو د شهيد خاوره مار وخوري — د حيـات اوبـه بـه تـويي لـه دهـن کـه
خپلي سترګي يې و خط ته دي حيراني — کـه آهـو دئ پـه سـبزه کـې چريـدن کـه
تـوري زلفي[7] يـې بـاج اخلي لـه سنبلو — دغه سپين رخسـار يـې نـاز پرنسـترن کـه
کوم شوخ چشم نن په سيل د صحرا ځي — چـې آهـو تـر پخـوا مشـق د رميـدن کـه
کـه شـاهان تـاراجوي پـه زور ملکونـه — خوبرويان د زړو تاراج[8] په ښه سخن که

۳۱۳ څه تعريف[9] د هغو غاښو کړې "حنانه" ۲۳۱۲
مسـخرې مـدام پـه دُرو د عـدن کـه

چې د ناز پر آس جولان هغه پادشاه که — هغـه څـوک دئ چې جلـب د آه نګـاه کـه
د ګلرخـو قربـت مـومي غـونچـه طـوره — د زړه ويـنـې چـې غـذا سـبا بيګـاه کـه
نصيحت د چا په کار نه دئ په عشق کې — جاهـل پيـر مريـد يـوه ګـړۍ ګمـراه کـه
چې دښمن شي[10] ملايم احتياط بويه — پـه نرمـۍ اوبـه د لانـدې، کـار د کـاه کـه
خپلـه غبـږ چـې خـالي وينم ژړا راشـي — پـه هغـه دم چې هالـه پـه غبـږ کـې مـاه کـه

---

(۱) چاپي دېوان: دا ستا مژګان. (۲) چاپي دېوان: د زړو ښکار لا بېشتر که. (۳) چاپي دېوان: "هغه څوک دئ چې د ديد طاقت يې راوړي".
(۴) چاپي دېوان: له مکتبه ځي هلک. (۵)، (۶) کې = که يې. (۷) اصل: توري سترګي.
(۸) چاپي دېوان: د زړونو لوټ. (۹) چاپي دېوان: چې تعريف. (۱۰) چاپي دېوان: شو. (۱۱) چاپي دېوان: په صفت؟.

خیال دي قتل کړم په صف(۱۱) د بانوګانو　　د پادشه له مخه جنګ واړه سپاه که

۳۱۴ هیڅ تعریف یې د خولې نه کېږي "حنانه"
اوس حاصل د کلام دا قصه کوتاه که ۲۳۱۹

له غروره چي و لوړه(1) ته خاته که　　عاقبت به له دې لوړي پرېواته که
له خامۍ د عشق بلبل په نارو سر دئ　　پتنګ پټه خوله(۲) په اور کي الواته که
چي دي خیال را څخه ولاړ شي(۳) په هغه دم　　روح رخصت له تنه(۴) و غواړي واته که
په یوه نظر مي زړه پاره پاره کړي(۵)　　د تېرو تورو ګزار د یار کاته که
د فردوس د ګلو بوی مي په دماغ شي　　چي دي خیال زما و لوري ته راته که
د دراز عمر له ونې مېوه وخوري　　هر عاشق چي د معشوق(۶) د زړه ساته که

۳۱۵ ګُمان مه کړه څو یې سر وي په تن پوري
چي "حنان" به ستا له دره جار واته که ۲۳۳۲

دغه ستا ګرم کاته زړه دېوانه که　　مخ دي کور(۷) د آئینې پري خانه که
چي دي خیال د خط و خال ساتم په زړه کي　　عاقبت به مي له عقله بېګانه که
بیا به نه مومي څوک وصل ستا له زلفو　　مګر زړه شګاف شګاف لکه شانه که
چي توسن د هوا میل که و تاخت ته　　ژر بې(۸) سم پر لار د هجر تا زیانه که
چي زاهد یې د دیدن طاقت را نه وړ　　په اوراد یې ځان مشغول کړ بهانه که
چي د تنګي خولې یې خیال و چاته پېښ شي(۹)　　ځني پاته صومعه و بُتخانه که

۳۱۶ څه غرور کړې د دنیا په سرای "حنانه"
یو ساعت به یې فلک درویرانه که ۲۳۳۳

څو عاشق د مینې اور لکه دود نه که　　د رقیب مخ به تر هغه کبود نه که(۱۰)
هسي رنځ دئ د عشق رنځ ورځه طبیبه　　په معجون د افلاطون هم بهبود نه که
هردم کېږي له عاشقه هسي چاري　　چي په درست عمر یې ګبر و جهود نه که
نور به څه طمع د مهر کړې له ښکلو　　چي پر زړه اثر اوراد و درود نه که
بې محله باران نفعه د کښت نه وي　　په پیرۍ دندامت اوښې سود نه که
هر چي خدای که هغه کېږي، هیڅ سړی به　　قسمتونه د چا بود و نابود نه که

۳۱۷ مخامخ چي خپل اشنای ورسره ناست وي
"حنان" میل د رکوع و سجود نه که ۲۳۴۰

---

(۱)چاپي دېوان: و لوړي ته. (۲) چاپي دېوان: پروانه خاموش. (۳) اصل: ولاړ شو. (۴) چاپي دېوان: روح له تنه رخصت. (۵) چاپي دېوان: "په یوه کاته مي زړه پاره پاره که". (۶) چاپي دېوان: هر معشوق چي د عاشق. (۷) اصل: مخ دي اور. (۸) ژر بې=ژر به یې. (۹) چاپي دېوان: "خیال چي پېښ شي ستا د تنګي خولې و چاته".(۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: چي کباب لا هنوز. (۱۲) چاپي دېوان: له غلافه کښنو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ځوک چي د ګلرخ هواداري کـه ‌‌‌‌   لـه چشمانو دي د وینو رود جاري کـه
و نخجیر تـه د خپل زړه پـه دا حیران یم   چي کباب شو(۱۱) لا هنوز بې قراري کـه
حذر بویـه لـه نیم خوابو سترګو ولـي   لـه غلافـه کښـه(۱۲) د تېغ زخم کـاري کـه
د بـاڼو خنجـر د قـد نېـزه خـط زغـره   سـپور د نـاز پـر آس د قتـل تیـاري کـه
و دا مکـر تـې(1) د سـترګو حیرانېـږم   چـي د زړونـو لوټـول پـه بېمـاري کـه
پـه اول قدم دي سر ورتـه پېشکش کـه   هـر سـړی چـي د ښـه مـخ خریـداري کـه

۳۱۸ چـي د عصـر بتـان حُسـن پـه زر پلـوري ۲۳۴۷
دا "حنـان" دي اول خوښـه بېـزاري کـه(۲)

ځـوک چـي مینـه پـه راسـتي کـه   ژر پـه لاس د عشـق هسـتي کـه
هغـه کـار غنـي کـړای نـه شـي   چـي عاشـق یـې پـه نېسـتي کـه
د عشـــق ځـــای معـــین نـــه دئ   مســـلمان بُـــت پرســـتي کـــه
د عشـق بـوی چـي پـه د مـاغ شـي   تـر بـار لانـدي اوښ مسـتي کـه
چـي د عشـق سـواره پـر راشـي   نـور(۳) د عقـل آس سُسـتي کـه
ځوک د عشق بې هستۍ مه کړې(۴)   د مېـړه کـار تنګد سـتي کـه

۳۱۹ "حنان" عشق لـه واکه(۵) ویوست ۲۳۵۴
چـي رضـا یـې پـه پسـتي کـه

ابـرو خـم مژګـان خدنګـه   برې ځوک وړي ستا لـه جنګه(۶)
تـر اورنـګ یـې دمـاغ لـوړ شي   چـي یـې کښـېني تـه لـه ځنګه
پـه مـزاج دي نـه پـوهېږم   لـه مـخ ګلـه پـه زړه سـنګه
بوسـه را د خـط پـه وخـت کـي   چـي نـوش کـړم پیالـه لـه بنګه
کـه یـې اخلـي تاتـه ښـایي   بـاج د حُسـن لـه فرنګـه
لـه غیرتـه سـتا د خـولي شـوه   غونچـه هسـې پـه زړه تنګـه

۳۲۰ د عشـق خـوی "حنانـه" زده کـړه ۲۳۶۱
پـه سـکوت کـي لـه پتنګـه

برې ځوک وړي ستا د دوو سترګو لـه جنګه   هـر بـاڼو دي تېـز ویشـته کـه لـه خدنګـه(۷)
مـا د زړه ښیښـه د طفـل پـه لاس ورکـړه   کـې(۸) سـاتي کـې پـه عتـاب ولـي لـه سـنګه
پـه آرزو کـي د وصـال د کـوم ګلـرخ دئ   چـي مـي مځکـه شـوه پـه اوښـو لالـه رنګـه
پـر خـاطر مـي هـومره پـروت د غـم غبـار دئ   چـي آئینـه مـي شـي پـه دیـد د کـه لـه رنګـه
دا یـې سـتا خولـه و لیدلـه پـه ګلشـن کـي   لـه دا غمـه چـي غونچـه شـوه پـه زړه تنګـه
و صـحرا تـې(۹) سـترګو څـه حیرانـي ورکـړه   چـي آهـو یـې وحشـت نـه خـوري لـه پلنګـه

---

(۱) تې = ته یې (۲) چاپي دېوان: "دا حنان دي اول خوښ په بېزاري که ".(۳) چاپي دېوان: ژر د عقل. (۴) چاپي دېوان: بې هستۍ شو. (۵) چاپي دېوان: له لوري ویوست. (۶) - (۷) دا دواړه غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (۸) کې = که یې. (۹) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۱ ننګ و نام د کل جهان واړه پر ځای دئ
”حنان“ ویوست ستا ستم له نام و ننګه ۲۳۶۸

د هجران سپرو دي هسي کړم پایماله | چي فارغ یې کړم د عیش له وصاله(۱)
زړه مي ستا له لاسه هرساعت خراب دئ | لکه وکه په مکتب کي مرغه ځاله
خپلي سترګي حظ له خپله خطه اخلي | غزاله وي په سبزه سره خوشاله
له ساده مخه طمع د بوسي مه کړه | هلته خواست کوه چي خط شي دوه مثقاله
تر سیني یې زړه معلوم په نزاکت دئ | لکه کاڼي جلوه که له آب زلاله(۲)
که هر څو مي در ته کړې زارۍ جګیّه(۳) | خلاص دي نه کړم د رقیب د بو له(۴) جنجاله

۳۲۲ دا تور خال دئ په رخسار د یار ”حنانه“
که بورا دئ پر ګل ناست بې پر و باله ۲۳۷۵

بهار راغئ وخت د ګلو د لاله | ماتوم توبه د میو په پیاله(۵)
صبحدم د ګل ګریبان پاره پاره که | راشه ګوره د بلبل آه و ناله
عقل و هوښ صبر و ارام له سړي یوسي | خدا پر چا مه کړي د ترکو حواله
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که | په سبزه کښي ارام کاندي غزاله
غاښ یې هسي په سرو لبو کښي ښکارېږي | په پیاله کښي د لاله لکه ژاله
فلک کج رقیب دښمن، معشوق بې رحمه | دغه زه یم چي څکوم دا کشاله

۳۲۳ څه مستي یې وه په سترګو کښي حیران یم
چي ”حنان“ یې هم شیدا کړ هم واله ۲۳۸۲

زه به واورم ستا له مخه ښځه کله(۲) | د بلبل ګرزېده نه کېږي له ګله
فکر مه کوه د یار د ملا په خیال کي | سودایي به شي په دا کي ځغله ځغله
مستو سترګو دي په قصد دزړونو هسي(۷) | د ابرو لېنده تر غوږه و څکوله
زه و یار لکه دوي سترګي همسایه یو | یو د بل په کور شناخته نه یو هیڅکله
دا کړي له کاږه بخته را رسېږي | چي مدام زما یوه ده ستا پر بله(۸)
لکه خس د سېلاب(۹) خلاص له ګمراهۍ یم | پر اوږو د رهبر سپور یم تر منزله

۳۲۴ په خپه به ګلرخان د قندهار وي(۱۰)
چي په مرګ ولاړ شي(۱۱) ”حنان“ رنګه بلبله ۲۳۸۹

---

(۱) چاپي دېوان: له عیش و له وصاله. (۲) چاپي دېوان: جلوه که آب زلاله. (۳) چاپي دېوان: "که هر څومي در ته روی د پیر شفیع کړ". (۴) چاپي دېوان: د رقیب سپي. (۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۲) چاپي دېوان: یاره کله. (۷) چاپي دېوان: په قصد د خلقو څکه. (۸) چاپي دېوان: زما پریوه ده ستا پر بله. (۹) چاپي دېوان: لکه خس و سېلاب. (۱۰) چاپي دېوان: "پژمرده به ټول ګلان د قندهار وي". (۱۱) چاپي دېوان: ولاړ ي. (۱۲) چاپي دېوان: د سرو لمبو.
(۱۳) چاپي دېوان: بدخشان له. (۱۴) چاپي دېوان: "په امید چي صبر ناست د زړه پر سرو".

پر سرو لبو[۱۲] د خط لیکه رښتیا راغله
که له چینه بدخشان ته[۱۳] سودا راغله

په امید د وصل صبر پر زړه ناست و[۱۴]
ژر ولاړ شو چې د هجر تنا راغله

ولې نه ژاړم له دې غمه سرې سترګې
چې د یار د جفا سخته پر ما راغله

ما ګیله[1] در ته کوله له رقیبه
نه پوهېږم چې پر څه دې خندا راغله

ستا وصلت د رقیب مرګ، زما اختر دئ
کړئ آمین[۲] پر خوله عجبه وینا راغله

ګل و مُل، یار و ساقي، ساز و غزل دئ
ځکه ما ته د ځوانۍ هوا راغله

۳۲۵
د ازل قاسم چې وېش کاوه د برخو
ستا د غم برخه "حنان" له تنها راغله[۳]
۲۳۹۲

چې مې ستا د مخ د ګل هوا کوله[۴]
بلبلانو مې پر سر زمزمه کړله

په تور خط دي ګلګون مخ نشو نما که
لکه زېب صحیفه وکه له جدوله

دا ته نه وې په چمن کښې سر و قده
و نشتر ته چې رعشه باد واچوله

چې غوښته مې تل رشته د اشنایۍ
د جفا مقراض دې یو وار وشلوله[۵]

در ښکاره به تا له زما د زړه خواري شي
که دې یو وار خپل ښایست ولید پخپله

که خبر ستا په محبت شي زه ضامن یم
خپله رېږه که زاهد نه و شکوله

۳۲۶
ستا له امره یې سر کله وو پېچلئ
چې یاري دې له "حنانه" پرې کوله
۲۴۰۳

چې مې ستا د تور کاکل مینه کوله
ما پخپله بلا ځان له ره بلله[۶]

ستا د زلفو ګفتګوی نه تمامېږي
دا قصه ده تر قیامته مسلسله

له زېوره دې ښه حُسن مستغني دئ
آئینه د لمر فارغ وي له صیقله

د دنیا پر کل هستي مې قدم کښېښوو
ستا د عشق پر لار دا ګام دئ له اوله

ستا د مخ مصحف په خط سره زېب وکړ
د قرآن زېبایي کېږي له جدوله

مکدر یې طبیعت شي ګیله نه کړم
د هجران قصه ده ډېره مطوله

۳۲۷
چې تعریف یې زه "حنان" د زلفو کاږم
زما په لاس کې قلم مار شي هزار ځله
۲۴۱۰

راشه راشه ساقي راکړه یو څو جامه
امید نشته د دې دور له دوامه[۷]

ژر به ورسې مقصود ته زه ضامن یم
په اخلاص د یار پر لور واخله څو ګامه

نه پټېږي عشق د صبر په پرده کې
د عشاقو تشت لوېدلئ دئ له بامه

چې سیالي دې کړه[۸] د یار له شوخو سترګو
ښه چې و نغښت په ځنځیر کې شوې بادامه[۹]

له نسبته ستا د خولې له شیرینیه
دوې بوسې اخلي لبان د میم له نامه

خدای زده کله به د وصل دوا راکړې
نه خلاصېږم ستا د هجر له زکامه

(۱) چاپي دېوان: ما شکوه. (۲) چاپي دېوان: آمین کانئ. (۳) چاپي دېوان: حنانه تنها راغله. (۴) بله نسخ: کولَ.
(۵) په "ب" کې د دې غزلي همدا ځلور بیته سته. (۶) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (۷) دا غزله د چاپي دېوان د "م" ردیف په 64 مخ کې راغلې ده. (۸) چاپي دېوان: سیالي کوې. (۹) چاپي دېوان: "ښه و نغښت په ځنځیر کې شو بادام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۸ هسې دُر پېيي "حنان" د يار د وصف ۲۴۱۷
چې په شعر کې د غلنه نه ښوري زامه

عشق دي بيا راته زانګو کړه غر و سمه   که ولاړ، که ناست، که پروت زانګم له غمه
چې پخپله عشق ته ځغاستې(1) ګيله مه کړه   دا متل دئ خود کرده دارو له کمه(2)
تن مي هسې کړ ضعيف د فراق اوښو   چې ګيله راته د شواره شوه صنمه
ښاخ چې مات شي ګلان نه که، بې ستا زلفي   آفتاب رنګه ګلان کړي له هره خمه
بخت په شپه کې ستا د زلفو خوب و نه کړ   چې پرېشان خوبونه وينم دا له کمه(۳)
غمجن زړه مي و ګلرخو ته خلاص نه کړ   ډک له ګرومه زړه به قبر له ورمه

۳۲۹ باطن زړه د "حنان" ډک دئ له سرو وينو ۲۴۲۴
لکه زخم خندا کړي له دې عالمه

راشه واوره دا هوا هوس تر کومه(۴)   زغلوې دا د هوس فرس تر کومه
و دې غوښت د زمکې سر په تجارت کښې   ږغوې دا د کاروان جرس تر کومه
روح بندي دئ يو څو ورځې په جسد کښې   دا مرغه بندي(۵) د دې قفس تر کومه
يو څو ورځې د توښې زېرمه په کار ده   بې بها عمر دې ځي عبس تر کومه
چې همزولي(۶) دي همه په مرګ تمام شو   ته غره يې په دا نيم(۷) نفس تر کومه
عاقبت له خاورو پُر شي فکر وکړه   په حرامو ډکوې دا نس تر کومه

۳۳۰ ځان ته وکړه نصيحت "حنانه" ولي ۲۴۳۱
زغلوې دا د هوس فرس تر کومه

څه تېرېږي پر ما خوار ستا له هجرانه   مسلمان يم رحم کړه نا مسلمانه
خيال دي ځي اوښي مي هم ور سره ولاړې(۸)   لکه د رومي لښکر وروسته له سلطانه
له کتو د آهو چشمو بېغم مه شه(۹)   تر بانو لاندي خنجر لري(۱۰) پنهانه
که راحت غواړې پر خوله باندي مهر کښېږده(۱۱)   سر خوري ژر هغه(۱۲) پسته چې شي خندانه
په ښيښه کې د امکان(۱۳) هره دوا شته   د عشق درد وي چې فارغ دئ له درمانه(۱۴)
معشوق طفل چې په قيد د ضبط کښېوزي   چې شي پورته سروه وزي له بوستانه

۳۳۱ څه پوښتنه د غمزو(۱۵) له رهزنۍ کړې ۲۴۳۸
زنخدان يې له سرو ډک دئ "حنانه"

د يار جبين دئ تر لمر روښانه   خوله يې قطره ده له آب حيوانه(۱۶)
غاښونه دُر دي بې بها ګوره(۱۷)   لبان يې باج وړي له بدخشانه

(۱) چاپي دېوان: زغلي (2) - (3) له کمه = له کومه (۴) کومَ (۵) ب: دا بندي مرغه (۶) - (۷) دا برخه له "ب" څخه واخيستل سوه. په قلمي نسخه کې نه لوستل کېدله (۸) چاپي دېوان: "خيال دي ولاړ اوښي مي هم ور پسي ولاړې؟". (۹) چاپي دېوان: غافل مه شه (۱۰) چاپي دېوان: کاته لري (۱۱) چاپي دېوان: "په مجلس کښي د جهان پر خوله مهر کښېږده". (۱۲) چاپي دېوان: خپل سر ژر و خوري (۱۳) چاپي دېوان: په ښيښه کې د اسمان (۱۴) چاپي دېوان: "د عشق درد مدام فارغ دئ له درمانه". (۱۵) چاپي دېوان: د غمزې (۱۶) چاپي دېوان: "چشمه د حيات يې له زنخدانه". (۱۷) چاپي دېوان: "زلفي طعنه که د چين پر مشکو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لېندۍ پر موټي زاغ د تصویر دئ　　که یې تورخال دئ د وروځو له میانه
سترګي یې بِه(1) د نرګس تر ګل دي　　عُذار یې زیات دئ له ارغوانه
باڼو یې غشی وروځي لېندۍ دي　　خطا یې نه ځي تیر له نښانه
زما په ژړا یې مخ تازه تر شو(2)　　ولي تازه شي ګل له بارانه

۳۳۲　　د یار جفا وي تر حد تېری که(3)　　۲۴۴۵
له عشقه لاس واخله میرزا "حنانه"

عشق دي کړم له عقله هوښه بېګانه　　بدنامي مي شوه عالَم ته افسانه
د عاشق په ماڼې ډېر معشوق نرمېږي　　شمع ژاړي په سوختن د پروانه
څو یې غم زړه اوبه نه که(4) نه رسېږي　　و صدف ته د ګوهر یوه دانه
رنګ و بوی چي د وفا نه پکښې ویني　　عُنقا نه که په ګلشن کي آشیانه
زلفي نه دي پر مخ پروتي بې موجبه　　دي د طلسم د اماران دا خزانه
له غیرته مي زړه سل ځایه اره شي　　چي دي ګوتي په وېښتو وهي شانه

۳۳۳　　دا د کوم دلبر د زلفو و ځنځیر ته　　۲۴۵۲
"حنان" شو له ډېره شوقه دېوانه

ستا د مخ پر شمع کل عالم شو پروانه　　شاه دئ که ګدای دئ که هوښیار که دېوانه(5)
زه قدیم اشنا ستا د زړه ویني مي خوراک دئ　　حال د خپل دي دا دئ آه پر حال د بېګانه
خوی د جفا بس کړه د وفا خویونه زده کړه　　ولي چي پاتېږي پس له موږ دا افسانه
خیال دا ستا د زلفو له ما خواب و ارام یووړ　　کله خوب ورځي د چا چي مار شي همخانه
مخ دي ګنج د حُسن تور کاکل دي لکه مار دئ　　پروت وي مار له سره همېشه پر خزانه
زلفي دي شانه کړې پر ما توره تیاره شوه　　ما وړاندي لیدلې وه د تور طالع... کانه(6)

۳۳۴　　وینې یې ویده بخت شي د "حنان" زما دلبره　　۲۴۵۹
چرته که ځای مومي ستا د در پر آستانه

ګل له تا نازکي زده کړه ګلبدنه(7)　　سنبل خم شو ستا د زلفو له شکنه
د انار لړمون له وینو په دا ډک شو　　چي رنګ واخیست د باغ سېب ستا له ذقنه
ستا د قد په تما شا لوړه هوا که　　دا چي سروه پورته کېږي له چمنه
له وطنه به مشک و باسي بې قدره　　ستا د زلفو بوی که ور شي تر خُتنه
ستا له لبو سرې(8) هیڅ مناسب نشته　　که ابداره عقیق راشي له یمنه
د نرګس سترګي حیراني ستا تر سترګو　　مخ دي یووړه صفا یې له نسترنه

۳۳۵　　د "حنان" له خولې که واروي(9) د یار وصف　　۲۴۶۶
بلبلان به واړه کوچ شي له ګلشنه

---

(۱) چاپي دېوان: سترګي یې زیاتي. (2) چاپي دېوان: شي. (3) چاپي دېوان: "د یار جفا به دي تر حده تېر که".
(4) چاپي دېوان: څو یې غم ژړا اوبه نه که. (5) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (6) دغه ځای په اصل کي نه لوستل کېږي د "کانه" کلمه ما ور واچوله. (7) بله نسخه: ګلبدنَ. (8) سرې = سره یې. (9) ب: واوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت دي آواره کړم له وطنه — وطن څه دئ، له خوراک له اغوستنه
بد خويي رقيب در وښوده بد خوی شوي — اخلي روغ سړی(1) مدام پون له پمنه
عيب نه دئ که له نازه لېونی شي(2) — مېوه نه کوي هرګز د سيوري ونه
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه — طفلان تل د ګل د ستي وړي له چمنه(3)
د سهار سپېدې را وختې په شپه کې — که تر زلفو دي روڼا ځي له ګردنه(4)
د احسان لاس که اوږده عالم به خپل کړې — پر دېوال بتان محکم شي له روغنه

٣٣٦ — په ديدن د ګل بلبل هر دم چغېږي — ٢٤٧٣
ستا په ديد "حنان" اشنا شو له سخنه(5)

کښېناسته يې(6) کښېنوي سل آفتونه — پاخول يې پا خوي سل قيامتونه
چې د خط په خيال يې سر پر زنګون کښېږدم — تحويلدار شم د غمو په براتونه
قراري زما د زړه په نوي خط شي(7) — غزاله مومي آرام له مېږتونه
چې په تور و سپين(8) مې اړوي پوهېږم — چې کوي را باندي نور ازمويښتونه
ستا له لوري مې زړه نه راځي دلبره — که کوم ورته هزار رنګه خواستونه
چې په بد را سره واوښتې(9) پوهېږم — چې دي غوږ کړه(10) د رقيب حکايتونه

٣٣٧ — د ګلرخو مينه تنده ده "حنانه" — ٢٤٨٠
رېږ مرېز يې کړه د تن عمارتونه

څه به وايم د شوخ چشمو له افسونه — چې تاراج يې کړه(11) د سلو زړو کورونه
خيال د چا د زلفو لاړ ده په کښې کړې — چې زړه سوری شو د ځنځير له دې تاخونه(12)
چې د زړه پر زخم مالګې پاشي څوک دئ — په هيڅ رنګ نه که پروا د(13) چا له خونه
له غيرتې(14) د خط، زلفې پېچوتاب شوي — پېچه کېږي مدام مار له مېږتونه
چې رکاب يې د پېري له سترګو جوړ وي — په ميدان کې بې پراته وي خود سرونه(15)
د تبجن د عشق دوا عناب د لب دي — دا نسخه مې ياده ده(16) له افلاطونه

٣٣٨ — د اوبو ږغ ژرنده نه پرېږدي و وارته(17) — ٢٤٨٧
د "حنان" اوښو په خرخ کړه اسمانونه

لړيې و وته له زړه څخه کينه — چې يې راکړه يو څو داغه پر سينه
چې يې خيال د لبو ګرزوم په زړه کې — زما سينه شوه د ياقوتو خزينه
پس له دې مې په عوض د اوښو زړه ځي — چې اوبه لړ شي ګل د رومي تر چينه

---

(١) چاپي دېوان: روغ‌سړی اخلي.(2) چاپي دېوان: لېونی سوې(3) اصل: "طفلان تل وړي د ګل دستې له‌چمنه".(4) چاپي دېوان: "که‌تر زلفو بې روڼا شوه‌له‌ګردنه".
(5) چاپي دېوان: اشنای‌شي له‌سخته(6) چاپي دېوان: که‌يې ناسته‌وي(7) چاپي دېوان: "نوی خط يې ځکه‌زما د زړه پای‌بند شو".(8) چاپي دېوان: پر تور و سپين.(9) چاپي دېوان: را سره‌يار واوښت.(10) چاپي دېوان: چې يې غوږ کړ.
(11) چاپي دېوان: تاراج کړې‌دي(12) چاپي دېوان: "زړه‌سوری چې شو ځنځير له‌دې تاخونه".(13) چاپي دېوان: پروانه‌کا.
(14) له‌غيرتې = له‌غيرته‌يې.(15) اصل: په‌رکاب کې يې پراته‌نه‌دي سرونه (16) چاپي دېوان: ياده‌وه.(17) چاپي دېوان: وخوا بته

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کاروان د غم پر اړوي بل لېږدي — زړه مې خدای کړ د غمونو سفینه
په ازل چې یې تقسیم د برخو وکړ(1) — ستا د غم برخه زما شوه مهینه
چې زاهد و ته د عشق خبري وایي — لکه جنګ لره چې باسي ارتینه

۳۳۹ د "حنان"(2) فرق له رقیبه سره وکړه
چیرته نن ورځ خدمتګار او دېرینه ۲۴۹۴

بنه چې مې ولیدې په تن سیمینه(3) — مخ دې ګلاب دئ قمر جبینه
دا ستا د حُسن په لاله زار کښې — آفتاب حساب دئ له خوشه چینه
حیران شوخۍ ته(4) دا ستا د سترګو — زاهدان باسي له خپله دینه
زړه په کار نه دئ د عشق بې داغه — ګوتې څه شی ده بې له نګینه
ورو ځي لیندۍ دي بانو دي غشي — څوک نه خلاصېږي ستا له کمینه
خوله دي غونچه ده زنه دي سېب ده — خط مچمچۍ دي لب انګبینه

۳۴۰ په وصل و هجر دي نه پوهېږم
"حنان" دي ویوست له آن و اینه ۲۵۰۱

تویوي مې په ستم بې پروا وینه — په جفا مې له ناتوانو اعضا وینه(5)
په آرزو د کوم ګلرخ د لعلو لبو — تویوم چې تل پر ځای د ژړا وینه
چې یې مشک برابر نه شوه ستا له زلفو — د نافې په دا سبب شوه غذا وینه
مقابل چې یې کړ ځان ستا له رخساره — ګلاب وچه کړه په دا له حیا وینه
د غونچې له خون دلۍ خبر نه دئ — د ګل توی کړه په چمن کې سبا وینه
ستا د خولې پیاله یې نقش وه په زړه کې — له خندا سره چې قی کړه مینا وینه

۳۴۱ چې محروم له ګلرخساره سم ناصحه
زما "حنان" له سترګو درومي په دا وینه ۲۵۰۸

ستا وصل مې نصیب شو که اختر دئ نازنینه — طالع مې یاري وکړه چې مې زړه خلاص شو له کینه(6)
ستا خیال چې له ما ولاړئ(7) په نظر د خلکو خوار شوم — قېمت د ګوتې څه دئ چې شي خلاصه له نګینه
دا ستا مخموري سترګې زما د وینو رغبت نه که — له هسې سرو شرابو دا پیاله نه شوه رنګینه
څو زما د زړه په کونج کې ځای پیدا اوله نه کړې — ممکن نه دئ غبار چې را ولاړ شي له زمینه
په خپله بلا را وړې یاوه ګوی له خپله ګفته — خندا د زرکې وکړه رهبري له دې شاهینه
ستا له زلفو له رخساره زاهد هیڅ فیض یو نه وووړ — د راندہ په دود محروم وي همېشه له تورو سپینه

۳۴۲ چې کاږي "حنان" نقش ستا د تورو سترګو زلفو
سنبل په خوله نیولې غزاله راځي له چینه ۲۵۱۵

---

(۱) چاپي دېوان: وکئ. (2) چاپي دېوان: زما حنان. (3) بله نسخه: سیمینَ. (4) بله نسخه: شوخۍ ته حیران یم، ب: شوخۍ ته حیران. د متن کلمات ما مخ و شاکړل. (5) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کې نسته.
(7) په چاپي دېوان کې "لاړ شو" دئ. ما ځکه "ولاړئ" و کیښن چې د شاعر له لهجې سره سم دئ او هم یې مفهوم نه ورانېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما د ځان ویر په هغه ساعت کاوه | چي مي زړه و تا ناترس ته درکاوه
د رقیب له ډېره جوره ژړا راغله | و اشنای ته چي مي زړه خالي کاوه
عاقبت تر حیا تېر کړم بې صبریه | که هر څو مي زړه په صبر ټینګاوه
خود به هسي تر ساعته نه پاتېږي | ګل چي مخ(1) دا ستا له حُسنه جنګاوه
چي یې ستا د عشق خوارۍ وارو بدلې | که رستم و ټال د فکر زنګاوه
هلته بخت را کړې دا ستا زلفي په لاس کښې | چي څنځیر د لېونتوب مي شرنګاوه

۳۴۳ چي "حنان" یې خوار و زار لیده په غم کښې
فلک دف د نمر له شوقه درنګاوه ۲۵۲۲

چي را ښېښه د دلبر د مخ بربښنا شوه | زما د سترګو له اورو ژړا په دا شوه
دا د کوم ګلرخ د خولې په خیال کي هسي | په ګلشن کي د غونچې شګوفه وا شوه
چي ابرې پاشي پر مخ له لېونتوبه | آئینه د چا د دید په تمنا شوه
دا د کوم صیاد د شَست له ذوقه هسي | چي ملاخمه د لېندۍ هسي دوتا شوه
له کامله عشقه فیض عاشق یوسي(2) | دا ړنده زلېخا څه رنګه بینا شوه
دا چي ته ورغلې باغ له ګلرخه | له هوسه غونچه څکه په خندا شوه

۳۴۴ په طمع یې د وصال هجران کباب کړ
د "حنان" په خاطر هغه، ښېښه دا شوه(3) ۲۵۲۹

اند ښېښه را ته د سترګو د قصاب شوه | د تن وینه چي مي اوښکه د کباب شوه
د غمزې نشتر یې کار و کړ په زړه کي | چي باقي څه وینه پاته وه(4) شراب شوه
جای نشینه په کښې(5) خیال د کوم مهروی دئ | چي مي خونه په رونا لکه آفتاب شوه
دا د چا د ناوک خیال دئ په کښې ګرزي(6) | نا آرامه مي سینه لکه سیماب شوه
را په یاد د کوم دلبر د غاښو دُر دي(7) | هره سترګه چي مي موج د دریاب شوه(8)
دا د چا په خیال زړه هسي پروانه دئ | د مجلس ګرمي چي شمع د احباب شوه

۳۴۵ بېهوده لافي د زهد کړې "حنانه"
غاړه ستا بنده د زلفو په تناب شوه ۲۵۳۲

را رسېږي دا جفا له دلربایه | چي هدو له مي نه راځي هُمایه
هسي نه چي نن عاشق شوم پر خوبانو(9) | مادرزاد مي عشق را وړئ دئ له ځایه
تر مجلس د عشق به ولې نه جاربږم | چي هلته شاه برابر دئ له ګدایه
در پوهېږم چي له قهر را ته ډک یې | چي په زړه کي څه لرې را ته یې وایه(10)

---

(۱) ب: ګل چي حسن. (2) چاپي دیوان: وړای شي. (3) چاپي دیوان: وا شوه. (4) چاپي دیوان: ماته وه. (5) چاپي دیوان: جانشین په زړه کي. (6) چاپي دیوان: "دا د چا د خدنګ خیال نن په کښې ګرزي". (7) چاپي دیوان: "دُر د غاښو را په یاد د کوم دلبر دئ". (8) چاپي دیوان: موج وهي دریاب شوه". (9) چاپي دیوان: عاشق یم د خوبرویو. (10) چاپي دیوان: را ته و وایه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دي خیال را تئ زړه مخ لره ورو ووت[1] — کورنۍ وزي مېلمه لره له سرایه
چي نظر مي شو پر غشو هم پر تُوره — د احوال په شان نظر مي شو دوه ځایه

۳۴۲
هیڅ یې نه ورسېدې په غور ولي؟
د "حنان" تل ګذران دئ له وای وایه
۲۵۴۳

و مي سو[2] خرمن د صبر پریرویه — سر ترپایه ناز، ادا[3] آتشین خویه
عالمونه قتلوي پروا په نه که — کج یې زلفي، کج کاته و کج ابرویه
خوله غونچه، خط بنفشه، عُذار یې ګل دئ — ډېر بې رحم بې وفا دئ عنبر بویه
و سبزه ته یې د خط ریحان حیران دئ — ګل یې تل اخلي د رنګ سبق له رویه[4]
په خبرو هسي رنګ شکر افشان دئ — چي طوطي یې تعلیم وړي له ګفتګویه
جلوه ګر دئ، ستم ګره،[5] ناز پرور دئ — دوه عالمه یې بندي دي په دوه مویه

۳۴۷
په ځنځیر دا ستا د زلفو یې بندي کړه
لېوني شو "حنان" ستا له جستجویه
۲۵۵۰

و لېمو ته تویېده مه ورښیه — و اورو ته اورېده مه ورښیه
که شوخ چشم نه رام کېږي عیب نه دئ — و آهو ته رمیده مه ورښیه
د بوسې په غلا کښې ډېر هوس استاد دئ — ګل او طفل ته ولېده مه ورښیه
سر و کار د عاشقانو دئ له اوره — پروانه ته کړېده مه ورښیه
د سېلاب و مخ ته څوک درېدای نه شي — و عاشق ته ښوهېده مه ورښیه
هر زاهد له خپله وهمه نا قرار دئ — یخ خوړلی لړزېده مه ورښیه

۳۴۸
د عشق اور مي په سینه کښې دئ ناصحه
و "حنان" ته ګرمېده مه ورښیه[6]
۲۵۵۷

﴿ ی ﴾

نن دي بیا دي د رقیب خبري نغوتي — چي له درده دي لبان دي راته مښتي
له غیر ته د شانې مي زړه اره شي — چي بې فهمه دي په زلفو وهي ګوتي
عشق دي ورو و ستم تر هسي لېونتوبه — چي مدام ګرېوان پاره یم[7] څېري ختي
دا د لاړو په شربت یې لبان مُبتلي — که له قهره را ته که[8] خبري تتي
ستا د میني د نهال په سیوري ناست وم[9] — چي ریښې یې دي[10] زما تر زړه جاروتي
ستا رقیب کله زما پر مخ را تلای شي — د مړو و جنګ ته نه وزي عورتي

۳۴۹
د "حنان" عشق عارضي نه دئ چي ولاړ شي
ستا په در کي یې د میني موږي نجتي[11]
۲۵۷۴

---

(۱) چاپي دېوان: در و ووت. (2) اصل: ویې سو. (3) چاپي دېوان: سر تر پا نازو ادا. (4) اصل: له بویه. (5) چاپي دېوان: ستم ګردئ. (6) ب: ګرمېده ورښیه. د کاتب تېروتنه ده. (7) چاپي دېوان: پاره ګرېوان یم. (8) چاپي دېوان: را ته کړې. (9) چاپي دېوان: ناست یم. (10) چاپي دېوان: ریښې یې شوې. (11) چاپي دېوان: موږي نختي؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یار در ته مي نفس ځي و راځي   په کوڅه کي جوړ عَسَس ځي و راځي
آه مي نه لري اثر(1) راته معلوم شو   که ولور ته د دا درس(2) ځي و راځي
په صحرا کي د جنون مي زړه بېتابه   همېشه لکه جرس ځي و راځي
ستا نامه مي ولي ور کړه و قاصد ته   شور د زړه مي په هوس ځي و راځي
که هوا دي رقیب کړي(3) د لبو څه شو   شېرینۍ ته هر مګس ځي و راځي
ستا مذکور دئ په کوڅه و په بازار کي   بوی د ګل په هر نفس ځي و راځي

۳۵۰ په نارو د "حنان" زړه نه سترۍ کېږي
سپور د عشق پر تېز فرس ځي و راځي ۲۵۷۱

له زړه کله د نو خط د خط هوا ځي   دا دود نه دئ چي له دې اوره جدا ځي
که مي زړه د لبو میل که ښایېږي   د دې میو اثر کله له مینا ځي
که یې جمع که څوک دُر دي بې قیمته   پر هر در باندي چي اوښي د ګدا ځي
که لوړ نوم غواړې ور څه ګوښه نشین شه   قاف تر قافه پوري تل نوم د عُنقا ځي
سپور د ناز پر توسن و، زړه ته مي و وې(4)   دا د چا د خونریزۍ په مدعا ځي
چي یوه ډوډۍ په درست(5) جهان قسمت که   لکه لمر تر شرقه غربه په هوا ځي

۳۵۱ طاقت ستا د فغان نه لري "حنانه"
بلبلان چي بیا له باغه(6) په غوغا ځي ۲۵۷۸

د عاشق و ځای ته کله بوالهوس ځي   و څراغ ته پتنګ ځي،(7) نه چي مګس ځي
په دریاب کي دي د غم بېتا دلبره   د حُباب په شان مي سم سر و نفس ځي
چي د عشق شعله یې بله شي په زړه کي   و سره اور ته په هوس(8) لکه قُقنس ځي
رخ دي هسي خوار عاشق سره ابتر کړ   چي په خپل غولي کي کوږ لکه فرس ځي
که رقیب کړې(9) تر ما پورته عیب نه دئ   په دریاب کي ګوهر لاندي پر سرخس ځي
هر عاشق چي شي واصل له نارو پرېوزي   تر منزله په فغان، په شور(10) جرس ځي

۳۵۲ چي جفا یې له ګلرخو ده لیدلې
دا "حنان" به بیا په ټُرکو پسي پس ځي ۲۵۸۵

د پتنګ په دود چي شمع لره(11) خوځي   دا په دا دي عاشقان شو بځي بځي
په تش دید زړه له سرې ګلرخان یوسي(12)   له اوله اور لګېږي(13) په پېلو ځي
د زړه اور به مي اسمان و کباب کړئ   کې له مخه پرده نه وای د اوریځي

---

(۱) چاپي دېوان: تاثیر. (2) چاپي دېوان: و درګاه ته د وارس. (3) چاپي دېوان: که هوا که رقیب ستا. (4) چاپي دېوان: "سپور د ناز پر سمند و زړه ته یې و وې". (5) چاپي دېوان: په ګرد جهان. (6) چاپي دېوان: تل له باغه.
(7) چاپي دېوان: پتن ځي. (8) چاپي دېوان: په ډېر شوق. (9) چاپي دېوان: که رقیب شو. (10) چاپي دېوان: په فغان و شور. (11) چاپي دېوان: شمع و ته. (12) چاپي دېوان: بوځي. (13) چاپي دېوان: اور لګېږي له اوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معنا پوښ د عمل په صابون پاک که — ظاهري جامې څه وينځې په بروځي
چي په شان د يار د زلفو دي په خوښ يم — که فلک(1) مي کړې را توري د بخت ورځي
د مخ اور يې زما زړه،(2) هډونه وسوه — وچ که لوند وي په ځنګله کي اور يې سوځي

٣٥٣ — د بوسې داد که کوې پر "حنان" وخت دئ(3)
طمع نشته د ژوندون د سبا ورځي — ٢٥٩٢

د زړه وينې تر لېمو بېتا هردم ځي — له ګلابه چي لمر وخيژي شبنم ځي(4)
چي دي خيال ځي له خاطره په هغه دم — زما روح يې له قدمه سره سم ځي
دستبوسي به دي په هيڅ زمان پرې نه ږدم — که مې سر هره ګړی لکه قلم ځي
تر سيني به په ګل ښخ لکه قلم وي — چي په عشق کي دو زبان و پېچو خم ځي
ستا له دره چي هردم ځم په ماتم ځم — لکه طفل د استاد پرلور په غم ځي
چي مفلسه شې لاس مه وينځه له رحمه — برګ کشتي ده د مېږيانو چي پرنم ځي

٣٥٤ — د خپل يار جور و جفا دئ زهير کړئ
چي "حنان" له درده هسې پر ملا خم ځي — ٢٥٩٩

د عشق اور که پټ ساتم زړه و ځان سوځي — کې تقرير کوم په ژبه زبان سوځي(5)
د ګلرخ د لعل لبو له غيرته — د درياب په ميان کي ښاخ د مرجان سوځي
چي قدم له نازه کښېږدي په چمن کي — له هيبته يې د حُسن ګلان سوځي
که بې اوره چا سوختن نه دئ ليدلئ — د ګلرخو مينه اور ده جهان سوځي(6)
د لسوخته شو لاله ستا د مخ له رشکه — همېشه له خپله عقله نادان سوځي
که سېلونه د ژړا د باران نه وای(7) — د رخسار په اور يې مځکه اسمان سوځي(8)

٣٥٥ — د وصال ښادي دي(9) ورکړه رقيبانو
د هجران په اور يوازي "حنان" سوځي — ٢٦٠٢

چي په زلفو کي دي ګوتي د شانې ځي — دا په دا مې له لېمو څخه چينې ځي
چي مې زړه و آشفته د مخمور چشمو — بوی د ميو مې له زخمه د سينې ځي
دا چي عکس ستا د زلفو پکښې ګرزي(10) — پريشاني کله له زړه د آئينې ځي
چي دي خيال په کښې مقيم دئ عيب نه دئ(11) — که د ګلو بوی زما له ديرونې ځي(12)

---

(١) چاپي دېوان: چي فلک. (2) چاپي دېوان: زما د زړه هډونه. (3) چاپي دېوان: "د بوسې داد پر حنان کوه نن وخت دئ". (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:-

د عشق اور که پټ ساتم دل و جان سوځي — کې په خوله تقرير کومه زبان سوځي

(6) چاپي دېوان: "د ګلرخو د ميني اور جهان سوځي". (7) چاپي دېوان: "که يې سېل د باران د ژړا نه وي". (8) دا بيت او پنځم بيت سهواً سره لاندي باندي سوي دي. (9) چاپي دېوان: ښادي يې. (10) چاپي دېوان: "چي يې عکس ستا د زلفو په زړه ګرزي". (11) چاپي دېوان: "چي دي خيال پکښې تصميم شو عجب نه دي". (12) چاپي دېوان: زما له کاشانې ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـه يـې وليده سپيدي ستا د دندانو — په هغه دم آبداري له دردانې ځي
همېشه يې(1) پر سپين مخ زلفي پرتې دي — ښامار کله په تدبير له خزانې ځي
۳۵۲ باده خوره د يار په بزم کې "حنانه"
بوی د مهرو محبت له پيمانې ځي ۲۲۱۳

هر چي بد وي هغه بد په عقبا پاخي — روند محال دئ چي له خوبه بينا پاخي
و قبلې ته د عشق مخ د کل عالم دئ — و درياب ته ځي چي سيل له هرځا پاخي
د زاهد خوی تبديل نه مومي له عشقه — کوم جاهل دئ په دوا چي دانا پاخي(2)
مشغول مه اوسه په غم د سېم و زرو — د دنيا له ډېره فکره سودا پاخي
د لږ عمر خوشالي له ګله زده کړه — چي و خار ته هر سهار په خندا پاخي
دا زما په ژړا خط د يار زرغون شو(3) — چي باران د پسرلي(4) اوري ګيا پاخي
۳۵۷ بې له خدا چا ته اميد مه کړه "حنانه"
د سائل په ډېره طمع حيا پاخي ۲۲۲۰

د بهار پر موسم سيل د صحرا دئ — هر بلبل په زمزمه د مرحبا دئ
زرغون فرش دئ د سبزې پر غوړولی — د هرګل سايه يې چتر د هُما دئ
سره قبا ارغوان واغوسته له شوقه — زرغونه عصا په لاس کې هر ګيا دئ
مجنون بېد زلفي له خياله څړولی — له هوسه سور او ژړ رعنا زېبا دئ
ځراغان د شګوفې دي په هر باغ کې — هر طرف بلبل جدا جدا ګويا دئ(5)
صراحي غونچې په غبرګ کې ده(6) اخيستې — لاله جام پر لاس نيولی مهيا دئ
۳۵۸ د بهار سيل له ياره سره زيب که(7)
و "حنان" و ته زندان شو چي تنها دئ ۲۲۲۷

د هر چا چي زړه په تور کاکل اشنا دئ — د هغو د پرېشانی سفر په خوا دئ
څو آئينه غوندي(8) حيران نه شي په عشق کې — تر هغو يې د ديدن طاقت د چا دئ
چي طاقت يې د ديدن راوړي دا څوک دئ(9) — د قيامت تر لمر يې مخ ډېر مصفا دئ
له شوخۍ يې درس د ناز په زړه کې نشته — چي هر چين يې د جبين موج د خندا دئ
شوخ چشمان که نه رام کېږي عيب نه دئ — له سايې خپلې، آهو ته رم پيدا دئ
تنګه خوله يې په مثال د مېږي سترګه(10) — نه غلط شوم چي مثال يې ناپيدا دئ
۳۵۹ نن "حنان" هسې فنا په خيال د ده دئ
چي کافور د ده د مرګ(11) صبح فردا دئ ۲۲۳۴

---

(۱) چاپي ديوان: همبشه دي.(2) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته.(3) چاپي ديوان: زرغون شي.(4) چاپي ديوان: په پسرلي.(5) چاپي ديوان: "پر هر ښاخ جدا جدا بلبل ګويا دئ".(6) چاپي ديوان: په غبرګ کي دئ.(7) چاپي ديوان: "د بهار ديد له ښه ياره سره ښايي".(8)چاپي ديوان: آئينه رنګه.(9) چاپي ديوان: "چي د تش ديدن طاقت يې لري څوک دئ".
(10) چاپي ديوان: د مېږي سترګي.(11) چاپي ديوان: چي کا فور يې د کفن.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماوې زلفي دي حاشیې مخ دي کتاب دئ
ویل عقل د دانا په کښې خراب دئ[1]

ماول[2] وروځي دي کږې او حال دي څه دئ
ویل خال مې دئ امام وروځي محراب دئ

ماول څاه دي زنخدان را معلومېږي
ویل لیري ځني ځه د زړو ګرداب دئ

ماول سترګي دي بادام کاته دي څه دي
ویل هر دیدن قاتل د شیخ و شاب دئ

ماول نه دي شم تعریف د خولې کولای
ویل خوله مې په سرخي سره ګلاب دئ

ما ویل عالم دي قتل کړه نور بس کړه
ویل څه؟ په عاشقۍ کي دغه باب دئ

۳۲۰ ما ول مړ دي کړ "حنان" په درد د هجر
ول[3] په عشق زما د مړو کم حساب دئ ۳۲۴۱

چي رخسار یې ښایسته تر ګل ګلاب دئ
د هغه له لاسه ملک د زړه خراب دئ

آهو مشق د رم له هغه ځخه زده کړ
خوشه چین چي یې د زلفو مشک ناب دئ

مار چي هسي پېچ و خم ځي خبر نه یم[4]
چي لیدلئ یې د چا د زلفو تاب دئ

و بهار تې[5] د خط حُسن شو ببهوښه
چي نیم پروت دئ په سایه نیم په آفتاب دئ

د ملا خیال یې کړم ضعیف[6] تر هسي حده
چي و ما ته د مېږي اوښکه دریاب دئ

و ابرو ته یې مژګان دوعا په دا کا
نوې میاشت چي شي ښکاره دوعا ثواب دئ

۳۲۱ د "حنان" حال و هغو ته[7] معلومېږي
چي د عشق په عظیم بحر کي غرقاب دئ ۳۲۴۸

عاشقي د راحت ځای نه دئ آشوب دئ
هر قدم چي پکښې اخلي لېونتوب دئ

هغه مومي مدام وصل[8] د سیاه چشمو
چي تر سترګو یې روان د زړه زهوب دئ

نه یې شوه په خط بیده فتنه د سترګو
عبث وایي چي شبرین د پسرلي خوب دئ

برى نه وړي هر لښکر چي تر شا ګوري
بې د یار له بانړو ګانو، دا یې لوب دئ[9]

دا واړه د عشق له فیضه نه دي څه دي
چي رقیب د عاشقانو لکه کوب دئ

بې و هلو سپی رقیب نه پر لار کېږي
همېشه د ګاو خره تعلیم په چوب دئ

۳۲۲ تورو زلفو یې طالع د "حنان" تور کړ
چي استاد شاګرد یورنګ شي سرېتوب دئ ۳۲۵۵

عبادت په ظاهر شکل عبادت دئ
په نقطه تر عبادت زیات عیادت دئ[10]

نقصان نه لري پوښتنه د بیمارو
زیات له لویو خلکو ښایي سعادت دئ

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) ماول "د واو په زوره کي" ماویل. (3) ول: ویل، وې. (4) چاپي دېوان: "مار چي هسي پېچو تاب ځي نه پو هېږم ". (5) و بهار تې: و بهار ته یې. (6) چاپي دېوان: ضعیف کړم. (7) چاپي دېوان: و هغه ته.
(8) چاپي دېوان: د یار وصل. (9) چاپي دېوان: "بېله ستا د تورو زلفو دغه لودب دئ ".(10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل "خطي نسخه "کي همدا پنځه بیته ده. د پنځم او شپږم بیت لپاره یې تر مقطع د مخه ځای پرې اینبئ دئ او تش پاته دئ په بله نسخه کي هم پنځه بیته ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قدم مي مشرف کړه کور، بنا یېږي | د مېږي کره سلیمان ورشي عادت دئ
ستا عشق نه دئ عارضي چي له ما ولاړ شي | دم په دم لحظه لحظه یې زیادت دئ

۳۶۳ له ګوښې د سترګو لږ څه نظر وکړه
ستا له دیده د "حنان" مراد شهادت دئ ۲۲۶۰

څه شو که یار مي په سل رنګه اضطراب ناست دئ | لکه شعله پر سر د اور په پېچو تاب ناست دئ[1]
نهان کاته یې لکه روح په رګ و پی کي لاړ شو | او شکر خند یې شو نمک چي پر کباب ناست دئ
دغه تورخال چي یې د خولې په کونج کي ویني، نه دئ | دغه هندو دئ پر کنار د حیات آب ناست دئ
ثوک به یې خلاص شي له غمزو د هغه شوخ بېباکه | چي کښېلئ دئ خنجر د کین او په عتاب ناست دئ
دا په رخسار باندي یې تار د زلفو دئ حلقه | دغه لړم دئ و رڼا ته د مهتاب ناست دئ
زاهده زړه ته د عاشق په حقارت مه ګوره | چي ګنج د عشق یې همېشه پر زړه خراب ناست دئ

۳۶۴ مجروح "حنان" له دره مه شړه دوا یې وکړه
چي په امید دا ستا د لبو د عناب ناست دئ ۲۲۶۷

تن په زخم دئ معمور زړه په غم ښاد دئ | ستا د جور په همت اقلیم آباد دئ
د نامې د وړو حاجت قاصد ته نشته | د خپل آه په لاس بې ورکم کاغذباد دئ
ستا د قد له شرمه سروه ده ولاړه | دا مریی[2] به کله وتښتي آزاد دئ
که تصویر نقاش دا ستا د رخسار وکیښ | افرین یې پر قلم باندي، استاد دئ
چي و زلفو ته دي لار شاني پیدا کړه | د حیات په اوبو لوی مګر شمشاد دئ
کامراني[3] په عشق کي هیچا پیدا نه کړه | که مجنون و، که وامق و، که فرهاد دئ

۳۶۵ جنت زموږ دئ زړه خوشاله کړه "حنانه"
دا له پلاره پاته باغ وقف اولاد دئ ۲۲۷۴

نن مي زړه بندي د هغه پریزاد دئ | چي د زړه په وړو کي څه رنګه استاد دئ[4]
د تور بخت را سره هسي اشنایي ده | چي په عمر مي له عیشه زړه ناښاد دئ
څه آزار مي دئ اخستئ نه پوهېږم | پر هر مخ چي شم مین هغه جلاد دئ
چي مي نه راموجود بړي ورځ د وصل | ګذران مي د جرس په دود فریاد دئ
چي له هجره یې مدام آه و فغان کړم | له نارو مي سنګ وکوه واړه په داد دئ
دوه طاسونه مهر و ماه اسمان تخته ده | ستوري کل سره مُهرې فلک نراد دئ

۳۶۶ چي دا هسي رنګ حریف لرې "حنانه"
دغه ستا سعیَ و کوښښ واړه برباد دئ ۲۲۸۱

(۱) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (2) چاپي دیوان: دا غلام (3) چاپي دیوان: کامیابي. (4) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د مخ مثل ګل کله د بهار(1) دئ — که لاله، ګلاب، سمن دئ که ګلنار دئ
ستا د قد په تماشه یې(2) میوه ولاړه — که نشتر، سروه، عرعر دئ که چنار دئ
حیرانېږم دي و طرح ته د زلفو — بنفشه، سنبل، که مشک دئ او که مار دئ
ستا د دید په طمع پورته کښته ځغلي — مشتري، شمس و قمر دئ که عطار دئ(3)
دا ستا لبو یې د زړه وینه کړه وچه — که مرجان لعل و یاقوت دئ که سوفار دئ(4)
خیال د سترګو مي دي زړه له واکه(5) ویوست — چي شراب، پیاله که مي(6) دئ که خمار دئ

۳۲۷ په تعریف دا ستا د مخ "حنان" ویېرږي — څه زبان، ویل، څه نطق، څه ګفتار دئ ۲۲۸۸

په نسیم دي د وصال خرم بهار دئ — ګلچین ستا د مخ د ګل هر ګلعذار دئ(7)
تسلي مي د عُذار په بوسه وکړه — چي قرار و نیسي زړه مي نا قرار دئ
چي نظر د باغ پر ګلو پر ګلزار کړم — بې له تا راته هر ګل په مثل خار دئ
په هوا ستا د میګونو لبو لعلو — یو هم نشته چي په بزم کي هوښیار دئ
ستا بیمارو سترګو زه هسي بیمار کړم — چي کا ته د نرګس ګل را باندي بار دئ
چي له خاره ځغلي ستا له خود بیني ده — ولي ګوره د پېښو خار ګل د دستار دئ

۳۲۸ د هر ښکلي طلب کړي "حنان" بېخوده — د مفلس په شان د هر کونج طلبګار دئ ۲۲۹۵

مخ دي ګل قد دي تر سروي(8) برابر دئ — ګلعُذاره ستا د سروي ګل ثمر دئ
خوش قلمه صحیفه ژر تر تورېږي — ستا و مخ ته د تور خط رقم ضرر دئ
چي له غشو د مژګانو دي(9) ببرېږي — آئیني په لاس کي تل آهني سپر دئ
شمع ژاړي پتنګ سوځي له حیرته — په مجلس کي چي زما د درد خبر دئ
د وصال شپه دي(10) هر ګوره ژر تېرېږي — د عشاقو د مجلس شمع شرر دئ
چي په خواب خیال د خولې د غونچي وینم(11) — د بلبل له بانوګانو زما بستر دئ

۳۲۹ د جنت په باغ قانع مه شه "حنانه" — د عاشق پر همت دا ځای مختصر دئ(12) ۲۷۰۲

ستا د مخ د شغلي اور دئ — چي یې سوئ زما کور دئ
دا دي(13) زلفي پر ګردن دي — که افعي پر چندن سپور دئ
دا یې خال په رخسار نه دئ — پر ګل باندي بورا تور دئ

---

(١) چاپي دیوان: د ګلزار دئ. (2) چاپي دیوان: ستا د قد په نظاره یې. (3) چاپي دیوان: "مشتري، شمس و قمر ستوری د سهار دئ". (4) چاپي دیوان: "که مرجان، یاقوت، عقیق لعل آبدار دئ". (5) چاپي دیوان: له هوښه و یوست. (6) چاپي دیوان: که خم دئ. (7) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته (8) چاپي دیوان: قد دي سرو برابر دئ. (9) چاپي دیوان: ستا و برېږي.
(10) چاپي دیوان: د وصال شپه یې. (11) چاپي دیوان: "چي په خوب کي خیال د غنچې وینم". (12) چاپي دیوان:-
په جفا یې ولي وژنې بد نامېږې — د حنان و مرګ ته هر بانو خنجر دئ

(13) چاپي دیوان: دا یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ژړا مـې هسې خاندي   لکه ګل پـه باران خپور[1] دئ
که رقیب لـه ما څه وايي   دروغ وايي مخ يې تور دئ
دا يې سترګي خط ته ګوري   که آهو يې سنبل خور دئ
۳۷۰   ستا د سترګو له تاثيره   ۲۷۰۹
"حنان" هم د مجنون ورور دئ

و وحدت ته نژدې زړه له ځانه دور دئ   د دې باغ د ګل غوټچه سر د منصور دئ
د يار خيال ته مې خالي کړ د زړه غولی   مېلمانه لره تيار شي سرای، دستور دئ
وچېده نه که يو دم د زړه له نمه   په لېمو کي مې توپان دئ که ناسور دئ وينې
څه نه رسم دئ د عشق په شريعت کي   وچنې دم زدن کله د دستور دئ
هيڅ پروا نه که زما له ساړه آهه[2]   د ښايست په ميو مست هسې مغرور دئ
ستا رقيب په بدو ښو خبردار نه يم   د يار خيال په هر ساعت را ته حضور دئ
۳۷۱   په خوبانو کي مدام که په دا فخر   ۲۷۱۲
چي "حنان" رنګه عاشق را باندي چور دئ

ما وې زړه مې ستا په زلفو کي اسير دئ   ويلې[3] هر زمان مجنون لره ځنځير دئ[4]
ما وې ستا مژګان مې وليده په خواب کي   ويلې دغه خنجر ستا د مرګ تعبير دئ
ما وې داد به له تا غواړمه په حشر   ويلې تا رنګه هر يو مې دامنګير دئ
ما وې د بر ستم پر ما مه کړه ضعيف يم   ويلې کړئ ما دا ستا د مرګ تدبير دئ
ما وې زلفې شب قدر، مخ دي څه دئ   ويلې جبين مې په ښايست بدر منير دئ
ما وې زلفې، خال و خط را ته لنبکر شو   ويلې تور خال مې لا وګوره امير دئ
۳۷۲   ما وې مه سوځه "حنان" په داغ د هجر   ۲۷۲۳
ويلې هر چير ته زما د قتل وير دئ

که خوبان تر سر بالښت مدام د پر ږدي   زما يار له مغروري فتني تر سر ږدي[5]
د شوخ چشمو له مژګانو حذر بويه   و پهلو ته د پرهېز تېره خنجر ږدي
د کاکل له خوشبويي يې څه تعريف کړم   چي نغمه پر زړه د مشک و د عنبر ږدي
چي لذت د يار د سرو لبو پيدا که   هغه کله بيا پر جام خوله د کوثر ږدي
له دا هسي[6] درده ورک پر صحرا نه يم   چي پر کور بېمار په روغ عالم ضرر ږدي
د نه ديد ګيله له مستو سترګو مه کړه   کله مست قدم پر لاري برابر ږدي
۳۷۳   په را تله د يار د خيال د مهمانی دئ   ۲۷۳۰
چي "حنان" له ژبې هسي دُر ګوهر ږدي

---

(۱) اصل: خور. (2) چاپي دېوان: له ساړه آه. (3) ويلې = ويل يې، وې يې. (۴) دا غزله په اصل کي نسته.
(5) چاپي دېوان: فتنې ته سر ږدي. (6) چاپي دېوان: له دې هسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر سپین مخ چي توري زلفي چین پر چین ږدي — بنفشه پر کناره د نسترین ږدي
زما په مرګ و ژوند دا ستا چشمان خبر دي — څه زما په مرګ و خلکو ته یاسین ږدي
چي دي مړ کړم په غمزه د تورو سترګو — نور مي ولي لکه مار پر تور و سپین ږدي
خال وکیل دئ ستا د مخ په خزانه کي — چي یې هسي[1] رنګ پر تخت د خپل جبین ږدي
اشنای و شړي له دره رقیب بولي — پر بلبل باندي نومونه د ګلچین ږدي
له رقیبه سره درومي در پوهېږم[2] — چي له ما سره نن بیا بازي د کین ږدي

374 ببلتانه دي ضعیف کړئ دئ هر ګوره
پر "حنان" د هجر بار ولي سنګین ږدي 2737

عاشقي اور ده، عاشق لکه پتنګ دئ — پتنګ ډېر له زندګۍ څخه په تنګ دئ
دا زما کم طالعي نه ده نور څه ده[3] — چي له خنګه مي اشنا هسي پر خنګ دئ
د بلبل له ګرمه آهه نه دئ څه دئ — ګل چي هسي د خپل ځان په وینو رنګ دئ
په وسعت کښي د امکان کله ځایږي — ازاده زړه له ره باغ د دنیا تنګ دئ
ترس بې خدا له هیچا نه لرم په زړه کښي — د پلنګ له پوسته جوړ زما پلنګ[4] دئ
عشق مي بخره له ازله ده زاهده — او که ستا د خدای له امره سره جنګ دئ[5]

375 له ګلرخو ډېر پرهېز کوه "حنانه"
هرنظر یې تېر تر غشي د خدنګ دئ 2744

زړه اخته[6] دا ستا د میني په جنجال دئ — چي روزګار یې د دنیا واړه پایمال دئ
که سینه مي څوک روضه بولي ښایږي[7] — چي پکښي د ګلرخانو د مخ خیال دئ
له لبانو یې خجل د یمن لعل — او تر سترګو منفعل د چین غزال دئ[8]
چي مدام ستا د جفا فکرونه چونم — له دا غمه[9] مي زړه سوری لکه غربال دئ
چي وعده مي یې[10] د مرګ وه پرون کړې — بیا پر څه یې نن سُستي[11] هو مره اهمال دئ
چي کرام الکاتبین نه په خبرېږي — د عاشق معشوق دغه رنګه احوال دئ[12]
ستا بې مخه مي نه ذکر شته نه فکر — سر مي کړئ صدقه ستا د جمال دئ[13]

376 ستا د غم په درانه بار اموخته شوئ
و "حنان" ته غر په مثل د مثقال دئ 2752

---

(۱) چاپي دیوان: چي دا هسي. (2) چاپي دیوان: زر پوهېږم. (3) ب: نو څه ده.(4) پلنګ = پالنګ. (۵) دا بیت په "ب" کي نسته. (۲) چاپي دیوان: زړه مي اړ. (۷) چاپي دیوان: "ښايي نن دا زما سینه څوک روضه بولي". (۸) چاپي دیوان:-
د یمن لعل شرمېږي ستا تر لبو — او تر سترګو دي خجل د چین غزال دئ

(۹) چاپي دیوان: له دې غمه. (۱۰) چاپي دیوان: مي دي. (۱۱) چاپي دیوان: بیا پر څه دي توقف. (۱۲) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (۱۳) دا بیت په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا حلقه، کړه، ځنځیر دئ [1] که سنبل دئ — اژدها، بلا تیاره که کاکل دئ
له تقسیمه د جهان چې هجران راکړه — درد و غم، بلا و صبر [2] و تحمل دئ
مابقي د عشق له اوره شوه را پاته — آه فغان، ناله فریاد [3]، شور د بلبل دئ
په ګلشن کې دي بې مخه راته خار شو — بنفشه، نرګس، لاله، سمن که ګل دئ
د میګونو لبو لعلو [4] په ساغر کې — ارغوان، لاله، شفق شو او که مُل دئ
واړه زما په ځان بلا شو نه خلاصېږم — ظلم جور، که عتاب که تغافل دئ [5]

۳۷۷ یار سیاه پوښه ستا و مرګ ته دئ "حنانه" ۲۷۵۹
زلفي، ورو ځي، خال و سترګي تسلسل دئ

په ګلشن کې یې لیدلئ ستا کاکل دئ — چې دا هسې آشفته ولاړ سنبل دئ [6]
مخ دي شمع ده که ګل ورته حیران یم — چې عاشق یې هم پتنګ دئ هم بلبل دئ
چې دي زلفې، سترګي خوله ملاحظه کړم — له بنایسته دي په مخ کې تسلسل دئ
شوخ کاته یې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته — په کتو چې خرابېږي دغه ګل دئ
دواړه دي زما د قتل اسبابونه — د رقیب کاږه ویل ستا تغافل دئ
خوشي وایي چې په صبر مراد حاصلېږي — چې دښمن پر ما غالب کړي، تحمل دئ

۳۷۸ لفظ لولې معنا نه وینې "حنانه" ۲۷۶۶
دا ستا حرف د هر حاسد د سترګي ګل دئ

د سپاهیانو که زینت په زغره خول دئ — د فقیر خرقه ده زغره [7] خول کچکول دئ
د توښې زېرمه دلې درته بایده ده — د قیامت [8] په دښت کې نشته اوبه، چول دئ
د یوې زرې بازخواست در ځخه کېږي — د نیکۍ او د بدۍ عمل په تول دئ
تا له خدا سره وعده د بلی [9] کړي — پر وعده وکړه وفا د مړو بول دئ
د خسیس دولت و ما ته هسې نمایي — لکه پوري په نابودي ناوي پسول دئ
پس له مرګه چې دولت پاته شي واروه — بل څه نه دئ د خراب ایوان مرغول دئ [10]

۳۷۹ اعتماد و ربا ندي مه کوه [11] "حنانه" ۲۷۷۳
دا جهان څه بنیاد نه لري کچول دئ [12]

---

(۱) چاپي دېوان: دا حلقه ده که ځنځیر دئ. (2) چاپي دېوان: حیا صبر. (3) چاپي دېوان: آه فریاد ناله فغان.
(4) چاپي دېوان: د میګونو لبو عکس. (5) چاپي دېوان:-

جور یې کړه زما د قتل اسبابونه — نه پوښتنه نه راتله بل تغافل دئ

(6) دا غزل په چاپي دېوان کې نسته. (7) چاپي دېوان: خرقه زغره. (8) چاپي دېوان: د محشر. (9) (الست بربکم قالوا بلی) ته اشاره ده. (10) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (11) چاپي دېوان: اعتماد د ابادۍ مه کړه. (12) چاپي دېوان: کچکول دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ترلئ يې د يار د دراحرام دئ　　پر هغو د بېغمی، خوب حرام دئ [1]
پوخ مين د يار له جوره فرياد نه که　　چي د يار له جفا ژاړي هغه خام دئ
چي د زړه وينې[2] خورک وي په هجران کي　　و هغو ته د سرو لبو لعل انعام دئ
د ناصح په نصيحت کله را ګرزي　　له ازله چې[3] اخستئ د عشق جام دئ
چي يې ستا زلفي رخسار ګرزي په زړه کي　　هغه څه خبر په صبح يا په شام دئ
ستا د خولې بوسه د سترګو پرما يو ده[4]　　و مستانو ته يو پسته بادام دئ

٣٨٠
لکه توان چي د اور سوي يوځای نه وي
دغه حال پرما "حنان" علی الدوام دئ
٢٧٨٠

توري زلفي چي دي هسي پيچو خم دي　　که دي سل زره عاشقه دي لا کم دي
دا ستا سترګي مي ليدلي سبب دا دئ　　غزالان چي مکرره له ما رم دي
سره لبان دي له عقيقه خراج غواړي مرده　　او نرګس دي دواړه سترګي د ارم دي عيسْی
پاخي په آرزو دا ستا د لبو　　دمه کل دمونه ستا په دم دي
عاقبت به مي جهان اوښي توپان که　　ډېري خوني وراني کړي دغه زيم دي
دا پخپله راته قهر خښم کاندې　　که رقيب درته ويلي زيات و کم دي

٣٨١
"حنان" نه دئ اوښتونئ ستا له لوري
په تاراج يې رقيبان ځکه خُرم دي
٢٧٨٧

څو مي[5] ايښئ ستا په مينه کي قدم دئ　　له هغه راهيسي مل راسره غم دئ
بې له تا راته غونچه شي سره سکروټه　　دغه ستا په تنګه خوله زما قسم دئ
ستا و سترګو ته شوخ چشم حيرانېږم　　چي يې مړ کړ کل عالم لا وايي کم دئ
تماشې د سروي نه شم کړای دلبره　　چي قامت مي ستا له قد له خياله خم دئ
ګل ورقي د خپل ځان ورکړې و باد ته　　چې[6] ليدلئ ستا د مخ د خط رقم دئ
چي په وصف ستا د خولې مي لبان[7] خلاص کړه　　تر سينې مي زبان شق له قلم دئ

٣٨٢
د "حنان" د سترګو تور که سپين شي ښايي[8]
ستا رخسار لره[9] دا ديد هم نا محرم دئ
٢٧٩۴

سوي نارې د بلبل وګوره پر ګل باندي　　دلسوزي نه شي د ګل هيڅ پر دا بلبل باندي[10]
خيال د معشوق د خوار عاشق له سره کله وزي　　که د بلا د آفتو شي تسلسل باندي
کې نظر نشته پرما خوار باندي عجبه نه ده ګل د　　ناسته د بازوي د شاهانو په منګل باندي
ګلاب يې له رخساره په هر دم شرمېږي　　او توري زلفي يې ناز کاندي پر سنبل باندي

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (2) وينې = ويني يې. (3) چې = چي يې. (4) دا ځای په اصل کي لږ څه مغشوش دئ ما له بلي نسخې څخه سم کړ. (5) چاپي دېوان: چي مي ايښئ. (6) چې = چي يې. (7) چاپي دېوان: شونډان.
(8) چاپي دېوان: که سپين شو ښه شو. (9) چاپي دېوان: ستا ديدن لره. (10) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا نوی خط یې د زړه دام دئ خلق خوشي بېځا — ګیله کوي او تهمت کاندي پر کاکل باندي
د عشق فرس عاشق ته زین دئ نه نور چا لره بس — بې علي کله سواري کېږي پر دلدل باندي

٣٨٣ چي دي د یار د جفا جور هومره تاب راوړئ
شابس "حنانه" ستا پر هسي تحمل باندي ٢٨٠١

ستا بې مخه ګلستان راته زندان دئ — ستا بې سترګو نرګسدان راته تیردان دئ
شوخ چشمان که چاته سم نه ګوري څه شو — نرګس هم سر ځوړلئ پر دامان(1) دئ
د وصال ښادي هجران کړه له ما هېره — و خپه ته د پسرلي فصل خزان دئ
خوار سړی چي روزي مومي ځان سلیمان که — پل د ژرندې د مېږي تخت روان دئ
په وعده د ساده لوحو غلط مه شه — د سپوږمۍ په شپه تشخیص د صبح(2) ګران دئ
مشقت غواړي چي کاني ښیښه کېږي — څو زړه ویلي نه شي بیت تر هغه ګران دئ

٣٨۴ پر خاطر یې هیڅ اثر نه شي "حنانه"
نه پوهېږم زړه یې کاڼی که سندان دئ ٢٨٠٨

چي د عشق شور یې په سر کښي وي شادان دئ — د چراغ په دود په بزم کښي خندان دئ(3)
په تکلیف د عشق کړه د فلک ملا شوه — و انسان ته دا بار څرنګه اسان دئ
بار د عشق اخیستئ نه شو ملائکو — دا په غاړه کښي لوېدلئ د انسان دئ
عشق له دینه سړی باسي و بل دین ته — ګواه پر دا خبره نقل د صنعان دئ
پس له مرګه صاحبدله بد مه بوله — وینې ویده دواړه د دې قوم یکسان دئ
د هر درد علاج اسان په دوا کېږي — بې له عشقه چي هر درد یې بې درمان دئ

٣٨۵ ته په خپل فعل کښي سم نه یې "حنانه"
ملامت دي په خبرو کښي اسمان دئ ٢٨١۵

بیا دي هسي کړم هجران تر غمو لاندي(4) — چي اواز مي تر خوله نه وزي د باندي(5)
چیرته صبر له تا چیرته زما اوښي — تیمم نه شي چي وي اوبه بهاندي
دا له تا یې د ښه بوی سبق اخیستئ — هر سحر په ویړه خوله چي ګلاب خاندي
ستا د مخ په مثل ګل مي بیا و نه لید — که هر څو مي نظر وکړ وروستو وړاندي
د سمند نعل دئ شکل د محراب — دا په دادئ عاشق هرځای سجده کاندي
چي په صدق ستا د مخ د ګل خواهش که — لکه صبح همېشه په رښتیا خاندي

٣٨٦ په رښتیا دي محبت نه دئ "حنانه"
په دا څه شو پر کاغذ کوي کښاندي ٢٨٢٢

---

(١) چاپي دېوان: پر بیابان باندي. (2) چاپي دېوان: د منجم ګران دئ. (3) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.
(4) په بله نسخه کي دا غزل د دال د ردیف ده. (5) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

توري زلفي دي خورې په رخسار باندي[1] ... د شاهين وزر خواره شي پر ښکار باندي[2]
زما د مرګ احوال ساتي د يار له ستركو ... نه كوي د مرګ خبر پر بېمار باندي
ستا پر زلفو باندي زړونه سره ټول دي ... لکه جمع شي چوغكي پر مار باندي
چي دي غشی تر زړه ووت په خبر نه شوم ... آفرين دي وي پر هسي ګُزار باندي
مخ دي هسي دئ ښكاره په نوي خط كښي ... لكه ګل چي وغوړېږي پر خار باندي
په خپل ځای باندي هر كوړ ترسم ښه ايسي ... لكه زلفي د نګار پر عُذار باندي

۳۸۷ زه "حنان" به سرور پورته كړم له قبره ... كه مي يار وكړ ګُذر پر مزار باندي ۲۸۲۹

ستا په غم كي به تر كومه يم بندي ... مګر نه لري بندي ستا خورسندي
دا د غم شپې به تركومه تېرومه[3] ... چي مدام[4] زما زاري ده ستا توندي
عاشق كله د رقيب خبره وړای شي ... له حريفه سره تل بويه ګوندي
په خبرو يې باور مه كړه دلبره ... چي رقيب مي هر ساعت درته غندي
سر و قد كه سازش نه كه عيب نه دئ ... سروه نه ده چا ليدلې پيوندي[5]
پر يوه قرار ثابت دا جهان نه دئ[6] ... پيدا شوې ده پستي و بلندي
واړه ستا د بې نيازۍ نه دئ نو څه دئ ... چي دي زه د درست عالم كړم ريشخندي[7]

۳۸۸ وعده وكړې په دروغو دا څه كار دئ ... له "حنانه" سره مه كوه رندي ۲۸۳۷

دا څه زلفي، څه رخسار او څه ذقن دئ ... څه سنبل او څه ګلاب څه نسترن دئ
دا څه مخ دئ دا څه زلفي دا څه خط دئ[8] ... څه لاله، څه بنفشه، څه ياسمن دئ
دا څه خال دا څه جبين دا څه تمكين دئ ... څه پادشاه دئ دا څه تخت، څه نشستن دئ[9]
دا څه قد دئ دا څه ستركي دا څه مخ دئ ... دا څه سروه، څه نرګس دا څه ګلشن دئ
څه سبزه ده څه ګلاب دئ څه غونچه ده ... دا څه خط دئ څه عُذار دا څه دهن دئ
څه مژګان دي، څه ابرو دي څه كاته دي ... دا څه غشی، څه لينده دا څه زدن دئ
دا څه لب دئ، دا څه غاښ دئ دا څه ناز دئ ... څه مرجان دئ څه ګوهر دئ دا څه فن دئ[10]

۳۸۹ دا څه يار دا څه "حنان" دا څه اغيار دئ[11] ... دا څه ګل دا څه بلبل دا څه زغن دئ ۲۸۴۵

د دوزخ تر اور بتر د يار بېلتون دئ ... په سينه كښي مي زړه سوئ اندرون دئ
چي را ياد يې خيال د زلفو شي هغه دم ... د نافې په دود غذا مي د زړه خون دئ
لكه كونډه د اشنای له غمه ژاړي ... كه رستم د زمانې كه افلاطون دئ[1]

---

(۱) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو كي نسته. (2) په بله نسخه كي دا غزل د دال د رديف ده. (3) چاپي دېوان: تېروم زه. (۴) چاپي دېوان: چي همېش. (۵) دا بيت په چاپي دېوان كي نسته. (۶) چاپي دېوان: نه وي. (۷) دا بيت په اصل كي نسته.
(۸) چاپي دېوان: "دا څه مخ دئ دا څه خط دئ دا څه زلفي". (۹) دا بيت په چاپي دېوان كي نسته. (۱۰) دا بيت په اصل كي نسته. (۱۱) اصل: "دا څه يار دا څه اغيار دا څه حنان دئ".
(۱) ب:-

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـه قیامــت چـا پــه دنیـا لیـدلی نــه دئ — جـدايي د یــار قیامــت، بلکــي افــزون دئ
شــپه و ورځ چــي د اشــنای لــه هجــره ژاړم(2) — یــوه ســترګه مــي دجلــه بلــه جیحــون دئ
کبــاب کــړئ جــدايي د خپــل اشــنای یــم(3) — چــي لــه درده مــي پــاره پــاره لړمــون دئ

۳۹۰ پــه مــرګ هــیڅ ســړی رضــا نــه وي "حنانــه" ۲۸۵۲
د وداع پــه ســاعت مــرګ بِــه، تــر ژونــدون دئ

هســي نــه چــي یــو عاشــق تنهــا محــزون دئ — ګـُـذران د درســت جهــان پــه ځګــر خــون دئ
چــي لــه طمــع لاس کوتــاه کــه تــل بــه خــوښ وي — پــه ځلــور فصــله د ســروي پــوښ زرغــون دئ
لار و زړه تـــــه نـــــه لـــــري کـــــړي خبـــــري — د درګــاه د حلقــي ځــای ځکــه بیــرون دئ(4)
د غفلـــت ګـــرز پـــاځوي د ســـهار اوښـــي(5) — د ژونـد چـرک لـره(6) پیـري سـپیدي صـابون دئ
چــي یــې کــور پــر انــدازه د خپــل بــدن وي — مچمچـۍ پـه دود یـې تـل شـېرین ژونـدون دئ
چــي لــه نفســه ســره ښــه کــړي لا بتــر شــي — لېــونی ســپی د احســان کلــه ممنــون دئ

391 لاس بــه وا نــه خلــي تــر مرګــه ســتا لــه مینــي ۲۸۵۹
پــه دا جهــل کــي "حنــان" هغــه پښتــون دئ

بیــاپي لاس د چــا پــه وینــو کــي رنګــین دئ — دا شــوخ چشــم چــي فتنــه د اهــل دیــن دئ
ثــو بــه ګــرزوم پــه مــخ کــي ســپر د صــبر — چــي پــه لاس کــي یــې نیــولئ تېــغ د کــین دئ
چــي د مــخ پــه خیــال کــي تــل پــه وینــو ژاړم(7) — زمــا لــه اوښــو یــې کوځــه خلــدبرین دئ
چــي یــو ښــکلی چیــري وینــي(8) ځغلــوي مــي — زړه مــي نــه دئ دا دښــمن پهلــو نشــین دئ
پــه آئینــه کــي چــي ځــان ګــوري پــه غــلا ګــوري — ښایســته دلبــر مــي هســي شــرمګین دئ
ســتا د زلفــو پــه ســودا کــي مــي زیــان نشــته — پــه تکــرار مــي پوښــتېدلئ شــانه بــین دئ

392 پــر "حنــان" بانــدي د مشــکو بــاران اوري ۲۸۶۲
چــي پــه خیــال کــي یــې دیــار خــط مشــکین دئ

دايــي لاس د کــوم مظلــوم پــه وینــو ســره دي — چــي لــه ګوتــو یــې د وینــو تویېــده دي
مشــق د چــا د خونرېزۍ کــړي خبــر نــه یــم(9) — چــي لــه ســترګو یــې د وینــو ځڅېــده دي
زلفي وروځي، ســترګي خط، خال و رخسار هم — دغــه شــپږ زمــا پــه قتــل ســره ملــه دي
لــه نوخطــو(10) خواســت د زنــي د ســبب بویــه — د پخــي مېــوي لــه ښــاخه پرېکېــده دي

لکه کونده چي ژړا کا هسي ژاړي — د اشنای په غم د عصر افلاطون دئ

(2) ب: له غمه ژاړم. (3) ب: اشنا یم. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: د صحرا اوښي؟.
(6) چاپي دېوان: چرک ته. (7) چاپي دېوان: "چي په خیال یې د مخ تل ژاړم په وینو "(8) چاپي دېوان: چیرته مومي.
(9) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (10) چاپي دېوان: د نو خطو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښادي څه غواړي په عشق کي د ګلرخو — تمامي عمر د زړونو سولېده دي
که په زور رستم، په عقل افلاطون وي — د زارۍ واښه یې ترکو ته[1] په خوله دي

393 و حمید ته هیڅ دئ ستا شعر "حنانه" ٢٨٧٣
د کبلي له مستې شېره[2] سره څه دي

ستا د مخ چي جویان نه دئ — د پېو یا دد دئ انسان نه دئ
چي سر نه بازي دلبره — دا ستا وصل اسان نه دئ
ستا د خولې له شباهته — کوم دئ ګل چي خندان نه دئ
ستا د سترګو له هیبته — آهو مخ پر بیابان نه دئ
کوم دئ زړه چي ستا له هجره — تمام عمر ګریان نه دئ
زه و هغه ته حیران یم — چي تا ویني حیران نه دئ

394 ستا د مخ عاشقان ډېر دي ٢٨٨٠
له دا جمعي "حنان" نه دئ

د اشنای له لوري سلام راغلئ دئ — پر دواړه لېمو باندي مي منلئ دئ
قاصده جار دي تر قدمو شم — حال راته وایه چي یې ویلئ دئ
تکرار کوه پر هره خبره — چي خوږمن زړه مي له ځایه تللئ دئ
دمه مي ستا په ویلو کېږي — حال راته وایه چي دي ساتلئ[3] دئ
د وصلت زېری را باندي وکړه — زړه مي هجران په غمو نتلئ دئ
تللئ نفس مي بیا بیرته را غئ — سلام د یار چي مي اروېدلئ[4] دئ

395 د وصل ګل بې "حنانه" بوی کړم ٢٨٨٧
د هجر خار مي تر زړه ختلئ دئ

ستا له غمه مي مدام هسي زګېروی دئ — چي طبیب له دغه درده په وی وی دئ[5]
لکه نی مدام فریاد و فغان کاندي — هغه زړه چي ستا د عشق په تېغ سوری دئ
خواست پر وخت باندي کوه د نوخطانو[6] — مسافر د بل هیواد په زړه نری دئ
هرچي پرېوزي د ختو طمع یې نشته — ستا د زني یو عجب عمیق کوهی دئ
حاجت ستا و تېغ ته نشته مري په خپله — هر عاشق جدا جدا لکه ماهی دئ
که رقیب دا ستا په مخ که په ما رَخه — د خاوند له مخه سپی لکه زمری دئ

396 ستا د زلفو په ځنځیر تړلئ بویه ٢٨٩۴
"حنان" وینم نن سبا چي لېونی دئ

---

(١) چاپي دېوان: واښه و ترکو ته (2) چاپي دېوان: د مست شېره سره. (3) ب: څه دی. (4) ب: اورېدلی. (5) دا غزل په اصل او "ب" کي نسته. (6) دا بیت دوې څېپې کم دئ د (باندي) کلمه ما پر زیاته کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېهوده کړې و خوبانو ته زاري   نه مني له ډېره کبره ستا خواري
په څه طمع له ګلرخو د دوام کړې   چالیدلې ده د ګل وفاداري
پرمحک د اهل دلو نه صافېږي   چي ګداز نه که د عشق ګره ناري (1)
غفلت مه کوه د خط پر وخت د زلفو   حذر بویه له مارانو بهاري
نه خپلېږي په احسان رقیب بې مخه   څه پوهېږي یاغي خر په آبداري
په مروت په مدارا کله پوهېږي   پر سرکوزو (2) باندي نه کېږي سواري

397   چي مي (3) یار کړه د رقیب ناپوهي خوښه   ۲۹۰۱
له "حنانه" څخه ولاړه هوښیاري

پر چمن پیدا شو خط زنګاري   ساقي راوړه نن شراب ګلناري (4)
په ګلشن کي ستا د مخ تجلّی وشوه   دا چي هسي ده د ګل چهره ناري (5)
ما وې عرض به د تنګ زړه دا ستا پر خوله کړم (6)   و مي نه لیده (7) خوله، هېره شوه زاري
د یمن د لعل قیمت دي لبو مات کړ   تنګه خوله دي په خندا ګهرباري
پر عصا نرګس تکیه کړې په دا ده (8)   چي ور پېښ شوه (9) ستا د سترګو بېماري
په بیضه کي د عُنقا به تري خلاص نه شي   د خیال باز مي د مضمونو (10) دئ ښکاري

398   چي له خاورو هسي رنګ بشر پیدا که   ۲۹۰۸
صُنع وګوره "حنانه" د باري

چي یې (11) سترګي کړې د ناز په رنجو توري   له کتو یې فتني پاڅي پر هر لوري
ته زاهد چي دم د صبر پر ما لولې   په پوکل مي اور تازه شو مه کړه نوري
سترګي نه دي دغه سحر (12) د فرنګ دئ   چي بلا ځني پاڅېږي آدم خوري
رهزني یې له چا زده کَړه دا ستا سترګو   چي مدام پرځای د سترو لاري ګوري
غائب یې هسي په سرو لبو کي نمایېږي   لکه کله (13) په لاله کي ژاله اوري
په یوه نګاه (14) ادا کړم شوخو سترګو   چي خوړلئ مي دئ غشی (15) پوري وورِي

له "حنانه" په افلاس شوه مینه پاته
399   چي د وخت خوبان ښایست په زرو پلوري (16)   ۲۹۱۵

---

(۱) چاپي دېوان: "چي ګدا رنګه د عشق کړي ناري ".(2) چاپي دېوان پر سرکوزي (3) چاپي دېوان: چي بې.(4) چاپي دېوان-

ساقي راوړه نن شراب ګلناري   چي پیدا شو خط زنګاري

(5) چاپي دېوان:-

په پیاله کي د ګل توی سبا شراب کړه   په یوه پیاله شو مخ د ګل ناري

(6) چاپي دېوان: "ما وې عرض به تنګ زړه کړم ستا و خوله ته" (7) چاپي دېوان: چي مي نه لیده. (8) چاپي دېوان: کړې ده ولې. (9) چاپي دېوان: شوه ور پېښه. (10) چاپي دېوان: د مضمون دئ. (11) چاپي دېوان: چي دي. (12) چاپي دېوان: سترګي نه دي ګو سحر. (13) چاپي دېوان: ګویا عین. (14) چاپي دېوان: په یوه وار بې. (15) چاپي دېوان:
د مستانو غشی وزي. (16) اصل: ښایست پلوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چي جام د لبو د دلبر خوري — هم هغه پر دا دنیا آب کوثر خوري
چي سیالي کوي د یار له شوخو سترګو — همېشه لکه بادام کاني پر سر خوري
چي ارمان د یار د خولي لري په زړه کي — د غونچي په دود مدام خون جګر خوري
دلنشین چي یې شي خیال د باڼو ګانو — هغه هر ساعت(1) پر زړه باندي خنجر خوري
د جفا تاب یې عاشق تر کومه راوړي — زهر هم(2) سړی له جوره په قدر خوري
چي سیاه بخته شي په عشق کي مطلب مومي(3) — لکه زلفي د زنخ د سبب ثمر خوري

۴۰۰ ګردا ګرد یې پر خوله خط نه دئ "حنانه" ۲۹۲۲
مورچه ګان سره ټول شوي دي شکر خوري

سړی کله له نصیبه زیات و کم خوري — که هزار رنګه مېوې طعام هردم خوري(4)
سر و کار چي د دنیا په سود و زیان شي — توري وینې همېشه لکه قلم خوري
چي سفر له ځانه وکه په خپل کور کي — د آسیا په دود یې رزق تمام عالم خوري
چي بېځایه کړي خندا کس و ناکس ته — د ژوند وینه لکه ګل په هر قدم خوري
شوخ کاته یې هیڅ اشنا په رنجو نه شوه — دا په دا چي له سیاهیه(5) آهو رم خوري
د فلک جور ناتوان سړی توانا کړي(6) — محکمېږي څو چي تاب رشته محکم خوري

۴۰۱ د عمل توښه یې نه، سفر په خوا دئ ۲۹۲۹
دا "حنان" له دغه غمه د زړه نم(7) خوري

یار که ولاړ له ما، نظر یې زما پر لوري — له لیندۍ که غشی ځي(8) لیندۍ ته ګوري
د شبنم عینکي ګل پر سترګو کښېږدي — چي و خط ته د رخسار د مصحف ګوري(9)
د حلیم سړي له قهره(10) ایمن مه شه — ودانۍ کړي ربز مربز چي مځکه ښوري
بېنوا لکه مېوه له تماشو یم — چي زه ورشم بهار مخ که پر بل لوري
مستفیض یې یم له خطه خخه ځکه — پر خاطر چي مي(11) د مشکو باران اوري
په یوه کاته(12) یې ګونګ کړم نه پوهېږم — چي یې سترګي کړې د ناز په رنجو توري
چي کاغذ، قلم، دوات کړي نرګس جمع — تعریف ستا د سترګو کاږي په له پوري(13)

۴۰۲ په فریاد یې غافل زړه وینښ کړه "حنانه" ۲۹۳۷
دغه کوڼ په غوږو نه اروي تش ګوري(14)

ناچارۍ کړم له اشنایه څخه لیري — چي تل اروم د رقیب سړي خبري

---

(۱) چاپي دېوان: هغه ساعت. (2) چاپي دېوان: زهر هر سړی.(3) چاپي دېوان: مقصود مومي. (4) چاپي دېوان: "که زر رنګه طعامونه په هر دم خوري". (5) چاپي دېوان: له سیاهي یې. (6) چاپي دېوان: ناتوان سړی ناتوان کړي.
(7) چاپي دېوان: د زړه غم. (8) چاپي دېوان: غشی ولاړ. (9) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (10) چاپي دېوان: د حلیم له خشم قهره.
(11) چاپي دېوان: چي یې. (12)چاپي دېوان: په یوه نګاه. (13) دا بیت په اصل کي نسته. (14) دا مقطع په یوه بله نسخه کي داسي ده:-

خپل حاجت په نیمه شپه غواړه "حنانه" — چي د فضل دربې نه دئ هرګز پوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ په سوي يو زاهده ته پرهېز کړه　　عاشقي نه ده تحقيق دئ اور د سري
د ګلرخو په وصال هغه خورسند وي　　چي مدام د يار د غم سکروټي نغري
د جنت معامله ته کوه زاهده　　عاشق نه ګوري په عشق کي نژدې ليري
د عشق درد و هغه چاته معلومېږي　　چي پوخ شوئ وي يو وار له دغه شري
چي تعريف د شکر لب د خولي په کارږم　　د قلم له نى مي تويي شي(1) شکري

۴۰۳　"حنان" دُر کړه را بيرون د زړه له بحره(2)
ولي نې(3) را نيسي هيڅوک په کودري　۲۹۴۴

عاشقى راته يکسان کړه نژدې ليري　　لکه يو وي پر رانده لوږي ژوري
را ښکاره يي نه شو هيڅ د لبو لعل　　تويوم که له چشمانو مرغلري
که په خوب کي(4) چيرته وصل شم له ياره　　اوروي را باندي زر آسمان توکري
سري سري اوښي تويوم د ده خندا ده　　وي و وړکي ته يکسان لعل و کودري
زلفي وروځي خال و خط مصلحتي شوه　　چي يي وکړي زما د مرګ په باب خبري(5)
کاروانسراى مي شوه سينه د سلو لارو　　چي مدام پر اړوي د غم ميسيري(6)

۴۰۴　د هوا مرغان يي واړه په ژړا کړه
چي "حنان" وايي د يار د غم سندري　۲۹۵۱

چي خوبان جلوه په قدر په قامت کړي　　پر عاشق باندي په خوا تر مرګ قيامت کړي(7)
په محراب کي ستا د وروځو بي له خياله　　چا ليدلئ نه دئ مست چي امامت کړي
چي ستا خيال مي له خاطره څخه درومي　　روح له تنه څخه ترک د اقامت کړي
خوبان څه غرور د مخ په صفايي که　　دا د خط سياهي بي ژر په ندامت کړي
که ظاهر وسله د جنګ نه لري څه شو　　عاشقان جنګ په شمشېر د کرامت کړي
بېروي چي مي مدام د عشق له اوره　　دا زاهد دي اول خپل ځان سلامت کړي

۴۰۵　که خبر شي څوک دا ستا د دلبريه
نه ښايېږي چي "حنان" دي ملامت کړي　۲۹۵۸

که يو ځل و خپلو زلفو ته نظر کړي　　نور به زما له پريشانيه ځان خبر کړي
خوش قلمه صحيفه زر زر تويېږي　　تور خط ستا د مخ خطر دئ که باور کړي
ميخانې دوي، دوه محرابه پر يوه ځاى　　ستا بي وروځو سترګو نشته که نظر کړي(8)

---

(۱) چاپي ديوان: تويي شوي. (2) چاپي ديوان: "حنان بيا څه دُر له ژبي څخه توى کړه". (3) نې = نه يي. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) چاپي ديوان: "چي يي زماد مرګ په باب وکړي خبري". (6) د غه کلمه په چاپي ديوان کي همدا راز ده په اصل کي مي و نه سواى لوستلاى. (7) دا غزله په اصل کي نسته. (8) چاپي ديوان: که باور کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیلـو فـر(1) بـه دي شـي نـن لـه ثقالتـه — کـه یـو ځـل د ګـل د بـوی قبـا پـه بـر کـړي
دوعـا ګـوی چـي د چا مـري پـه خپـه کېـږي — تـه پـر څـه زمـا پـه مـرګ سـره اختـر کـړي
تـوري زلفـي، تـوري وروځـي، تـوري سـترګي — شوي سیاه پوښه چي د چا خاوري پـه سر کړي(2)

۴۰۲ چـي و تنګـي خـولې تـه لار د عقـل نشـته(3) ۲۹۶۵
ښـايي دا غـزل "حنانـه" مختصـر کـړي

لا تـر څـو ببغمـه خـوب پرپالنـګ پـاس کـړي — اوبـه خـور لکـه اورنـګ پـه زري طـاس کـړي
شاهسـواران د زمـانې شـوه تـر پښـو لانـدي — تـه لاڅـه(4) هـوا هـوس د زيـن و آس کـړي
بيـا هالـه کـه ارمـان کـړې فايـده بـه نـه کـه(5) — چـي د عمـر غـنم لـو د مـرګ پـه داس کـړي
مرګـه جـارو کـړه ډېـر کورونـه د خانـانو — تـه لا فکـر د اسـباب و د اسـاس کـړي
د دنيـا کـه چيـر تـه وران در څخـه کـار شـي — هغـه دم لـه خـدا خفـه شـې کـوز و پـاس کـړي
ميخـانې تـه پـه څـه ذوق و پـه شـوق ځغلـې — او کعبه(6) چي د خداى کور دئ ترې هراس کړي

۴۰۷ بـاطن خـورې د سـرو غوښـي بېـره نـه کـړي ۲۹۷۲
و "حنـان" و تـه ځـان خضـر مهترالیـاس کـړي

کـه يـو ځلـي جـام د عشـق لـه ميـو نـوش کـړي — د جهـان ښـادۍ بـه واړه فرامـوش کـړي(7)
د منصـور مقـام بـه مـومې تـل تـر تلـه — کـه د عشـق د خاکسـارۍ حلقـه پـه ګـوش کـړي
همېشـه بـه و حشـت خـورې لـه خپلـه ځانـه — کـه لـه جـام حقيقـي څـه بـاده نـوش کـړي
کامـل عشـق بـه دي تـر ځايـه پـوري بـوزي — کـه تکيـه د پيـر کامـل اسـتاد پـه دوش کـړي
هـم هغـه سـاعت بـه ورشـې تـر مطلبـه — کـه لـه ځانـه څخـه لېـري عقـل و هـوش کـړي
د غـونچې پـه دود د زړه وينـي غـذا کـه — کـه هـوا د ګلرخـانو د آغـوش کـړي

۴۰۸ تـه بـه خپلـي خـر مهـرې پرېـږدې حاسـده ۲۹۷۹
د "حنـان" د شـعر دُر يـو وار پـه ګـوش کـړي

چـي(۸) رحمـان رحـيم دي نـوم دئ د ځـان کـړئ — لـه درګاهـه(۹) دي هيڅـوک نـه ځـي نيمګـړی
تـل بـه وي پـه دواړو کونـو کـي سـرخرويه — چـي دا سـتا(۱۰) پـه عبـادت کانـدي ځـان سـتړی
پـه آسـانه بـه د غـم لـه څـاه و خېـژي — چـي پـه لاس يـې وي دا سـتا د قـرآن(۱۱) پـړی
د غافـل دا د دنيـا لـو يـي بېځـا ده — لکـه بـاد واخلـي اسـمان لـره خسـړی

---

(۱) چاپي دېوان: پېروژه. (2) دا بيت په اصل کي نسته، ځاى يې تش ور ته پرې ايښئ دئ. (3) چاپي دېوان: "چي و تنګه خوله تې لار د چا و نه شوه ". (4) چاپي ديوان: ته لا څو. (5) چاپي ديوان: به نه وي. (۶) چاپي دېوان: او مسجد. (۷) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (۸) په چا پي دېوان کي: "چي " نسته. (۹) چاپي دېوان: له درباره. (۱۰) چاپي دېوان: څوک چي ستا. (۱۱) چاپي دېوان: دا ستا د کلام.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېهوده د زرق د پاره سرګردان يو[1]   ته رازق زمونږ د رزق يې[2] پوروړی
دا سوړ زړه به له سينې د باندې باسم   ساته نه شي که هرڅو عزيز وي مړی

۴۰۹ د "حنان" ګناه ور عفوه کړه حنانه
چې يې نوم ستا د نامه همسايه کړئ ۲۹۸۲

بيا دې دواړه سترګې توري په جادو کړې   مسخرې ځکه په سترګو د آهو کړې
سياه بختي چې را ولي زما و زړه ته   دا په دا ته[3] شانه ګډه په ګېسو کړې
د جفا په تېغ دې قتل عاشقان کړه   چې له قصده د رقيب ځای پر پهلو کړې
عاشق ولې[4] ستا له زلفو ګله کاندي   قتلول د عاشقانو په ابرو کړې
د هجران تېغ مې سينه پاره پاره کړه   په وصلت که مې[5] زخمونه را رفو کړې
رنځ د عشق مې نه ورکېږي اې طبيبه   که هر څو را پوري ستا د پند دارو کړې[6]

۴۱۰ چې تر سترګو يې رودونه ځي پوهېږم
چې "حنان" به په دې اوښو کې لاهو کړې ۲۹۹۳

که رخسار له شاپېريو روبرو کړې[7]   له ګلشنه د ارم به يې په هو کړې[8]
که عُذار ښکاره په باغ کښې کړې دلبره   منفعل به ځني ګل د شفتالو کړې
د مفتون عاشق به حال در ته ښکاره شي   آئينه که و رخسار ته روبرو کړې
و بې نه کاږي تصوير د شوخو سترګو   موی قلم که له مژګانو د آهو کړې
که و باغ ته خرامان شي سرو قده   عاشقان به قُمري طوره په کوکو کړې
د ښايست مثل يې کله پيدا کېږي   خو بروېان که سره جمع د هرسو کړې

۴۱۱ د عشق بحر ته به د شعر جهاز کښېږدې
اې "حنانه" که سر پور ته له زانو کړې ۳۰۰۰

ما وې بيا دې پر مخ زلفې را خورې کړې   ويل ستا په خوله مې بيا خاورې ايرې کړې
ما وې وايه څه ارمان لرې په زړه کې   ول[9] منګولې که مې ستا په وينو سرې کړې
ما وې کله به مې وژنې چې خبر شم   ول[10] چړې مې د هجران در ته تېرې کړې
ما وې کله په دا ستا له غمه خلاص شم   ول[11] کباب که مې دا ستا د زړه قطرې کړې
ما وې کله به په مهر را ته ګورې   ويل[12] سترګې چې د وينو فوارې کړې

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: ته رازق د رزق د هر چا. (3) چاپي دېوان: دا په دا چې. (4) چاپي دېوان: عالم ولي. (5) چاپي دېوان: که په وصل مې. (6) دا بيت په چاپي دېوان کې نسته. (7) خطي نسخه: (کړِ). (8) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته. (9)-(10)- (11) چاپي دېوان: وې. (12) چاپي دېوان: وې يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماوي سترګي مې د وينو فواري دي — ول(1) له غمه چي سينه پاري پاري کړې

۴۱۲ ماوي کله به "حنان" په وصل ښاد کړې
ول(2) هاله چي اند ښېښي له غيرو پرې کړې ۳۰۷

په ښکاره پر سر بګړۍ د ملايي کړې — او په زړه کي دي پټ(3) زهد ريايي کړې
د موسٰی په دود ظاهر ځي کوه طور ته — په باطن لکه فرعون خدايي کړې
له دي خپلي بې فهمۍ وتلای نه شې(4) — افلاطون و ځان ته وايې دانايي کړې
همېشه حلال حرام در باندي يو دي — غولونه(5) په خرقه د ګدايي کړې
په باطن دي د شيطان جلب نيولئ — په ظاهره تسبيح واخلې پارسايي کړې
له عالِمه له فقيره ځخه تښتې — له فاسقه له فاجره آشنايي کړې

۴۱۳ دا فعلونه ګل په تا کي دي "حنانه"
بيا و نورو ته څه شکر خايي کړې ۳۰۱۴

را پسې دا ستا د غم کرکنډي(6) رغړي — بل دي(7) زه کرم ننداره د درست وګړي
مداماً سېلاب د اوښو يم اخيستئ — که و بوتي ته لاس کړم له بېخه لوړي
بيا ښامار د جنون خوله کړه را ته وازه — چي و زلفو ته دي ما لاسونه وړي(8)
چي کښېني پر زړه مي کښېني سل آفته — چي پاڅېږي پاڅوي د لحد مړي
دا چي بيا نن مصلحت کړي له رقيبه — له دغه هيبته زړه را څه رغړي
واړه درد د عاشقۍ دئ را پېښ شوئ(9) — عقل و هوش شوه په دوا را پوري ستړي

۴۱۴ چي تعريف دا ستا د خولي که شکر لبه
دا ګفتار د "حنان" خوند کوي د ګوړي ۳۰۲۱

چي له کبره پر سرږدي کږه بګړۍ — خود به اوري دغه ستا د خيال بېړۍ(10)
د دنيا له بدو چارو لاس نه اخلې — که دي ړېره سپينه شوه لکه ورۍ
د لحد تاريکه خونه به دي ځای وي — رسوي پر څه آسمان لره ماڼۍ
د جمله بلاوو سر حب د دنيا دئ — ته پر څه کړې د دنيا پر مال اړۍ
د ځوانيه چاري مه کړه په پيرۍ کي — له سپين ږيرو سره نه ښايي ځرۍ

---

(۱) - (2) چاپي دېوان: وې. (3) چاپي دېوان: پټ په زړه کي ولي. (4) چاپي دېوان: "د دې خپلي بې عقلۍ دوا کړای نه شې". (5) چاپي دېوان: غولبېده تل. (6) چاپي دېوان: کرکنده. (7) چاپي دېوان: چي دي زه کړم. (8) چاپي دېوان: "چي مي وليدې دا ستا زلفي تاو کړي". (9) چاپي دېوان: "عارض شوئ را ته درد د عاشقۍ دئ". (10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کېمخواب و د اطلسو هوا خوار کړې   قناعت کړه په کرباس و په شړۍ

٤١٥   د دنیا په ښایست مه غولېږه "حنانه"
دا زړه بوډۍ ده، اینښي دي دړې   ٣٠٢٨

پر بتانو مینه کاندي درست وګړي   د یوه یوه په لاس د مجاز پرې
که له لمره خخه باج غوارم ښایېږي   ستا له مخه مې د حُسن زکوت وړې
ماهانه مې(1) ستا د حُسن په دولت کې   دوې بوسې دې بخت مې دا برات راوړې
تن مې وران کړ د ډېرو اوښو خبر نه یم(2)   له سېلابه سره څه که نېزه وړې
و ګلرخو و ته ګل رنګه محبوب شي   چې یې داغ لکه لاله له ځان(3) راوړې
ستا د سترګو په دا سرو ناغو پوهېږم   چې شمېرلئ یم د وینو پورورې

٤١٦   زه "حنان" د یار په غم لکه ګل وا شوم
که "رحمان" و د اشنا له لاسه سترې   ٣٠٣٥

چې مې ولیدې د ترکو سترګې غورې   نه خلاصېږم په هیڅ شان له دغه کورې(4)
سره لبان، سره یې نوکان، سورکۍ یې ژبه   په سره اور مې کړوي د صورت درې
ګردې خوله، ګردي غاښونه، ګردۍ زنې(5)   زما و مخ تې اچولي دي سل اړې
اوږدې زلفې، اوږدې وروځې، اوږدې سترګې   په اوږده امید یې زه کړم درې ورې
نرۍ ملا او نرۍ ګوتې، نرۍ شونډې   تر و ښېته یم نرۍ کړئ دغه کورې
د راحت پر بستر پروت د مخمل پخه   بې له دوی راته اغزي شي د کرورې

٤١٧   جلب و نیسه "حنانه" کله کېږي
په پښتو کې له حمید سره جګړې   ٣٠٤٢

د هجران له لاسه پروت یم بورې بورې   رقیبان دي لازیاتې که را ته غورې(6)
ستا د لب شکري نه ښایي رقیب ته   د خنزیر خوراک یا شاروې یا غابورې
ستا د وصل ښادي نه ده مالید لې   رقیبان مې نور پر څه غوړونه مرورې
له رقیبه په هیڅ وخت کې نه خلاصېږم   نه په ژمي، نه په دوبي نه په اوړې
چې د خیال د وصل باغ دې راته جوړ کړم   رقیبان که ژر نخرې را باندې جورې
د بخت آس مې دئ په خته کې بوښت شوئ   رقیبان دي لا پر اچوي خرخورې

٤١٨   ډېر احتیاط ځني کوه میرزا "حنانه"
رقیبان یې په معنٰی سپي دي خرورې   ٣٠٤٩

---

(١) چاپي دېوان: مهینه. (2) چاپي دېوان: "تن مي یوورړ ډېرو اوښو په واک نه یم ". (3) چاپي دېوان: له ځان.
(4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په دا بله نسخه کي هم نسته. (5) زنې = زنه یې. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کتو له زاهدانو ښخه توان وړي — د مخ خيال يې له عاشقه خان و مان وړي
په خبرو په مانې(1)، په ناز په جور — زړه په هرصورت له ما ښخه آسان وړي ترازو له
کې(2) هر څو شونډو ته ګورم نه مړېږم — سترګو لوزه کوم مرجان وړي(3)
د جنت مېوې يې مخ کړي له ما هېرې(4) — بې تکليفه مې زړه سېب د زنخدان وړي
چې هستي مې وه د صبر اوښو يووړه(5) — خس و خار له آبادۍ ښخه طوفان وړي
خيال بې(6) څه يوسي زما له خوار صورته — له خرابه ملکه باج کله سلطان وړي

۴۱۹ — کې هر څو ځني ساتم نه ساته کېږي
خوبرويان په کرشمه زړه د "حنان" وړي — ۳۰۵۲

چې کچکول د ګدا يې په لاس نمر ګرزي — دا د چا د مخ په خيال در بدر ګرزي
دا د چا د تورو زلفو له پرتوه — په د ماغ کښې چې مې بوی د عنبر ګرزي
خيال د چا د مخ د شمعې را پېښ شوئ — چې پتنګ رنګه اسمان مې پر سر ګرزي
ډېرو اوښو مې اسمان په ګردش کښېيوست(7) — هره ژرنده د اوبو په قدر ګرزي
دا د چا د زنې څاه مې په خوب وليد — چې په خيال کښې مې چشمه د کوثر ګرزي
له فتنې د تورو سترګو بېغم مه شه — له آهو سره ښکاري په هنر ګرزي

۴۲۰ — و نظر تې سينه ونسه "حنانه"
دا په دا و تېره تُوري ته سپر ګرزي(8) — ۳۰۶۳

هر قاصد چې زما يار له نامه وړي — له جنونه پر خپل ځان کله جامه وړي(9)
زه هغه شوخ چشم قتل کړم بې دريغه — چې له سترګو يې په خواست آهو سُرمه وړي
که په ښکار زلفې کړي که د ماهيانو — يو د بل له خولې بې شَست لکه طعمه وړي
ستا د مخ د ګل له غمه په ګلشن کښې — بلبلان هر دم په زړه باندې تغمه وړي
د هغه ظالم له ديده امان غواړه — چې ايمان له زاهدانو په نغمه وړي
حذر کړه د بوالهوس له نا ترسيه — چې بوسه په ډېر حرص لکه لقمه وړي

۴۲۱ — که هر څو وکړي توبې پر سر شي ماتې
له "حنانه" زړه په تشه کرشمه وړي — ۳۰۷۰

عاشقان دي د خپل يار د وصال(10) تږي — رقيبان يې لا زياتي وهي پر پړي
نه مړېږي ستا په ديد د رقيب سترګې — ماړه نه شي(11) په هيڅ شي، د اروا وږي

---

(۱) چاپي ديوان: مانه. (2) کې = که يې. (3) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (4) چاپي ديوان: "د جنت مېوه يې مخ کړې له ماهېره". (5) چاپي ديوان: "چي مي وه هستي د صبر اوښو يوورړه". (6) بې = به يې. (7) "ب" ډېرو اوښکو مي اسمان په ګردش کښېيووست. (8) دا په دا و تېرو تورو ته شپر ګرځي. (9) دا غزله په "ب" او چاپي ديوانو کي نسته. (10) چاپي ديوان: د وصل تږي. (11) چاپي ديوان: نه مړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یې زړه له تا مونډلئ نه دئ څه دئ — رقیبان چې دي و ما ته اوړي مُوړي
جفا جور، ظلم ستا د رقیب جور[1] — واړه زما په صورت اخته دي لکه سپړي
چې مې لاس په رقیب نه رسېږي څه کړم — له غیرته چې مې[۲] خوړین شوه اینه سږي
که هر څو مې زارۍ کړې رقیب خپل نه شو — په احسان کله خپلېږي زوی د یږي

۴۲۲ — د "حنان" د درد دوا دا ستا لبان دي
دا ګل قند یې شوه دوا[3] د دې زړ خوړي — ۳۰۷۷

ستا له غمه شورش هسې را پېښېږي — چې پخپله مې د ستار پر سر خلاصېږي
کې نظر د شاپېرۍ و شې و مخ ته — تر ښیښې بې د فلک ناره تېرېږي
بې له تا هسې ضعیف یم[4] ګلرخساره — پر حُباب باندې[5] که پښه ږدم نه ماتېږي
په عوض کې یې روح واخله بوسه را کړه — دا متاع پس له څو ورځو ارزانېږي
څه تعریف یې کړم د پښو له نزاکته — چې ریزه د ښیښې ګل ور ته ښکارېږي
بې له ده زه په زړه تنګ لکه غونچه یم[6] — دی د ګل په شان چې زه نه یم غوړېږي[7]

۴۲۳ — فکر ډېر د یار د خولې مه کړه "حنانه"
چې سودا له ډېره فکره پیدا کېږي — ۳۰۸۴

سره لبان د یار له خپلو ګویا کېږي — چې غونچه له برګه و وته[8] وا کېږي
سکوت نه کېږي حجاب د عشق د لاري — د مشک بوی په څو پردو کې رسوا کېږي
و ښه حُسن ته حاجت د سینګار نشته — شوخي سترګې بې تعلیمه ګویا کېږي
چا چې پرې کړ تعلق و یار ته رسي — ګرز چې پاته شي له سېله دریا کېږي
د نوخطو و رخسار ته ډېر مه ګوره — د پسرلي واوره زوال د بنا کېږي[9]
که په سوز مې یار خو ښېږي عیب نه دئ — د پتنګ په سول[10] د شمع خندا کېږي

۴۲۴ — د ارواح قبض کېده را ته آسان دي
نه چې یار له ما "حنانه" جدا کېږي — ۳۰۹۱

لمر به ولې ستا له مخه نه شرمېږي — چې په هره ورځ را وخېژي بیا لوېږي
چې سپوږمۍ ځان په شپول پټ که سبب دا دئ — چې د حُسن له چپاوه[11] دي بېرېږي
سترګې کله وړې بهره له هغه مخه — چې کا ته یې په رخسار باندې ښویېږي
د غونچې په دود نازک دئ حیرانېږم — په نسیم د آه مې ولې نه نرمېږي
دید د سترګو یې په خط سره کم نه شو — په سبزه د آهو لار کله بندېږي[۱۲]

---

(۱) چاپي دېوان: د رقیب وېره. (2) چاپي دېوان: له دغې غصې مې. (3) چاپي دېوان: دا ګل قند دی دوا.
(4) چاپي دېوان: بېلتانه هسې ضعیف کړم. (5) چاپي دېوان: پر حنا باندې. (6) چاپي دېوان: په زړه تنګه له غونچې یم.
(7) چاپي دېوان: دی د ګل په شان همېش خندان غوړېږي. (8) چاپي دېوان: له پاڼو ووته. (9) چاپي دېوان: د پناه کېږي. (10) چاپي دېوان: د پتنګ په سوو. (11) چاپي دېوان: له جفا و. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ژړا مـي د تنـدي غوټـه(۱) وا نـه کـړه — ولـي غوټـه چي لـنـده شـي لا ټینګیـږي
زه کـه نـه شم کـړای خپـل کـار د بـل تمـام یـم — کـه څـه سـم نـه دئ سـوهان بـل پـه سـمېږي(۲)

۴۲۵ دا د زلفـو واريـې خـط تیـر کـړ "حنانـه"
مـور و مـار پـر یـوه ځـای کلـه چلیـږي ۳۰۹۹

د عاشـق لـه زلفـو ولـي ګیلـه کیـږي — شپه چي هر رنګه اوږده وي سهار کیږي(۳)
زلفي خواست د چا کوي پـه خبر نـه یـم — بـې تکلیفـه یـې هـردم و ښـو تـه لـوېږي
دا چـي وايـي شـپه د حشـر ډېـره لویـه — د هجـران تـر شـپې هېڅکلـه نـه رسـېږي
تماشـو تـه یـو وا رایشـه دلبـره — ستا د عشق پـه تور مي وژني غوغا کیږي
راز د عشـق مـي عاقبت اوښـو ښـکاره کـړ — چـي د حال طفـل محـرم کـړې رسـوا کیـږي
زاهـد اوښـې د ریـا و خـدای تـه تـوی کـړې — ارمـوني پـه مسـجد کـي مـدام لـوېږي

۴۲۶ د زاهـد زهـد هالـه مـنم "حنانـه"
پـه کوڅـه کـي بـې لاحـول کـه تیریـږي ۳۱۰۶

پـه رمـوز د یـار د شـونډو یـار پـوهېږي — د میخـور حـال لـه سـاقي کلـه پټیـږي
زړه مـي ډک پـه خیـال د زلفـو(۴) عجـب نـه ده — کـه د مـار مهـرې زمـا لـه خـولي تیریـږي
چي قدم مي یار پر سترګو باندي کښیښود — کـه زمـا کوڅـه کعبـه بـولي ښـایېږي
لـه زړه و وت ګـلي خیـال بـې کـړو وروځـو — د خـراب جماعـت تـل محـراب مـاتېږي
رقیـب نـه شـي وړای بهـره د یـار لـه مخـه — و خفـاش تـه د لمـر څـه نفـع رسـېږي
دا ورک زړه غـوا ړم پـه اوښـو پسـي څغلـم — زخمـي ښـکار پـر پلـه د وینـو پیـدا کیـږي

۴۲۷ تـه ناصح وا یې چي زوړ شـوې مینه پرېـږده
چـي زړېـږم زه "حنـان" حـرص مـي زیـاتېږي(۵) ۳۱۱۳

ستا لـه سترګو را معلوم شو(۶) افسون هسي — چي بـه ګـډ کـه(۷) پـه عـالم کـي جنـون هسـي
نـوي خـط دي هسـي چـاري پـه مـخ وکـړې — چي د ښمن پـر دښمن نـه کـه شبخون هسـي
ګلرخـان دي اعتمـاد پـر حُسـن نـه کـه — ژر تیریـږي لکـه ورځ د پـرون هسـي
لکـه غوښـه چـي کبـاب لـره کوفتـه شـي — ستـا جفـا مـي دئ کـوتلئ لږمـون هسـي(۸)
عـرض حـال و یـار تـه سـم ویـلای نـه شـم — لکـه وایـي پارسـي ژبـه پښـتون هسـي
لکـه مـور شـي پـر زوی بـوره ډېـره ژاړي — هـره سترګه مـي فـراق کـړه جیحـون هسـي

۴۲۸ عشـق ځبـره د "حنـان" ژړه کـړه عالمـه
ځبـره نـه ژړوي تـب د طـاعون هسـي ۳۱۲۰

---

(۱) چاپي دیوان: د جبین غوټه (۲) دا بیت په اصل کي نسته (۳) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته (۴) اصل: په خیال د ترکو. (۵) اصل: حرص زیاتیږي، بله نسخه حرص ځوانیږي (۶) چاپي دیوان: ستا د سترګو معلومیږي.
(۷) چاپي دیوان: چي بې ګډ کړه. (۸) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ستا د هجر درد دئ چي سر نیسي — خلاص لا نه وي بیا یې بارډګر نیسي
خبر نه دي څوک د زړه په حال[1] بې اوښو — هلکان له لېو نیو[2] خبر نیسي
که ناصح[3] نصیحت کاندي زه یې څه کړم — چي خبره وي بېځا کله سر نیسي
هر اندام مي منتظر شي و پرهار ته — چي په لاس کي دلبر کله[4] خنجر نیسي
وار په وار یې د مخ پاڼي خط کړي لاندي — هسي ورو ورو لکه تندره چي لمر نیسي
ستا د سترګو و نظر ته مي زړه ونیو — لکه څوک و تېرو تُورو ته سپر نیسي

۴۲۹ چي په یاد کړي "حنان" مخ د ګلرخانو
زړه یې داغ لکه لاله مکرر[5] نیسي ۳۱۲۷

په خبرو چي غونچه د ګلو وا شي — عندلیب زما د زړه هاله ګویا شي[۶]
چیرته زه، د تنګي خولي خبره چیرته — په ګلزار کي به زما کله غونچه وا شي
د ملا خیال دي تر ویښته یم ضعیف کړئ — هسي رنګ چي د مېږي را ته هوا شي
که خبري صافي غواړې خوله بسته کړه — د خولي پټې ښیښې مې دېر مصفا شي
که په حشر ګیله سر کړم له مهرویو — رنګ به ولاړ د لمر له مخه د جزا شي
چي یې و نیسم د خیال زلفي په لاس کي — سیاه بختي لکه سایه را پسي را شي

۴۳۰ له تیارې سره خوی و نیسه "حنانه"
چي د ستورو څراغ بې غوړو روڼا شي ۳۱۳۴

چي یو ځل د یار پر زلفو برابر شي — ژر پخپله پرېشان هغه خبر شي
کامیابي په حیراني شي له ګلرخو — آئینې ته مدام وصل میسر شي
چي یې و وهل[۷] امواج د حُسن بحر — را برسېره پر کنار د خط عنبر شي
د کږو خبرو لار و زړه ته نشته — له کجی د حلقې ځای بېرون تر در شي[۸]
د دولت اسباب فلک[۹] و ناکس ورکه — هُمای ګوره چي پر وچ هډوکي ور شي[۱۰]
خاموشي خوی کړه چي خلاص شې له آفته — د جرس په آواز هر رهزن خبر شي
اضطراب د زړه تر باغ صنوبر باسي — په ګلشن کي چي قامت یې جلوه ګر شي[۱۱]

۴۳۱ بې رهبره هیڅ کار نه کېږي "حنانه"
پر هغه کاغذ قلم ځي چي مسطر شي ۳۱۴۲

عشق د عقل له تدبیره تازه تر شي — چي نمناک شي خار د دې صحرا نشتر شي
نه وي خوښ صاحب کماله په تشهیر خپل — اوبه ږغ نه که[۱۲] هغه وخت چي ګوهر شي
په نامه کي مي حال ټول د سوي زړه دئ — پر ببربړم چي قاصد به خاکستر شي

---

(۱) چاپي دېوان: په حال د زړه (2) چاپي دېوان: له لېونو نه. (3) چاپي دېوان: که زاهد. (4) چاپي دېوان: صنم کله.
(5) اصل. مقرر. (۶) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۷) چاپي دېوان: چي یې و وهي. (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۹) چاپي دېوان: اسمان. (۱۰) چاپي دېوان: "همای و ګوره پر وچ هډو کښې ور شي". (۱۱) دا بیت په اصل کي نسته. (۱۲) چاپي دېوان: اوبه نه که ږغ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خط شپه د مخ په ورځ شوه هسې ګډه   ګمان نه کړم چې تر حشره به سحر شي
د قدم خاوري يې ما په دا رانجه کړې[1]   ګوندي وي چې دُر د اوښو مې احمر شي
د معشوقِ هرځايي اشنايي مه کړه   چې په لمر پسې سر کوږ د ګل د لمر شي[2]

۴۳۲ ستا د خط تعريف[3] "حنان" کاږي ښاييږي   ۳۱۴۹
له قلمه کې يې توی مشک و عنبر شي

زړه ور پسله مرګه لا[4] ډېر دلاور شي   د ګرګ پوست ګوره چې پسله مرګه سپر شي[5]
د کږي تُوري پرهار تر سمي زيات وي   که هر څو ظالم شي خم ظلم بتر شي
له يوي ښځا خبري فتني پاڅي   د تمام خرمن کافي خاشه شرر شي
له رقيبه تښتېدم نه پوهېدلم   چې له سپي ښځه ډېر ځغلي زړه ور شي
د غم سوک چې پر خوله وخوري زړه بيدار شي   په وهل د در، د کور خلک خبر شي
د سړي چې شي بخت تور سعیَ ښځا ده   لينده هرڅو چې پر ځان زور که چمبر شي

۴۳۳ ګيله خوشي کړي "حنان" له توره بخته   ۳۱۵۶
شپه که هرڅو وي اوږده آخر سحر شي

په احوال که د عاشق معشوق مفهوم شي   هر معشوق به له عاشقه زيات مغموم شي[6]
تواضع که تاته نه کړم خفه مه شه   چې سر کښته کړم نظر به مې محروم شي[7]
چې غوڅ شوي وي[8] په تېغ د يار د سترګو   د حساب پر ځای هغه کسان مرحوم شي
د سياوش په دود به پاک له اوره ووزي   چې د نفس له مقتضٰی ځخه معصوم شي
زما نامه په شکسته خط يار ته کاږه[9]   چې مې حال د دې مات زړه ورته معلوم شي
د هغه شهيد زيارت حج اکبر دئ   چې پرې کړئ يې د عشق په تېغ حلقوم شي
په قيامت به نابينا له قبره پاڅي   چې له ديده د اشنا دلته محروم شي[10]

۴۳۴ له ناموسه يې بغل ډک دئ نه يې لولي   ۳۱۶۴
دا په دا، نه چې در ياد[11] د "حنان" نوم شي

په جفا جفا مې زړه له تا لړزان شي   خپلي سترګي بې له تا راته توپان شي
د باڼو خدنګ يې[12] نه راځي په سيل   که مې هډ زړي زړي لکه نښان شي
عجب نه ده که په رحم چيرته را شي[13]   د مېږي کره مېلمه ګاهي سليمان شي
ستا د عشق درياب نا پايه زه ضعيف يم   و مېږي ته نری جوی[1] لکه عمان شي

---

(۱) چاپي دېوان: "رانجه کړې مې دي ستا د قدم خاوري ". (2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۳) چاپي دېوان: چې د خط وصف. (4) بله نسخه: له جنګه (۵) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په اصل کي شپږ بيته وه. تر مقطع وړاندي دوهم بيت له بلي نسخې را نقل سو. (6) د دې غزلي رديف په چاپي دېوان کي "وي "دئ" ماته د اصل ضبط "شي "موزون ښکاره سو. ځکه مي "شي "وکيښ. (۷) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۸) چاپي دېوان: سوئ دئ (۹) چاپي دېوان: کاږئ (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: نه چې پکښې. (۱۲) چاپي دېوان: خدنګ دي (۱۳) چاپي دېوان: که له مهره کله را شي.

(1) چاپي دېوان: لړاوبه (2)، (۳) کې = که يې. (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۵) چاپي دېوان: د ګدای تهوک. (۲) چاپي دېوان: تر ساعته پناه کېږي (۷) چا پي دېوان: چې يې. (۸) چاپي دېوان: د تدبير کښلي؟. (۹) چاپي دېوان: د خوار زړه. (۱۰) چاپي دېوان: د عالمه (۱۱) چاپي دېوان: بوی د ګلزار. (۱۲) چاپي دېوان: دنيا ګنهده (۱۳) چاپي دېوان: "نفس و خپلي مقتضا ته پرېږده رام شي ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دې خيال په خاطر را شي مضطرب شم — لکه پېښ چې د مفلس کره مهمان شي
تر ژوند مرګ ورله به دئ په پېغور کې — اور ته ځکه ستې تېره تر خپل ځان شي

۴۳۵ کبر جن اشنا يې کله غوږ پر نيسي
که "حنان" فصيح لسان لکه سحبان شي ۳۱۷۱

آراسته چې د مهرويو انجمن شي — دانشمند يې له پرتوه کم سخن شي
د ګلرخو و وصلت ته هغه رسي — چې لاله رنګه جامه يې سور کفن شي
کې(۲) کميس د ګل له بويه په ځان واغوست — عجب نه ده نيلوفر غوندې کې(۳) تن شي(۴)
رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي — و آفتاب ته ليده کله د لېچن شي
چې واصل شم زه له ياره، رقيب ځکه — د ګداى رزق(۵) ورکوي که سپي دښمن شي
که ګلاب يې په سيالۍ د مخ څه وايي — تر ساعته نه پايېږي(۶) دروغجن شي

۴۳۶ زه "حنان" چې د اشناى په کوڅه ګډ شم
تماشه را ځخه هېره د عدن شي ۳۱۷۸

څو يې(۷)ويني د خپل ځان خون بهانه شي — د ګلرخ په تېره تېغ به اشنا نه شي
توري زلفي کله زړه اخلي له خلکو — څو و اور ته د رخسار يې دوتانه شي
هسي زړه زما سوری کړ د يار هجر — چې د وصل په مسيح يې دوا نه شي
د تدبير کيلي(۸) څو نه شي ځني ورکه — د اميد د درګاه قلف به يې وا نه شي
څو قانع نه شي په څاڅکي له دريابه — د صدف حمل به دُر يکتا نه شي
جذبه مي د خپل زړه(۹) هسي قوي ده — چې خطا به ځني تير د بلا نه شي

۴۳۷ طمع مه کوه "حنانه" و هيچا ته
چې د هيچا ښه بې خدايه په چا نه شي ۳۱۸۵

څو د قبر په وړو کانو بار نه شي — د حريص زړه به تر هغه قرار نه شي
دِ حرَص مار هسي زهر پکښې توی کړه — چې يې دفع په ترياق د ګفتار نه شي
دَ نا بودي دنيا حرص تر حيا تېر کړ — چې له ننګه د عالم(۱۰) يې هيڅ عار نه شي
بوی د عيش له حارصه مشکل کار دئ — د ښورې له مځکې ګل(۱۱) د ګلزار نه شي
دنيا کونډه ده(۱۲) له ډېرو پاته شوې — اشنايي ته يې هوا د هوښيار نه شي
و هوا ته سرکښ نفس پرېږده چې رام شي(۱۳) — تونـد توسن څو ستړئ نه شي قرار نه شي

۴۳۸ دا دوعا يې مستجابه کړې مجيبه
چې "حنان" ګډ د حريص په قطار نه شي ۳۱۹۲

څو په خيال د يار د وروځو کې خم نه شي — تر هغو به د مجاز پر لار سم نه شي
عاشقي د ظاهر علمه ځله ليري(1) — دا تر عرشه پوري تله په قدم نه شي
ګُزار هسي بې صرفې دئ د سياه چشمو(۲) — چې زړه سوی يې پر آهو د حرم نه شي

---

(1) ځله ليري= يوله بله ليري، په چاپي متن کي" ځله ليري" دئ چي معنا نه ورکوي. (2)چاپي دېوان: د سياه چشم. (۳) چاپي دېوان: پر چشمه. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان:مات شي. (۶) چاپي دېوان:په غېږ کښي کړي. (۷) چاپي دېوان: په چښل يې.

خط یې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته — تله قاضي لره هیڅکله د کرم نه شي
له ژړاندو سترګو څه غواړي صبرونه — پر چینه(۳) باندي هرګز تیمم نه شي
بیده شوئ په ښه ږغ نه بیداریږي — بې عقلۍ لره دوا و ملهم نه شي

۴۳۹ هغه ورځ پر "حنان" نه وینم چې را شي
چې د زړه خونه یې ګډه په غم نه شي ۳۱۹۹

په رخسار یې زلفې نه دي غورېښې — و سپوږمۍ ته د لړمو دي لښې(۴)
په تور خط سره یې حُسن د مخ زیات شو — زېب کوي دا صحیفه په دا حاشیې
همېشه به وصلت مومي د ګلرخو — غونچه طوره که د زړه ویني نوشې
که هرڅو عشق کړم ضعیف د رقیب بس یم — دي نمرود ته دئ کافي پر د پشې
ستا ناصح په ویل نه ګرزم له مینې — ولې څان سترئ کوي په دا وربشې
مورزاده د عشق خواري مې ده په برخه — بېهوده د پند خرخې را ته وربشې

۴۴۰ له "حنانه" پټ په ترُکو پسې څغلې
اي زاهده ولې حق ویل پوشې ۳۲۰۶

د سپین مخ چې وي خوا هانه لکه زلفې — همېشه به وي پرېشانه لکه زلفې
چې هوا د لعلو لبو کړي د ترُکو — هغه تل وي اوېزانه لکه زلفې
که تسخیر د عالم کړي اوله مات شه(۵) — زړه به یوسي له جهانه لکه زلفې
که یو څل کړي سیاه بختي د عشق قبوله — بر به خوري له زنخدانه لکه زلفې
که خواهش د ګلرخانو د دیدن کړي — شه د مخ پر اور بریانه لکه زلفې
چې غذا یې د زړه ویني لکه مشک وي — څای په غېږکي که(۶) آسانه لکه زلفې

۴۴۱ که دي زړه غواړي چې زړه له خلکو یوسې
تواضع خوی کړه "حنانه" لکه زلفې ۳۲۱۳

د عرفان له جامه مې راکړه ساقي — چې په چینه(۷) یې شم له یاره ملاقي
هم مې خلاص که د دنیا له شر و شوره — تعلق را څخه قطع کړه باقي
مجذوبي را ته حاصله کړي چې کښېږدم — دواړه سترګي پر قدم د طلاقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن بې غِشه مې ساقي و ما ته را کړه　　چې د یار د ښه دیدن[1] شم مشتاقي
تر پخوا عمر عبث را څخه تېر شو　　راوړه ژر پیاله ساقي، پیاله ساقي
پر پیرو[2] مې کړې ثابت د کاملانو　　رسوي بار و منزل ته عراقي

۴۴۲ هم را پېښ کړې هسې حال و ما "حنان" ته ۳۲۲۰
چې بې یاره بل ځای نه شم اوطاقي

څه بلاوه ستا د وروځو په محراب کې　　چې یې وا چولم زه په اضطراب کې[3]
د دې جور شپه لکه ورځ را ته ښکارېږي　　چې بندي شوم ستا د زلفو په تناب کې
سیاه بختۍ له هري خوا یم اچولئ　　ستا د زلفو پېچوتاب په پېچوتاب کې
څه ګیله کړې د سپین مخو له شوخیه　　آرام نه دئ چالیدلئ په سیماب کې
آبرویي په قناعت سره زیاتېږي　　ګوهر ګوره تږی پروت وي په دریاب کې
نه یې اروم نصیحت په غوږو کوڼ یم　　را ته مه وایه ناصح د عشق په باب کې

۴۴۳ دا تر زلفو لاندي مخ ګوره "حنانه" ۳۲۲۷
چې د لمر تماشه کېږي په سحاب کې

تماشه یې د خط بویه[4] په رخسار کې　　د ګلانو پرېواني وي په بهار کې
چې مې وسوه کل هډونه سیل بویه[5]　　د سره اور ښه ننداره وي[6] په نیزار کې
زلفي ورو شانه کوه چې آزار نه شي　　چې هزار زړونه[7] یې اړ دي په هرتار کې
خط و خال و زلفو سترګو رېز مرېز کړم　　رحم نشته د دې ښار[8] په هندوبار کې
پخپل خط پسې یې خپلې سترګې ګوري　　که آهو دئ آرام که په سنبل زار کې
دا شبنم د ګل پر پاڼي باندې پروت دئ　　که خوله د ګلرخسار ده په رخسار کې[9]

۴۴۴ له "حنانه" قرار څه غواړې ناصحه[10] ۳۲۳۴
چې رسوا کړ دا ستا عشق په قندهار کې

سرو قده خوش اندام راغئ په برکې　　له هوسه نه ځایېږم په کشور کې[11]
په سپین مخ کې یې سرخي د لبو نمایي　　که شفق را ته ښکاره شو په سحر کې
چې نرحور که شاپېرۍ دئ نه پوهېږم　　دغه نور نه موجود ېږي په بشر کې
تنګه خوله یې جز لا یتجزا ده.　　آب نه پرېښو دندانو یې په ګوهر کې
درک یې نه کېږي د ملا په باریکۍ کې　　خیال له خیاله څخه وزي په کمر کې

---

(۱) چاپي دېوان: د تش دیدن. (۲) چاپي دېوان: پر پرو مي؟. (۳) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (۴) چاپي دېوان: د خط وکړه. (۵) چاپي دېوان: سنبل بویه. (۲) چاپي دېوان: ښه تماشه ده. (۷) چاپي دېوان: ولي سل زړونه.
(۸) چاپي دېوان: شفقت نشته د ښهر. (۹) چاپي دېوان: "که عرق د ګلرخسار دئ په عذار کي". (۱۰) چاپي دېوان: "د حنان قراره څه غواړې دلبره". (۱۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همېشه به یې د لبو په مې مست وي   که یې و ویني تش عکس په ساغر کې

۴۴۵   په تش دید یې عالم قتل کړ "حنانه"   هسې آب یې دئ د سترګو په خنجر کې   ۳۲۴۱

له ازله دا ستا خیال زما په سر کې   نه چې نن دا ګل زرغون شو زما په درکې[1]

آئینه یې[2] د دیدن تاب راوړای نه شي   جوهر داره زغره[3] تل لري په برکې

بیده بخت کله وینبېږي زما په غبږ کې   سبزه کله زرغونېږي په محشر کې

په معنا زړه خوشالېږي په حرف نه شي   وي په میو کې نشه، نه په ساغر کې

د بوسې خواستونه کړه[4] له ساده لوحو   د دوعا قبلېده کېږي په سحر کې

د آب باز مرګ له اوبو، مارګیر له ماره   هنرمند ته خطر رسي په هنر کې

۴۴۶   چې و فا له ترُکو غواړې په مجاز کې   څه هوا ده لا "حنانه" ستا په سر کې   ۳۲۴۸

حال ویلای نه شم یار ته په تقریر کې   نه قوت لرم د ګوتو په تحریر کې

په مژګانو سرې[5] یو وار ادا نه کړم[6]   قوت نه وي د پېزی لیندی په تیر کې

مار د زلفو یم چیچلئ زړه مې چوي[7]   شفقت نشته د عصر په د مګیر کې

رقیب ستا له لوري ولاړ بیا به رانه شي   ګرزېده د مغزي نشته په خنزیر کې

نصیحت لکه اوبه، عاشق غوړ لوښی   تاثیر کله اوبه کاندي[8] په تصویر کې

کوم صیاد و ښکار ته ځي په خبر نه یم   چې له وهمه ارام نشته په نخجیر کې

۴۴۷   چې د یار پر تورو زلفو لېوني شوې   اوس خوشاله شه "حنانه" په ځنځیر کې   ۳۲۵۵

شکر و کاږه تر څو یې په وسواس کې   د نعمت زیاتېده کېږي په سپاس کې

پاکان خلاص دي د عالم له شرو شوره   مرغلري نه خرڅېږي په نخاس کې

د دښمن په تواضع مه غلطېږه   و نښان ته لېنده خمه شي په لاس کې

سرکښ نفس د ریاضت په دام بندي کړه   څو به یې له دې دښمنه په هراس کې

چې نری شي میاشت آخره شپه راخېژي   پټ وه ځان له عالمه په افلاس کې

ښې وربښمیني جامې باب د ارتینو دي   د مېړه مړانه نه ځي په کرباس کې

۴۴۸   له یارانو اخلاص تللئ دئ "حنانه"   ګذران د زماني شو په لباس کې   ۳۲۶۲

---

(۱) چاپي دېوان: "نه چې نن را ته پېښ شوئ په نظر کښې". (2) چاپي دېوان: آئینه دي. (3) چاپي دېوان: توره.
(4) چاپي دېوان: د بوسې خواست تل کوه. (5) سرې= سره یې. (6) چاپي دېوان: "په مژګانو یې له واره ادا نه کړم".
(7) چاپي دېوان: "مار د زلفو یم خوړلئ زړه مي سوری دئ". (8) چاپي دېوان: اوبه کله تاثیر کاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو کامل و وي کامل ته دا په حال کي — اچولئ يم زه عقل په جنجال کي
دا زما مشکل راحل کړه د رمانده يم — مدام ډوب يم په دا فکر په دا خيال کي
چي د څه د پاره خدای جنت پيدا کړ — چي ښه نه راځي(1) هر ګز زموږ په افعال کي
هغه بل کامل جواب هسي شان ورکړ — چي ښه فهم دليل وکه زما په قال کي
چي رحيم دئ هم قدرت لري(2) پر هر څه — دنيا ځای که د يوې ماشي په بال کي
مهرباني يې عامه عامه ده پر هرچا(3) — نور يې څه کاوه دوزخ په دا احوال کي

۴۴۹ الهي ګناه راعفو زما "حنان" کړې
چي دي لطف کمی نه که په هيڅ حال کي(4) ۳۲۷۹

که د حُسن صفايي نه وای په ګل کي — د عشق شور به هو مره نه و(5) په بلبل کي
که مجاز د حقيقت منظره بولي — پر تېرېږه او طاق مه نيسه په پُل کي
له اسمانه شکوه کفر ده(6) خبر شه — مراد ته نه پر بېږدي هيڅوک په جز و کُل کي
له نظره مي فاني شو ساقي واړه — نه پوهېږم څه بلا ده(7) ستا په مُل کي
په ليده يې پېچو تاب شوم خبر نه يم(8) — څه بلا وه د شوخ چشمو په کاکل کي
تر حلقو د زلفو مخ دي معلومېږي — که ګلاب را ته ښکاره شو په سنبل کي

۴۵۰ دا يې لاس په حنا سره نه دي "حنانه"
مضمحل يې کړه ټول زړونه په منګول کي ۳۲۷۲

ستا د زلفو کاږکو تو(9) حلقو په دام کي — يو جهان زړونه پرا ته دي په ارام کي(10)
تار د زلفو دي پر مخ ترسم کوږ به دئ — مزه دار وي کوږ ترسيم په خپل مقام کي
ستا د وروځو له قبلي خلق جار باسي — دا عجبه، که زاهد وي په اسلام کي
ستا د سترګو کاته بِه دي ستا تر سترګو — د بادام د ګل زيب نشته په بادام کي
که تقصير له ما واقع دئ عفو وکړه — د بخښښ مزه نه وي په انتقام کي
چي خبري...(11) کړي واړه يو دی — د سړي کمال معلوم شي په کلام کي

۴۵۱ له سپين مخو وفا مه غواړه "حنانه"
چي وفا له سره نشته په دا قام کي ۳۲۸۳

له ژړلو نه خلاصېږم(12) په هجران کي — آب بازي نه شي هيڅکله په توپان کي
چي مات نه شي زړه، غم ځای نه پکښې نيسي — چي قلم چاک شي سياهي اخلي په ميان کي

---

(١) چاپي دېوان: چي ښه نه کېږي. (2) چاپي دېوان: چي رحمان رحيم قدرت لري. (3) چاپي دېوان: "مهرباني عام عامه پر هر چا ده". (4) چاپي دېوان:

الهي "حنان" له دغه اوره خلاص که — چي دي لطف کمی نه که په هر حال کښي

(5) چاپي دېوان: هرګز نه و. (6) چاپي دېوان: کفر دئ. (7) چاپي دېوان: څه مستي وه. (8) چاپي دېوان: پېچو تاب شم نه پوهېږم. (9) کذا. (10) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (11) و مي نه لووست. (12) چاپي دېوان: بې ژړلو چاره نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وصل و هجر پر حیرانو سترګو یو دئ ‌ ‌ ‌ تفاوت زر و سنګ نه که په مېزان کي
نه رام کېږي(1) وصاف د لوته سیاه چشم ‌ ‌ ‌ له سپېدیه آهو رم که په دامان کي(2)
مالګه و سوځي پرهار دا هم اوبه شي(3) ‌ ‌ ‌ ازار کړونی ازار مومي په خپل ځان کي
لکه سېل چي په تودی له غره رالوېږي ‌ ‌ ‌ د سنګدلو دولت هسي دئ په زیان کي

۴۵۲ ‌ ‌ لاس پر ملا د نامېندی کښېږده "حنانه"
طمع مه کړه د فلک په دسترخوان کي ‌ ‌ ۳۲۹۰

که و ګرزم پور ته کښته په جهان کي ‌ ‌ ‌ ستا د حُسن ثاني نشته په انسان کي
ستا د حُسن دروېزه نه که نور څه که ‌ ‌ ‌ چي غونچي خپل جېب لمن کړه په بوستان کي
هر و بېښته مي د فاختي په څېر(4) کوکو که ‌ ‌ ‌ چي را یاد شي ستا قامت په ګلستان کي
په ژړا کي مي دي خیال(5) د لبو بیا موند ‌ ‌ ‌ د برېښنا رونبا مدام وي(6) په باران کي
ګرېوان و تېره مهرویه زه بېرېږم ‌ ‌ ‌ لمر به وا چوي خپل ګل ستا په ګرېوان کي
دغه ستا د سترګو خیال که آهو څکه ‌ ‌ ‌ لوره غاره ده(7) نیولي په دامان کي

۴۵۳ ‌ ‌ په هیڅ وخت یي له هجرانه نه خلاصېږي
"حنان" قبر لره ولاړ په ډېر ارمان کي ‌ ‌ ۳۲۹۷

و ساته ګوهر په لعلو د یمن کي ‌ ‌ ‌ چي پیدا دي زمرد شو په ګلشن کي
د مرجان نباخ د یاقوتو د بام ستن که ‌ ‌ ‌ و ساته سور ارغوان په یاسمن کي
پر لندو لاله د مشکو باران وکړه ‌ ‌ ‌ د نرګسو جام ساته په نسترن کي
له شفقه سپوږمۍ ډکه کړه نن ورځ ده(8) ‌ ‌ ‌ کښېږي یي ږده د نوو میاشتو(9) په خرمن کي
له ګلابه دي لاله داغ پر زړه یووړ ‌ ‌ ‌ ستا نرګس د باغ نرګس کړه په کفن کي
د مسیح په شان دوا را کړه مرده یم ‌ ‌ ‌ د حیات اوبه دي ایښي په دهن کي(10)

۴۵۴ ‌ ‌ له حسرته ستا د غاښو ما "حنان" نن
مرغلري کړي را تویي په دامن کي ‌ ‌ ۳۳۰۴

چي دي پورته کړه لبان په مسخرو کي ‌ ‌ ‌ بیا دي ګډ کړم لکه خس په سرو لمبو کي
هغی توبه د آهو چشمو له عناده ‌ ‌ ‌ له شبرانو زړه رانیسي په پنجو کي
پرورده شوه زما کسي په ژړا کي(11) ‌ ‌ ‌ لکه تخم د ریحان وي په اوبو کي
په یوه کاته مي زړه را څخه یوسي ‌ ‌ ‌ کي هر څو ساتم د صبر په بوخچو کي

---

(۱) چاپي دیوان: نه رامېږي. (2) چاپي دیوان: "له سپین والي آهو رم که په بیا بان کښي". (3) چاپي دیوان: "نمک و سوځي پرهار دا هم شي ولي". (4) چاپي دیوان: په دود. (5) چاپي دیوان: خیال ستا د لبو. (6) چاپي دیوان: همېش وي. (7) چاپي دیوان: غاړه دئ. (8) چاپي دیوان: "له شفق سپوږمۍ پوره کړه دلبره". (9) چاپي دیوان: د نوي میاشتي.
(10) چاپي دیوان: اوبه دي نیسي په ذقن کي. (11) چاپي دیوان: په ژړا کي زما کسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبسم يې زما پر تن هومره[1] اثر کړي — چي هر هډ غابنونه سپين کړه په زخمو کي
چي له ميني توبه کار شم ژر پښېمان شم — هی توبه کار مي بتر شو په توبو کي

۴۵۵ — فارسي خوانو د حيرت ګوتي په غاښ کړې — ۳۳۱۱
چي "حنان" سخن سازي که په پښتو کي[2]

د دلبر د سترګو خيال مي دئ په زړه کي — د ختن د ملک غزال مي دئ په زړه کي[3]
ستا د وروځو خيال مي نه ځي له خاطره — ناست ولاړ که پروت هلال مي دئ په زړه کي
نه خلاصېږم د ايام له بدبختيه — چي دا ستا د زلفو خيال مي دئ په زړه کي
شکوه نه کوم دا ستا له خال و خطه — ګڼه هومره لوی جنجال مي دئ په زړه کي
هجران و سوم وصل غواړم حيرانېږم — ګوره څه فکر محال مي دئ په زړه کي
بې غيرته زړه مي لاس له تا نه اخلي — ستم جور د هر کال مي دئ په زړه کي

۴۵۶ — غونچه شي راته بېده د اور سکروټه — ۳۳۱۸
اې "حنانه" دغه حال مي دئ په زړه کي

څه بلا وه د ابرو په دنباله کي — چي يې کښې يستم په آه و په ناله کي
څه دعوه به که آهو[4] دا ستا له سترګو — معجزه نه وي په هره ګوساله کي
چي يې زړونه رانيولي وو په حُسن — ور معلوم شوه اوس د خط په قباله کي
ما وې نوش به کړم شکري ستا دلبو — زهر راکړه دا ستا عشق[5] په نواله کي
د اسمان ښيښه خالي پاته شوه ولي — د عشق مې نه ځايېده په دا پياله کي
غرور زيات لري نوخط تر ساده رويو[6] — د چين مشک نه وي په هره غزاله کي

۴۵۷ — يار بې مهره، زه بې بخته، عشق سور اور دئ[7] — ۳۳۲۵
"حنان" رنګه مه شه څوک په کشاله کي

سر يې پورته شي له فخره تر اسمان په زمانه کي — هر سړی چي ځان که خاوري ستا د در په آستانه کي
چي شانه يې تور کاکل کړ د بخت ورځ مي توره شپه شوه — دغه توره شپه پخوا وه ما ليدلې په شانه کي
خال دي هسي زه[8] بندي کړم چي له ځانه خبر نه يم — حيرانېږم څه جادو و په يوه توره دانه کي
لب دي لعل عقيق مرجان دي، غاښ دي دُر، خط فېروزه ده — څه دولت دئ باري ايښئ ستا د مخ په خزانه کي
د مخ خيال بې ماوی راشي[9] زما د زړه و کا شانې ته — ولې نه لوېږي له سره دغه لمر په دا خانه کي
دا يې سترګي دي له ذوقه زما د زړه په غوښو نښتي[10] — که آهو ګل د لاله خوري په دا هسي دامانه کي

۴۵۸ — که جلوه دي د يار سوځي خاموشي کوه "حنانه"[11] — ۳۳۳۲
دا په دا چي هيڅ رڼغ نه وي[12] د څراغ پروا نه کي

---

(۱) چاپي دېوان: زما پر صورت هسي اثر که. (2) چاپي دېوان:
پارسي بان به د حيرت ګوتي په غاښ که — چي "حنان" دا ستا صفت که په پښتو کښې

(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: څه دعوی کوي آهو. (5) چاپي دېوان: زهر را دا ستا د عشق.
(6) چاپي دېوان: "غرور زيات وي د نوخط پر ساده لوحو ". (7) چاپي دېوان: سور اور شو. (8) چاپي دېوان: هسي رنګ. (9) چاپي دېوان:
بې ما دی راشي. (10) چاپي دېوان: زما د زړه په وينو نښتي. (11) چاپي دېوان: خاموشي خوی کړه.
(12) چاپي دېوان: رڼغ نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دي شَست زِه د کمان کړه په کمین کي — ارام نه وکړه هیڅ صید په زمین کي[1]
تور زنګي ناست و سپوږمۍ ته نه پوهېږم — که یې خال دئ جلوه کاندي په جبین کي
زلفي خلاصي کړه چي زړونه واړه خلاص شي — ډېر ډېر بند دي ستا د زلفو په هرچین کي
د هیڅ زړه کوتره نه پربېږدي و وار ته — رحم نشته ستا د سترګو په شاهین کي
دغه ستا د زلفو باد ور باندي ومنت — د آهو نافه خوشبویه شوه په چین کي
له قربته د سیاه چشمو حذر بویه — توري سترګي خلل اچوي په دین کي

۴۵۹ — د "حنان" د خم قامت شرف په تا دئ / ولي وي قیمت د ګوتي په نګین کي — ۳۳۳۹

د عاشق پر رقیب نه رونېږي سترګي — له سایي ځخه د ډېو تورېږي سترګي
په وصلت کي یې و مخ ته کتای نه شم — له ښایست یې[2] په رخسار ښوهېږي سترګي
ستا د خط را تلو رقیب په سترګو روند کړ — د افعي[3] په زمرد ړندېږي سترګي
بې اختیار یې و رخسار ته کاته کېږي — د پتنګ له شمعي نه چېږي[4] سترګي
چي د غاښ له مرغلرو یې محروم یم — د دریاب په دود مي[5] تل بهېږي سترګي
دا د چا د راتلو زېری[6] خبر نه یم — چي مي هسي[7] په تلوار رپېږي سترګي

۴۶۰ — دا له غمه د کوم مخ "میرزا حنانه"[8] / له ژړلو چي مي نه درېږي سترګي — ۳۳۴۶

جګي جګي له جفا کړه زړه خالي — تل به نه وي زما ژړا ستا خوشالي
چي یې زړه د خال و خط په خیال[9] اخته شي — شي تري پاته مطول وي که خیالي
د عاشق آه و فغان به کله اروي — چي په غوږ یې[10] د رقیب د پند والي
چي د عشق د زمزمي ږغ یې تر غوږ شي[11] — نور به نه اروي نیرېږ و فامفالي
و دیدن ته یې حیران دي عالمونه — که ادنا دي، که اوسط دي، که عالي
مړنی سری په ماتي کي مخ ستون که — عاشق بویه[12] چي آخر حُسن پالي

۴۶۱ — خپل زړه ځیري کړه "حنانه" که عاشق یې / په دا څه کېږي چي ځیري کړې کالي — ۳۳۵۳

آه مي خط کله له قده آسان اخلي — باج له سروي کله باد د خزان اخلي[13]
شوخ مژګان رسا کاته څکولي وروځي — دا ناوک هم دغه لاس دا کمان اخلي

---

(۱) په "ب" او چاپي دېوانو کي دا غزل نسته. (۲) چاپي دېوان: له صفايې. (۳) چاپي دېوان: واقعي. (۴) چاپي دېوان: نه پوچېږي. (۵) چاپي دېوان: د رودو په شان مي. (۶) چاپي دېوان: دا مژده د کوم دلبره که. (۷) چاپي دېوان: دا چي هسي. (۸) چاپي دېوان: "دا په غم کي دئ د کوم ګلرخ حنان". (۹) چاپي دېوان: چي يې زړه د خيال و خط په غم.
(۱۰) چاپي دېوان: چي په غوږ کړي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي د عشق حيدري ناره يې د غوږ شي". (۱۲) چاپي دېوان: عاشق هغه چي. (۱۳) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سینه کښې مې غاښ پټ لکه صدف کړه   د زنخ سېب کله بار د دندان اخلي
و زاهد ته مه کوه د عشق خبرې   مېږې کله له ځا تخت د سلیمان اخلي
د زاهد د عقل بند د عشق په باب کښې   دغه پُل له دغه ځایه طوفان اخلي
که مې ناست دئ عشق پر وچو هډو ښایي   دا په دا ده چې هُمای استخوان اخلي

۴۲۲ شاعران د مضمون بِکر بلبلان دي
ځکه ګل تازه "حنان" د بوستان اخلي ۳۳۲۰

نن مې ولیده دلبر په سترګي خپلې   چې رخسار یې په آفتاب بازی وهلې[1]
کړې وروځې کږې توري ابراني دي   په تش دید یې د زړه ولې غوڅولې
توري سترګې د شهلا د باغ نرګس و   چې آهو یې تماشې هردم کولې
راتې و ویل چې زړه دي بایلو ولئ   رنګ دي زېړ دئ او چهره دي ګرزېدلې
ما ویل چې له عیانه څه بیان دئ   چې کوته مې ده د صبر تا نتلې
راتې و ویل چې زه در خبر نه وم   پس له دې د ځان وېر کړه په بخت کړلې

۴۲۳ زما د مخ عاشقان مړه تر حساب تېر دي
ته "حنان" مې له هغو څخه شمېرلې ۳۳۲۷

مهرویانو دا ستا حُسن دئ پسندلئ   لکه لمر وي[2] پر تمام جهان ختلئ
د فلک په آئینه کې هلال نه دئ   دغه ستا د وروځو عکس یې ساتلئ
له خجلته ستا د سترګو نه دئ څه دئ   په ګلشن کې چې نرګس سر ځړولئ
ستا و زلفو و رخسار ته حیرانېږم   چې په غېږ کې دئ کافر اسلام نیولئ
دا یې خال نه دئ د وروځو په میان ایښئ   د تصویر زاغ د کمان پر موټي کښلئ
سنتره د هند که زنه ده[3] حیران یم   چې په تش آرزو یې روح را څخه تللئ

۴۲۴ په تعریف د خپل اشنا د رخسار واړه[4]
چې "حنان" له شوقه دا غزل ویلئ ۳۳۷۴

چې خاطر مې کدورت په غم موندلئ   آئینې مې له کتو غُبار نیولئ
له اوبو د سپي خوړلي په شان ځغلم   چې د سترګو د تېغ آب دي یم کوتلئ
عقل هم له حیرانۍ په خپل سر ګرزي   پېچوتاب چې یې دا ستا د ملا لیدلئ
دا آزار[5] ښیښې ته نه رسي له سنګه   چې و ما ته له هنره رسېدلئ
د زړه داغ چې مې څوک ویني زړه یې داغ شي[6]   د غم تیر دي تنها نه دئ ما خوړلئ
زړه مې ستا زلفو ته ولاړ بیرته را نه غئ   په آسانه تر هند نه دئ څوک وتلئ

۴۲۵ د "حنان" درد و هغو ته معلومېږي
چې د عشق پر کاڼې سروي سولولئ ۳۳۸۱

(۱) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته (2) چاپي دېوان: لکه لمر چې. (3) چاپي دېوان: سنتره که سېب که زنه ده. (4) چاپي دېوان: "دخپل اشنا د مخ دي واړه". (5) چاپي دېوان: دا عذاب (6) چاپي دېوان: "د زړه داغ چې مې چا ولید زړه یې داغ شو".

دا پر مخ باندي د زلفو تار لوېدلئ
که پر ګنج باندي د طلسم مار لوېدلئ

د خدنګ اندوه یې کارم نه پوهېږم
چي یې غشی خطا دروميي ښکار لوېدلئ

دا عرق[1] پرسپین رخسار د ګلبدن دئ
که شبنم پر مخ د ګل سهار لوېدلئ

د وصال د ګل په دید کله مړېږي
چي په سترګو کي د هجر خار لوېدلئ

ته بېکسه، مل دښمن[2]، غل در پسي دئ
لاس و پښې ځله ختلي[3] بار لوېدلئ

په حساب د سیم و زرو عمر بایلي
غلط مه شه چي نفس په شمار لوېدلئ

۴۲۶ د "حنان" له آه پرهېز کوه دلبره
په سینه کي یې د عشق انګار لوېدلئ ۳۳۸۸

ستا په سترګو چي له سترګو مي یې تللئ
نور مي سترګو لره خوب نه دئ راغلئ[4]

ستا په زلفو چي بې زلفو مي ورځ شپه ده
له دا توري شپې هرګز نه یم و تلئ

ستا په مخ چي مخ مي واړاوه له واړو
د هیڅ ښکلي پر مخ نه یم ورغلئ

ستا په خوله چي خوله مي ونیوه له هرڅه
چي تعریف د خولې دي څوک نه شي کولئ

ستا په شونډو چي نفس پر شونډو راغئ
چي سرو شونډو دي و مرګ ته یم بللئ

ستا د ښنو په خاورو، خاوري دي د ښنو یم
چي د ښنو تاب مي له سره دئ ختلئ

۴۲۷ ستا په وروځو چي خم شوم لکه ستا وروځي
زه "حنان" دي په کږو وروځو ځبلئ ۳۳۹۵

چي پر مخ دي توري زلفي ښورولې
خلقې دي په قصداً ازارولې

د آهو نافه دي ډکه کړه په وینو[5]
په رنجو د ناز دي سترګي تورولې

باز د سترګو دي لاناست دئ په پرده کښي
نور د زړو[6] و ښکار ته چا وپارولې

تر پخوا دي خوی وفا وه نه پوهېږم
د وفا له خویه چا و درولې

آفرین را باندي و وایه ملکو[7]
چي مي ستا جفا پر زړه هوارولې

ما وې زړه دي له ما یوو په سپینو غاښو
ول پوهېږم په رضا مي خوارولې

۴۲۸ "حنان" و ژړل له ډېري نامېندیه[8]
ستا پخوا نېکۍ پر زړه چي تېرولې ۳۴۰۲

کشکي بخت مه وای له موره زېږولئ
چي پیدا شوم عشق یې مه وای راښوولئ[9]

د محشر خواري اختر ور ته ښکارېږي
خدای هرګز په مینه مه وای پوهولئ

دا پر مخ یې خال و خط و زلفي نه دي
تور اطلس یې پر کعبه دئ غوړولئ

شوخو سترګو یې ګُلي خیال له ما یووړ
لکه خلاص کاندي قصاب له غوښو ولئ

---

(۱) چاپي دیوان: دا خوله. (2) چاپي دیوان: ته بېکس مل دي دښمن. (3) چاپي دیوان: لاس و پښې دي دي ختلي.
(4) چاپي دیوان دا غزله نه لري. (5) ب: له وینو. (6) ب: دا د زړو. (7) ب: آفرین را باندي وشو لور د لوره. (8) ب: نا امیدۍ.
(9) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بې(1) څوک سر لکه ګوی که په ميدان کي — چي يې ما د نی سواری جلب نيولئ

چي ببومه يې(2) له عشقه پارسايي ته — دي ولد په بهانه وم غولولئ

۴۶۹ تور کاکل يې په زړه خوله نجتی "حنانه" ۳۴۰۹
نه پوهېږم دا تور مار چا قهرولئ

له ګناهو ځخه(3) نه کوې رم ولي — تل کوې پر زېږد ستانو ستم ولي

په دنيا پسي اووه اقليمه غواړې — او د حق پر لوري نه ږدي قدم ولي

د دنيا و کار ته سم څې لکه غشی — خدای ته نه شوې په طاعت سره خم ولي

د دنيا په تله له خدايه مرور شې — دا چي اړوې وهلئ قلم ولي

تويوي مدام اوښي د مظلومو — نړوې د تن د ېوال په دا نم ولي

د زمري په شان ور ځغلې پر کمزوري — زورور و ته نه وهې دم ولي

۴۷۰ خرڅوې دين په دنيا "ميرزا حنانه" ۳۴۱۶
دا نعمت زائلوې په دا غم ولي

چي عاشق د عشق پر لار برابر درومي — په رضا يې معشوقان مکرر درومي(4)

هره شپه چي دا ستا خيال په غبېږ کي نيسم — بوی د ګل مي له بشره سحر درومي

هغه شپه چي دي محروم شم له وصاله — د څراغ په شان لوګي مي تر سر درومي

چي دي خيال د زلفو و ساتم په زړه کي — له سيني ځخه مي بوی د عنبر درومي

تول د زړونو ستا په خيال پسي عيب نه دئ — په سلطان پسي د وروستو لښکر درومي

ستا په عشق کي له رقيبه نه بيرېږم — په درياب کي بې پروا شناور درومي

۴۷۱ و "حنان" و ته هغه ساعت قيامت وي ۳۴۲۳
چي يو پاته شي، يو يار په سفر درومي

ساقي راکړه يو څو ډکي پيالي مى — چي په چښه يې(5) صد ساله مرده شي حی

چي دا ستا د رخسار عکس پکښي ګرزي — هغه جام لبالب راکړه پيا پی

مى بې غِشه، يار ساقي، چنګ و رباب وي(6) — پادشاهي په نظر نه راځي د کی

هسي جام د بېخودی را عنايت کړه — چي له فهمه مي فاني که همه شي

د اشنای د ميني درد هسي سر سام کړم — چي دوا مي نه په ساز شي نه په نی

عشق جدا کړم له عالمه په عالم کي — لکه ناست وي له عالمه لېوني

۴۷۲ د "حنان" په حال د عشق سوخته پوهېږي(7) ۳۴۳۰
تن پرور کله خبر دئ(8) په دا سوی

---

(۱) بې = به يې. (2) دغه برخه په اصل کي نه لوستل کېږي له بلي نسخې ځخه وا خيستل سوه. (3) چاپي ديوان: له عصيانه ځخه. (4) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (5) چاپي ديوان: په چښو يې. (6) چاپي ديوان: رباب دی.
(7) چاپي ديوان: د عشق سوی خبر دئ. (8) چاپي ديوان: کله پوهېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هیخ ښکلي پر ما نه شي مهرباني — دا په دا مي پر طالع شي حیراني
عشق یې تندره اسماني نه ده نور څه ده — رېز مرېز یې کړه د صبر و داني
که د حُسن له مستیه لېوني دئ — سر و مال(1) ځني زما شه سپلني
له نظره یې وتلئ نه یم څه یم — چي دا هسي د رقیب شوم(2) خندني
همېشه یې په پرده کي دي دوې سترګي — نه پوهېږم چا په زده کړه رهزني
د رنجو په باڼ دي تېغ د سترګو تېز کړ — د زړه سپر ور له بویه آهني

۴۷۳ یار پاله "حنانه" اوس چي خط یې راغئ — ۳۴۳۷
په کفارو کي زېب که مُسلماني

چي مي بايلووه په مینه کي ځواني — اوس بې(3) کله پرېږدم عشق په اساني
شوخي سترګي یې څوک نه پرېږدي و وار ته — ژړ یې ور ولي تکبیر ته قرباني
تروې اوښي نمک بویه د زړه غوښي — چي یې وکړم د خونخور خیال مهماني
زلزله مي د عشق ولیده په سترګو — نړوله یې د صبر و داني
د خط کفر یې هجوم په وار وار وکړ — دا په دا ولاړه د مخ مسلماني
که تسخیر د عالم کړې تواضع خوی کړه — دا په دا چي نګین خم وي سلیماني

۴۷۴ عشق بلا نه ده کېمیا ده او که نه وای — ۳۴۴۴
د "حنان" چهره به نه وای زعفراني

له نو خطو څخه نه یم صبر کړوني — کله اوړي غل، چي ډېر شي لاس غړوني
سر درد مي د عشق نه درومي له سره — نصیحت به را تر څو کړې سر تړوني
د ګلرخو د هوس(4) په تناره کي — هسي و سوم لکه سوئ اورلړوني
بلبل وړي د خار جفا د ګل د پاره — د رقیب به ولي نه یم منت وړوني
بې نارو(5) مي اوښي ځي د یار له غمه — بې تنا د ژمي ابر وي ژړوني
مرحمت به ولي(6) یار په رقیب نه که — دا په دا پر ښبنتن ګران وي سپی خوړوني

۴۷۵ چي د سوز ژړا "حنان" په لوی سهار کړه(7) — ۳۴۵۱
له دې غمه غونچې ځیري کړ پړوني

په مجاز کښي چي وفا غواړي عشق کړوني — غواړې خوند د هندواني له مړغوني
د ریا زاهد ژړا د خدای په کور کښي(8) — قحبه کښېږدي(9) په مسجد کښي حرموني
چي د عشق لافي وهې میدان ته راشه — تر څو پټ یې لکه ښځه په پړوني
مجاز پُل د حقیقت دئ څه پر تېر شه(10) — ته د پُل پر سر ولاړ جوړوې خوني

---

(۱) چاپي دېوان: مال و سر. (2) چاپي دېوان: د عالم شوم. (3) بې= به یې. (4) چاپي دېوان: د هوا. (5) چاپي دېوان: په نارو مي.
(6) چاپي دېوان: بې ولي یار. (7) چاپي دېوان: په لوی سهار که. (8) "د زاهد ژړا د خدای په کور کي هسي".
(9) - ب: لکه کښېږدي. (10) - ب: د حقیقت دی پرې تېرېږه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مېږه خويونه نه در ښخه کېږي | سازوي مدام لُعبتي لکه نجوني
قناعت پر خپل ټوکر کړه پور ته مه ځه | لقمه اخله[1] چي دي ننوزي په ستوني

۴۷۶ چي دي شعر نه غوږ باسي څوک "حنانه" ۳۴۵۸
د اشعار د آسو و نسه[2] ملوني

د ښايست له مخې[3] ځغلي سل فتنې | څو به راوړم[4] ور ته تاب زه د سينې
يو ساعت مي بې ژړا نه دي دوې سترګي | نه پوهېږم چي کارېز دئ که چينې
په سينه کي مي ټولېږي ستا غمونه | لکه جمع شي عالم پر سفينې
ستا د ميني ګرګ په هسي شان رنځور کړم | چي زهوب مي مدام درومي له اينې
چي رقيب دا ستا په درکي[5] ځای پيدا کړ | زړه و سږي مي و راسته شوه له کينې
د ګلرخ د مخ په اور کي عيب نه دئ | که مي تن شي[6] تار په تار لکه نينې

۴۷۷ په قدر دا ستا د هجر وصل غواړم ۳۴۶۵
د "حنان" دي پاته شوي مهينې

دګلرخو له چا مه شه دښمني | کې له غمه ښخه مړشي نې مني
هيڅ پرحال پوښتنه نه کړي د مهجورو | خدای دي نه کوري د دوی کبر و مني[7]
د هر چا زړه له کوکله ښخه[8] کاږي | چي جامه د ناز په بر که سمني
و ګښتن ته د عاشق هسي راځغلي | لکه کور لره چي درومي[9] وطني
سپين غابنوني[10] پر ګوهرو باندي نازکه | او لبان[11] يې پر عقيق يمني
قتل کړئ يم هغه ګلرخ[12] بې تېغه | چي اغوستي يې قبا ده چمني
په زبان د خوبرويانو زه پوهېږم | ما د دي کبليو کړي ده شپني[13]

۴۷۸ چي اغوستي يې د خط توره جامه ده ۳۴۷۳
د "حنان" رنګ شو په دا کُرګمني

چي پر زړه د زلفو خيال د جانان کښېني | که رستم د زماني وي حيران کښېني
د عاشق و معشوق راز چي سره يو شي | هغه دم يې رويبار چپ شي[14] تر ميان کښېني
په عرق يې هسي[15] شان شي رخسار نرم | لکه پاڼي چي د ګل په باران کښېني
دُرد اوښو بې سامان د مهماني کړم | که يې خيال زما په زړه کي مهمان کښېني
چي بې غوښتو پتنګ طوره ځي مجلس ته | زر په زړه پر ايرو د خپل ځان کښېني
د الفت مرغه له دې ګلشنه والووت | چي شبنم د خس و خار پر ګرېوان کښېني

---

(۱) - ب: لقمه احله، "بې ځايه اوږده حاشيه يې ور کړې ده "له کاتبه ټکی پاته سوی دئ. (2) و نسه= ونيسه. (3) چاپي ديوان: له مخه. (۴) چاپي ديوان: څو را ورمه. (۵) چاپي ديوان: چي رقيب ستا په درګاه کي. (۶) چاپي ديوان: که مي صورت شي. (۷) چاپي ديوان: کبر مني.
(۸) چاپي ديوان: د عاشق زړه له بد نه ښخه. (۹) چاپي ديوان: چي زغلي. (۱۰) چاپي ديوان: سپين دندان يې. (11) چاپي ديوان: سره لبان يې.
(۱۲) چاپي ديوان: هغه ګلرنګ. (۱۳) دا بيت له بلي نسخې را نقل سو. (۱۴) چاپي ديوان: چف که. (۱۵) چاپي ديوان: هسي شان شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۷۹ که یې قد د سرو قد ورشي په خوا کې
دا "حنان" به پاس پر بام د اسمان کښېني ۳۴۸۰

چې بتان شي هم صحبت د آئینې   یو په سله شي حیرت د آئینې
طمع مه کړه د بوسې له ساده لوحو(1)   نه دي چښلي چا شربت د آئینې
د هغه شوخ حُسن خیال به څه نګاه کړم   طاقت نه که لکه صورت د آئینې
په خپل حُسن دي خبر کړه(2) ځکه هسې   خوبانو د پر کوي عزت د آئینې
له صافدلو راز د زړه پوښیده نه دئ(3)   فهم وکړه پر صفوت(4) د آئینې
په راتله د خط که حُسن زیات شي ښایي   په ایرو شي(5) شرافت د آئینې

۴۸۰ چې د عشق په اور ځان ویلي که "حنانه"
خوبان ځکه که(6) حرمت د آئینې ۳۴۸۷

یار هغه دئ چې ولاړ د یار پرپت(7) وي   که راحت ور ته رسېږي که زحمت وي
روی ګردان له یاره نه وي په هیڅ طور   د یار ظلم یې پر ځان لوی سعادت وي
د رقیب په ویل نه ګرزي له یاره   همېشه یې دغه خوی دا یې(8) عادت وي
نظر نه که د دنیا و سود و زیان ته   شپه و ورځ له خپله یاره هم صحبت وي
که هرڅو جور و جفا له یارهویني   لا ور څخه د هغه یار د پر عزت وي
پر مخ نه راوړي ګیله(9) نه ور ته وایي   چې په سل طوره یې یار په ملامت وي

۴۸۱ که څوک سر ښندي پر هسې یار "حنانه"
د هغو سر فرازي به په قیامت وي ۳۴۹۴

څو دا مځکه اسمانونه بحر و بر وي   د ګلرخو استانه، زما دي سر وي(10)
کامراني په حیراني شي له ګلرخو   د دې باغ ګل د هغه چې لاس تر سر وي
بېتابي د زړه تر باغ صنوبر باسي   په ګلشن کې چې قامت ستا جلوه ګر وي
د لاله په دود مې زړه د محبت وسو   د آه دود چې غوټه شي داغ د ځګر وي
چې په درست جهان یوه ډوډۍ قسمت که   و عالم ته به مخ روڼې لکه لمر وي
ځای د امن مې هیچیري پیدا نه کړ   لکه شمع هر ځای زما د سر خطر وي

۴۸۲ بې له یاره په ګلشن کې تمام عمر
و "حنان" ته خپل باڼو لکه خنجر وي ۳۵۰۱

نن مې پیاله غمه زړه را څخه چَوي   چې خوړلې د هجران د توري لوي(1)
جدایي د خپل اشنا یم کباب کړئ   چې مدام پر هر زیارت لګوم خَوي

---

(۱) چاپي دېوان: له ساده رویه. (2) چاپي دېوان: په خپل حُسن بې خبر که. (3) چاپي دېوان: راز د زړونو پټ ښه نه دئ. (4) چاپي دېوان: پر صورت. (5) چاپي دېوان: په ایرو وي. (6) چاپي دېوان: هلته که. (7) چاپي دېوان: په زفت.
(8) چاپي دېوان: "د ښه یار تل دغه خوی دغه عادت وي". (9) چاپي دېوان: نه راوړي یو حرف. (10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بې = به یې. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، د خطي نسخې په متن کي د ننه هم نه ده راغلې، او له هغې پاڼې څخه را نقل سوه چې کتاب جوړوونکي "صحافان" ور ته بلا ګردان وایي.
(4) چاپي دېوان: که په هجر کي څوک مرګ غواړي. (5) چاپي دېوان: لکه اور. (6) چاپي دېوان: په دوړوي.
(7) چاپي دېوان: چي حنان څوک له اشنایه. (8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۹) کې = که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ملګري يې ديوان يا حيوانان وي — پر هر ځای به باندي تول وي لکه رَوي
د سينې زخم مې بيا فراق ناسور کړ — چې مدام ځني بهېږي وينې زَوي
د کميس د خولو بوی بې(2) کله را شي — يعقوب رنګه مې لېمو ونيو پېرَوي
عاشقان دي په وصلت کله اوبېږي — د هجران تشنک وهلي دي ککوي

۴۸۳ — دي مصرع د حميد زړه د "حنان" وسو
له فرياده د اور سوي زده اور سوي — ۳۵۰۸

د هر چا چې شبنم رنګه پاک ګوهر وي — همېشه به يې د ګل لمن بستر وي(3)
ستا مژګان دي وي نګاه له بدو سترګو — د مظلوم په وينو سره لکه نشتر وي
چې يې ستا کاته ايرې که عجب نه ده — که د طور اوري پيدا له خاکستر وي
شېرازه د ګل د عمر ده لس ورځې — هغه ګل غوارم چې جمع يې دفتر وي
په ګلشن کې بلبل و ويل و ګل ته — چې د ګل تولېده که مات يې کمر وي
هر چې ستا په زلفو بند شي نه خلاصېږي — پيل چې و لوېږي په بند کې مسخر وي

484 — چې د عشق بلا را لوېږي له اسمانه
تر پخوا يې نښانه د "حنان" سر وي — ۳۵۱۵

د خپل يار جفا مې ډېر ډېر زړوي — بل مې تن پر اور د هجر کړوي
د زارۍ واښه په خوله تر ګوته نيسي — که په عقل غر له بيخه لوړوي
که په هجر کې مرګ و غوارم(4) نبايېږي — تريخ ژوندون سړی له عمره مړوي
ښادي نشته په خندا کې د ګلرخو — پر پرهار د پاسه مالګي دوړوي
د ناصح نصيحت هسې دئ په عشق کې — لکه تندره(5) په پوکلو سړوي
د يار هجر يم وژلی نه رغېږم — بېهوده زاهد نمک را پړوي(6)

485 — له اسمانه پرېواته دي بل څه نه دي
چې "حنان" له خپله ياره(7) اروي — ۳۵۲۲

زلفې د دلبر پر مخ څه نښو نما کوي — قتل د عاشق خراب لا تر عشق پخوا کوي(8)
يو د ناز کاته د يار روح بخښي عاشق لره — سترګې کې(9) بيماري دي کار د مسيحا کوي
ته پادشاه د حُسن يې مه شمېره بوسه پرما — عيب د شاهانو دئ تېر حساب چې بيا کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو دي نری، وروځي دي بل د خط سبزه ګوره   تور خال یې د زړه په ورو څه بدی، بلا کوي
زلفې د دلبر مدام نازکه پر سنبل باندي   خوله یې پر غونچه باندي دم په دم خندا کوي
څه قد بالا لري څه نریه ملا لري   زلفې ترازو د مشک هر ساعت سودا کوي

486 نه که هیڅ بلبل پر ګل ضبط د خپلي خولې هرګز ٣٥٢٩
ځکه دا شیدا "حنان" ستا پر مخ غوغا کوي

د عاشق پر زړه اورونه بلوي   د جفا پر کاڼي زړونه سولوي
ګفتګوی چي مي د مرګ کوي پوهېږم   په دغه بانه مي خوشي غولوي
سترګي زړه وړي د خلوت له زاهدانو   په غمزه یاغي ملکونه اېلوي
دا بې خال نه دئ د حُسن په ګلشن کي   لخ هلک دئ حبشي، ګل تولوي
تاخت د چا پر زړه کوي په خبر نه یم   دا چي هسي د ناز آس را ځغلوي
رقیبان یې [1] په خپل وصل سر فراز کړه   پر عاشق د غم بارونه چلوي

487 په خواري پسي د وصل ښادي شته ده[2] ٣٥٣٦
په "حنان" چي د فراق غم ګلوي

هغه زړه چي ستا و زلفو ته مایل وي   د بلا فوجونه تل باندي نازل وي[3]
چي منزل اوږد وي جرس هومره فغان که[4]   له خولې سوي ناري کله د واصل وي
په دنیا کي زړه بې داغه[5] په کار نه دئ   چي بې مُهره شي هغه برات باطل وي
نوی خط ستاله رخساره[6] سره زېب که   چي آیات[7] کله پر هر کاغذ نازل وي
چي د عشق په لومه بند شي واړه بایلي   که یې څورلس علمه کړي وي فاضل وي
ستا د لب د بوسې دا د رابانديوکړه   رحم ډېر د پاد شاهانو پر سائل وي

488 سخندان به د "حنان" په قال پوهېږي ٣٥٤٣
قند او کورت پر هغه یو وي چي جاهل وي

په دنیا کي به تر هغه څوک خُرم وي   چي ملګری یې مدام د اشنا غم وي
د هغو سترګو له مکره[8] څوک خلاصېږي   چي یې ښکار مدام هوسی، د حرم وي
بوالهوس که لافي کړي د عشق دا څه شو[9]   د کېمیا خیال[10] و مفلس ته د زړه دم وي
موړ د عشق و غره ته شاده لګولې   له قاضي که وهم[11] هغه چي کاڼی کم وي
پر سپین مخ باندي تور خط د یار ضرر دئ[12]   خرابېږي ژر کتاب چي خوش قلم وي
له دولته د عشق کله بخره وړای شي   چي په فکر د دینار و د درم وي

489 د "حنان" شکستګي ښکاره هغو ته ٣٥٥٠
چي په خیال د یار د وروځو مدام خم وي

---

(١) اصل: رقیبان دي. (2) چاپي دېوان: شته دي.(3) چاپي دېوان: "پر هغه د بلا فوج محاصل وي ". (4) اصل: "منزل دور وي جرس هومره فغان کاندي ". (5) چاپي دېوان: هر یو زړه چي شي بې داغه. (6) چاپي دېوان: نوی خط له رخساره. (7) چاپي دېوان: ښه آیات. (8) چاپي دېوان: د هغو له مکره. (9) چاپي دېوان: "بوالهوس که لاف د عشق که په دا څه ". (10) چاپي دېوان: د دنیا خیال. (11) چاپي دېوان: له قاضي وهم که. (12) چاپي دېوان: خطر دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجلس هغه دئ(1) چي ته يې يو جانان وي — هم مطرب ساقي شراب ارغوان وي
خونخور عشق له زړه پُرخونه خبر نيسي — د لبرېزي پيالې ډېر ساقي پاسبان وي
چي و باغ ته خرامان شي کله کله — هغه دم ګل آشفته نرګس حيران وي
که دي زلفي پر مخ پروتي باک يې نشته — دا په دا چي شپه و ورځ مُشت و ګرېوان وي
چي يې ستا د زلفو عکس پر زړه ګرزي — هغه تل د آئينې په دود پرېشان وي
مدام غم تر لمن نيسم زړه تې(2) بولم — پر اشنا باندي اشنا ډېر مهربان وي

490 — په قيامت چي خدای قاضي وي حق به غواړي(3)
د ميرزا "حنان" دي لاس ستا دي ګرېوان وي — ۳۵۵۷

بندي شوئ چي د سترګو په جادو وي — له عالم يې تېښته خوی لکه آهو وي
د ښه مخ جلوه و هغه ته ښکارېزي — چي يې سر و آئينه ته(4) د زانو وي
چي خم شوئ وي په خيال د يار د وروځو(5) — ځای يې پور ته پر لېمه لکه ابرو وي
دُر د غاښو لعل د لبو بې(6) تلي څوک — چي يې کانې وي شبنم(7) ګل ترازو وي
د کږو ورځو تصوير به يې څوک کاږي — کې د توري په جوهر، قلم(8) د مو وي
چي په خيال د يار د قد د سروي بندي شي — د فاختې په شان يې(9) تل ذکر کوکو وي

491 — دا خلعت دئ ستا د حُسن له دولته
چي "حنان" دي تل له غمه رو برو وي(10) — ۳۵۲۴

په جهان کي به د وصل نعمت نه وي — که آخر پسي د هجر زحمت نه وي
وصل و هجر د يار دواړه خور و ورور دي — په دنيا کي بې زحمته راحت نه وي
سر تر پايه سره لمبه شم و به سوځم — که يو دم مي د ګلرخو صحبت نه وي
له وطنه څخه ځه که دي د پلار وي — چي بې آبه پکښي اوسې عزت نه وي
خواره نه دي هغه غوښي د بدن دي — چي د چا کره ورځې در ته ست نه وي
که هر څو ښايسته نجل وي مخ دې واوړي(11) — چي په ناسته په ولاړې(12) عصمت نه وي

492 — ملامت کړه ځان دلې "حنانه" واروه
کانې کم د ترازو د قيامت نه وي(13) — ۳۵۷۱

که کوې را سره ډېره جفا ښايي — رسا حُسن لره جور رسا ښايي
له حيا په آئينه کي کتای نه شي — که کوي بېګانګي له اشنا ښايي
که له لاسه مي نن بوی درومي د عطرو — چي خلاص کړئ مي دئ بند د قبا ښايي(۱۴)

---

(۱) چاپي دېوان: مجلس هغه چي. (2) تې = ته يې. (3) چاپي دېوان: په قيامت چي خدای قاضي محمد شفيع وي".
(4) چاپي دېوان: و آئينې ته. (5) چاپي دېوان: د يار د سترګو. (6) بې = به يې. (7) چاپي دېوان: کانې د شبنم. (8) چاپي دېوان: کې د توري جوهر کل قلم. (9) چاپي دېوان: په دود. (10) دا مقطع په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که هر څو ښايسته خېل وي رنګ دې ورک شي". (۱۲) په ولاړې = په ولاړه يې. (۱۳) چاپي دېوان: "دا دروغ به بيا هورې په قيامت نه وي". (۱۴) چاپي دېوان: د بتا ښايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي [1] تغیر یې سپین مخونه کړه د ترکو — که یې و بولم خط توره بلا ښایي
چي له خیاله و آفتاب ته سم نه ګوري — پر مهتاب که طعنه کړي دلربا ښایي
چي په آه د زړو یې کج واړه مژګان شوه [2] — کې غمزه غواړي له زړو خونبها ښایي

493 پـه اکسیر د زړو یې کلپ د زړه خالص کړه
کـه "حنان" لافي وهي د کېمیا ښایي ۳۵۷۸

ستا و تېغ ته مي په زړه له اشنایي — ورکړه لار ګوندي به وکړي دوایي
تر الفت د استا د وروځو حیرانېږم [3] — چي یو موی یې تر میان نشته جدایي
ملاقات ته دي حیران یم د مژګانو — چي هردم سره کوي دلربایي
ستا د زلفو خیال ځنځیر کړ را تر غاړه — ځکه اوسم تمام عمر سودایي
ځنځیر نه لوېږي د عشق و هري پښې ته — څوتېر نه شي تر مجنون په رسوایي
که عشق پټ ساتي عاشق [4] ور له ښایي — کېمیاګر کله کوي خود نمایي

494 رقیب بیا څه ور ته و ویل حیران یم
لـه "حنانه" چي کوي بې پروایي ۳۵۸۵

تمام عمر په غفلت کښي نا پکاریې — لړځه و ګرزه و خدای ته که هوښیار یې
که کړې خاوري توی په سترګو کښي د نفس — په جنت کښي به له حورو سره یار یې
که اغزي د چا له لاري څخه واخلې — په هغه جهان به ته ګډ په ګلزار یې
د ضعیف له اُوږو بار دَ لته واخله — په صحرا کښي د محشر به سبکبار یې [5]
چي موقوف د چا بار نه کړې و صباح ته [6] — په جنت کښي به دا خل بې انتظار یې
که د لې کړې لکه مار ازار د خلقو — په عرصه کښي د محشر به لکه مار یې

495 نصیحت وبل ته څه کوې "حنانه"
ته پسې مدام د خلقو په آزار یې ۳۵۹۲

چي یې مخ ګل د بهار [7] دئ هغه ته یې — چي د درست جهان [8] په کار دئ هغه ته یې
چي مدام زړه ځني ورک وي هغه زه یم — چي د کل عالم [9] دلدار دئ هغه ته یې
چي خم شوئ دئ پر ملا له غمه زه یم — چي سم قد و کج رفتار دئ هغه ته یې
چي حیران ضعیف له درده هغه زه یم — چي پسې تل په آزار دئ هغه ته یې
چي پر مخ باندي دي محوه هغه زه یم — چي د زړو په وړو هوښیار دئ هغه ته یې
چي پر زړه باندي خوړلئ هغه زه یم — تور کاکل چي یې تور مار دئ هغه ته یې

496 چي په عشق دي مشهور [10] دئ زه "حنان" یم
چي ممتاز د قندهار دئ هغه ته یې ۳۶۹۹

---

(۱) په چاپي دېوان کي "چي " نسته. (2) چاپي دېوان: "چي په آه یې د زړو واړه مژګان کج شوه ". (3) چاپي دېوان: قربانېږم. (4) چاپي دېوان: پټ عاشق ساتي. (5) "ب " سبکسار. (6) د چا کار نه کړې و فردا ته. (7) چاپي دېوان: لکه بهار دئ. (8) چاپي دېوان: درست عالم. (9) چاپي دېوان: د کل جهان. (10) چاپي دېوان: په عشق کښي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متفرقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ ترجیع بند ﴾

یار مي ولاړ شو په سفر له دې وطنه　　　که ارواح و کوچ یې وکړ له بدنه
که بلبل په اندوه والووت له ګلشنه　　　که وروستی دم و د مړي له دهنه
چا بې کړې وي له سترې زړه پوښتنه　　　چا بې ایښئ وي ملهم پر زړه د ننه

دروغجن یې یم(1) په مینه کي هر ګوره
یار مي ولاړ شو زه و نه وتم له کوره

چي خبر یې د تلو وشو ناګمانه　　　لکه تندره پر چا پرېوزي له اسمانه
چي یوسف مي شو ملګری له کاروانه　　　شو یعقوب زما د زړه پسي پرېشانه
په ارمان ارمان به ژاړم له هجرانه　　　د ژوندون طمع مي وخته له ځانه

چي تر ېپاته شوم په دا پېغور ګنده یم
سترګي نه لرم په سر کي شرمنده یم

ور سره به څوک پر لاري وي ملګري　　　چي ویسا به یې په نه شي نژدې لیري
له ستړیا به یې زړه نه غواړي خبري　　　په ناکام به تر خوله تویي که شکري
د سرو لبو لعل به پرولي په کودري　　　اړوي به باندي تل دغم پتیري(2)

عاشق نه وم اوس رشتیا شوه دا خبره
چي پر سر مي را پرې نه وته ډبره(3)

خوب به نه ورځي مانده به تر حد تېر وي　　　خوشالي، هوا هوس به ځني هېر وي
سپین رخسار به یې له فکره په بل پېر وي　　　له ستړیا به نیشکر ور ته ګنده پر وي
په دیدن بې د بو و دد(4) ملګري سېر وي　　　پر هر ځای به لکه روي پر چارپېر وي

چي تر ېپاته شوم په کومو سترګو ګورم
پزه نه لرم پر مخ بې پزې ښورم(5)

دی روان شو زه پر کور په دا حیران یم　　　چي نه مړ شوم نه مجنون سر پر بیابان یم
نه آسیا رنګه له غمه سرګردان یم　　　نې له هجره څخه زه څیري ګرېوان یم
ملامت د هر هندو و مسلمان یم　　　دی پخوا را پوهېده چي دو زبان یم

رحمتونه دي د ده پر زیرکۍ وي
لعنتونه دي زما پر خیرګۍ وي

---

(۱) چاپي دېوان: دروغجن یمه. (2) چاپي دېوان: د غمو سري. (3) چاپي دېوان: "چي پر هر در باندي ژاړم بې اثره.
(4) چاپي دېوان: "په دیدن به یې دوی دوه ملګري". (5) چاپي دېوان: "پزه نه لرم په درست جهان کي ښورم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

که مي مینه وای رشتیا سوئ په اور وای　　په نغري کي بې[1] د هجر لکه سکور وای
پښې مي یبلي[2] کالي خیري سر سرتور وای　　په اندوه سره مي ترک د دنیا کور وای
له دې غمه مي تر اوسه سر په ګور وای　　ښایي دا چي مخ مي تور او پر خره سپور وای

صد رحمت دي وي د ده پر دا نایي
صد لعنت دي وي زما پر اشنا يي

بل وطن ته شو روان په زړه خسته　　نه يې آس، نه يې خېمه، نه يې درسته[3]
له خبرو بې په غم وي خوله بسته　　له دغه غمه مي شوه اِینه ورسته
په مجلس کي به د چا وي نشسته　　په ناکام که چیري خلاصه کړي پسته

تف زما په اشنايي شه بېوفا یم
چي بې یاره لا تر اوسه ژوندی پایم

یار مي ولاړ شو په سفر پسي زهیر یم　　له دا غمه[4] تل اخته د ځان په ویر یم
ریشخندي د هر صغیر و د کبیر یم　　چي په غم لا د قلیل و د کثیر یم
زخمي کړئ بېلتانه دغم په تیر یم　　همېشه د دغي چاري په تدبیر یم

چي تر کومه به بې ننګه یم بې عاره
چي لا طمع کړم د عیش له قندهاره[5]

په خپل فضل خواست قبول زما غریب کړي　　د وصال ښادي مي یو وار په نصیب کړي
تللئ یار راسره وصل عنقریب کړي　　مشرف په دغه ګل دا عندلیب کړي
د هجران نا سور مي روغ په دا طبیب کړي　　خوا په خوا را سره وصل[6] خپل حبیب کړي

په کرم سره د خوږو زړو دوا يې
چي لار ورکه کړي هغه پر لاري بیايې

و سیله مي کړې مجاز و حقیقت ته　　خاموشي مي کامیابي کړې معرفت ته
شک مي ورک کړې له خاطره طریقت ته　　را تر غاړه کړې[7] ځنځیر ستا و قربت ته
ډېر طامع دي یم د وصل[8] و شربت ته　　بې پوښتني مي لار و کړې[9] و جنت ته

غیر خیال مي کړه له زړه څخه جارو ته
دغه زهر مي که[10] په ستوني کي دارو ته

---

(۱) بې = به يې. (2) چاپي دېوان: پښې مي پلی. (3) دا بند په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: له دې غمه.
(5) چاپي دېوان: -

چي اجل مي عذر وکه په عالم کښې　　ګنه ډېر بې آبه پاته شوم په غم کښې

(6) چاپي دېوان: سره ګرم. (7) چاپي دېوان: را په غاړه کړې. (8) چاپي دېوان: کړې طامع مي ستا د وصل.
(9) چاپي دېوان: لاهو کړې. (10) چاپي دېوان: مي کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکوت په تار مې څیري زړه رفو کړې — روبرو مې آئینه د خپل زانو کړې
صبر را د نوخطانو له جادو کړې — فسادونه مې له زړه څخه جارو کړې
بې ویلو مې پوره هره آرزو کړې — ما "حنان" د بیم په اوښو کې لاهو کړې

497
که مې چیري یې بللئ له اخلاصه
په کرم مې کړه له غشه(1) سینه خلاصه
۳۷۴۳

﴿مخمس﴾

عقل و هوښ صبر و آرام را څخه تللئ — څو په بحر د عشق زه یم کښېوتلئ
زړه مې هیڅکله آرام نه دئ موندلئ — په کږو د کاږه بخت یم پوهېدلئ
د ګرداب په میان کې ګرزم لکه خلې

آبادي مې د تن میني کړه اوجاړه — چې هستي مې وه د صبر(2) هغه ولاړه
چې د عشق محکم ځنځیر شو را تر غاړه — د شوخ چشمو له نظره امان غواړه
په کږو کتو یې دئ هان نتلی

وصل و هجر د دوو کاڼو تر میان کړم — بېلتانه یې په ژوندون پوري حیران کړم
نه پوهېږم په څه شان تدبیر د ځان کړم — د دې هسې رنځ علاج په څه درمان کړم(3)
چې پر زړه یې یم د زلفو مار خوړلئ

لا تر څو به د هجران په خواري خوار یم — بېلتانه یې مدام سوئ په انګار یم
ډېر په وصل کې(4) له هجره ناقرار یم — همېشه سترې ستومان پر د غه لار یم
د فراق غمونو ښه یم پېژندلئ

چې مې یار را څخه تللئ دئ عالمه — له اندوه یې(5) نه پر غر یم نه پر سمه
دا بلا چې مې پر سر اوري له کمه(6) — حیرانېږم چې لا مړ نه یم له غمه
کشکي نه وای زه له موره زېږېدلئ(۷)

یار مې قصد د سفر وکړ سوربدو ته — دا سبب شو زما د تن و نړېدو ته(۸)
ځان مې نه ورکاوه اوس و خوارېدو ته — اوس راضي یم د لعنت و بارېدو ته
چې تر اوسه مې ژوندی دئ ځان ساتلئ

ربه ته په مهر لطف عنایت کړې — ضلالت مې کل بدل په هدایت کړې
مشغولا مې د قرآن په تلاوت کړې — له جمله فسق وفساده مې نفرت کړې
د هغه په روی چې تا دئ را ستولئ

---

(۱) چاپي دېوان: له غشو. (2) چاپي دېوان: د زهد. (3) دغه نیم بیتی په اصل کې نسته. (4) چاپي دېوان: هم په وصل کښې.
(5) چاپي دېوان: له فراقه (6) کمه = کومه (7) چاپي دېوان: "کشکي نه وای زه تر اوسه پاییېدلئ". (۸) دا بند په اصل کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دنیا له اشتغاله امان را کړه　　له هوسه له عیشو مي بېنوا کړه
په خپل فضل سره ترک زما هوا کړه　　لار زما و خپل قربت ته را پیدا کړه
امید وار دي یم و در ته درېدلئ
څو به ګرزم په عالم کي تازه تر　　چي اشنای را څخه ولاړ شو په سفر
د بخت نخل مي وکړئ[1] دا ثمر　　اوس "حنانه"دا مقال کړه مختصر[2]

۴۹۸　　په لاس نه درځي اشنای په سفر تللئ　　۳۷۷۰

۹　۹　۹

دا څه وخت څه زما نه شوه را پیدا　　په ناحق، په ظلم هر سړی رضا[3]
په ښکاره کوي ناحقه هسي چاري　　چي ني شرم شي له خدایه نه حیا
د یوې روپۍ چي خپله نفعه ویني　　د بل سل روپۍ که زیان شي، له بلا
په یوه سودا کښي سل قسمه و خوري　　د ایمان په فوتېده بې محابا
نه غني انصاف لري نه مفلس دواړه　　هر سړی ظالم پخپل قدر تنها
که محکم شي د دوو کسو تر میان کښېني　　بې مرضی یې هرګز نه زده بله خوا
ګناهو نه صغیره که کبیره دي　　هسي کاندي ته وا نه لري جزا
هم زنا، ربا، غیبت دائم الخمره　　لواطت خون د سړي ګڼي روا
هیڅ په کشر کښي ادب نشته له مشره　　نه شرمېږي پلار له زو، زوی له ابا
خپل عمل د نیک و بدو دلته تول کړه　　د قیامت په ترازو کښي نشته غلا

۴۹۹　　الٰهی له هسي قومه نجات ور کړې　　۳۷۸۱
و "حنان" ته په خپل فضل رَبنا

۹　۹　۹

عمر درومي په شتاب　　دم قدم دئ په حساب[4]
ته تر څو بېغمه ناست یې　　مشغول یې په خورد و خواب
دا ستا کار نه پوره کېږي　　ګاه نیمګړی ګاه کریاب
کار دي سم د دنیا نه کړ　　او د دین دي کړ خراب
پر نس هیڅ نه معلومېږي　　که په و خورې شهد ناب
هر چي ور شي واړه ډوب که　　جوړ کاسه د ده ګرداب
رحم نه لرې هیڅکله　　نه پر شیخ و نه پرشاب
تل پرده د پیرۍ کاندې　　په وسمه و په خضاب
نه دي شرم شي له خدایه　　نه حیا کړې له احباب
ته هم زوی د فرشتې نه یې　　چي دا نور بولې دواب
په ظاهر لکه سپین زر یې　　او باطن لکه سیماب

(۱) چاپي دېوان: ورک کړئ (2) چاپي دېوان: "او حنان دا مقال کړ مختصر".(3) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (4) دا قصیده وشمه غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرور نه در لره ښايي   چي پيدا يې له تراب
هم د بولو له سوراخه   دوه ځل وزې په عذاب
که پادشاه د هفت کشور شې   هيڅ په کار نه دي کذاب
همېشه د بل په غوښو   بوخت يې لکه قصاب
باز چي غوښي تل د قام خوري   ځکه بند دئ په تناب
د بل زيان دا ستا تکيه ده   د بل زيان بولې ثواب
دا ستا خوی شيطان خجل کړ   څه خو وکړه اجتناب
دين دې بايلو پوره نه شو   ستا د دې جهان اسباب
د مرګ باد به دې چپه که   نيم نفس لکه حُباب[1]
چي له هره کبرجنه   تل بېزاره دئ وهاب

۵۰۰   کې په غوږ کړې دا څه دُر دي
د "حنان" ويل خوش آب   ۳۸۰۳

؟ ؟ ؟

شاعران د پښتنو ډېر دي تر سل   څو به کړم در ته معلوم زه په ويل
يو ميرزا ، ميرخان، دولت د علم کان ؤ   د سلوک شعر يې کړئ دئ افضل
بل اخوند مياداد د عشق په ميو مست ؤ   ښه شېرين الفاظ ويلي ميا واصل[2]
بل رحمان سرېنی د پېښور دئ   په پښتو يې غزل بِه دئ يو تر بل
د خوشحال ختک ويل کل نصيحت دئ   په ظاهره مسخرې دي يو د بل[3]
بل عبد القادر شاعر د خوشحال زوی   ښه دېوان[4] يې دئ جوړ کړئ لکه ګل
بل حميد موشګاف د خيال په شعر   څه به وايم نا سفته[5] دُر يې پېيل
عليخان اخوند زاده پېښوری و[6]   ښه آبدار دُر يې له ژبې[7] تويول
ملاحسن اخوند ساګزی[8] په تلوکان کې   جوړول يې د معنا هر دم غزل[9]
د اخوند ملا پيرمحمد شعر که واروې[10]   په هر بيت سره يې زړونه سولول[11]
جان محمد حافظ کاکړ[12] په نعت و مدح   ښه اشعار به يې وايه لکه بلبل[13]
د عيْسی اخوندزاده شعر ډېر ښه و[14]   آفرين دي وي پر باندي[15] تل تر تل
ملا جمعه په شاعری کې ډېر استاد و   سيال يې نه و د خپل عصر د ويل[16]

---

(۱) دا بيت له بلي نسخې را نقل سو. (2) چاپي دېوان: ويلي دي واصل. (3) چاپي دېوان: "په ظاهر يې مسخرې بوله بلکل". (4) چاپي دېوان: ښه کتاب. (5) چاپي دېوان: تأسف. (6) چاپي دېوان: "عليخان اخند ازده هم ښه شاعر و".
(7) چاپي دېوان: له شربه. (8) چاپي دېوان: ملا حسن اخند ښه پير. (9) چاپي دېوان: "په ويلو کې د شعر ډېر اکمل".
(10)- (11) چاپي دېوان:
د اخند پيرمحمد نظم ته که ګورې   هر ګفتار يې دئ په مثل د بلبل

(12) چاپي دېوان: کاکړ. (13) چاپي دېوان: "سيال يې نه و په پښتنو کې په ويل". (14) چاپي دېوان: "ښه شعر که واروې". (15) چاپي دېوان: به باندي وايې. (16) چاپي دېوان: "په هر بيت سره يې زړونه سولول".

اوس زموږ د وخت شاعر ملا شمس الدین دئ[1] — پــه تکلیــف تیــاروي واړه غــزل[2]
اوس صــدیق اخونـدزاده ښـه شـعر وایـي — ډېـر ښـه پـوه دئ د بیتـو پـه نښـلول[3]

۵۰۱ — ۳۸۱۹

د سـکوت[4] مهـر پـر خولـه کښېږده "حنانـه"
څـه غـرض دي دئ[5] د خلکـو پـه ښـوول

؟ ؟ ؟

نـه رسـېږي سـتا و وصـف تـه[6] دلیـل — عقـل نـه کـه پـه دا بـاب کـي قـال و قیـل
د بدبـه د خسـروی چـي دي شـوه پورتـه — د کسـرٰی پـر ډمامـه یـې وکـیښ نیـل
و لــویي تــه دي د عقــل چــاره نشــته — د درخــاوري دي رانجــه کــړي جبرئیـل
پـه ډېـر لطـف سـره یـې و بللـي پـورتـه — سـتا و لـور تـه منتظـر د عـرش قنـدیل
لامکـان یـي سـتا مکـان پـه خپـل قـدرت کـړ — ګفتګـــوی در ســـره و کـــاوه جلیـــل
نـــه نـــوي زره خبـــري[7] در تـــه وکـــړي — ښـوک د ګـوی ښـوک د مګـوی د ښـو وکیـل
در تــه وي ښــو وي واړه د ســـر خبـــري — ښـه یـي پـوه کـړي پـه کثیـر و پـه قلیـل
ده پخپلـه د لـولاک خلعـت دروا غوسـت — سـتا لـه رویـه یـي پیـدا کـړ سلسـبیل
عنایـت چـي پـر تـا و پـر بـل چـا نـه و — کـه موسٰـي و کـه عیسٰـي و کـه خلیـل
چـي سـتا اسـم یـي شـفیع کـړ و بـاري تـه — دا آدم صـفي قبـول شـو پـه تعجیـل[8]
نـوح لـه غرقـه د توپـان نجـات پـه دا مونـد — چـي ور وېښـو دغـه سـتا مـدد سـبیل[9]
پـه وجـود کـي یـي سـتا نـور و بـل څـه نـه و — لـه سـره اوره چـي سـالم و ووت خلیـل[10]
سـتا پـه روی سـره موسٰی پیغمبر خلاص شو — او فرعـون یـي کـړ غـرق پـه رود نیـل[11]
د عیسٰـي پـه ګفـت بـه مـړ کلـه ژونـدی و — کـه یـي سـتا اسـم پـر زړه نـه وای دلیـل[12]
چـي یـي قصـد کـړ د کعبـي و خرابـۍ تـه — سـتا مـدد صـقر تـه بـوت اصـحاب فیـل[13]
برکـــت و واړه ســـتا خیـــر البشـــره — چـي لښـکر د خـدای پـر راغـئ ابابیـل[14]
پـه لسـان د هـیڅ انسـان دي صـفت نـه شـي — لــه تعریفــه دئ قاصــر عقــل طویــل
ســتا د درخــاوري زمــا کحــل البصــر دي — د ګنـــاه بـــار مـــي هرګـــوره دئ ثقیـــل[15]
ســتا پــه زور مــي خلاصــوه لــه دغــه بـاره — خطــا شـــوئ مـــي دئ وار زمـــا ذلیـــل[16]
هېـروه مـــي مـــه هـــر ګـــز ابوالقاســـمه — هغــه دم چــي مــي روح اخلــي عزرائیــل[17]
لــه فرمانــه چــي دي[18] ســر غــړاوه څــه شــو — پــه قیامــت بــه شــرمنده پــاڅي ذلیــل[19]
مــخ یـي تـور دئ چي منکر شي سـتا لـه امره — حاسـدانو تـه دي سـپک بـار شـو ثقیـل[20]
چـاچي شـک درلـود دا سـتا پـه نبـوت کـي — میاشت شوه ستا پـه رسالت بانـدي دلیـل[21]
چــاچي نــه وکــړ بــاور منافقــان شــول — چـا و نـه کـړ سـتا پـر دیـن بانـدي تعطیـل[22]

۵۰۲ — ۳۸۴۴

د حســاب لــه ورځــي بــیم مــه کــړه "حنانــه"
د عاصـــیانو پـــه بخښـــنه دئ کفیـــل

؟ ؟ ؟

---

(۱) چاپي دیوان: "اوس زموږ د زماني ملا شمس الدین دئ ".(2) چاپي دیوان: "په تکلیف یې جوړول مدام غزل ".
(3) دا بیت په اصل کي نسته، په بله نسخه او "ب " کي هم نسته. (4) چاپي دیوان: د سکون مهر. (5) چاپي دیوان: څه غرض لري. (6) چاپي دیوان: ستا و وصل ته. (7) خبرې = خبري یې(8)-(9)-(10)-(11)-(12)-(13)-(14)-(15)-(16)-(17):- دا لس سره بیته په چاپي دیوان کي نسته. (18) دې: دي یې. (19)-(20)-(21)-(22):- دا څلور بیته بیا په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ستا خبرې، خوږې شکرې / نږدې که لیرې ور ته نولېږم(۱)
په مخ ګلابه، زیات له آفتابه / د مخ و تاب ته دي کبابېږم
زلفې عنبره، په قد عرعره / باریک کمره، جبین قمره
په تن سیمینه، تن انګبینه / په خوی شیرینه بې تا کهېږم
د پسرلي ګله، زلفې سنبله / مشکین کاکله په لبو مُله
ډېر په عذاب یم په اور کباب یم / بې تا خراب یم لا خرابېږم
ابرو هلاله چشم غزاله / زما له حاله خبر شه لاله
بې تا غمګینه په زړه حزینه / ږیره مې سپینه په تا ځوانېږم
لاله عُذاره، ګلاب رخساره / پرې رفتاره در شهواره
په زړه ابتر یم، په غوږو کر یم / مات پر کمر یم په تا جوړېږم
موی میانه، سرو روانه / ابرو کمانه، کاږه مژګانه
یم دي ویشتلئ، په تیر پېیلئ / په زړه نتلئ نښه در پوهېږم
تر ګل خندانه، مخ ارغوانه / تر نمر روښانه د زړه درمانه

۵۰۳ "حنان" رنځور یم، ډېر په ضرور یم / پر زړه نا سور یم چې نه رغېږم ۳۸۵۸

٭ ٭ ٭

څو غافل ګرزې انسان / په خپل ځان پورې حیران
خدای پخپله ستا شاهد دئ / حذر نه کړې له عصیان
ته الا لیعبُدُون یې / د خوږو د اوبو زیان
سر د کَل خطا دنیا ده(۲) / په خطا پسې روان
همېشه د رزق د پاره / مرور یې له اسمان
کُل شَیءٌ هَالِکٌ دئ / الا وَجهَهُ، نادان
پاته شوئ هیڅوک نه دئ / نَه هندو نه مسلمان
وَلَو کُنتُم فِي بُرُوجٍ / دا خبر دئ له فرقان
عزرائیل دئ برات کړئ / پر واړه ذیروح یکسان(۳)
فهم وکړه لږ منزل دئ / ستا تر ګور تر ګورستان
مه کړه خوب د بېغمۍ ته / پاته نه شې له کاروان
ته په څه سره غره یې / چې سر کاږې له فرمان
په پیرۍ عبادت نه شي / ګټه اوس په کار ده(۴) ځوان
چې پیدا بني آدم دئ / زړه یې ډک دئ له ارمان
هوښ کړه ته یوازې نه یې / ستا په رنګ دي صد چندان(۵)

---

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: دینار. (3) اصل: "پرواړه وو زنده ځان". (4) چاپي دېوان: اوس وکوه. (5) له دې بیته څخه بیا تر مقطع پورې ټول بیتونه په اصل کي نسته، مقطع په اصل او چاپي متن دواړو کي سته

دا دنیا دغه یې کار دئ   اسمان ژرنده سرگردان
ژر به ورسې تر مطلبه   ما سوْی باسه له میان
د هیچا لاس په تور نه شو   واړه ولاړ ځني پرېشان
که ما قبل و که بعد   تر گدایه تر سلطان
د وفا متاع یې نشته   واخله لاس له دې دوکان
دنیا سِجن د مؤمن دئ   وزه ته له دې زندان
لِلاِنسَانِ عَدُوا دئ   ته دوستي کړه له شیطان
فهم وکړه په دنیا کې   چا سود کړئ دئ بې زیان
چې سکندر، دارا، جمشېد وو   واړه ولاړ په زړه پرېشان

504   نصیحت و ځان ته وکړه
بل ته څه وا یې "حنان"   3883

؟ ؟ ؟

بیرته ځغلې در بدره   خبر نه یې نا خبره (1)
غابښ و تلئ ږیره سپینه   په تن لوی په خوی اصغره
شرم نه کوې له خدایه   نه حیا له پیغمبره
لکه سپی په گمان(2) غاپې   له ما بنامه تر سحره
تسبیح هر خزنده وایي   هیڅ نه اروې کور وکره
عبادت ته خدای پیدا کړې   ته خوردن کړې گاو وخره
پر هر بوټي فیض اوري   تر جماد و تر شجره
ته محروم یې له دې فیضه   بیده پروت یې بې اثره
مغروري لېوني کړئ   ځان ته گوره خاک بسره
ته له څه ښخه پیدا یې   چې کوې کبر یکسره
له یوې قطرې منیه   پیدا شوئ یې عنتره
شیطان نه زده چې تازه دي   د شیطان د خوی رهبره
آدمي دي سره وروڼه   د یوې ونې له بره
ته په څه د چنډن ښاخ شوې   چې و بل ته وا، ډبره(3)
په ظاهر لکه موسٰی شې   په باطن د قارون کوَره
چې یې کور دئ ستا په څنگ کې   پر ده ویر او ته خوشتره
د بل زیان دا ستا تکیه ده   دستم پر بلا بره

(۱) دا قصیده و شمه غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) دا برخه په اصل کي نه لوستل کېږي، له بلې نسخې پشپړه سوه.
(3) بله نسخه: چي و بل ته وا ډیډره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر عاجز مېږي قدم ږدي — خبر نه يي له داوره
همېشه د بل و زيان ته — ځان پر بباسي له کمره
و لمانځه ته دي ملا ماته — د دنيا په کار کي غوره
د دنيا په زيان نامرده — شي له خدايه مروره
له بنده څخه شرمېږي — نه له خدا څخه، کافره
خدای په هر نفس حاضر دئ — ته ګناه کړې بې هنره
لږ څه وګرزه و خدای ته — توبه وکړه برادره

۵۰۵ د "حنان" ويل په غور کړه
ډېر بهتر دي له ګوهره ۳۹۰۸

؟ ؟ ؟

چي د حق پر در رويدار بابا ولي دئ — خزانه د هر اسرار بابا ولي دئ(1)
چي مفتاح د خزائنو د فتوح دئ — حل د هر مشکل په کار بابا ولي دئ
چي سليمان رنګه يي دي تر حکم لاندي — انس و جن و مور و مار بابا ولي دئ
غيبانه سواره چي ګرزي پر ملکونو — د واړو سپه سالار بابا ولي دئ
کرامات يي تر عدد تر حساب تېر دي — د وليانو افتخار بابا ولي دئ
چي په تش نظر يي خاوري سره زر کېږي — هغه څوک د قندهار بابا ولي دئ
چي طواف د قبر يي کم له حجه نه دئ — هم يي فضل زيات تر شمار بابا ولي دئ
ډېر سخي دئ عار له هيچا څخه نه که — مهربان تر مور و پلار بابا ولي دئ
چي تنکسه در باندي در شي تر ده ورشه — چي له خوا، يي سروکار بابا ولي دئ
چي يي څوک قبر ته ورشي فيض مومي — چي پر اوري تل انوار بابا ولي دئ
تصرف يي هغه رنګ لکه په ژوند و — ويده نه دئ تل بيدار بابا ولي دئ
هر مقصد يي پر مزار تر سره کېږي — پر هر امر مددګار بابا ولي دئ
پر مرقد باندي فيض د حق اوري — له غمجنو اخلي بار بابا ولي دئ
هر حاجت د حاجتمنو پر قبلېږي — ناز بردار پر لوی دربار بابا ولي دئ
چي په زړه کښي دي مطلب وي دی پوهېږي — په مخفي حال خبردار بابا ولي دئ

۵۰۶ زه "حنان" يي په اخلاص يم د در خاوري
په پيرانو کښي ابدار بابا ولي دئ ۳۹۲۴

؟ ؟ ؟

(قصيده)

ولاړه ځواني ولاړه پيري راغله ږيره سپينه(2) — غابن په خوله کښي نشته عمر ولاړ شو نه راځينه(3)
خريد وکړ ځوانانو روان شو اصلي وطن ته — زه هم پسي ځم توښه مي نشته يم غمګينه

خريد مي په بارو د عصيان کړئ دئ غفاره صرف — نقد بخښن لري دا جنس مي رانيسه متينه
را څخه عمر شو په لهو په لعب کښي — نه را څخه وشو کار د دين هرګز په مينه

(۱) دا قصيده په "ب" او چاپي ديوانو کي نشته. (2) سفين. (3) "ب" او چاپي ديوانونه دا قصيده نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه لرم عمل لایق چي در یې ورېم درګاه ته   ته مي پرده وکړې یا ستار العالمینه
غرق په ګناهونو یم امید مي تاته ډېر دئ   ته مي لاس مه کاږې له شفیع المذنبینه
تادي فرمایلي چي لا تقنطو خوشحال یم   فضل دي بسیار دئ د بنده ګناه مه وینه
ته د هر خسته زړونو ملهم یې کردګاره   هم واقف په حال د هر بنده ګوشه نشینه
پټ کړه قبایح مي د اعمال له دښمنانو   ته په عمیم فضل دا بار واخلې له حزینه
ستا حلم حلیم زړه ورکړئ پر ګناه یم   خلاص مي کړه په فضل ستا له دې د ېو لعینه
هیڅ مي حاصل نه شوله رفعته په دنیا کښي   پورته لکه دود په هوا ولاړم له زمینه
وقت د زکندن مي له شیطانه په امان کړې   مژده لا تخافو را باندي وکړې له یمینه
ما په ځان اغوستې د ریا زهد خرقه ده   ډېر ډېر شرمنده یم له سید المرسلینه
عیب د بل غوارم شپه و ورځ دغه مي کار دئ   ړوند له خپله عیبه یم اِلٰهُ العالمِینه
دَر د غفران خلاص کړه یا مفتح الابوابه   بحر د احسان لرې حبیب التوابینه
ډېر یم منتظر دا ستا د رحم یا رحیمه   تور مخ سپینه ږیره درغلم بې آن و اینه
و مي نسه لاس زما دستګیره افتاده یم   نشته فریاد رس بې تا حبیب المساکینه
را کړه د جزا په ورځ نامه په راسته لاس کښي   ډېر ډېر وارخطا یم یا امان الخایفینه
لار چي مستقیمه پر هغه مي برابر کړې   هسي لار چي ورشم تر خاتم النبیینه
ډېر په ګناه بار یم سترګي نه لرم و تا ته   ته مي عذر وغواړه د لیل الحائرینه
نشته بل دا درس چي له ابلیسه به مي خلاص که   بې له تا اغثنی غیاث المستغیثینه
ټول چي پر محشر شي اولین آخرین خلق   هلته مي جار باسې په خپل فضل له سجینه
روح چي مي له تنه څخه وزي ذو الجلاله   ته یې په کرم ورسوه تر علیینه
نفس و شیطان زه یم ستا له لاري اړولئ   ته مي پر لار سم کړې یا اکرم الاکرمینه

٥٠٧   ډېر مي دئ امید زما "حنان" تاته رؤفه   ٣٩۴٩
مه مي کړه نامېنده یا اِلٰهُ العالمینه

الٰهي د هر چا قاضي الحاجات یې   په عطا په کرم حل المشکلات یې[1]
نامېندي ده ستا له دره څخه کفر   د هر چا د غم کافي المهمات یې
ته ارحم الراحمین یې رحم وکړه   عفو کړونئ د همه وو خطایات یې
څه قدرت لرم چي پورته کښته وایم   ته خالق د اوو مځکو سماوات یې
بې بدی بل عمل نه را څخه کېږي   ته خبر په واړو سِر و خفیات یې
خپل حاجت زه له تا غوارم ذو الجلاله   دا په دا چي ته مجیب الدعوات یې

(١) دا مناجات په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا له دره هیڅ سړی نا امید نه ځي
زه هم نه ځم ته واهب العطایات یې

کار زما غریب په خپل فضل پوره کړه
لاس مې و نیسه رفیع الدرجات یې

په کرم مې د مهم قفل را خلاص کړه
یا فتاحه ته کاشف المشکلات یې

خواست بې تا له چا روا نه دئ کریمه
بې له شکه ته سامع المناجات یې

له عدمه آدم جوړ کړې ته قادر یې
ور کووئ و ذرې ته د حیات یې

منزه یې له ادراک، له وهم و فهمه
مبرا د چون چرا د کم و زیات یې

وَلَقَد کَرمنا تا دي فرمایلي
و انسان ته بخښنده د کرمات یې

نفس ظالم دئ، زه مظلوم غور مې وکړه
ته غیاث د مستغیثو هر اوقات یې

زما توبه ده ذوالجلال والاکرامه
د هغو له دیده ته چې ځني مات یې[1]

تا ویلي دي فلاتَنهَر، سائل یم
زما حاجت را کړه لایق د دې صفات یې

ما رسوا نه کړې په ورځ د حشر و نشر
عفو کړونئ د ګناه پر عرصات یې

ما عاصي دین په دنیا دئ بایللولئ
ته دلیل د حیرانانو د حالات یې

زرغو نه ګیاه پیدا باران پر و کړې
ته صانع د همه وارو مصنوعات یې

۵۰۸ د "حنان" حاجت په خپل فضل پوره کړه
قبلوونئ د دوعا په هرساعات یې ۳۹۷۹

﴿فالنامه﴾

په نامه د پاک الله کرم ابتدا[2]
بل په نعت د رسول مجتبٰی ﷺ

دایره د فالنامې د دې کتاب
نوشته پکښې مطلب دئ د هر باب

څوک که فال په دایره کې نیسي ګوره
هم الحمد قل هو الله وایي وروره

نور دې ګوته په یوه خانه کې کښېږدي
مخ په کښته دې حساب که لوړ دې پرېږدي

حرف دې کاږي پر کاغذ یوولسم
چې ورو و رسي تر پایه پوري سم

دایره دې بیا له سره راشماري
چې یې مراد د زړه تر سره که باري

حرف دې بیا یوولسم شماري نیکرایه
چې نیو دئ وي حرف تر هغه ځایه[3]

او دا لوړ حساب دې لوړ کاږي دیندار
پر هغه باندې چې کښلئ وي له واره

د غزل د سر مصرع به شي ترې جوړه
مګر ته غلط شوې مه کړه ماته غوره

هر مطلب چې وي په زړه کې وایه کېږي
په ویلو یې د فال ښتن پوهېږي

۵۰۹ د هر چا دي خدای حاصل د زړه مراد که
دا "حنان" دي په یوه الحمد یاد که[4] ۳۹۸۰

(۱) په اصل کي "نات" و، ما له بلي نسخې وکیښ. (2) فالنامه په اصل او "ب" کي نسته. (3) کتې متې را نقل سو.
(4) د فالنامې لپاره به دایره هم هرو مرو رسم سوې وه، خو د چاپي دېوان مرتب به ښایي د طباعتي ستونزو له امله نه وي راوړې. په بله نسخه کي د فالنامې جدول سته خو شعر یې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعات﴾[1]

یوه ورځ په جذبه کې بایزید چې سلطان العارفین و هویدا
هسې و ویل چې ورځ د جزا راشي او عاصیان که سره جمع ربنا
فرمان وشي د دوزخ پر لوري بیایي زه به و ګرزوم واړه له دا خوا
د سلطان ابوسعید مرید حاضرؤ چې یې وا وربده په غوږو دا وینا
و خپل پیر ته یې دا قال هسې شان وکړ د حضرت بازید له قوله په رښتیا
سعید و وې هغه ورځ هسې ورځ نه ده چې د چا به ښه بې خدا وشي په چا
هر سړی نفسي نفسي وایي له وهمه له امته شي بېزار موسٰی عیسٰی
د بازید بسطامي له لاسه نه شي د عاصیانو خلاصېده ده تمنا
تر دا میان خوب غلبه پر سعید وکړه وې لید له ورځ د حشر تن تنا
په هغه شان عاصیان واړه سره جمع چې ځکول یې هم هر یو جدا جدا
چې حضرت سلطان بازید هلته پیدا شو چې له مخه یې پر هر لور تجلا
او د نور په ځنځیرو یې و تړلي ملائکي په حساب وې زر اویا
امر وشو له خالق بېچګونه چې په فضل دي عاصیان بخښلي ما
چېري نه وي چې ګذر وکه دوزخ ته او کفار ځني بېرون که سر تر پا
چې سلطان ابو سعید له خوبه ویښ شو وې ویل چې آمَنا و صدقنا
ستا له مخه هر چې وایي هغه کېږي بې له شکه ناز بردار دئ د مولا
د طوبې پر هره پاڼه نوشته دي دغه حرف چې بایزید ولي الله

٥١٠ دا خلعت د ده ورکړئ ذوالجلال دئ ما "حنان" د ده په روی و بخښې خدا ٣٩٩٨

﴿قطعه﴾[2]

نوم یې پرې وینځئ له لوح انساني چې یې زړه په مهروی نه وي مبتلا
شمار له دېوه یا له دده انسان نه دئ چې حب نه لري په زړه د دلربا
په سینه کښې چې حب نه وي د ګلرخو له هډوکي بنۍ ډکه بولئ دا
په هر زړه کښې چې عشق نه وي د مهرویو لکه بې نګینه ګوتې ده بېځا

٥١١ چې تمام عمر مشغول په غوا په خره وي د "حنان" په مذهب کفر بولم دا ٤٠٠٣

۹ ۹ ۹

(۱) قطعات ټول له اصل څخه را نقل سوه، په چاپي دېوان کي نسته. (2) "ب "او چاپي دېوانونه دا قطعه نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه عـدد د ابجـد بـه درتـه وایـم — یـو څـو چیـزه برابـر دي پـه حسـاب[1]
کـه کشمش دي کـه نخود[2] پـه حساب یـو دي — هـم بنګـي او ملحـد[۳] یـو دئ پـه دا بـاب
د درازو د بېعقـل[۴] عـدد یـو دئ — هـم کاکـل و ګـژدم[۵] یـو، مـه کـړه عتـاب
د عـدو او د سـګ[۶] یـو رنګـه عـدد دئ — خواجـه سـرا او خرسـیاه[۷] سـره تنـاب
هم صهبا او پیالـه مـی[۸] پـه یـوه رنګ دي پـه — قلعـه بـرج[۹] هـم برابـر پـه دا اسـباب
حسـاب کـي دغـه لـوک او مایـه[۱۰] یـو دي — هـم دغـه رنـګ برابـر سـهو حسـاب[۱۱]

۵۱۲ — ۴۰۰۹

﴿د کال نومونه﴾ [۱۲]

"سچقان" موش، "اود" یې غویی، "پارس" پلنګ دئ — پس لـه دې "توشقان" سوی، "لوی ئیل" نهنګ دئ
"ئیلان" مار، "یت" ئیل فرس، "قوی" ئیل پسه دئ — "بیچ" بیزو، "تخاق" مرغه یې هم پر خنګ دئ
"ایت" ئیل کلب، "تنګوزی" خوګ د کال نومونه — کـه دي نـه زده لـه ما واروه دا فرهنګ دئ[13]

۵۱۳ — ۴۰۱۲

؟ ؟ ؟

اورېدو مـي چي یـو ښکلی لکـه لمر و — وا یـې خیسـت لـه یـوه تـوره ډېـر عبـرت
وې یـې تـه یـې تـوره شـپه زه لکـه ورځ یم — پـر چهـره دا سـتا د مـخ راځـي حسـرت
تـور وې دواړه د یـوه آدم اولاد یـو — تـه پرڅـه کـوې لـه مـا څخـه نفـرت
کـه زما د رنګ یـو څـاڅکی پـر تـا وشي — هغـه سـتا د حُسـن خـال شـي د کثـرت
او کـه څـاڅکي پـر مـا وشـي ستاله رنګـه — تمـامي عـالم مـې پـیس بـولي صـورت
مـې بایـد چـي زه لـه تـا څخـه کنار شم — تـه پرڅـه هـومره انـدوه کـوې حسـرت

دا قطعـه "حنـان" ویلـې پـه رښـتیا ده
ګونـدي واخلـي مهرویـان ځنـي عبـرت

۵۱۴ — ۴۰۱۹

﴿قطعه﴾ [۱۴]

چـي مـي و کاتـه پـه رای و پـه تـدبیر — نشـته بِـه تـر خاموشـي زیـاتي خصـلت
هسـي نـه چـي سترګي و ګنـډه خولـه بنـده — چـي مقـام یـې وي هالـه کـړه مقالـت
کلـه بحـث کـړه د علـم ګـاه درس وایـه — چـي پکښـې وي امـر و نهـي د لالـت

ګـاهي شعر ګـاه شطرنج ګـاه حکایت کـړه
پـه قـدر چـي طبـع نـه کـړې ملالـت

۵۱۵ — ۴۰۲۳

---

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته. (2) کشمش=نخود= 660. (۳) بنګي = ملحد= 82. (۴) دراز= بېعقل= 212.
(۵) کاکل = ګژدم= 71. (۶) عدو = سګ= 80. (۷) خواجه سرا = خرسیاه= 876. (۸) صهبا = پیاله مي = 98.
(۹) قلعه = برج = 205. (۱۰) لوک= مایه = 56. (۱۱) سهو = حساب= 71. (۱۲) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۱۳) په دي نومو کي دیت ئیل کال په فرهنګو کي "یونت ئیل" او تخاق د "تخوقا" په شکل ثبت دئ نور نومونه کټ مټ په همدې ډول چي حنان وایي سم دي. (م، هـ). (۱۴) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعه﴾

یو مطرب سوال له خسرو دهلوي کړ
چې دی و په هغه علم کښې کامل
چې بهتر دئ موسیقي علم تر نظم
ده وېژه یم په دا دواړو کښې عامل
موسیقي مدام محتاج د بل و بیت ته
اوربده هم د بل غوارې متصل
هم بې وقته وایه نه شي که یې وایي
هغه کس هم احمق وبوله جاهل
لکه ناوې چې زینت په زیور کاندي
د بل شعر موسیقي ته جلاجل
علم نظم له دا واړو مستغني دئ
دا معلومه ده نه غوارې د لائل
علم نظم لکه ښه ښایسته ناوې
چې زیور یې دئ و حُسن ته باطل
کې تنها وایې په جهر هم روا دئ
کې خفیه وایې هرګز نه دئ مشکل

۵۱۲ دا قطعه پارسي خسرو دهلوي کړه ۴۰۳۲
ما "حنان" کړه په پښتو ژبه حاصل(۱)

۴ ۴ ۴

دا خو کاره له دا خو طایفو نه شي
دا خبره آزموده ده په خو واره
له عربه ادب مه غواړه خبرشه
رومي مه پوښته له موره یا له پلاره
شجاعت له شیرازي څخه مه غواړه
نه به هیڅ خراساني وي و فاداره
د اوزبک په زړه کې رحم هرګز نشته
نه راستي بخارایي لري له یاره
هندی نه لري حیا کشمیری صبر
طمع پرېکړه د انصاف له قندهاره
اتفاق له پښتانه څخه مه غواړه
نه به چیرته بلوخ مومي نماز ګذاره
نسته هیڅ په کابلي کې حیا شرم
نه نکاح له هزاره کېږي هوښیاره

۵۱۷ دا قطعه به مطوله وه "حنانه" ۴۰۴۰
د اشنای له غمه نه یم زه وزګاره

۴ ۴ ۴

﴿سراپا﴾(2)

اې چې زړونه وړي له شاه له ګدایه
خېژي ستا د عشق آواز له هره ځایه
سر تر پایه دي وجود په ژبه ستا یم
په دا باب کې له خرواره موټی نما یم
دا تعریف کله دا زما په خوله شي
له دریابه که یو څاڅکی ولاړ شي، څه شي؟
قد دي راست دئ همېشه تر رسا فکر
ځکه یم مشغول دا ستا د قد په ذکر
دا قد نه دئ یو سروه ده نازکه
په رفتار یې له هوښیاره کړه لار ورکه
وه، څه قد دئ او که نخل د ارم دئ
که د ګل ښاخ دئ چې زړه ور باندي تم دئ

---

(۱) په "ب" کې مقطع نسته. (2) دا مثنوي په چاپي دېوان کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرق د زلفو د کاکل یې په ما نه شي
بې شاني که یې عیان که په چا نه شي

چې دا زلفې یې پر مخ دي که کاکل دئ
او که پروت د ګل پر برګ باندې سنبل دئ

نه غلط شوم بلکې دا دئ لابل قسم
د سپین مخ پر خزانه ماران د طلسم

له غیرته د جبین یې قمر ځان خوري
په یوه دید یې زاهد دین و ایمان خوري

دا جبین دئ که د خورلسم مهتاب دئ
چې یې وړئ له عشاقو څخه تاب دئ

څه جبین دئ که سحر د شب قدر
چې خاور دئ او که دئ مطلع الفجر

پانې نه ده د سمن دا بنا ګوش دئ
چې عاشق یې په آرزو د دید مدهوش دئ

دُر کې[(1)] و ګورې د غوږ پر کناره
څه ښه زېب که دا سحر دا ستاره

وه، څه غوږ دي او که ګل دئ په چمن کې
که توی شوې شګوفه ده په ګلشن کې

دا یې وروځې دي که برګ د سیا و شان دئ
عالمونې[(2)] په لیدو سره توپان دي

نه غلط شوم په یوه قبضه دوې تُورې
په لیدو یې پر عالم کړې میندې بورې

څه ابرو د نهال برګ د کوه طور دئ
او که مد د بسم الله پر صورت نور دئ

دا یې سترګې، که نرګس دي، که بادام دي
غزالان که څه وحشي دي ور ته رام دي

که دوه نونه دي کاتب د صنع کښلي
پر قلم د پزې[(3)] پاس دي خدای ویلي

وه، څه سترګې دي مستې ځنې تویېږي
په لیده یې تر حیا زاهد تېرېږي

وایې څه د باڼوګانو په غضب کې
وي مدام د خونرېزۍ په طلب کې

په مثال پنجې د باز یا د شاهین دي
چې مدام د زړو په وینو کې رنګین دي

او که غشي دئ چې زما زړه یې هدف دئ
نه غلط شوم د قیامت د ورځې صف دئ

دا رخسار دئ چې ګلاب ځنې تویېږي
صفا یې په نزاکت ځنې څڅېږي

د رخسار داغ یې پر زړه یوړ لاله
له غیرته ځنې و لوېده پیاله

څه رخسار چې صاف تر صبح د بهار دئ
چې نسیم له نازکیه باندې بار دئ

خال یې ایښئ دئ د وروځو په میان باندې
که تور زاغ دئ د تصویر پر کمان باندې

دا یې خال دئ چې تر زلفو لاندې کښلئ
که مېږې د مار په خوله کې ځای نیولئ

وه، څه خال هغه دانه ده پُر لذته
چې آدم یې رابېرون کړ له جنته

پزه نه ده له زنبقه یو رقم دئ
که راوړئ دوو نرګسو یو قلم دئ

پزې[(4)] مه بوله جدول دئ د تقویم
او که ګوتې د نبي میاشت کړه دوه نیم

وه، څه پزه، بلکې ګوته د قضا ده
چې یې کړئ اشارت و خوله ته ستا ده

څه بې[(5)] و وایم د شونډو له قیمته
مرجان مخ په وینو پرېوئ له خجلته

په خندا یې شي د لبو تیاره ورکه
له پېروني څخه قند اوري پر مځکه

(۱) کې= که یې. (2) عالمونې= عالمونه یې. (3) د پزې= د پزي یې. (4) پزې= پزه یې. (5) بې= به یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه، څه شونډې چې د زړه وينې[1] خوراک دئ
له اندوه يې د غونچې پرسينه چاک دئ

تنګه خوله لکه پسته له خندا ډکه
په تنګي يې غونچه و ايسته له شکه

خوله يې مه بوله يوه د ميم حلقه ده
چې و مرګ تې[2] رسولې خلقه ده

وه، څه خوله ده که نقطه موهومي ده
و بوسې ته يې نيولې ما، شومي ده

غاښ يې دُر دئ د عدن بِلا قيمته
چې په تش آرزو يې خلاص شوم له زحمته

دا څه غاښ، په تجله يې لبان وسوه
د لبانو له پرتوه مرجان وسوه

وه، څه غاښ دئ چې له دُرو آبداري وړي
په خندا سره مدام زړه د پري وړي

دا يې زنه ده که سېب د سمرقند دئ
نه غلط شوم د سېب کله هسې خوند دئ

زنې[3] مه بوله خوږ ناک دئ د کابل
ولې طعم يې دئ له ناکه يو په سل

وه، څه زنې ده هيڅ رنګه تعريف نه شي
کې د خيال په خوله کې و نيسې اوبه شي

سپين غبغب چې يې له موجه مالا مال دئ
او لوېدلئ ګويا يو پر بل هلال دئ

چې ښايست يې په هردم و وهي موج
لوټوي د عاشقانو د زړو فوج

څه غبغب وايم يوه قبه له نوره
خوشبويي يې په زور يووړه له کافوره

غاړې[4] نه ده ګلدانۍ ده د بلور
چې په تش آرزو يې مري "حنان" بالفوره

نه غلط شوم دا د ميو صراحي ده
چې پکښې د خوږو زړونو جراحي ده

وه، څه غاړه ده اوبه پکښې ښکارېږي
دا زما په خوله يې کله تعريف کېږي

دا سينه ده که د څورلسم مهتاب ده
که تخته د سپينو زړو که سيماب ده

تر ورېښمو يې پسته هسې سينه ده
و بغل تې[5] د زاهد خورينه اِينه ده

له صفا پکښې زړه هسې معلومېږي
لکه سنګ چې په اوبو که ليده کېږي

دوه ساعد يې دواړه شمع کافوري دي
که غلط شوم د مرجان لښتي بحري دي

ساعد نه دي دوه ښاخونه د مرجان دي
خَلَقې يې په ديدن پسې توپان دي

څه مړوند چې څوک يې نه لري اصلا
يو يې وره ضيا له لاسه د بيضا

پرپنجه باندې دلاس پروته حنا ده
پر نقره باندې ورقه د طلا ده

ګوتې نه دي نوې مياشتې سره ټولې
اشارت کوي و زړو ته، زړونه بولي

لس نوکان يې لس غوټۍ دي د ګلابو
چې رنګ شوي دي په وينو د احبابو

څه تعريف به و کم زه د هغې ملا
چې په خيال کې نه کښېوزي د هيچا

زې[6] په خيال کې ضعيف شوئ هسې رنګ يم
چيري و وينم مېږی ځنې پر څنګ يم

وه، څه ملا ده لکه موی هسې باريکه
پر مېږي يې کړه د صبر لار تاريکه

نس يې مه بوله پېروی دئ د شير
که صندل دئ له شيدو سره خمير

هسې نس لکه چې ګل د نسترن دئ
يو خرمن د شګوفې د دې ګلشن دئ

(١) وينې= وينې يې. (2) تې= ته يې. (3) زنې= زنه يې. (4) غاړې= غاړه يې. (5) تې= ته يې. (6) زې= زه يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه، څه نس چي تر وربېنمو ډېر مهین دئ ناف یې — په آرزو سره یې زړه د زاهد شین دئ
مه بوله غوټۍ ده د سمن — که نافه ده دا له مشکو د ختن
دا ناف نه دئ یو ګرداب دئ د زمزم — ننباسي جمع زړونه په هردم
وه، څه ناف، حلقه د سترګو د غزال ده — چي مدام له خوږو زړونو مالامال ده
پس له نافه به څه وایم زیات و کم — له حیا شو دلته مات سر د قلم
که هرڅو زړه سره ګنج کړم چي څه وایم — خاموشي وایي مانع له دې اعضا یم
پر دا ځای باندي ویل له حیا نه شي — کې(1) کوم مرغه د قال پر الواته شي
دواړه ساق یې تر بلور مصفا دي — د عشاقو د زخمي زړونو دوا دي
هسي صاف دي چي کاته باندي ښوییږي — په امید سرې(2) د زړه غوټه خلاصېږي
وه، څه ساق دئ که دستې د نسترن دي — او که شمع کافوري د انجمن دي
د لاله تر ګل نازک یې دواړه پښې دي — کې هر څو کوم تعریف تر هغه ښې دي
سره نوکان یې سره فندق د اصفهان دي — د زخمي زړونو ملهم د رنځ درمان دي
وه، څه پښې دي که پر ګل باندي یې کښېږدي — له صفا د ګل د رګه زخم رېږدي
سر ترپایه دي تعرف پر "حنان" پور و — چي د عشق په اور دي سوئ لکه سکور و
موافق له خپله توانه مدح ستا یم — ګنه کله هومره شي چي یې ادا کړم

۵۱۸ ولې نه شو دا تعریف له ما ادا ۴۱۲۱
"حنان" جار شه دغه ستا تر سراپا

٭ ٭ ٭

«رباعیات»

ربه شناخته مي کړه په ثنا ستا — له زړه و باسه بیله هوا ستا
ما سوا بېرون کړه زما له خاطره — مشغولا زه کړم تل په سودا ستا

٭ ٭ ٭

مخ دي سیالي کوي له آفتاب — زه یې کړم ویلي له ډېره تاب
سایه د زلفو را باندي وکړه — تور بخت مي وینې که له شکر خواب

٭ ٭ ٭

ګل چي خندا کوي له عشرت — مغرور په حُسن دئ له سیرت
چي ته داخل شې نن په ګلشن کې — ګرېوان به خیري کړم له حسرت(3)

٭ ٭ ٭

(۱) کې= که یې. (2) سرې= سره یې. (3) د غه دري رباعی په اصل کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

عشق مي د يار شو راته حادث نور يې ته ولې پر مرګ باعث[1]
چي مرم د يار غم به راسره يوسم څه به مي يوسي له ارث وارث

٭ ٭ ٭

د هجر درد دي کړم لا علاج فراق دي ويستم له رسم و رواج[2]
بوسه د لبو را عنايت کړه موافق دوا ده زما له مزاج

٭ ٭ ٭

ژړل به هره شپه ما تر صباح د مرګ مي وکړه ستړګو صلاح
مفتي د عشق هسي فتوا ورکړه د عاشق قتل معشوق ته مباح[3]

٭ ٭ ٭

ما تما شا کوله لا ستا د مخ په څاه کي ولوېدم ستا د زنخ[3]

٭ ٭ ٭

په مرګ اشنا شه تر مرګ د وړاندي تر هغه پېش چي اجل دي که لاندي
دنيا په باغ کي خندا په کار نه ده خپل سر ژر وخوري پسته چي خاندي

٭ ٭ ٭

زړه تازه کېږي د يار په رخسار يا په ديدن د ګلو د ګلعذار
زه در ته وايم چي ديوانه وې کښېنه بېکاره، کښېنه بېکاره

٭ ٭ ٭

و چاته ته مه وايه د ميني راز حذر کړه مدام له غماز
ولي ته نه ويني چي يوې ښځي محمود کړ بېل په دروه له اياز

٭ ٭ ٭

فلک نا پسندي چاري را وکړې خاوري ايرې يې زما په خوله کړې
ساقي بې رحم، يار بې پروا دئ پيالې د وصل يې ما ته را نه کړې

٭ ٭ ٭

هغه شوخ چي له خون نه کړي هراس عالم يې قتل کړ زيات تر قياس
بېرېږم دا چي په عرصات کي خلک به وژني څوک بې نه نيسي لاس

٭ ٭ ٭

له هغه حُسن پرهېز کړه دلرېش چي باسي صوفيان شيخان له کېش[4]
زلفي يې شلوي زنار د کفر سترګي يې يوسي زهد له درويش

٭ ٭ ٭

عالم شو واړه خالي له اخلاص که څه له عام وکه څه له خاص
جفا به له هغه شي در پېښه چي يې ته بولې له خاص الخاص

٭ ٭ ٭

---

(١) چاپي ديوان:
شوق قديم وو پر ما باعث نه چي نن ورځ شو راته حادث

(2) دا او ور پسې شپږ رباعی په اصل کي نسته (3) دا رباعي همدا راز نيمګړې ده. (4) دا او ور پسې رباعي په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـه خـوارۍ وکـړو يـار تـه مـا عـرض   لکه چي کاندي غلام پر آغا عرض[1]
جواب يـې را نـه کـړ خاموش ولاړ شـو   بـدبختۍ زمـا کـړ بـې مـدعا عـرض

پـر مـخ دي راغـئ کـرار کـرار خـط   رخسـار دي لانـدي کـړ وار پـه وارخـط
دښمن هسي چاري پـه دښـمن نـه کـه   لکـه چي وکـړې ستا پـه رخسـار خـط

لـه ګلـو واخيسـت بـاد سـبا حـظ   يـو وړ قمـرۍ لـه سـرو بـالا حـظ
پـتڼ هـم ځـان کـړ فـدا پـر شـمع   مخمـورو سـترګو يـووړ لـه مـا حـظ

چـي مـي ولېـده د مـخ شـعاع   را ښخـه ورک شـو کلـۍ صـداع
کاميـاب لـه سره پـه وصلت نـه شـوم   چـي رقيبـان شـوه راتـه سـباع

پـر زړه مـي کښېښـو دلبـر مغـرور داغ   چي بِـه بـه نـه شـي زمـا مهجـور داغ
يـار بـې پـروا شـو فلـک بـې رحـم   لـه دوا نـا اميـد شـي د ناسـور داغ

نيمخـوا بـه سترګي کـه د قتـل لاف   ځنـي پـر هېـز کـړه پـه زړه کـي صـاف
زخـم يـې کـاري دئ تـر حـد د پاسـه   تېـغ چـي تـازه و خېـژي لـه غـلاف

خپـل چـي ورکېـږي تـل لـه نفـاق   ځبلـه يـو يوسـي تـول لـه اطـاق
پـه اتفـاق کـي عـزت، حرمـت وي   مچـان عسـل وکـه لـه اتفـاق

هسـي دي زه کـړم فـراق پايمـال   چـي خبـر نـه يـم د ځـان لـه حـال
مېـږي مـي بس دي چي قبـر مي کيني   تـر موی باريک شوم[2] د ملا لـه خيـال

پـزه د يـار پـر مـخ ده سـپين ترسـيم   همېشـه بـاج وړي د زړو لـه اقلـيم[3]
نـه نـه غلـط شـوم معجـزه طـوره   د نبـي ګـوتي مياشـت کـړه د وه نـيم[4]

---

(۱) د دې مخ له دوو وروستيو ځلوريځو پرته، نوري په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: باريک کړم. (3) اصل: "باج وړي مدام د زړو له اقليم". (4) چاپي دېوان:-

نه نه غلط شوم دا معجزه ده   ګوتي د نبي کړ سپوږمۍ دو نيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خال د وروځو په میان د عینین — یو آهو دئ(1) په میان کي د حرمین
او که دا نه دئ(2) حجراسود دئ — اطلس یې پروت دئ پر طرفین

٭ ٭ ٭

شور وماشور د قیامت حضور شو — چي د یار مخ(3) مي را څخه دورشو
ورشي و باغ ته(4) ګلان سره واوړي — د مېلمه په راتله(5) د مفلس مخ سور شو

٭ ٭ ٭

زلفي دي طعن پربت د چین که — شوخي ستر ګي دي تل غارت د دین که(6)
چي خدای په حشر ګوري دا ستا و مخ ته — پر خپل قدرت به څه ډېر آفرین که

٭ ٭ ٭

علم مومي چي یې شپږ چیزه حاصل شي — حرص یې ډېر جمع یې خاطر فهم کامل شي
شفقت دا ستا د لفظ تحقیق وایي — هم سبق بې ناغې لولي زر قابل شي

٭ ٭ ٭

تل به اخته د ځانو په ویر وي — چي پر زړه یې نښتی د جفا تیر وي
په لېونتوب د عشق دي زه "حنان" خوښ یم — چي غاړه مي بند ستا په ځنځیر وي

۵۱۹ ﴿تاریخ وفات قبله ګاهی ام﴾ ۴۱۷۲

زما پلار محمد حسن د دین پنجه — خدای دي ور کړي په جنت کي سراچه
له هوښیاره مي د مرګ پوښتنه وکړه — راتې(7) و ویل تاریخ شو مرغ چه(8)

۵۲۰ ﴿در تاریخ وفات میا جان محمد اخند﴾(9) ۴۱۷۸

چي ولي و د خپل وقت فاني فی الله — نا امیده یې ثوک نه تله له درګاه
یو هوښیار یې په وفات کښې دغه و وي — دا تاریخ میاجان محمد رضي الله(10)

1273

۵۲۱ ﴿تاریخ وفات اخوی ام برهان﴾(11) ۴۱۸۰

د برهان مرګ مي پر زړه اور بلاوه — په پوښتنه مي همه ځای لټاوه
د وفات تاریخ یې دا هاتفي و وي — له دا نیم برهانه مخ وګرزاوه(12)

۵۲۲ ٭ ٭ ٭ ۴۱۸۲

(۱) چاپي دېوان: آهو دئ. (2) چاپي دېوان: نه غلط وایم. (3) چاپي دېوان: چي دا شنای مخ. (4) چاپي دېوان: و باغ ته ورشي. (5) چاپي دېوان: په راتله د مېلمه. (6) د دې مخ له دوو لومړیو څلوریځو پرته نوري ټولي څلوریځي په چاپي دېوان کي نسته. (7) راتې= راته یې. (8) د "مرغ چه" ابجدي ارزښت (1248ق) کېږي.(9) ب: در تاریخ وفات ملاجان محمد اخوند.(10) ب: په عدد (1272) ور ته کښلي دي چي یو کال تېر وتنه پکښې سته. (11) په بله نسخه کي "اخوی ام" نسته. (12) د دې نیم بیتي ابجدي ارزښت (1287ق) دئ حل یې د سرېزي په (۲۲) مخ کي وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿تاریخ وفات دوران﴾[1]

د دوران د مرګ خبر مات کړم پر ملا | چې مشفق او مهربان و پر هرچا
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه | وې ویل تاریخ زر دوه سوه اویا

۵۲۳ ۴۱۸۴ 1270

﴿تاریخ وفات قبله ګاهی ام﴾[2]

قبله ګاه مې و جوار ته د کریم | شو روان الحکم الله الحکیم
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه | ویل تاریخ دی لهٗ اَجر عَظیم

۵۲۴ ﴿معما﴾ ۴۱۸۲ 1259

یو ایلچي راغئ له هنده دلاوره | ور سره عجب حیوان و برادره
دا حیوان قادر جوړ کړئ په قدرت و | لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره[3]

۵۲۵ ؟ ؟ ؟ ۴۱۸۸

افلاکونه یې په نور د جبین و نیو | درست جهان یې نبوت په نګین و نیو
پر نامه د مدینې معجزه ګوره | چې مَه خیري سوه په میان کې یې دین ونیو[4]

۵۲۶ ﴿ابیات مثنوي درختم کتاب﴾[5] ۴۱۹۰

یو څو بیته درته وایم معنوي | نه قطعه ده نه غزل دئ مثنوي
په پښتو ژبه مې و وایه کتاب | هر غزل یې اووه بیته په حساب
دا په دا چې مولانا مولوي جام | د دیوان غزل اووه بیته تمام
چې الحمد د قرآن اووه آیته | زیاته نه ده ابتداء تر نهایته
ده نور خپل دیوان پر دا بحر تیار کړ | ما هم خوښ په دېر رغبت د ده رفتار کړ
که خطا پکښې واقع لږ وي یا ډېره | یا یې وزن یا کم حرف قافیه هېره
ته پر وځکوه قلم د عفوي یاره | دا خبره پر ځان مه نیسه دشواره
په طعنه زه د جاهل نه ملا لېږم | و جواب ته د دانا سوځم ویلېږم
نه پوهېږي جاهلان په دُرسُفتن | ور ته یو دي خرمهره دُر د عدن
څه پوهېږي جاهلان په دا خبري | و رانده ته وي یو رنګ لوړي ژوري

---

(۱) دغه قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) ب: دا رباعي په "ب" کي داسي ده.

قبله ګاه مي په عمل لکه ببضه | د ریا غشی ئي خلاصه فضه
هاتفي ئي په وفات کښي دغه و وي | چي تاریخ ئي دا مقام سو روضه

(3) دا معما د "فیل" په نامه ده. (4) دا معما د "مدینه" په نامه ده. (5) دا مثنوي په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سخندان چې وي په دا ویل پوهېږي — د سفله خیال و دا حال ته نه رسېږي
و صراف ته معلومېږي چاندي زر — جواهر جوهري وړي سفله خزر
په اتمام کې چې مې وکړ استفسار — عقل و ویل تاریخ اختصار[1]

۵۲۲ سخندانو ته عذر د "حنان" دئ ۴۲۰۴
چې انسان سره له سهوي له نسیان دئ

؟ ؟ ؟

(۱) دا بیت له بلي نسخې رانقل سو. د "اختصار" ابجدي ارزښت 1292 کېږي. علامه رشاد چې د حنان ژوند تر 1292هـق پوري یقیني بللی و، استناد به یې ښایي په همدې بیت و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغتنامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

آشيانه: ځاله- ځالکۍ.
آمَنا و صدقنا: د تائيد او تصديق په معنا.
آواره: سرګردان- جدا- بېل (غياث).
احباب: دوستان.
احوَل: چپک- هغه څوک چي سترګي يې کږې وي، يو شي دوهويني.
اِرَم: د شداد جنت "غياث"- مجازاً د ښکلي باغ- جنت په معنا.
اروړ: حسد- کينه.
ارهټ: لوی کوهی چي په غويو اوبه ځني را باسي- باوړی- ارهټ.
اړی: احتياج.
اسفل السالفلين: د کنايې په ډول د اووم دوزخ په معنا "غياث".
اصحاب فيل: هغو کسانو ته اشاره چي د قرآن مجيد د فيل په سوره کي يې بيان راغلئ دئ.
أضحِيَه: قرباني- د قربانۍ پسه – غويی- اوښ....
افسون: جادو- کوډي.
اکسير: کيميا "غياث".
املوک: يو ډول مېوه ده.
أنثي: ښځه- ماده "د نرضد".
أوراد: د "وِرد" جمع- هغه دوعا چي پر يوه ټاکلي وخت ويل کېږي.
اِهمان: ځنډ کول- د امهال سرچپه "اپوته" شکل – امهال مهلت ورکولو ته وايي "غياث".
اِيل: تابع- رام.

﴿ب﴾

باټ: هغه کاڼی چي چاړه پر تېره کېږي- صيقل کول "لس زره لغتونه".
باج: هغه پيسې چي غالب پاچا يې له مغلوب څخه اخلي- جزيه- ججه.
بانګ د صرير: د ليکني په وخت کي د قلم آواز.
بدر منير: روښانه سپوږمۍ.
برات: سَنَد- هغه کاغذ چي د هغه له مخي له خزانې څخه زر يا پيسې اخيستل کېږي.
بُروَځه: اشنان "فارسي"- يو ډول نبات چي کالي يا مړي په پرېولي.
بَړوس: عبوس- تر شرو "فارسي"- ترينګلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بناګوش: د غوږ نرمۍ.

بوړي بوړي: له ستړیا ځخه اوږد اوږد غزېدلئ- لاش لاش.

بوزَه: د "روژیاتي" ضد- هغه څوک چي روژه یې نه وي.

بوس: پرور- کاه- منځ خالي.

بوښت: په ځټو کي ننوتلئ.

بول: قول- عهد- پیمان.

بېزی: پژمرده "لس زره لغتونه".

﴿پ﴾

پاړوګر: جادوګر- افسونګر.

پَرتَو: روښنایي.

پَرته: هزیان- د تبې په ناروغي کي د ناروغ بې ارتباطه خبري کول.

پړوي: پاشي- دوړوي؟.

پړی: عضله- د بدن غړی.

پوري ووري: غشی یا سیخ چي په یوځای له یوې خوا ننوزي او تر بلي خوا ووزي.

پون: پم- ورګ- د حیوان د بدن وربښتان.

پېروني: هغه ستوري چي "پروین" یې بولي.

پېژی: و ګورئ بېزی.

پېزی: // // // //

پَیکان: توبری- غشی.

پېلوځی: درګران "فارسي" هغه وچ بوټي چي د اور بلولو لپاره کار ځني اخلي.

﴿ت﴾

تاتار: په ترکستان کي د یو ښار نوم دئ.

تاراج: لوټول- غارت.

تازیانه: شلاخه- قمچین.

تَت، تتي: پیکه- تاریک.

تخلف: له وعدې اوښتل.

تـُراب: خاوري.

تـُربت: قبر.

ترشېح: اوبه ورکول "غیاث" د یوه ادبي صنعت نوم هم دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـُرک: مجازاً د معشوق په معنا.
ترنج: یو ډول مېوه ده چي خوند یې تریو "ترش" دئ.
ترهېدلئ: تورېدلئ- رمېدلئ
ترِیاق: یوه ترکیبي دوا ده چي د زهرو دفع کوي.
تغافل: غفلت کول- سترګي پټول.
تغمه: پر بدن باندي د لبنتي یا لرګي د ګزار له امله سره یا شنه ننبه "داغ".
تلطف: مهرباني.
تمکین: اعتبار- عزت.
توبری: غشی- پیکان.
توتیا: رانجه.
توسَن: کورنګ- د آس بچی.
توکرې: ټوتې- د مات سوي چیني لوښي ټوټې.
تېزه: د ځغلولو په معنا.

﴿ث﴾

ثقالت: دروندوالی.

﴿ج﴾

جریح: زخمي.
جزءلایتجزا: نه بېلېدونکې برخه.
جَلک: څرخی.
جهود: یهود.
جیفه: مردار سوئ بویناک حیوان.

﴿چ﴾

چاندي: سوچه – پاک.
چمبر: حلقه- کړی.
چندڼ: صندل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ح﴾

حادِث: پیدا سوئ.

حامِد: ستایونکئ.

حُباب: د اوبو پر سر کوبی.

حَسَب: شرف- لویي- د یوه شي اندازه.

حُقه: د جواهرو دبلی "قوطی".

حَلاج: نداف.

حل المشکلات: د مشکلاتو "ستونزو" حلوونکئ.

حور: ښکلي معشوقې چې په جنت کې به د مؤمنانو په نصیب وي.

﴿خ﴾

خَت- ختي: کمیس.

خَدنګ: غشی.

خَزَر: میده ګي- پالتو "فالتو" مواد.

خِراج: د مځکې محصول.

خرخوړی: ښکاره زړه جامه- زړه ټوټه ټوکر.

خړی: پروړ- خس.

خُف: د غبار په معنا- خوپ.

خفاش: شوپرک – کڅلکی.

خلدبرین: جنت.

خَلی: خس – خاشه.

خمیازه: د ستړیا په وخت کې د لاسو غزول.

خِناق: د ستوني یو ډول ناروغي ده.

خنثی: نرښځی.

خَوِي: منګولي- له لوړ ځای څخه د لوېدو په صورت کې هر څه ته لاس اچول، د "تلاښ" په معنا هم راتلای سي، خَوِي لګول.

﴿د﴾

دَرَسته: وسله – د جګړې وسېله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروه: فرېب- خِدعه- حیله – غولول.
دُریتیم: غټه مرغلره یا مروارید.
دَف: ساز "غیاث"- دار یه- دریه.
دُلدُل: سپینه غاتره "کچره" وه چي د اسکندریې حاکم حضرت محمد ﷺ ته استولې او آنحضرت ﷺ و حضرت علي ؓ ته د سپرلو لپاره بخښلې وه، مجازاً دښه آس په معنا.
دَم: دوعا لوستل.
دَندَه: (فشار پر دوهمه هجا دئ) کار و کسب- وظیفه.
دَواب: د سپرلو یا بارو وړلو څاروي.
دورَه: ټوکه- ملنډه.
دوهه: د دخانیاتو د څکولو ځای.
دوهۍ: دوهه
دیرونه: (فشار پر وروستۍ هجا دئ) – د باطن په معنا- لړمون.

﴿ډ﴾

ډمامه: نغاره.

﴿ذ﴾

ذبیح: حلال کړه سوئ- بِسمل.

﴿ر﴾

رازَل: مجازاً د تخلیق په معنا.
راس: سر.
راغ: د غره لمن- راغه.
رحیق: خالص شراب.
رَخه: حسد.
رستا خیز: قیامت.
رَسن: رسۍ- تناو.
رَعشه: د انسان دلاس یا بل اندام بې ارادي رېږدېدل "غیاث".
رَفرَف: د اسرافیل مقام "غیاث".
رفیع الدرجات: د درجو او مرتبو لوړوونکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رَقیق: نری- د غلیظ "ګاټه" ضد.

رَم: تېښتېدل.

رَمق: وروستۍ ساه.

روح الامین: جبرئیل- روح د جبرئیل نوم او امین یې صفت دئ.

رهن: ګروکول- ګرو ورکول.

﴿ ز ﴾

زاد و راحله: زاد د سفر توښې او راحله بارو ړونکي آس "یابو" ته وا یې زاد و راحله د سفر سامان- ثوری.

زبیب: وشکي کشمش زرخوړی: ورې- هغه ځوک چي د زړه رنځ په پوري وي.

زَغن: کارګه.

زَوي: زهوب- زَوه.

زِهګیر: د ګوتمې په شان یوه کړی چي له هډوکي څخه جوړېږي او د غشی ویشتلو په وخت کي په ګوته کېږي.

﴿س﴾

ساعِد: د اورغوي او څنګل تر منځ برخه- بازو.

سامع المناجات: د مناجات اورېدونکئ.

سباع: ځیرونکي حیوانات- درندګان.

سپړي: سپړل یا سپړل په دقیق ډول بېلولو ته وایي- سپړئ مجازاً د واضح په معنا.

سِجن: زندان.

سَحاب: اوریځ.

سَلسَبیل: په جنت کي د یوې چینې نوم دئ.

سوبه: فتح- ظفر- کامیابي.

سوده: د زړه آرامي

سورسات: د حکومت له خوا پر خلکو باندي جبري حواله- د پیسو غوښتنه.

سوفار: یو ډول بوټی دئ. سوررنګ لري او په پان کي استعمالېږي.

سوَی: سوزش.

سیاوش: د کیکاوس د زوی نوم دئ- له دې لفظ څخه مجازاً خوښي مراد ده.

سېراب: اوبه سوئ- د تږي ضد.

﴿ش﴾

شاب: ځوان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شار: يو ډول بوټی دئ، ژړي او وړدې خاشې لري، په کندهار کې جارو ورڅخه جوړوي.
شانه بين: د فال کتونکي لپاره د کنايې په ډول راځي.
شَبديز: د خسرو پرويز د آس نوم و- رنګ يې تور، او ويل کېده چې تر معمولي آس څلور لوېشتې جګ و.
شَراره: بڅري.
شَست: هغه ګوتمۍ چې غشی ويشتونکی يې په ګوته کوي.
شَمشاد: د سپېدار درخته (ونه).
شيرازَه: څنډه.

(ص)

صُداع: د سر درد.
صُفوَت: غوره توب- صافوالی.
صَومِعَه: د نصاراوو عبادت ځای.
صَومه: روژه.
صُهبا: شراب.

(ض)

ضابِطه: قاعده- دستور.

(ط)

طاس: کټوری- د اوبو لوښی.
طُلبه: د طالب جمع- طالبان- د لومړي په فتحه "زوَر" او د دوهم په سکون، هغه غونبه ده چې باز په آموخته کوي. د دېوان په (۱۰۰) مخ (د پای لخوا دريم بيت) کې په همدې معنا راغلی دئ.
طَيران: الوتل

(ع)

عُذار: باړخو- رخسار.
عراقي: مجازاً د آس په معنا.
عَرَصات: قيامت.
عَرعَر: د غره سروه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عُریاني: بربنډتوب-لوڅوالی.
عَسَس: د عاس جمع- عاس ګزمې ته وايي.
عَظم رَمیم: زاړه هډوکي.
عمامه: پګړی.
عُناب: انګور؟.
عنتره: د خره مچ "خرمګس" – "افغان قاموس".
عُود: یو ډول لرګی دئ چي و سوځول سي ښه بوی ترې ولاړېږي.
عَینَین: دوې سترګې.

﴿غ﴾

غابوري: یو ډول تریخ بوټی دئ.
غبغب:تر زني لاندي غوښه- جج.
غَربال: غلبېل.
غږند: مړاوی- پژمرده.
غزال: کبلی – د هوسۍ بچی.
غلمان: لغړزني مخلوقات چي د جنتیانو په خدمت کي به وي "غیاث".
غواص: لامبوزن.
غُوره: قهر- بد ویل.
غوږېشه: غوړاشه- د غوټي "تکمې" کاڅ.
غَیتان: پنځه تاریزه اودل سوې پټه چي د ښځو پر خولۍ د زینت له پاره ګنډل کېږي.

﴿ف﴾

فامفالي: د موسیقي یو مقام دئ.
فِتراک: مجازاً د زین په معنا.
فُتور: خرابي- ورانی.
فندق: یو ډول مېوه ده.

﴿ق﴾

قاضی الحاجات: د حاجاتو پوره کوونکئ.
قُبا: چوخه – چپنه.
قُبه: ګومبته.
قبیح: بد رنګه- د ښکلي ضد.
قصور: د قصر جمع-ماڼۍ.
ققنَس: یو مرغه دئ چي ویل کېږي موسیقي د هغه له آوازه استخراج سوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

کاشف المشکلات: د ستونزو حلوونکئ.
کافی المهمات: د سترو او سختو کارو ضامن.
کاووس: ستر پاچا و چي رستم یې نوکري کوله.
کانه: چل - چاره.
کچول: کلوچ، کړوپ.
کحل البصر: د سترګو رانجه.
کذاب: درواغجن.
کِرام الکاتبین: هغه ملایکي چي د انسان ورځني اعمال کاږي.
کرکنډه: غټه ډبره - خرسنګ.
کَروَړه: "فشار پر وروستی ځپه دئ" قمچین - شلاخه "لس زره لغتونه".
کوړه: کوټه - انبار - توده.
کِسرٰی: د نوشېروان لقب و - د خسرو معرب شکل.
کسل: کتل.
کف: "د کاف په زوَر" اورغوی - "د کاف په پېښ" سیال.
کک: ذره.
ککوی: یو ډول مرغه دئ چي د کابل خلک یې باران طلبک بولي.
کلپ: ناچله - قلب.
کنډه: "د کاف په زور" ترازو - تله.
کوب: د اوښ بوک - کوهان.
کَی: د شهنشاه په معنا.
کېش: مذهب - دین.

﴿ګ﴾

ګانګوړه: لکنت - د ژبي بندېدل.
ګبر: آتش پرست.
ګرګ: "د لومړي په زوَر" د اینې "جګر" یو ډول ناروغي ده.
ګلخن: د اور د بلېدو ځای.
ګوی: ګېند - پنډوسکی.
ګېسو: زلفي کوڅۍ - اوږده ورېښتان.

﴿ل﴾

لاتـَقـُل: څه مه وایه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لچن: لچ د سترګو یا ګوتو یو راز درد دئ- لچن په همدې درد اخته.

لَشه: د مار، لړم نېښ.

لوب: چال- هنر.

لوړه: "فشار پر وروستی هجا دئ" هغې ویالې ته وایې چې د رود "سیند" د پاسه له یوې غاړې څخه بلې څنډې ته په یو مخصوص ساختمان تېرېږي.

لوک: اوبښ.

لولاک: دغه حدیث قدسي ته اشاره ده (لولاک لماخلقت الافلاک). یعني که ته "محمد ﷺ" نه وای افلاک به نه وای.

(م)

ماءوا: کور – خپله مېنه.

ماسوا: بې د خدای له ذاته نور ټولو موجوداتو ته ماسوا وایي.

ماشوړه: د تار کلاوه.

مانېه: خپګان.

مایه: غوا "غیاث".

مُبَرا: خلاص- پاک سوئ.

مَجمر: هغه لوښی چې عود "خوشبویه لرګی پکښې" سوځي.

مجیب الدعوات: د دوعا وو قبلوونکئ.

مچلوغه: مچلوغزه- فلاخن- د ډبرې غورځولو وسیله.

محک: توره ډبره ده چې سره زر په معلومېږي.

مخمور: نشه- مست.

مَرآت: هنداره.

مَرغول: پېچلې ورېښتان.

مزاح: خوش طبعي کول.

مُستغرَق: ډوب سوئ.

مُسَخر: رام سوئ- فرمان وړونکئ.

مَسطَر: هغه وسیله چې خطاطان د کرښو "لیکو" د سیده کېدو لپاره کار څنې اخلي.

مَشاطه: ډمه- آرایشګره- سینګار کوونکې.

مُشَبک: سوري سوري.

مَضطرب: پرېشانه – پلټَنده.

مُضمَحِل: له منځه تلونکئ- محوه کېدونکئ.

مَطلَع الفَجر: د سپېدو د راختو "چاودلو" ځای.

مُل: شراب.

ملهار: د موسیقي یو راګ دئ.

مَلیح: نمکین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مَنډ: پَل- قدم- سراغ.

مُنَزَه: پاک.

مُنفَعِل: شرمنده.

منقار: مشوکه.

مُنکر نکیر: هغه ملایکي چي په قبر کي له مړي څخه پوښتني کوي.

مورِه: د مځکي برآمدګي "لس زرِه لغتونه".

مؤذن: اذان کوونکئ.

موقوف: درول سوئ.

مومیایي: هغه ماده ده چي که مړی په و وهي، نه خرابېږي او سلامت پاتېږي.

مهجور: بېل سوئ – پردېس.

مَهینه: تنخواه- معاش.

﴿ن﴾

ناخدا: کښتی‌وان.

ناسور: هغه ټپ چي پر بدو واوړي.

ناوک: غشی.

نبات: یو ډول ښوی قند "مصري"

نتلی: خوار وزار: زبون.

نجتی: نصب سوئ – ښخ سوئ – ننوتئ.

نخاس: د پسو، غویو، اسانو او اوښانو د خرڅلاو بازار، کندهاریان یې "ګنج" بولي.

نَخجیر: د هوسۍ په شان یو دښتي حیوان دئ- عموماً د هوسۍ په معنا.

نَخل: د خرما ونه.

نراد: د شطرنج په شان یوه لوبه ده.

نَسیان: هېره- فراموشي.

نسیه: پور- د "نقد" ضد.

نصاب: هغه اندازه مال چي زکوة پر فرض کېږي- د مال او پانګي په معنا هم راځي.

نعیم: جنت.

نفس اماره: سرکښه نفس.

نکهت: ښه بوی- د خولې بوی "غیاث".

نمایي: ښکاره کېږي.

نوحه‌ګر: هغه څوک چي ساندي وایي.

نیریز: د موسیقي یو مقام دئ.

نېزه ورئ: سېلاب وړئ – سیلاب راوړئ خس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(و)

والی: غوږ والی –ګوشواره.

واهب العطایات: **بخشش "انعام"** ورکوونکئ.

وَت: د وتلو ځای- درز- تنګه دره.

وَرَتې وَرَتې: ډېره ژړا- رینګتې.

وربشه: وراشه- خبري- ګفتګو.

(ي)

یاوه: بې ځایه او بې مورده خبري.

یَبلی: لوڅې- بربنډي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library